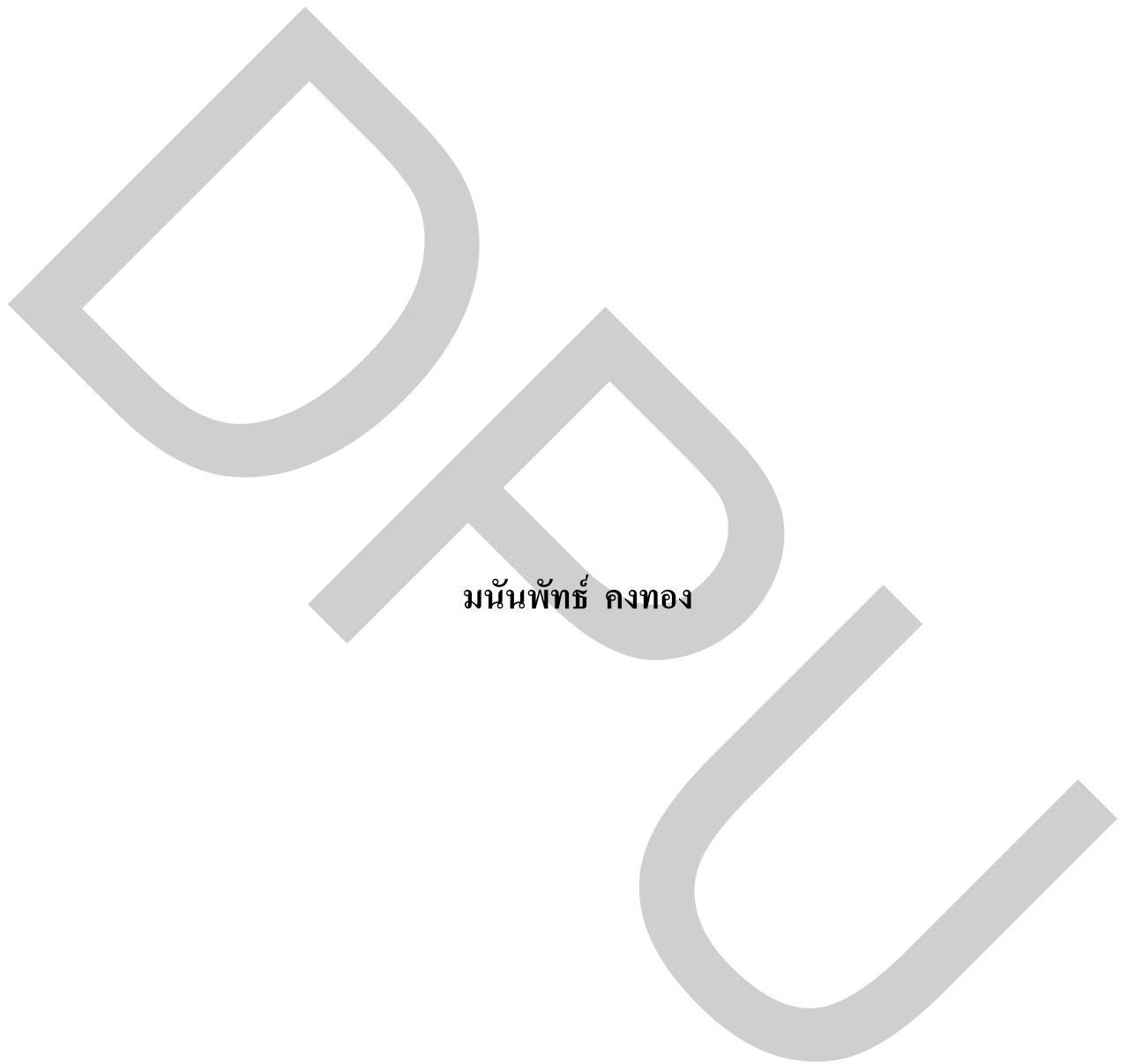

มาตรการทางกฎหมายในการพิจารณาดีแพ่งให้รวดเร็ว:
ศึกษากรณีการเลื่อนคดี

มนันพัทธ์ คงทอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พ.ศ. 2554

Legal Measures Regarding The Fast Trial Civil Case:

A Case Study of adjournment

MANANPAT KONGTHONG

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2011

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออนุเคราะห์ของท่าน ศาสตราจารย์วิชัย อริยะนันท์ทกะ ที่กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ซึ่งท่านได้เมตตาและกรุณาต่อผู้เขียนมาโดยตลอดในการให้คำปรึกษาและแนะนำข้อคิดเห็นต่างๆ ในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณและขอระลึกถึงความกรุณาอย่างสูงนี้ตลอดไป

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ ที่ให้ความกรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ (พิเศษ) สุชาติ ธรรมาพิทักษ์กุล และท่านอาจารย์ ดร.วรรณชัย บุญบำรุง ที่ให้ความกรุณาได้รับเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้กรุณาเสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะทางกฎหมาย และกรณชี้แนะถึงปัญหาข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นแก่ผู้เขียน

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณผู้พิพากษาและทนายความทุกท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งในการให้สัมภาษณ์ ได้ให้คำแนะนำ และความคิดเห็นต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณ พี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ นักศึกษาปริญญาโททุกท่านที่ช่วยให้แนวคิด ให้คำปรึกษาในการทำรูปแบบวิทยานิพนธ์ ทั้งเป็นกำลังใจอันเป็นประโยชน์ต่อการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ท้ายที่สุดผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงสำหรับบิดา มารดา และพี่สาว (นางเนตินาถ คงทอง ธรรม์ญาณเนตร์ ผู้พิพากษาประจำศาลอาญา) ผู้มีพระคุณใหญ่หลวง ผู้ให้ความรักความห่วงใยผู้เขียนตลอดมา และให้กำลังใจจนกระทั่งผู้เขียนเล่าเรียนสำเร็จและขอขอบคุณญาติพี่น้องที่คอยให้กำลังใจผู้เขียนมาโดยตลอดทำให้ผู้เขียนประสบความสำเร็จในการศึกษา จนมีวันนี้

อนึ่งหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและประโยชน์ต่อการศึกษาระการใด ผู้เขียนขอเทิดบูชาพระคุณบิดา มารดา คณาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้เขียนตำราและบทความซึ่งผู้เขียนได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้า ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งที่ได้เอ่ยนามและมิได้เอ่ยนาม ณ ที่นี้ อย่างไรก็ตามหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่องหรือไม่สมบูรณ์ประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

มนันพัทธ์ คงทอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
2. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวกับการพิจารณาคดีให้รวดเร็ว.....	5
2.1 จุดประสงค์ หน้าที่ และความสำคัญของกระบวนการยุติธรรม.....	5
2.2 หลักการพิจารณาคดีตามข้อเสนอของ Lord Woolf.....	6
2.3 การบริหารคดีของศาลยุติธรรม	8
2.3.1 การบริหารคดีของศาลในประเทศอังกฤษ	8
2.3.2 การบริหารคดีของศาลในประเทศไทย.....	16
2.4 หลักการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งโดยไม่สุจริต.....	24
2.5 การละเมิดอำนาจศาล.....	33
3. หลักการพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็วของศาลประเทศอังกฤษเปรียบเทียบกับ การพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็วของศาลยุติธรรมไทย	42
3.1 หลักเกณฑ์การนั่งพิจารณาคดีของศาลในคดีแพ่ง	42
3.2 การเลื่อนการนั่งพิจารณาคดี	46
3.2.1 การเลื่อนคดีที่อยู่ในดุลยพินิจของศาล.....	46
3.2.1.1 การเลื่อนคดีโดยศาลเอง	47
3.2.1.2 การขอเลื่อนคดีอาศัยคำชี้ขาดในเรื่องที่ค้างพิจารณา.....	47
3.2.1.3 การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุจำเป็น	49

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2.1.4 การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุเจ็บป่วย.....	51
3.2.2 การเลื่อนคดีโดยผลของกฎหมาย	56
3.2.2.1 การขอเลื่อนคดีเมื่อคู่ความมรณะ.....	56
3.2.2.2 การขอเลื่อนคดีเมื่อคู่ความตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ.....	58
3.3 หลักเกณฑ์การพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	61
3.3.1 หลักการนั่งพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	63
3.3.2 การนำระบบยุติข้อพิพาทโดยวิธีอื่นนอกจากการพิจารณาพิพากษามาใช้.....	66
3.3.3 ข้อเปรียบเทียบการพิจารณาคดีของประเทศอังกฤษกับการพิจารณาคดีแพ่ง ทั่วไปของศาลไทย.....	73
4. วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็ว: ศึกษากรณีการ เลื่อนคดี.....	75
4.1 มาตรการการเลื่อนคดีของคู่ความ	78
4.1.1 การขอเลื่อนคดีเพราะความป่วยเจ็บของทนายความ	78
4.1.2 การขอเลื่อนคดีเพราะทนายความคิดว่าความที่ศาลอื่น.....	80
4.1.3 การขอเลื่อนคดีเพราะสาเหตุมาจากการขอให้ศาลสั่งถอนทนายความที่มี การแต่งตั้ง	81
4.1.4 การขอเลื่อนคดีเพราะทนายความติดกิจธุระสำคัญ.....	82
4.1.5 การขอเลื่อนคดีเพราะพยานติดกิจธุระสำคัญ	82
4.1.6 การขอเลื่อนคดีเพราะไกล่เกลี่ยหรือเจรจา.....	82
4.2 มาตรการการใช้ดุลพินิจของศาลกับการขอเลื่อนคดี.....	82
4.3 มาตรการการใช้มาตรการลงโทษคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดี.....	83
4.3.1 การให้จ่ายค่าป่วยการและค่าใช้จ่าย.....	83
4.3.2 การไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีและงดสืบพยาน.....	84
4.3.3 การให้รับผิดค่าทนายความ	84
4.3.4 การลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล	85
4.4 การวิเคราะห์เชิงปริมาณจากบทสัมภาษณ์	86

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	99
5.1 บทสรุป.....	99
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	101
บรรณานุกรม.....	106
ภาคผนวก.....	112
ประวัติผู้เขียน	118

หัวข้อวิทยานิพนธ์	มาตรการทางกฎหมายในการพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็ว: ศึกษากฎการเลื่อนคดี
ชื่อผู้เขียน	มนันพัทธ์ คงทอง
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์วิชัย อริยะนันทกะ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2553

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทำการศึกษา วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็วกรณีการเลื่อนคดี ดังจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันสังคมได้พัฒนาไปในลักษณะทางกฎหมายที่สลับซับซ้อนมากขึ้น และเกิดความสัมพันธ์ในทางแพ่งระหว่างบุคคลเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย และอาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย เช่น หากคู่ความยื่นคำร้องขอเลื่อนการพิจารณาคดีโดยมีเจตนาประวิงคดี อันจะกระทบต่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งและยังส่งผลกระทบต่อรวมถึงการนัดพิจารณาคดีของศาล ทำให้วันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องต้องได้รับความกระทบกระเทือนตามไปด้วยหรือมีการยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีโดยไม่มีหลักเกณฑ์หรือไม่มีมาตรการที่ชัดเจน อันเป็นเหตุให้คดีไม่เสร็จภายในกำหนดวันนัดสืบพยานและเกิดความล่าช้าในการดำเนินคดีในชั้นศาล ส่งผลก่อให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาคดี ซึ่งปัจจุบันประเทศอังกฤษได้ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหา และได้้นำการแก้ปัญหาดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับหลักการพิจารณาคดีแพ่งของศาลในประเทศไทยเพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย

จากการศึกษาพบว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 17 ได้บัญญัติว่าคดีที่ได้ยื่นฟ้องไว้ต่อศาลนั้น ให้ศาลดำเนินการไปตามลำดับเลขหมายสำนวนในสารบบความ เว้นแต่ศาลกำหนดเป็นอย่างอื่นเมื่อมีเหตุผลพิเศษ และมาตรา 37 ได้บัญญัติว่าให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา และมีบทบัญญัติที่ควบคุมมิให้มีการเลื่อนคดีได้โดยง่ายดังนี้ มาตรา 40 ได้บัญญัติข้อยกเว้นหลักเกณฑ์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 37 บัญญัติให้ศาลดำเนินการสอบสวนพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่จะทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนคดี โดยให้ศาลใช้ดุลพินิจในการพิจารณาสั่งในเรื่องการขอเลื่อนคดีหรือยกคำร้องขอเลื่อนคดีดังกล่าว แต่หากเข้าข้อยกเว้นกล่าวคือเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้และไม่ให้เลื่อนจะทำให้เสียความยุติธรรม ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวได้มีการ

แก้ไขในปี 2551 แต่ในทางปฏิบัติถ้าคู่ความไม่ให้ความร่วมมือต่อศาลพยายามที่จะใช้การเลื่อนคดี เป็นเครื่องมือในการเอาเปรียบในเชิงคดี ประวิงคดีหรือแม้กระทั่งเพื่อให้คดีของตนชนะคดี เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหากระทบต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในการพิจารณาและการพิพากษาคดี

ดังนั้นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเสนอแนวคิดว่าควรนำหลักการบริหารจัดการคดีของ Lord Woolf และผู้พิพากษาต้องมีความพร้อมปฏิบัติการโดยหาวิธีการยุติปัญหาข้อพิพาทที่นำมาฟ้องร้องต่อศาล เช่น มาตรการก่อนวันนัดสืบพยานเพื่อตรวจสอบความพร้อมของคู่ความในด้านต่างๆ ในด้านการรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งจะทำให้เหตุผลแห่งการเลื่อนคดีลดน้อยลง กรณีการพิจารณาคดีแพ่งของศาลไทย การกำหนดวันนัดชี้สองสถานจะเป็นวันที่มีความสำคัญอย่างมาก ศาลควรแจ้งขอความร่วมมือให้ทนายความของทั้งสองฝ่ายจัดเตรียมการบริหารคดีของฝ่ายตนให้พร้อมก่อนถึงวันนัด เพื่อจำกัดประเด็นให้เหลือเท่าที่จำเป็นต้องสืบพยานจริงๆ ทำให้คดีมีความพร้อมมากขึ้นและปัญหาการเลื่อนคดีเพื่อจะประวิงคดีย่อมหมดไปและหากคู่ความยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีโดยมีเจตนาประวิงคดีควรจะนำหลักการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งโดยไม่สุจริตมาใช้และถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลและลงโทษคู่ความที่ยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีโดยมีเจตนาประวิงคดีเพื่อให้เข็ดหลาบและปรามคู่ความที่จะยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีโดยมีเจตนาประวิงคดีอื่นและควรมีการร่วมรณรงค์การแต่งคำขวัญติดไว้ที่ศาล สภาทนายความ เช่น “เชิดชูความยุติธรรมร่วมมือกันไม่เลื่อนคดี” ถ้าทุกฝ่ายในตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวทำให้คดีเสร็จไปด้วยความรวดเร็วและปราศจากความล่าช้า ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อคู่ความและระบบการพิจารณาคดีของศาลไทยอย่างสูงสุด

Thesis Title	Legal Measures Regarding The Fast Trial Civil Case: A Case Study of adjournment
Author	Mananpat Kongthong
Thesis Advisor	Prof. Vichai Ariyanuntaka
Department	Law
Academic Year	2010

ABSTRACT

This thesis aims to investigate and analyze legal measures to speed up civil case in the event that case is adjourned. Up until today, our society has developed itself to a state of more complicated legal nature while there are more civil relations between individuals which can result in many problems. For instance, if either party submits a motion for adjournment with an aim to delay the proceedings of the court, this will unavoidably affect other party and also the court's schedule for hearing as a whole. Sometime there are no clear criteria or measure to deal with a motion submitted for adjournment and thus resulting in delay in the case proceedings. Currently, UK has been a successful country in dealing with such problems and their approaches are used for comparison with the principle of civil proceedings in the court of Thailand with respect to swift trial and fairness to all parties

From the study it was found that Pursuant to Section 17 of Civil Procedure Code, it provides that for the case filed before the court, the court shall adjudicate it according to case number in the case list except otherwise determined by the court when there is special reason. Section 37 provides that the court shall proceed with the hearing without adjournment until the hearing is over. The provision regulating case adjournment is provided in Section 40 which stipulates the exception of the provision of Section 37 of Civil Procedure Code by allowing the court to use its discretion in granting or declining a motion for case adjournment. In the case of unavoidable necessities and continuance of the proceedings may prejudice justice, the court may order the case be adjourned. The latter provision was amended in 2008. However, from the practical point of view, if either party does not cooperate with the court and tries to use this court

adjournment as a technique for taking advantage from the other party or for delaying the case, it will certainly affect justice administration in adjudication.

Therefore this thesis proposes that case administration developed by Lord Woolf should be adapted to the Thai system while judges are to prepare themselves in seeking for the means to solve disputes brought to the court e.g. pre-trial measures to check the readiness of each party with respect to collection of evidence in order to decrease the reason for adjournment. For civil procedure applied in the Thai court, the date for settlement of issues is deemed a very significant date for the whole case proceedings, the court should ask for cooperation by legal counsel of both parties to efficiently administer their cases before the scheduled date and to limit the extent of the case to only the issue(s) requiring hearing. The case will be ready for trial while problems from adjournment will be prevented. If either party files a motion for case adjournment with an intention to delay the case, the principle of faithful exercise of right should be considered as well as contempt of court to punish and caution such party. In this regard, campaign may be launched at the court or lawyer assembly to attract attention from relevant party. If all parties realize the significance of swift proceedings, it will be of benefit to all parties and the adjudication system of the Thai court as a whole.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการดำเนินคดีในศาล มีปริมาณคดีที่ฟ้องร้องขึ้นสู่ศาลมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งปริมาณคดีที่ต้องหลังไหลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะศาลยุติธรรม ไม่อาจเพิ่มจำนวนบุคลากรให้สอดคล้องกับปริมาณของคดีที่เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งวิธีการดำเนินคดีและรูปแบบการพิจารณาไม่อาจรองรับเพื่อแก้ไขปัญหาข้อพิพาทที่นำขึ้นสู่ศาล จึงส่งผลให้เกิดปัญหาคดีล้นศาลและทำให้เกิดปัญหาคดีความล่าช้า ดังคำกล่าวที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าก็เท่ากับไม่ได้รับความยุติธรรม” หากมีการให้เลื่อนคดีโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรหรือเพื่อประวิงคดี จะทำให้คดีเกิดความล่าช้าและมีผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาทั้งระบบและก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่สูงเกินจำเป็น ไม่เป็นการประหยัดเวลา และไม่เป็นที่ธรรมกับอีกฝ่ายหนึ่ง จึงควรมีการปรับปรุงและแก้ไข เช่น

ความล่าช้าของศาลชั้นต้นในการขอเลื่อนคดีควรจะมีมาตรการในการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาคดีให้ชัดเจน กรณีเป็นการขอเลื่อนเพื่อประวิงคดีหรือไม่มีเหตุผลอันสมควร ไม่ได้ป่วยจริงหรือรีบร้อนในการฟ้องคดีแต่จำนวนของคดีไม่ครบถ้วนเรียบร้อยและต่อมาได้ยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีต่อศาล โดยอ้างการเจ็บป่วยและมีใบรับรองแพทย์มาแสดงต่อศาลว่าคู่ความป่วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 41 วรรคหนึ่งบัญญัติให้ศาลตั้งเจ้าพนักงานไปทำการตรวจและถ้าสามารถหาแพทย์ได้ก็ให้ตั้งแพทย์ไปตรวจด้วยซึ่งทางปฏิบัติจะเป็นไปได้ยาก และจะต้องเสียค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ที่ชนะคดี รวมทั้งค่าพยาบาล ค่าเดินทาง ค่าที่พักและในการสืบพยานควรให้มีความรวดเร็วขึ้น โดยควรพิจารณาคดีให้เสร็จไปที่ละเรื่อง ก่อนสืบพยานอาจใช้เวลาประมาณ 6 เดือน ดังนั้นปัญหาในการพิจารณาคดีต่อเนื่องหากสืบพยานไปได้ 2 วัน แล้วยื่นคำร้องขอเลื่อนคดี เช่นนี้ต้องไปเข้าระบบการจัดลำดับการสืบพยานใหม่ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีล่าช้าและคดีไม่เสร็จภายในกำหนดเวลานัดสืบพยานที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

ดังนั้นควรมีการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการพิจารณาคดีโดยบังคับให้แต่ละคดีต้องมีการแต่งตั้งทนายคู่หรือมีทนายความสองคน โดยทนายความอีกคนเข้าแทนทนายความคนเดิม เว้นแต่จะมีการแต่งตั้งทนายความคนใหม่และต้องให้มีทนายความคนใหม่เข้ามา

การขอเลื่อนคดี ซึ่งพยานอยู่ต่างประเทศ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ทนายความขอเลื่อนคดีอ้างเหตุเจ็บป่วยเช่นนี้ทำให้พยานจะต้องเสียค่าใช้จ่ายต่างๆ เป็นจำนวนมาก

การสืบพยาน โดยใช้วิดีโอ คอนเฟอเรนซ์ (VDO Conferencing) โดยให้พยานเบิกความที่นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ถือว่าเป็นการเบิกความที่ศาลไทย หากมีกรณีการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ถือว่าการกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นในศาลไทยด้วย

ความล่าช้าหลักโดยการบริหารจัดการคดีของ Lord Woolf ในประเทศอังกฤษ ผู้พิพากษาต้องเป็นนักบริหารจัดการคดีต้องมีการนำการบริหารจัดการคดี (Case Management) เข้ามาหาวิธีการยุติข้อพิพาทที่นำมาฟ้องจะเป็นการใช้สิทธิทางศาล หรือการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ และผู้พิพากษาต้องมีความกระตือรือร้นหรือมีบทบาทเชิงรุก (active) มากขึ้น¹

ประเทศไทยใช้การพิจารณาคดีโดยระบบกล่าวหา ในสมัยก่อนผู้ร่างกฎหมายส่วนใหญ่จะจบการศึกษาจากประเทศอังกฤษ ทำให้ส่งผลต่อการพิจารณาในศาลของประเทศไทยใช้ระบบการพิจารณาในศาลเหมือนกับการพิจารณาของประเทศอังกฤษ โดยผู้พิพากษาต้องวางเฉย แต่ในประเทศยุโรปผู้พิพากษาจะต้องพร้อมปฏิบัติการ เป็นระบบไต่สวนและเป็นระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) เป็นระบบประมวลกฎหมายหรือระบบกฎหมายภาคพื้นยุโรปเป็นระบบที่แพร่หลายที่สุดในโลกในปัจจุบันและเป็นระบบกฎหมายที่เก่าแก่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติระบบนี้มีพื้นฐานมาจากการประมวลหรือการรวบรวมอย่างเป็นระบบซึ่งกฎหมายที่มีความสัมพันธ์คาบเกี่ยวซึ่งกัน โดยให้ความกะทัดรัดแต่ได้ใจความ โดยมีรูปแบบในการบัญญัติกฎหมายให้เป็นลายลักษณ์อักษรขณะที่ระบบกฎหมายของประเทศอื่นกฎหมายเกิดมาจากคำพิพากษาของศาลที่ยึดถือตามๆ กันจนเป็นบรรทัดฐาน² เหมือนประเทศไทย ดังนี้ Lord Woolf จึงเสนอว่าผู้พิพากษาจะวางเฉยไม่ได้ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เช่น คดียุ่งยากต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญและผู้พิพากษาต้องทำให้คดีเสร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบศาลในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและควรนำมาเป็นแบบอย่างเพื่อให้การดำเนินคดีปราศจากความล่าช้า และมีมาตรการในการพิจารณาคดีให้รวดเร็วซึ่งเป็นประโยชน์ต่อระบบศาลไทยและคู่ความอย่างสูงสุด

¹ วิชัย อริยะนันทกะ. (2550). งานนำเสนอประกอบการเรียนกฎหมายวิธีพิจารณาความเปรียบเทียบ. ชั้นปริญญาโท มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

² David W. Neubauer and Stephen S. Meinhold. (2007). **Law, Courts and Politics in the United States.** p. 28.

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาปัญหาความล่าช้าที่เกิดจากสาเหตุต่างๆ รวมทั้งการเลื่อนคดี
- 1.2.2 เพื่อศึกษามาตรการในการพิจารณาคดีแพ่งให้มีความรวดเร็ว โดยเฉพาะในเรื่องการเลื่อนคดีของศาลประเทศอังกฤษเปรียบเทียบกับศาลยุติธรรมของไทย
- 1.2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็ว โดยเฉพาะกรณีการเลื่อนคดี
- 1.2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงทำให้มีมาตรการทางกฎหมายในการพิจารณาคดีให้รวดเร็ว โดยเฉพาะกรณีการเลื่อนคดีและเพื่อให้การพิจารณาคดีได้รับความเป็นธรรมรวดเร็ว และประหยัด

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ในปัจจุบันมีการนำคดีขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมากซึ่งหากให้มีการเลื่อนคดีอย่างไม่มีหลักเกณฑ์หรือไม่มีความชัดเจน อันเป็นต้นเหตุให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดีในชั้นศาล ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรการในการพิจารณาคดีให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอันจะทำให้ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาคดีนั้นให้หมดไปในที่สุด

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์ และจากห้องสมุด ตำราเอกสารทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง บทความ คำพิพากษา วิทยานิพนธ์ รายงาน ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต (Internet) เป็นต้นและได้ทำการวิจัยโดยการออกแบบสอบถาม ทนายความ คู่ความ และผู้พิพากษา เหตุที่ได้ทำการวิจัยโดยมุ่งเน้นยังกลุ่มดังกล่าว เนื่องจากเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นความคิดเห็นของบุคคลผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินคดีในชั้นศาลและนักกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ และถ้าในมุมมองของบุคคลดังกล่าวในเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการพิจารณาคดีให้รวดเร็ว ในกรณีศึกษาการเลื่อนคดีเป็นอย่างไร

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนมุ่งศึกษาให้ทราบถึงการพิจารณาคดีที่เป็นเหตุแห่งการล่าช้า ในกระบวนการพิจารณาคดีให้มีมาตรการในการพิจารณาคดีให้รวดเร็ว ศึกษาในกรณีการเลื่อนคดี ซึ่งในประเทศไทยได้มีบัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 38, 39, 40, 41 และ 42 โดยแยกการเลื่อนพิจารณาคดีเป็น 2 ประการ คือ

- 1) โดยดุลพินิจศาล ในเหตุติดธุระ/รอฟังผลคดีอื่นหรือเหตุตามคำร้องของกลุ่มความ
- 2) โดยผลของกฎหมาย ในการเข้ามาเป็นคู่ความแทนที่ผู้มรณะ (รับมรดกความ)

เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้มีมาตรการทำให้การพิจารณาให้รวดเร็ว ในกรณีการเลื่อนคดี ซึ่งหากไม่ให้มีการเลื่อนคดีจะทำให้ระบบการดำเนินคดีในชั้นศาลจะได้รับความเป็นธรรมและรวดเร็ว โดยปราศจากความล่าช้าและผลเสียหายอันเกิดจากการเลื่อนคดี

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 เพื่อศึกษาปัญหาความล่าช้าที่เกิดจากสาเหตุต่างๆ รวมทั้งการเลื่อนคดี
- 1.6.2 เพื่อศึกษามาตรการในการพิจารณาคดีแฝงให้มีความรวดเร็ว โดยเฉพาะในเรื่องการเลื่อนคดีของศาลประเทศอังกฤษเปรียบเทียบกับศาลยุติธรรมของไทย
- 1.6.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการพิจารณาคดีแฝงให้รวดเร็ว โดยเฉพาะกรณีการเลื่อนคดี
- 1.6.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงทำให้มีมาตรการทางกฎหมายในการพิจารณาคดีให้รวดเร็ว โดยเฉพาะกรณีการเลื่อนคดีและเพื่อให้การพิจารณาคดีได้รับความเป็นธรรมรวดเร็ว และประหยัด

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวกับการพิจารณาคดีให้รวดเร็ว

การพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็วเป็นเรื่องของกฎหมายที่เข้ามาจำกัดให้การพิจารณาคดีแพ่งเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรมและประหยัดค่าใช้จ่ายของคู่ความ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ควรนำมาศึกษากำหนดขอบเขตเพื่อทำให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่คู่ความและกระบวนการยุติธรรมของไทย เพื่อลดปัญหาการนำคดีมาฟ้องร้องต่อศาลอันจะทำให้การพิจารณาคดี คดีแพ่งดำเนินเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัดค่าใช้จ่ายของคู่ความและมีการพิจารณาคดีแพ่งที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.1 จุดประสงค์ หน้าที่ และความสำคัญของกระบวนการยุติธรรม³

กฎหมายวิธีสบัญญัติมีความเกี่ยวข้องกับสังคมและรัฐอยู่เสมอ โดยสังคมมนุษย์จะดำรงอยู่ได้ก็ต้องอาศัยกฎระเบียบของสังคม การที่รัฐกำหนดสิทธิและหน้าที่ของปัจเจกชนยังไม่เป็นการเพียงพอ รัฐยังมีหน้าที่ที่จะต้องบังคับให้กฎเกณฑ์ดังกล่าวได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมด้วย กล่าวคือหากรัฐปล่อยให้เอกชนมีอิสระในการที่จะบังคับให้มีการปฏิบัติ ตามหน้าที่กันเองแล้ว ก็จะทำให้กฎเกณฑ์ของสังคมไม่มีความมั่นคงและเกิดความวุ่นวาย ธุรกิจรับจ้างทวงหนี้กระบวนการยุติธรรมทางแพ่งจึงเป็นกลไกที่เป็นทั้งสาธารณประโยชน์ และประโยชน์ของประชาชนแต่ละคน

กระบวนการพิจารณาทางแพ่งของศาลรวมทั้งอนุญาโตตุลาการ ในศาลไทยจึงเป็นผู้นำหลักกฎหมาย สารบัญญัติที่กฎหมายกำหนดกฎเกณฑ์ อันเป็นแบบแผนที่ใช้บังคับกับทุกคนในสังคม ไม่ได้เฉพาะเจาะจงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง มาปรับใช้กับข้อพิพาททางแพ่ง การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ จะต้องมีการพิจารณา ที่ดีและมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้แก่ กระบวนการพิจารณาที่ยุติธรรม รวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อย อันเป็นสาระสำคัญของความยุติธรรม

หลักการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอังกฤษ ตามหลักการพิจารณาคดีตามข้อเสนอของ Lord Woolf ควรจะนำมาตราการเพื่อจะแก้ไขปรับปรุงระบบการพิจารณาคดีของไทยเพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัดค่าใช้จ่ายของคู่ความ

³ วรรณชัย บุญบำรุงและคณะ ก (2549). หลักและทฤษฎีวิธีพิจารณาความแพ่ง. หน้า 57 – 59.

2.2 หลักการพิจารณาคดีตามข้อเสนอของ Lord Woolf

จากการศึกษา Lord Woolf ได้เสนอมาตรการที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงระบบการพิจารณาคดีไว้หลายประการ จึงขอกล่าวเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีต่อเนื่อง ดังนี้⁴

1) Statement of Truth อังกฤษใช้ระบบการเบิกความพยาน โดยอนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกคำพยานเป็นลายลักษณ์อักษรได้ Lord Woolf เสนอว่าจะต้องมีการลงนามรับรองข้อเท็จจริงในบันทึกคำเบิกความนั้นเป็นจริง หากเป็นเท็จโดยความจงใจของผู้รับรองจะถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาล

2) Offers and payments โจทก์อาจเสนอให้มีการยุติข้อพิพาทโดยจำเลยชำระเงินจำนวนหนึ่งหากจำเลยตกลงชำระเงินดังกล่าวก็จะตกลงยุติข้อพิพาท แต่ถ้าจำเลยไม่ตกลง ต้องมีการสืบพยานและศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชำระเงินเท่ากับจำนวนที่มีการเสนอในตอนแรกหรือมากกว่า ศาลจะมีคำสั่งลงโทษให้จำเลยชำระดอกเบี้ยในอัตราไม่เกินร้อยละ 10 ของอัตราดอกเบี้ยในตลาดนับจากวันที่มีการเสนอ ในทางกลับกันหากจำเลยเสนอเงินจำนวนหนึ่งชำระให้แก่โจทก์ โจทก์ไม่ตกลง ต่อมาศาลตัดสินให้จำเลยชำระเงินเท่ากับหรือน้อยกว่าที่มีการเสนอในตอนแรก ศาลจะมีคำสั่งให้โจทก์ชดใช้ค่าใช้จ่ายที่จำเลยเสียไปนับจากวันที่มีการเสนอในตอนแรกวิธีการดังกล่าวเป็นมาตรการสำคัญที่ทำให้คู่ความได้ตรงใจในการปฏิเสธการยุติข้อพิพาทก่อนมีการสืบพยาน

3) Stay for settlement การนำวิธีการบริหารจัดการคดีเชิงรุกมาใช้ โดยให้ศาลมีหน้าที่สนับสนุนให้คู่ความตกลงยุติข้อพิพาท กรณีคู่ความตกลงกันขอให้ศาลหยุดการพิจารณาเพื่อพยายามหาทางยุติข้อพิพาท ศาลอาจอนุญาตให้ไม่เกิน 1 เดือน หรือหากมีเหตุอันสมควรศาลอาจขยายให้ได้แต่ต้องมีระยะเวลาที่แน่นอน

4) Allocation to track คดีที่มีการฟ้องร้องจะถูกแปลงประเภทและเข้าสู่ช่องทางการบริหารจัดการคดีที่แตกต่างกัน โดยทั่วไปจะพิจารณาจากทุนทรัพย์

(1) The small claims track คดีที่มีทุนทรัพย์ต่ำกว่า 5,000 ปอนด์ หรือคดีมีทุนทรัพย์น้อย จะใช้วิธีพิจารณาไม่ยุ่งยากและจำกัดค่าใช้จ่าย คู่ความต้องสืบพยานให้เสร็จภายใน 1 วัน

(2) The fast track การใช้วิธีพิจารณาที่รวดเร็ว สำหรับคดีทุนทรัพย์ปานกลางคือเกินกว่า 5,000 ปอนด์ แต่ต่ำกว่า 15,000 ปอนด์ การสืบพยานจะต้องเสร็จภายใน 1 วัน โดยทั่วไปศาลจะให้พยานผู้เชี่ยวชาญส่งรายงานความเห็นชอบของผู้เชี่ยวชาญมาเป็นหนังสือ จะไม่มาเบิกความด้วยวาจา

⁴ ธรรมนูญ พิษยากรณ์. (2545, มิถุนายน). “การปฏิรูประบบงานศาล: ประสบการณ์ของประเทศอังกฤษ.” *บทบัญญัติ*, 58, 2. หน้า 17 – 21.

(3) The multi – track ใช้กับคดีมีทุนทรัพย์เกินกว่า 15,000 ปอนด์⁵ หรือคดีมีความยุ่งยาก ศาลจะกำหนดแนวทางการพิจารณาคดีแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม โดยหลักจะกำหนดวันสืบพยานและระยะเวลาในการสืบพยานให้แน่ชัด และระยะเวลาในการสืบพยานต้องไม่เกิน 1 สัปดาห์

5) Case Management เป็นการวางแผนคดีล่วงหน้าตั้งแต่เริ่มแรก เช่น ตรวจสอบว่าคู่ความต้องการนำพยานหลักฐานใดบ้าง จำเป็นต้องมีการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญหรือไม่ หากแยกสืบพยานเฉพาะประเด็นที่สำคัญก่อนซึ่งเป็นประเด็นหลักในการทำคำพิพากษาที่อาจไม่จำเป็นต้องเสียเวลาในการสืบพยานในประเด็นอื่นอีก นอกจากนั้นต้องกำหนดตารางเวลาในการพิจารณาคดีทั้งหมดไว้ล่วงหน้า

6) Disclosure คือให้คู่ความเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับคดีให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบก่อนการสืบพยาน ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าไม่เพียงพอที่อาจขอให้ศาลสั่งให้มีการเปิดเผยข้อมูลเพิ่มเติมได้ แต่ศาลจะต้องควบคุมมิให้มีการเปิดเผยและตรวจสอบพยานหลักฐานที่จำเป็นซึ่งจะทำให้สิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่าย วิธีนี้น่าจะมีผลทำให้การสืบพยานเป็นไปได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น ทำให้สืบพยานได้รวดเร็วและต่อเนื่องได้

7) Experts ศาลจะต้องจำกัดการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญที่ไม่จำเป็นตามหลักการใหม่ศาลจะอนุญาตให้มีผู้เชี่ยวชาญได้เพียงคนเดียว และศาลจะรับฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นหนังสือโดยพยานไม่ต้องบอกความ เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าจำเป็น

แนวทางการพิจารณาคดีของศาลในประเทศอังกฤษมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เน้นการต่อสู้คดีของคู่ความมาเน้นการประนีประนอมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้และเปลี่ยนจากการให้ศาลเปิดโอกาสให้คู่ความมีบทบาทในการกำหนดทิศทางในการพิจารณาคดี เช่น คู่ความเป็นผู้เลือกวันนัดสืบพยานและกำหนดจำนวนพยานที่นำมาสืบได้ เปลี่ยนให้ศาลเป็นผู้มีบทบาทในการควบคุมการพิจารณาคดี เช่น พิจารณาจำกัดไม่ให้มีการสืบพยานที่ไม่จำเป็น กำหนดเวลาในการพิจารณาทั้งหมดไว้ล่วงหน้า บังคับให้มีการปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด ให้ความสำคัญกับค่าใช้จ่ายและระยะเวลาที่สูญเสียไปที่ไม่ได้สัดส่วนกับผลที่ได้รับ และศาลควรจะมีการบริหารจัดการคดีต้องไม่วางเฉยโดยบริหารคดีในเชิงรุก

⁵ อัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ 1 เมษายน 2554, 1 ปอนด์ = 48.5751 บาท.

2.3 การบริหารคดีของศาลยุติธรรม

การบริหารคดี⁶ หมายถึง การที่ผู้พิพากษาเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการชั้นก่อนการพิจารณาคดี เพื่อช่วยให้การพิจารณามีประสิทธิภาพ โดยมีวันนัดพิจารณาคดีที่แน่นอนกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมในประเทศไทยปัจจุบันอาศัยหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นสำคัญ อาจมีกฎหมายวิธีพิจารณาความที่บัญญัติเพื่อใช้บังคับในคดีบางประเภท เช่น วิธีพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัวหรือในคดีซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลชำนาญพิเศษอยู่บ้าง ผู้พิพากษาจะอ้างอิงบทบัญญัติดังกล่าวประกอบแนวคำวินิจฉัยจากคำพิพากษาของศาลฎีกาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานการพิจารณาคดีต่อเนื่องจึงเป็นทางเลือกของการแก้ปัญหาในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพของการพิจารณาคดี เพราะกระบวนการพิจารณาที่กระทำได้ติดต่อกันย่อมทำให้ศาลมองเห็นภาพรวมของข้อเท็จจริงในคดีได้รวดเร็วและง่ายขึ้น แต่ในการพิจารณาคดีต่อเนื่องจำเป็นต้องมีกระบวนการวางแผนกำหนดแนวทางการบริหารคดีเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วย โดยเฉพาะการกำหนดกรอบเวลาของการเริ่มการพิจารณาจนคดีจะพิพากษาแล้วเสร็จจะทำให้ทั้งศาลและคู่ความสามารถวางแผนการบริหารคดีอันส่งผลดีต่อกันด้วย

การบริหารคดีของศาลยุติธรรม⁷ การบริหารงานคดีเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในศาล อันได้แก่ การเพิ่มบทบาทของศาลในการกำกับดูแลการดำเนินคดีตั้งแต่ต้น โดยแยกช่องทาง (Tracks) สำหรับการดำเนินแต่ละประเภทตามความซับซ้อนและระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินคดีและกำหนดวิธีการดำเนินคดีแต่ละประเภทแตกต่างกันให้เหมาะสมการค้นหาและกำหนดประเด็นข้อพิพาทที่แท้จริง การแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐานแต่ละฝ่าย (Discovery) การใช้วิธีประนีประนอมข้อพิพาทที่เหมาะสมและกำหนดระยะเวลาให้คู่ความในคดีต้องปฏิบัติเป็นการล่วงหน้าจนเสร็จสิ้น

2.3.1 การบริหารคดีของศาลในประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศหนึ่งที่มีการดำเนินการพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็ว ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรจะนำมาเป็นแนวทางสำหรับประเทศไทยในการพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็ว เหตุที่ประเทศอังกฤษประสบความสำเร็จเนื่องจากการศึกษาและปฏิรูประบบการพิจารณาให้เปลี่ยนไปจากเดิม การจัดระบบการพิจารณาที่ดีทำให้การนั่งพิจารณาคดีสามารถดำเนินไปได้

⁶ บุญรอด ต้นประเสริฐ. (2542). “การบริหารคดีเพื่อพิจารณาคดีต่อเนื่อง.” งานวิจัยการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส). หน้า 2.

⁷ มนตรี ศิลปมหาบัณฑิต. (2544). “การบริหารคดี (Case Management).” บทบัณฑิตย์, 57, 4. หน้า 96 – 97.

อย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว แต่เดิมประเทศอังกฤษประสบปัญหาวิธีพิจารณาความแพ่งหลายประการ คือค่าใช้จ่ายของคดีความ ค่าจ้างทนายความแพง ปัญหาความล่าช้า ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันด้านฐานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มความและวิธีพิจารณาความที่ยุ่งยากซับซ้อน Lord Chancellor จึงได้ตั้ง Lord Woolf ซึ่งขณะนั้นเป็นอธิบดีศาลอุทธรณ์ (Master of the Rolls) ทำการสำรวจระบบวิธีพิจารณาความแพ่งแล้วทำสรุปออกมาเป็นรายงาน⁸ จากการศึกษาพบว่าการพิจารณาคดีเป็นระบบที่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากเกินไป การระงับข้อพิพาทใช้เวลานานเกินไปและยากที่จะคาดหมายได้ว่าคดีจะเสร็จเมื่อใด⁹

Lord Woolf¹⁰ และคณะทำงานศึกษาวิจัยปัญหาในการพิจารณาคดีของศาลในประเทศอังกฤษ และทำรายงานเสนอแนวทางในการพัฒนาระบบงานศาล โดยใช้ชื่อว่า “Access to justice” เสนอต่อ Lord Chancellor ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996) เพื่อพิจารณาดำเนินการปฏิรูประบบการพิจารณาคดีแพ่งในระยะเวลาต่อมาถือหลักการตามที่ Lord Woolf เสนอ ทั้งนี้โดยมีการปรับเปลี่ยนแนวทางบางประการไปบ้างเมื่อมีการนำไปใช้ในศาลต่างๆ Lord Woolf ศึกษาพบว่า¹¹ ระบบการพิจารณาคดีแพ่งในประเทศอังกฤษที่ใช้อยู่ในขณะนั้นเป็นระบบที่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากเกินไป กล่าวคือ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมีจะสูงเกินกว่าทุนทรัพย์ที่ฟ้องร้อง นอกจากนั้นยังใช้ระยะเวลาในการยุติข้อพิพาทนานเกินไป และเป็นที่ยากที่จะคาดหมายได้ว่า การพิจารณาคดีจะใช้ระยะเวลานานเพียงใดและจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเท่าไร การพิจารณาคดีเน้นหนักไปในทางการต่อสู้คดีระหว่างคู่ความและดำเนินไปตามทิศทางที่คู่ความประสงค์มากเกินไป โดยศาลมิได้มีบทบาทในการกำหนดทิศทางของคดีอย่างแท้จริง คู่ความมักจะไม่นับปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีและศาลก็มิได้มีการบังคับให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์โดยเคร่งครัด ดังนั้น **Lord Woolf** จึงเสนอให้มีการปรับปรุงระบบการพิจารณาคดีแพ่งโดยใช้มาตรการต่างๆ หลายประการ ซึ่งหนทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ การเน้นการบริหารงานคดีโดยผู้พิพากษา Lord Woolf แสดงความความเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานคดีของผู้พิพากษาว่า ในการบริหารงานคดีผู้พิพากษามีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ

⁸ วิชัย อริษะนันท์ทกะ. (2544, สิงหาคม). “การปฏิรูประบบงานศาล.” *บทบัญญัติ*, 57, 1. หน้า 52.

⁹ Lord Woolf to Justic. (1966). **Final Report Honourable the Lord Woolf July**. UK

¹⁰ ขณะที่เสนอรายงานเกี่ยวกับแนวทางในการปฏิรูประบบงานศาล ท่านดำรงตำแหน่ง Master of the Rolls ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่ง Lord Chief Justice of England and Wales.

¹¹ Lord Woolf. (2002). Access to justice: Final Report Honorable the Lord Woolf. Retrieved January 10, 2010, form <http://www.law.warwick.ac.uk>

ประการแรก คือ การสร้างแผนงานของคดีแต่ละคดีซึ่งจะระบุวันเวลาของขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินคดี หน้าที่และการปฏิบัติ รวมทั้งเหตุการณ์ต่างๆ ในการดำเนินคดีนั้น

ประการที่สอง คือ การดูแลความคืบหน้าของการดำเนินคดีให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้¹² จากรายงานฉบับดังกล่าวได้นำไปสู่การปฏิรูปการดำเนินคดีแฝงในเวลาต่อมา โดยการปรับปรุงวิธีพิจารณาความแพ่งทั้งกฎหมายและแนวปฏิบัติ ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2542 วิธีพิจารณาความแพ่งและแนวปฏิบัตินี้ได้กำหนดให้ศาลมีบทบาทในการบริหารคดีในเชิงรุก เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยรวดเร็วและเป็นธรรม ซึ่งการบริหารงานคดีในเชิงรุกดังกล่าว นอกจากการแสดงบทบาทในการวางแผนงานและการกำกับดูแลการดำเนินคดีให้เป็นไปตามแผนงานแล้วยังมีความหมายรวมถึงบทบาทของผู้พิพากษาในการดำเนินการต่างๆ ดังต่อไปนี้ด้วย¹³

- 1) การสนับสนุนให้คู่ความร่วมมือซึ่งกันและกันในการดำเนินคดี
- 2) การกำหนดประเด็นแห่งคดีตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นของคดี
- 3) กำหนดประเด็นที่จำเป็นต้องมีการสอบสวนหาความจริงและสืบพยานและจำหน่ายประเด็นอื่นที่ไม่สมควรออกไป
- 4) กำหนดประเด็นที่จะต้องได้รับการพิสูจน์
- 5) การส่งเสริมให้คู่ความใช้กระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทต่างๆ หากศาลเห็นว่าเป็นวิธีที่เหมาะสมและส่งเสริมการใช้กระบวนการนั้น
- 6) ช่วยเหลือคู่ความในการตกลงกันในทุกหรือบางส่วนของคดี
- 7) กำหนดตารางเวลาหรือควบคุมความคืบหน้าในการดำเนินคดี
- 8) พิจารณาว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ เป็นการเฉพาะมีความเหมาะสมในด้านค่าใช้จ่ายหรือไม่
- 9) การดำเนินคดีในประเด็นต่างๆ ที่คู่ความเสนอไปในเวลาเดียวกัน
- 10) การดำเนินคดีโดยไม่จำเป็นต้องให้คู่ความมาศาล
- 11) ใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยในการพิจารณา
- 12) กำหนดแนวทางต่างๆ เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจว่าคดีจะดำเนินไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาจากมาตรการต่างๆ แล้ว จะเห็นได้ว่า แนวทางการปฏิรูประบบเป็นการเปลี่ยนแนวทางของการพิจารณาคดี จากเดิมที่เน้นการต่อสู้คดีของคู่ความมาเน้นการประนีประนอมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้และเปลี่ยนจากเดิมซึ่งในทางปฏิบัติศาลเปิดโอกาสให้คู่ความมี

¹² Directgov. (n.d.). Retrieved January 10, 2010, form <http://www.open.gov.uk/lcd/civil/final.html>

¹³ มนตรี ศิลปมหาบัณฑิต. เล่มเดิม. หน้า 98-99.

บทบาทในการกำหนดทิศทางในการพิจารณาคดี เช่น คู่ความเป็นผู้เลือกวันนัดสืบพยานและกำหนดจำนวนพยานที่นำมาสืบได้ เปลี่ยนเป็นให้ศาลเป็นผู้มีบทบาทในการควบคุมการพิจารณาคดี เช่น การควบคุมการพิจารณาโดยการจำกัดไม่ให้มีการสืบพยานที่ไม่จำเป็น การกำหนดเวลาในการพิจารณาคดีทั้งหมดไว้ล่วงหน้า และบังคับให้มีการปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด และให้ความสำคัญกับปัญหาที่เกิดจากไม่ปฏิบัติตามดังกล่าวรวมถึงส่งผลถึงค่าใช้จ่ายและเวลาที่สูญเสียไปที่ไม่ได้สัดส่วนกับผลที่ได้รับ

การสืบพยานบุคคล

ศาลในประเศอังกฤษสามารถทำการสืบพยานได้รวดเร็ว โดยใช้วิธีการต่างๆ ดังนี้

1) การใช้บันทึกถ้อยคำพยานที่บันทึกไว้ล่วงหน้า (Written Statement) ศาล Chancery Diviton หรือ Commercial Court หรือ Admiralty Court มาใช้ โดยศาลเป็นผู้อนุญาต คู่ความที่ต้องมาเบิกความในชั้นพิจารณาอาจจัดทำบันทึกถ้อยคำของตนที่จะเบิกความต่อศาลเป็นลายลักษณ์อักษรและส่งให้คู่ความฝ่ายอื่นภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดได้รับอนุญาตจากศาลเมื่อศาลเห็นว่าวิธีนี้จะทำให้เกิดความรวดเร็วในการดำเนินคดี ประหยัดค่าใช้จ่ายและเป็นธรรม บันทึกถ้อยคำนี้ต้องมีรายละเอียดตามที่กำหนดไว้ เช่น รายละเอียดเกี่ยวกับตัวพยาน ความเกี่ยวข้องของพยานกับข้อเท็จจริงที่จะเบิกความ มีการบรรยายข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา ชัดเจน ครบถ้วน ควรใช้ถ้อยคำสำนวนของพยานเอง ทนายความต้องแน่ใจว่ามีความชัดเจนเกี่ยวกับประเด็น อ่านแล้วเข้าใจและน่าเชื่อถือ ต้องไม่มีเนื้อหาที่จะทำให้กลายเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้ การใช้วิธีเสนอบันทึกถ้อยคำของพยานนี้จะต้องมีการแลกเปลี่ยนบันทึกถ้อยคำระหว่างคู่ความเพื่อเป็นการเปิดเผยข้อมูลระหว่างกัน โดยผู้เสนอจะต้องส่งสำเนาให้อีกฝ่ายหนึ่งเมื่อศาลอนุญาตให้ใช้วิธีนี้แล้ว บันทึกถ้อยคำของพยานนี้ต้องลงชื่อผู้จัดทำรับรองด้วยว่าข้อความที่บันทึกเป็นความจริง คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิโต้แย้งได้

ในวันพิจารณา ศาลเพียงแต่อ่านบันทึกถ้อยคำให้พยานฟัง แล้วเข้าสู่กระบวนการซักค้านพยานผู้ให้ถ้อยคำพยานไม่ต้องมาเบิกความตอบคำถามของทนายความอีก ทำให้สืบพยานทำได้รวดเร็ว เมื่อมีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์แล้ว ผู้พิพากษาอาจถือเอาบันทึกถ้อยคำของพยานนั้นเป็นพยานหลักฐานเสมือนหนึ่งพยานมาเบิกความต่อหน้าศาล

2) การสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) ในศาลประเทศอังกฤษมีการรับรองให้ใช้ระบบการสืบพยานทางจอภาพในการสืบพยานที่อยู่ต่างประเทศ พยานอาจถูกถามค้าน โดยระบบเชื่อมต่อทางวิดีโอ คดีที่เป็นตัวอย่างซึ่งการสืบพยานระบบนี้ คือ คดี R.V. Horseferry Road Magistrate Court, exp Bennett (No3) 1994 Time, 14 January (Queen's Bench Division)

3) การใช้บันทึกช่วยจำ (Memorandum) ศาลอนุญาตให้พยานดูบันทึกช่วยจำหรือเอกสารใดๆ เพื่อเรียกความจำของพยานได้

นอกจากนี้ในประเทศอังกฤษยังมีกระบวนการที่ศาลกำหนดแนวทางการดำเนินคดีภายหลังจากรบกำหนดขึ้นทำให้การแก้คดีแล้ว ซึ่งถือเป็นขั้นตอนของการเปิดเผยเอกสารทั้งหมดที่ระบุเป็นพยานซึ่งอยู่ในความครอบครองของตนภายในระยะเวลา 14 วัน และคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีเวลาตรวจเอกสาร 7 วัน เว้นแต่เป็นเอกสารที่ได้รับสิทธิพิเศษไม่ต้องถูกตรวจ เช่น เอกสารที่ใช้ติดต่อระหว่างลูกความกับทนายความ หรือลูกความกับบุคคลที่สาม

ในประเทศอังกฤษ ได้มีการริเริ่มในการปฏิรูประบบการพิจารณาคดีของศาลโดยคำนึงถึงเรื่องเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีซึ่งได้มีการแสดงความคิดเห็นในการปฏิรูประบบศาลด้านต่างๆ ไว้ในรายงานซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในนาม “Access to Justice” ของ Lord Woolf จากรายงานฉบับดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการดำเนินคดีแข่งในเวลาต่อมา โดยกำหนดให้ศาลมีบทบาทในการบริหารคดีในเชิงรุกเพื่อให้มีการดำเนินคดีเป็นไปอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม

นอกจากนี้ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและแนวทางปฏิบัติยังกำหนดให้ศาลจัดช่องทางในการดำเนินคดีของแต่ละประเภทอีกด้วย โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่องทางคือ

1) ช่องทางสำหรับคดีทุนทรัพย์เล็กน้อย (The Small Claims Track) หมายถึงช่องทางสำหรับคดีดังต่อไปนี้

(1) คดีที่เรียกร้อยค่าเสียหายส่วนบุคคล

ก. ค่าขอบังคับรวมแล้วไม่เกิน 5,000 ปอนด์

ข. ค่าเสียหายแต่ละรายการไม่เกิน 1,000 ปอนด์

(2) คดีที่ผู้เช่าที่พักอาศัยฟ้องร้องผู้ให้เช่า ให้ทำการซ่อมแซมหรือดำเนินการอื่นใดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เช่า โดยมีมูลค่าการซ่อมแซมหรือการดำเนินการอื่นใดไม่เกิน 1,000 ปอนด์ และค่าเสียหายอื่นที่เรียกร้อยไม่เกิน 1,000 ปอนด์

2) ช่องทางคดีรวดเร็ว (The Fast Track) หมายถึงช่องทางสำหรับคดีที่ไม่อยู่ในความหมายของ The Small Claims ซึ่งมีค่าขอบังคับไม่เกิน 15,000 ปอนด์ และศาลจะถือว่าเป็นคดีที่อยู่ใน The Fast Track ต่อเมื่อการพิจารณามีแนวโน้มว่าจะใช้เวลาไม่เกิน 1 วัน และพยานผู้เชี่ยวชาญที่จะนำมาสืบไม่เกิน 1 คน ในแต่ละสาขาสำหรับคู่ความแต่ละฝ่ายและมีพยานผู้เชี่ยวชาญไม่เกิน 2 สาขา

3) ช่องทางสำหรับคดียุ่งยาก (The Multi-Track) หมายถึงช่องทางสำหรับคดีที่ไม่อยู่ในข่ายของ The Small Claims Track และ The Fast Track

ซึ่งมีกระบวนการพิจารณาคดีสำหรับแต่ละช่องทางต่างหากจากกันตามความเหมาะสมของแต่ละช่องทางและในการจัดช่องทางสำหรับคดีนั้น ศาลจะต้องคำนึงถึงจำนวนทุนทรัพย์สาระของคำขอบังคับ ความเป็นไปได้ของความซับซ้อนของข้อเท็จจริงกฎหมายและพยานหลักฐาน จำนวนคู่ความ จำนวนทุนทรัพย์ของฟ้องแย้งหรือคำขอบังคับเพิ่มเติมและความซับซ้อนของประเด็นที่เกี่ยวข้องจำนวนของพยานบุคคลที่จำเป็นการเรียกร้องให้บังคับบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คู่ความในคดี ความคิดเห็นและสถานะแวดล้อมของคู่ความ¹⁴ ภายหลังจากช่องทางของแต่ละคดีแล้ว ศาลจะนัดให้คู่ความมาพร้อมกันเพื่อวางแผนทางการดำเนินคดีรวมทั้งการกำหนดเวลาสำหรับขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินคดีจนจบการพิจารณา (Case Management Conference) ซึ่งระยะเวลาที่กำหนดไว้สำหรับขั้นตอนต่างๆ นั้นยากที่คู่ความจะขอให้เปลี่ยนแปลงได้เพราะจะทำให้กระทบกระเทือนต่อการดำเนินคดีทั้งคดีรวมทั้งคดีอื่นๆ ด้วย

การบริหารงานคดีของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา

ก่อนที่จะมีการปฏิรูประบบการพิจารณาคดีของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี ค.ศ. 1960 – 1980 ศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาประสบปัญหาในการพิจารณาคดี กล่าวคือการพิจารณาคดีต่างๆ ใช้ระยะเวลานานและเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมาก และสภาพการณ์ในขณะนั้นคล้ายกับประเทศไทยคือทนายความจะเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการกำหนดวันนัดพิจารณาคดีของศาลและระยะเวลาที่ใช้ในการพิจารณาคดีต่อมาเกิดแนวความคิดว่าผู้พิพากษามิควรมึบทบาทมากขึ้นในการควบคุมการกำหนดวันนัดพิจารณา และกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาโดยไม่ปล่อยให้ทนายความมีบทบาทเช่นดังเดิม จึงมีการใช้วิธีการบริหารจัดการคดีรูปแบบใหม่ (Case Management) โดยมีแนวความคิดว่าศาลมีหน้าที่คุ้มครองประโยชน์ของประชาชน โดยต้องมีบทบาทในเชิงรุกในการพิจารณาคดีเพื่อให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็วนับแต่เริ่มฟ้องคดีจนมีคำพิพากษา ศาลจะต้องเข้าไปมีบทบาทนับแต่เริ่มแรกโดยจะต้องมีการวางแผนตั้งแต่เริ่มคดี¹⁵

แนวทางปฏิบัติสำหรับการบริหารงานคดีของศาลสหพันธรัฐนั้น ศาลจะถือหลักจากกฎข้อที่ 16 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (Text of rule 16 of the Federal Rules of Civil Procedure)

¹⁴ Civil Procedure Rule: Practice Direction, rule 26.8.

¹⁵ กองวิชาการ สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ. (2543, ธันวาคม). “การปฏิรูประบบงานศาล ประสิทธิภาพของประเทศไทย” บทบัญญัติ, 56, 4. หน้า 90.

สาระสำคัญของสหพันธรัฐข้อ 16¹⁶ โดยพื้นฐานแล้วกฎข้อ 16 จะกำหนดถึง “การออกคำสั่งกำหนดเวลา” (scheduling order) ในการทำกิจกรรมต่างๆ ก่อนการพิจารณาคดีเริ่มตั้งแต่การประชุมเพื่อกำหนดเวลาและการดำเนินการต่างๆ ในขั้นตอนของการประชุมก่อนพิจารณาระหว่างทนายความทั้งสองฝ่ายและผู้พิพากษา กระบวนการพิจารณาบางอย่างมีลักษณะบังคับ เช่น การออกคำสั่งกำหนดเวลาในเบื้องต้น แต่บางอย่างก็เป็นดุลพินิจของศาลตัวอย่าง เช่น การประชุมก่อนพิจารณาในขั้นตอนสุดท้าย เป็นต้น

คำสั่งและการประชุมก่อนพิจารณาได้รับการออกแบบเพื่อให้ครอบคลุมและแก้ปัญหาในประเด็นต่อไปนี้คือ เขตอำนาจ การแก้ไขเพิ่มเติมฟ้อง ประเด็นข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่สำคัญของคดี ค่าทนายความ การตกลงระงับข้อพิพาท ระยะเวลาและข้อจำกัดในการค้นหาพยานหลักฐานทุกอย่าง ซึ่งรวมทั้งบันทึกคำพยานที่เป็นลายลักษณ์อักษร การบันทึกคำพยานล่วงหน้าและคำร้องให้ส่งพยานเอกสาร การไต่สวนคำร้องต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐาน เช่น พยานนั้นๆ จะรับฟังในการพิจารณาคดีได้หรือไม่ หรือในเรื่องความเสียหายและการนำคดีเข้าสู่สารบบนัดความ ประเด็นต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น สามารถหยิบยกขึ้นได้ในขั้นตอนต่อไปนี้ คือ

- 1) การประชุมเพื่อกำหนดระยะเวลาในครั้งแรกและคำสั่งกำหนดเวลาซึ่งเป็นผลมาจากการประชุม
- 2) การประชุมก่อนพิจารณาเบื้องต้น
- 3) การประชุมเพื่อค้นหาพยานหลักฐาน
- 4) การประชุมเพื่อตกลงระงับข้อพิพาท
- 5) การประชุมก่อนพิจารณาครั้งสุดท้าย

ในการจัดการกับคดีที่มีความซับซ้อนน้อยกว่า เช่น คดีอุบัติเหตุทางรถยนต์ซึ่งมีผู้บาดเจ็บเพียงคนเดียว คดีฟ้องร้องตามสัญญาจ้างแรงงาน ผิดสัญญา คดีความทางธุรกิจการค้าโดยทั่วไป หรือคดีแพ่งประเภทอื่นๆ ผู้พิพากษาก็สามารถใช้เทคนิควิธีการดังกล่าวข้างต้นได้ ซึ่งคงไม่ต้องใช้อย่างเต็มรูปแบบ

เทคนิคในการบริหารงานคดีที่โดดเด่นประการหนึ่งของศาลสหพันธรัฐ ปรากฏในศาลเขตตะวันออกในมลรัฐเวอร์จิเนีย (The United States District court for the Eastern District of Virginia) ซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่าผู้พิพากษาของศาลดังกล่าวมีสิ่งทีเรียกว่า “สารบบความจรวด” (Rocket Docket) ซึ่งช่วยเร่งกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งทั้งหมดให้เร็วขึ้นในช่วงต้นของคดี ผู้พิพากษาจะ

¹⁶ Jame G Apple. (2543, มิถุนายน). “การบริหารงานคดีในศาลประเทศสหรัฐอเมริกา.” *บทบัณฑิตย*, 56, 2. หน้า 188 - 191.

ดำเนินการประชุมเป็นระยะเวลาสั้นๆ เพื่อกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนสำหรับการค้นหาพยานหลักฐานให้เสร็จสมบูรณ์ และจะมีการกำหนดวันพิจารณาคดีที่แน่นอนตั้งแต่การประชุมวันนั้น เมื่อมีการกำหนดวันที่คดีเริ่มพิจารณาแล้วก็ถือเสมือนว่าเป็นการ “จารึกไว้ในศิลา” (Written in stone) กล่าวคือไม่ว่ากรณีใดๆ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงกำหนดวันดังกล่าวได้ การใช้กระบวนการเหล่านี้ส่งผลให้คดีส่วนใหญ่จะมีการตกลงระงับข้อพิพาทก่อนถึงวันนัดพิจารณาในกรณีที่ไม่มีการตกลงกัน คดีก็จะเริ่มพิจารณา ภายใน 6 ถึง 8 เดือนนับแต่โจทก์ยื่นคำฟ้อง

ก่อนหน้าที่จะใช้การบริหารงานคดีแบบใหม่ การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นใช้เวลา 3-5 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่นานเกินไปและไม่เป็นที่ยอมรับของผู้พิพากษาทั้งหลาย จึงมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาคดีล่าช้าโดยตั้งบุคคลฝ่ายต่างๆ ประกอบด้วย ผู้พิพากษาเจ้าหน้าที่ธุรการศาลและทนายความ การให้ทนายความเข้ามาเป็นคณะกรรมการร่วมด้วย เนื่องจากทนายความจะได้รับผลกระทบจากการปรับปรุงวิธีการบริหารจัดการคดีแบบใหม่และคณะกรรมการดังกล่าวได้เสนอวิธีการบริหารงานคดีโดยจะมีการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาคดีไว้แน่นอนตั้งแต่ก่อนที่จะเริ่มการพิจารณาคดีกำหนดเวลาที่ระบุไว้แล้วแต่ต้นนั้น ทนายความทั้งสองฝ่ายไม่สามารถที่จะมาแก้ไขกำหนดระยะเวลาได้เอง เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล โดยผู้พิพากษาจะพบทนายคู่ความทั้งสองฝ่าย เพื่อพิจารณาว่าคดีเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร มีพยานที่ปากและจัดแบ่งประเภทของคดีตามความยุ่งยาก ตั้งแต่คดีที่ไม่ยุ่งยากมากไปจนถึงคดีที่ยุ่งยากมากที่สุด โดยกำหนดเป็น TRACK 1 – TRACK 4 สำหรับ TRACK 4 เป็นคดีที่ต้องจัดการเป็นพิเศษ ทั้งนี้จะกำหนดระยะเวลาการพิจารณาคดีมากน้อยต่างกันตามประเภทของคดีในระบบศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา มีกระบวนการพิจารณาคดีของศาลที่เรียกว่า Discovery กล่าวคือ หลังจากที่มีการฟ้องร้อง จะมีกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานที่จะนำสืบตั้งแต่แรก คู่ความทั้งสองฝ่ายจะต้องเปิดเผยข้อมูลคดีให้กับอีกฝ่ายหนึ่งได้ทราบ โดยจะมีการประชุมระหว่างทนายความของคู่ความทั้งสองฝ่ายและผู้พิพากษา ความมุ่งหมายประการหนึ่งคือ เปิดโอกาสให้มีการพบและการเจรจาตกลงกัน ถ้าหากผ่านกระบวนการ Discovery แล้วยังไม่สามารถตกลงกันได้ จะมีอีกกระบวนการหนึ่งเรียกว่า Alternative Dispute Resolution หรือเรียกโดยย่อว่า ADR ซึ่งเป็นกระบวนการยุติข้อพิพาทโดยทางอื่นนอกจากการพิจารณาพิพากษาคดี

เหตุผลที่สำคัญที่ทำให้ปัจจุบันผู้พิพากษาในสหรัฐอเมริกาใช้เทคนิคในการบริหารงานคดีมากขึ้นในปัจจุบัน มีดังนี้คือ¹⁷

1) ปริมาณคดีที่เพิ่มมากขึ้นทั้งในศาลสหพันธรัฐและศาลมลรัฐ ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา คดีความที่มีการฟ้องร้องต่อศาลมีจำนวนสูงขึ้นอย่างมาก โดยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเกินกว่า

¹⁷ แหล่งเดิม.

ความสามารถของรัฐบาลกลางและรัฐบาลมลรัฐในอันที่จะเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาให้สามารถรองรับกับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้นได้

2) ความซับซ้อนของคดีที่เพิ่มขึ้น ในศาลสหพันธรัฐและมลรัฐมีคดีความจำนวนมากขึ้นที่มีคู่ความหลายฝ่ายมีทนายความหลายคนและสำนักกฎหมายหลายแห่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องหลายข้อรวมทั้งมีประเด็นทางกฎหมายที่ซับซ้อนและต้องนำพยานหลักฐานทางเทคนิคเข้ามาสืบคดีความเหล่านี้จำเป็นต้องมีการประสานงานและการควบคุมในกระบวนการก่อนพิจารณาคดีตัวอย่างของคดีประเภทเหล่านี้เช่นคดีฟ้องร้องสายการบินและโรงแรมเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจากเหตุเครื่องบินตก หรือโรงแรมถล่ม และคดีละเมิดที่เกี่ยวข้องสารพิษ เช่น การฟ้องร้องคดีเกี่ยวกับการแพร่กระจายของใยหิน (asbestos) ในชั้นบรรยากาศ เป็นต้น

3) การใช้กระบวนการค้นหาพยานหลักฐานก่อนพิจารณาคดี (บางคนกล่าวว่าเป็นการใช้โดยมิชอบ) ที่เพิ่มมากขึ้น ก่อนทศวรรษที่ 1970 การค้นหาพยานหลักฐานก่อนพิจารณาคดีหมายถึงการส่งบันทึกคำพยานที่เป็นลายลักษณ์อักษรเพียงไม่กี่ฉบับและการบันทึกคำพยานไว้ล่วงหน้า 1 หรือ 2 ปาก แต่ในปัจจุบันแม้ในคดีแพ่งสามัญทั่วไปที่เรียกว่าเป็นคดี “garden variety” กระบวนการก่อนพิจารณาคดีของคู่ความทั้งสองฝ่ายหมายถึงการส่งบันทึกคำพยานที่เป็นลายลักษณ์อักษรหลายฉบับการบันทึกคำพยานล่วงหน้าที่ยาวขอบเขตไปมากกว่าเดิมทั้งในแง่ของจำนวนและระยะเวลาในการบันทึกคำพยาน การร้องขอให้มีการส่งพยานเอกสารหรือพยานวัตถุและคำร้องก่อนพิจารณาคดีอีกหลายประการ กระบวนการทั้งหลายเหล่านี้จะสิ้นเปลืองระยะเวลาของทนายความมากและนำไปสู่ประเด็นในทางบริหารและในทางกฎหมาย ซึ่งผู้พิพากษาจะต้องวินิจฉัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2.3.2 การบริหารคดีของศาลในประเทศไทย

ศาลในประเทศไทยศาลที่อยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย (Civil law system) ซึ่งโดยหลักการของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายนั้นจะถือว่า ศาลจะมีบทบาทเหนือคู่ความทั้งสองฝ่ายในการพิจารณาคดี โดยจะมีบทบาทการค้นหาในข้อความจริงต่างๆ ด้วยตนเอง หรือระบบไต่สวน (Inquisitorial system) แต่เมื่อพิจารณาโครงสร้างของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและแนวปฏิบัติของศาลไทยแล้ว พบว่าหลักการในกฎหมายและแนวปฏิบัติในระบบกล่าวหา (accusatorial system) ซึ่งเป็นหลักการของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common law system) มากกว่าระบบไต่สวน ดังเช่นกลุ่มประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย ซึ่งผู้พิพากษาจะเน้นบทบาทเป็นเพียงผู้รักษาตึกในการพิจารณาคดีเท่านั้นและเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองมีอิสระที่จะดำเนินคดีของตนตราบใดที่คู่ความทั้งสองฝ่ายยังไม่ได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกัน อันผลให้การดำเนินคดีในศาลนั้นขาดความชัดเจนและทิศทางของการดำเนินคดีในแต่ละเรื่องว่าจะใช้ระยะเวลา

เท่าใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ศาลยังคงใช้การนัดความแบบทีละครั้ง (Piece-meal scheduling) และเมื่อศาลมีปริมาณคดีมากขึ้นระยะเวลาการนัดความในแต่ละครั้งจะยิ่งล่าช้าออกไป

การบริหารงานคดีนับว่าเป็นมาตรการสำคัญที่อาจนำมาใช้เพื่อการลดระยะเวลาและปริมาณคดีที่ค้างค้างในศาล โดยหลายประเทศประสบความสำเร็จจากการนำการบริหารงานคดีมาใช้ ซึ่งหัวใจสำคัญของการบริหารงานคดี ได้แก่ การเพิ่มบทบาทของผู้พิพากษาในการกำกับดูแลการพิจารณาคดี โดยการแสดงบทบาทการเป็นผู้นำในการกำหนดทิศทางของการดำเนินคดีของกลุ่มความทั้งสองฝ่ายให้เป็นธรรมและรวดเร็ว สำหรับขั้นตอนของการบริหารงานคดีที่ศึกษามาแล้ว ศาลยุติธรรมไทยอาจนำหลักการสำคัญ มาพิจารณาบังคับใช้ได้ดังนี้

1) การแยกประเภทคดี หรือการจัดช่องทางคดี (Case Classification)

คดีต่างๆ ที่คู่ความฟ้องร้องต่อศาลย่อมมีความแตกต่างกันทั้งเนื้อหาสาระ ทุนทรัพย์ ความซับซ้อนของข้อพิพาท ข้อกฎหมายและลักษณะส่วนตัวของกลุ่มความ ดังนั้นระยะเวลาและทรัพยากรของศาลที่ใช้สำหรับคดีแต่ละเรื่องจึงไม่เท่ากัน การแบ่งแยกประเภทคดีและวิธีการดำเนินคดีสำหรับแต่ละประเภท จะช่วยให้ศาลสามารถบริหารงานทรัพยากรและเวลาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สำหรับการแบ่งแยกประเภทคดีออกเป็นช่องทางต่างๆ หากยังไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ศาลยุติธรรมต่างๆ ก็อาจพิจารณาจากกฎหมายที่มีอยู่ คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งได้มีการแบ่งแยกประเภทคดีไว้ ดังเช่น

คดีมโนสำเนา คดีไม่มีข้อยุ่งยาก เป็นคดีประเภทหนึ่งที่พิจารณาเสร็จสิ้นได้อย่างรวดเร็วตามกฎหมาย

คดีไม่มีข้อพิพาท เป็นคดีที่มีคู่ความเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งสามารถพิจารณาคดีเสร็จสิ้นได้ภายในนัดเดียว

คดีสามัญ ซึ่งเป็นคดีที่ไม่ได้จัดอยู่ในประเภทแรกและประเภทที่สอง

คดีขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา เป็นคดีสามัญที่จำเลยไม่ประสงค์จะต่อสู้คดีหรือโจทก์ไม่ดำเนินคดีต่อไป คดีประเภทนี้มีความแตกต่างจากประเภทอื่น โดยคดีขาดนัดจะไม่สามารถจัดแยกประเภทคดีได้ตั้งแต่เริ่มต้นการรับฟ้อง แต่จะทราบและแยกประเภทออกจากคดีอื่นเมื่อครบกำหนดยื่นคำให้การหรือวันนัดพิจารณาแล้ว

เมื่อแบ่งแยกประเภทคดีต่างๆ แล้วศาลอาจพิจารณาแบ่งแยกคดีต่างๆ ออกจากกันอย่างชัดเจน กำหนดวิธีการดำเนินคดีแต่ละประเภทไว้ และจัดสรรเวลาและทรัพยากรที่มีอยู่ตามความเหมาะสมของปริมาณคดีแต่ละประเภทในศาล การแบ่งแยกประเภทคดีเช่นนี้คงมีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวทางของศาลในต่างประเทศ ซึ่งเป็นการแบ่งแยกคดีโดยคำนึงถึงทุนทรัพย์ (value of claim) เช่น คดีมโนสำเนา (The small claims) ความซับซ้อนของคดี (complexity of case) คือคดีไม่

มีข้อยุ่งยากและดำเนินคดีแบบช่องทางคดีรวดเร็ว (the fast track) และระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินคดี คือ คดีสามัญและคดีขาดนัด ซึ่งขณะนี้ศาลยุติธรรมบางแห่ง เช่น ศาลจังหวัดนนทบุรีหรือศาลจังหวัดอ่างทอง เป็นต้น ได้มีการจัดให้มีการแบ่งแยกประเภทคดีเพื่อจัดการกับคดีแต่ละประเภทอย่างแตกต่างกันบ้างแล้ว โดยการจัดเป็นช่องทางคดีรวดเร็ว (The fast track) ซึ่งกำหนดประเภทของคดีไม่มีข้อยุ่งยากขึ้นและจัดให้คดีไม่มีข้อยุ่งยากอยู่ในช่องทางคดีรวดเร็ว โดยการแบ่งสำนวนออกจาก คดีประเภทอื่นและหากเป็นศาลขนาดใหญ่ซึ่งมีจำนวนผู้พิพากษามากพอก็จะมอบหมายให้ผู้พิพากษาท่านใดท่านหนึ่งหรือหลายท่านเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีประเภทนี้เป็นการเฉพาะเพียงอย่างเดียว

2) การประชุมก่อนการพิจารณา (Pre-trial Conference)

การประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินคดีและการกำหนดเวลาการดำเนินคดีก่อนการพิจารณา นับเป็นขั้นตอนสำคัญของการบริหารงานคดี โดยการให้คู่ความทุกฝ่ายมาต่อหน้าศาล เพื่อกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายในการพิจารณาคดี ซึ่งศาลทั้งในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี สำหรับวิธีการในประเทศไทยนั้น ภายหลังจากที่ได้มีการแบ่งแยกประเภทคดีออกเป็นช่องทางแล้ว ศาลจะทราบอย่างชัดเจนว่าคดีสามัญจะเป็นคดีที่จะต้องใช้เวลาในการพิจารณาคดียาวนานกว่าคดีตามช่องทางอื่น หากผู้พิพากษาใช้เวลาในการศึกษาสาระสำคัญของประเด็นแห่งคดีและนัดคู่ความทุกฝ่ายมาพร้อมกัน เพื่อกำหนดทิศทางของการดำเนินคดีแล้วทำให้คดีนั้นสามารถคาดหมายถึงความสำเร็จของคดีนั้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การนัดคู่ความมาพร้อมกันเช่นนี้ผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบสามารถแสดงบทบาทในการเป็นผู้นำโดยการสอบถามประเด็นของคู่ความทั้งสองฝ่ายว่ามีประเด็นแห่งคดีประเด็นใดที่คู่ความสามารถรับกันได้หรือไม่ เช่น ประเด็นอำนาจฟ้อง การทำเอกสาร ลายมือชื่อหรือการพิสูจน์โดยพยานผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น และพยายามจำกัดประเด็นข้อพิพาทให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ รวมทั้งการสอบถามถึงพยานบุคคลที่จะนำมาสืบ ทั้งจำนวนของพยานและประเด็นที่คู่ความต้องการพิสูจน์ ซึ่งเมื่อได้ข้อมูลดังกล่าวแล้ว ศาลและคู่ความสามารถจะกำหนดระยะเวลาการสืบพยานของคู่ความทุกฝ่ายได้ เพื่อประโยชน์ในการเตรียมตัวของคู่ความ พยานและการทำคำพิพากษา เมื่อมีการวางแผนคดีโดยการกำหนดระยะเวลาในการสืบพยานล่วงหน้าเช่นนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลจะต้องควบคุมดูแลให้การดำเนินคดีเป็นไปตามระยะเวลาที่วางไว้ เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนต่อการทำงานของศาลในคดีหรือเรื่องอื่นๆ สำหรับศาลในประเทศไทยที่ได้นำเอาการประชุมวางแผนคดีก่อนการพิจารณามาใช้อย่างมาก ได้แก่ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น

3) การสนับสนุนการใช้วิธีการระงับข้อพิพาททางอื่น (Alternative Dispute Resolution)

การระงับข้อพิพาทโดยวิธีการอื่นๆ นอกจากการดำเนินคดีในศาล มีหลายวิธี การเจรจาตนเอง นับว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับคู่ความ เนื่องจากการที่คู่ความสามารถตกลงกันเองได้ โดยไม่ต้องมีบุคคลขึ้นมาชี้ขาดข้อพิพาทและตัดสินคดีนั้น คู่ความมีโอกาสทำข้อตกลงตามที่คู่ความรับกันได้ ซึ่งจะเกิดสถานการณ์ที่คู่ความทั้งสองฝ่ายพอใจ (Win-win Situation) วิธีการระงับข้อพิพาททางอื่น ยังมีอีกหลายวิธี ที่สำคัญ เช่น การไกล่เกลี่ยหรือการประนอมข้อพิพาท (Conciliation or Mediation) อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) การประเมินผลของคดีในช่วงแรกของคดีอย่างเป็นทางการโดยผู้พิพาทหรือนักกฎหมายที่เป็นที่ยอมรับ (Early Neutral Evaluation) และการประเมินคดีตามคำแถลงของคู่ความโดยผู้พิพากษาที่เกี่ยวข้องแล้ว (Judicial Appraisal) เป็นต้น สำหรับประเทศไทยวิธีการที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ได้แก่ การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ย และอนุญาโตตุลาการ ซึ่งคู่ความอาจจะใช้วิธีการดังกล่าวโดยไม่ต้องนำคดีเข้าสู่ศาล และแม้แต่คดีที่เข้าสู่ศาลแล้ว คู่ความยังสามารถเจรจาตนเองได้ นอกจากนี้ศาลยังสามารถนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ในคดีที่มีการฟ้องร้องต่อศาล หากคู่ความมีความประสงค์ที่จะไกล่เกลี่ยคดี ผู้พิพากษาในศาลนั้นซึ่งไม่ใช่เจ้าของสำนวนจะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งที่ผ่านมาพบว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลแพ่งต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้มีการออกระเบียบของศาลขึ้นเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ย (Mediation) ในศาลซึ่งมีรูปแบบและกระบวนการเป็นการเฉพาะ ที่แตกต่างไปจากการพิจารณาคดีตามปกติในศาล

การพิจารณาคดีต่อเนื่อง¹⁸

การพิจารณาคดีต่อเนื่องเป็นทางเลือกของการแก้ปัญหาในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพของการพิจารณาคดี เพราะกระบวนการพิจารณาที่กระทำติดต่อกันย่อมทำให้ศาลมองเห็นภาพรวมของข้อเท็จจริงในคดีได้รวดเร็วและง่ายขึ้น แต่ในการพิจารณาคดีต่อเนื่องจำเป็นต้องมีกระบวนการวางแผนกำหนดแนวทางการบริหารคดีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยเฉพาะการกำหนดกรอบเวลาของการพิจารณาพิพากษาจนแล้วเสร็จตั้งแต่ต้นจะทำให้ทั้งศาลและคู่ความสามารถวางแผนงานให้กับคดีอื่นๆ ที่จะตามเข้ามาอีกได้ชัดเจนขึ้น กำหนดนัดหมายต่างๆ ของศาลจะแน่นอนขึ้น ผลคือทุกฝ่ายจะประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายของการดำเนินคดีในแต่ละเรื่อง เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการพิจารณาคดีของศาลภายใต้งบประมาณที่จำกัด ดังนั้นระบบการนั่งพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในปัจจุบัน เป็นการพิจารณาคดีเป็นคราวๆ ไป (piece meal trial) กล่าวคือ เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาล ศาลจะกำหนดวันนัดสืบพยานหลายๆ คดี

¹⁸ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. (2545, กุมภาพันธ์). การประชุมเชิงปฏิบัติการของศาลยุติธรรม.

ไปพร้อมๆ กัน ดังนั้นในวันที่ศาลออกนั่งพิจารณาคดีจะมีคดีสืบพยานไว้หลายเรื่องและศาลจะสืบพยานหลักฐานแต่ละคดีได้เพียงบางส่วนแล้วเลื่อนไปสืบพยานหลักฐานที่เหลือต่อไป โดยมีระยะเวลาห่างกันอย่างน้อยหนึ่งเดือนขึ้นไป จนกว่าจะสืบพยานหลักฐานเสร็จแล้วจึงพิพากษาคดี

ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง (continuous trial) เป็นระบบที่มุ่งหมายให้ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีสามารถรับฟังพยานหลักฐานคดีใดคดีหนึ่งได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบ เพื่อให้ผู้พิพากษามีสมาธิในการฟังพยานหลักฐานคดีใดคดีหนึ่งได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบ เพื่อให้ผู้พิพากษามีสมาธิในการฟังข้อเท็จจริงคดีนั้น อันจะส่งผลให้การใช้ดุลพินิจในการวิเคราะห์ถึงความน่าเชื่อถือของพยานและการชี้ว่าน้ำหนักพยานของกลุ่มความแต่ละฝ่ายเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น โดยหลักการของระบบนี้ ศาลจะนั่งพิจารณาคดีสืบพยานคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งติดต่อกันไปจนกว่าจะเสร็จ หลังจากนั้นจึงจะเริ่มต้นพิจารณาคดีใหม่เป็นลำดับเรื่อยไป การสืบพยานอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้พิพากษาสามารถควบคุมและใช้เวลาในการดำเนินคดีได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและเมื่อการสืบพยานเสร็จสิ้น ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีก็จะสามารถประมวลข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบพยานได้อย่างครบถ้วน เมื่อประกอบกับการนั่งพิจารณาคดีโดยองค์คณะผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีร่วมกัน อันจะเป็นหลักประกันแก่ประชาชนว่าการวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลทั้งในส่วนข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายจะดำเนินไปด้วยความเที่ยงธรรมรอบคอบและเป็นกระบวนการที่มีการคำนึงอย่างเหมาะสม นอกจากนี้การที่ผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องยังเป็นหลักประกันได้ว่า องค์คณะผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีจะเป็นผู้ตัดสินวินิจฉัยชี้ขาดคดีดังกล่าวด้วยตนเอง ขณะเดียวกันประชาชนผู้มีอรรถคดีสามารถทราบล่วงหน้าว่าคดีของตนจะเสร็จสิ้นเมื่อใดเพราะมั่นใจได้ว่าเมื่อถึงวันนัดพิจารณาคดีของตนศาลจะสืบพยานอย่างแน่นอนและพิจารณาคดีไปจนกว่าจะเสร็จตามที่นัดไว้แล้วจึงจะไปเริ่มสืบพยานคดีอื่นต่อไป ประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการพิจารณาคดีต่อเนื่องคือความถูกต้องแม่นยำในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงโดยศาลยุติธรรมชั้นต้น เนื่องจากศาลยุติธรรมชั้นต้นมีความสำคัญในฐานะที่เป็นผู้รวบรวมข้อเท็จจริงทั้งหมดเข้าสู่สำนวนคดี การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องจะทำให้การรับฟังข้อเท็จจริงจากพยานต่างๆ ในคดีเป็นไปอย่างต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบ ภายในเวลาที่รวดเร็ว องค์คณะผู้พิพากษาที่พิพากษาคดีนั้นจะสามารถจดจำรายละเอียดต่างๆ รวมทั้งวิเคราะห์ถึงความน่าเชื่อถือและน้ำหนักของพยานเมื่อการรับฟังข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวนคดีมีความถูกต้องแม่นยำมีประสิทธิภาพแล้ว ก็จะเป็นหลักประกันได้ว่า คำพิพากษาศาลยุติธรรมไม่ว่าจะในชั้นต้นชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกา ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องนั้น จะเป็นคำพิพากษาที่มีความเป็นธรรมแก่ประชาชนและสังคมส่วนรวมอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ จากการใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติให้หลักประกันความเป็นอิสระแก่ผู้พิพากษาหรือตุลาการไว้ เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลมีความเป็นกลางและเที่ยงธรรม โดยให้ความเชื่อมั่นกับระบบของคณะผู้พิพากษาที่มีความเป็นอิสระ ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง นอกจากจะช่วยให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลเป็นไปด้วยความถูกต้องรอบคอบแล้ว ยังช่วยสร้างความเข้มแข็งและความเป็นอิสระให้แก่ระบบของคณะผู้พิพากษาได้อีกด้วย ประธานศาลฎีกาจึงมีนโยบายให้ศาลยุติธรรมปรับเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเพื่อรองรับการพิจารณาคดีครบองค์คณะ ให้เสร็จสิ้นก่อนวันครบกำหนดบทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญ ณ วันที่ 11 ตุลาคม 2545 และได้ออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกาไปยังผู้พิพากษาศาลยุติธรรมทั่วประเทศ โดยมิให้ความสำคัญดังนี้

“การนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ มุ่งหมายให้ผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมายให้เป็นองค์คณะผู้พิพากษาในคดีใด มีหน้าที่ต้องสืบพยานคดีนั้นตั้งแต่เริ่มต้นไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี ทั้งนี้ เพื่อที่จะสร้างความเข้มแข็งของระบบของคณะและเสริมสร้างประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีของศาล มิใช่เพียงการจัดให้มีผู้พิพากษาขึ้นนั่งสืบพยานครบตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ด้วยเหตุนี้วิธีการกำหนดวันนัดนั่งพิจารณาที่ใช้อยู่โดยทั่วไปในปัจจุบันที่นัดพิจารณาคดีหนึ่งหลายวันโดยไม่ติดต่อกัน ทำให้การพิจารณาคดีใช้ระยะเวลาในการสืบพยานหลักฐานค่อนข้างนาน และเหตุที่ต้องเปลี่ยนองค์คณะผู้พิพากษา เพราะเหตุผู้พิพากษาโยกย้ายขณะที่คดียังอยู่ระหว่างการพิจารณา จึงไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลชั้นต้นทั่วประเทศจะต้องปรับระบบการนัดนั่งพิจารณาให้เป็นการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเต็มรูปแบบ กล่าวคือ การกำหนดวันนัดนั่งพิจารณาให้เป็นการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเต็มรูปแบบ กล่าวคือ การกำหนดวันนัดนั่งพิจารณาคดีทีละคดีติดต่อกันไปจนเสร็จการพิจารณาคดีนั้นๆ แล้วจึงเริ่มพิจารณาคดีอื่น ซึ่งระบบที่กล่าวนี้จะทำให้องค์คณะผู้พิพากษาสามารถพิจารณาคดีร่วมกันตั้งแต่เริ่มสืบพยานจนประชุมทำคำพิพากษาคดีนั้นให้เสร็จสิ้นไปได้ในคราวเดียว ทำให้เกิดการดูแลและคานอำนาจระหว่างกันอย่างเหมาะสม อันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพและความเข้มแข็งของระบบของคณะ

อนึ่ง การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องอาจทำให้คดีทั้งหลายต้องรอกการพิจารณาเรียงลำดับกันไปและวันนัดสืบพยานของแต่ละคดีอาจเน้นช้าออกไปกว่าวันนัดสืบพยานนัดแรกในระบบเดิม ดังนั้น เพื่อมิให้สิทธิของจำเลยในคดีอาญา ซึ่งไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวและต้องขังอยู่ในระหว่างรอกการพิจารณาต้องถูกกระทบกระเทือนเกินสมควร จึงขอให้ศาลทั้งหลายพิจารณาให้ความสำคัญเป็นพิเศษที่จะจัดให้คดีประเภทนี้ได้รับการพิจารณาโดยเร็วเท่าที่พึงกระทำได้”

สำนักงานศาลยุติธรรมได้ดำเนินการศึกษาแนวทางในการปรับเปลี่ยนระบบการพิจารณาคดี โดยมีรูปแบบการจัดการคือการแบ่งแยกประเภทคดีที่ไม่ยุ่งยากออกไปใช้วิธีการจัดการต่างหาก ซึ่งสะดวกรวดเร็วเพราะเป็นคดีที่สามารถพิจารณาให้เสร็จสิ้นได้ภายในวันเดียว เพื่อมีให้คดีเหล่านี้ไปปะปนกับคดีที่มีประเด็นซับซ้อนซึ่งต้องนั่งพิจารณาสืบพยานอย่างต่อเนื่องและจะทำให้คดีเล็กน้อยไม่ต้องไปรอเรียงลำดับการสืบพยานต่อจากคดีใหญ่ นอกจากนั้นยังได้จัดวางมาตรการเสริมหลายประการ เพื่อเป็นหลักประกันแก่ทุกฝ่ายว่าเมื่อถึงวันที่ศาลนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องแล้วจะมีการสืบพยานคดีเหล่านี้แน่นอนแล้วนำไปทดลองดำเนินการในศาลนำร่องชุดแรก 6 ศาล คือ ศาลจังหวัดนครปฐม ศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงตลิ่งชัน และศาลนนทบุรี ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2544 ปรากฏว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจ กล่าวคือ คดีที่ค้างพิจารณาอยู่นานหลายๆ ปี ในศาลเหล่านั้น ได้ถูกพิจารณาเสร็จไปเป็นจำนวนมากภายใต้ระบบการพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่อง ระยะเวลาที่ใช้ในการสืบพยานแต่ละคดีลดลง อัตราการเลื่อนคดีลดลงกว่าร้อยละเจ็ดสิบของการเลื่อนคดีที่มีอยู่ในระบบเดิม เพราะคู่ความและพยานมีความมั่นใจว่าวันนัดสืบพยานที่ศาลกำหนดมีความสำคัญ เพราะศาลนัดพิจารณาคดีของตนเพียงเรื่องเดียว โดยไม่ต้องรอคดีเรื่องอื่น จึงพร้อมใจกันมาศาลมากขึ้น ส่งผลให้ผู้พิพากษาสามารถพิจารณาพิพากษาคดีได้มากขึ้น และที่สำคัญที่สุดคือ คำพิพากษาเหล่านั้นตัดสินใจโดยผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาสืบพยานคดีนั้นตั้งแต่ต้นจนจบ เป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ฟังพยานหลักฐานทั้งหมดอย่างต่อเนื่องมาด้วยตนเอง ซึ่งคู่ความและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถมั่นใจได้ถึงความถูกต้องในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาล ระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่องนี้จะมีการเลื่อนคดีน้อยมาก เพราะเป็นระบบที่ให้ความสำคัญและคำนึงถึงคุณค่าของเวลา ที่ทุกฝ่ายอุทิศให้กับการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาล ไม่ว่าจะเป็คู่ความ ทนายความ และที่สำคัญที่สุดคือพยาน ดังนั้น นอกจากจะทำให้คดีเสร็จไปได้มากขึ้น โดยในบางศาลที่มีการทดลองใช้ระบบนี้ จำนวนคดีที่ค้างพิจารณาในมือของผู้พิพากษาก็ลดน้อยลงถึง 40 เปอร์เซ็นต์

การพิจารณาคดีแบบนี้ก่อให้เกิดปัญหาในกระบวนการยุติธรรมหลายประการ ดังนี้

- 1) การสืบพยานจะใช้เวลานาน ทำให้ผู้พิพากษาขาดความต่อเนื่องในการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีนั้น เพราะการสืบพยานแต่ละปากใช้เวลาห่างกันหลายเดือน ซึ่งคดีส่วนใหญ่จะมีการสืบเปลี่ยนผู้พิพากษาหลายคนกว่าจะพิพากษาคดีเสร็จ เพราะเหตุการณ์โยกย้ายประจำปี ผู้พิพากษาหรือพนักงานอัยการที่เข้ามารับคดีต่อไป จะต้องใช้เวลาในการศึกษาข้อเท็จจริงจากเอกสารในสำนวนคดีที่ผู้อื่นทำไว้ก่อนแล้ว ซึ่งอาจเกิดปัญหาหรือข้อผิดพลาดในการดำเนินคดี
- 2) การเลื่อนคดีหลายๆ ครั้งจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา ทั้งยังมีการสืบเปลี่ยนผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนด้วยนั้น อาจส่งผลกระทบต่อการวินิจฉัยซึ่งนำหน้าพยาน เพราะ

ผู้พิพากษาที่สลับเปลี่ยนกันนี้ไม่ได้เห็นอกกับปฏิกิริยาของพยานที่เบิกความไปแล้ว ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของพยานตามหลักจิตวิทยาพยาน

3) ไม่สามารถคาดหมายได้ว่าคดีหนึ่งๆ จะเสร็จการพิจารณาเมื่อใด ทำให้ผู้เข้ามาเกี่ยวข้องกับวงระบบการทำงานไม่ได้ ในเชิงธุรกิจเป็นผลให้ไม่อาจวางแผนการลงทุน หรือตัดสินใจเลือกวิธีการอื่นแทนการดำเนินคดีในศาล

4) การพิจารณาคดีที่ใช้เวลานาน นอกจากจะทำให้คู่ความเสียเวลาเดินทางโดยใช้เหตุแล้วยังส่งผลถึงค่าใช้จ่ายจำนวนที่สูงขึ้น

5) เนื่องจากศาลมีคดีที่ต้องพิจารณาหลายคดีพร้อมกันในวันนัดแต่ละวัน คู่ความที่มาศาลต้องรอเพื่อสืบพยานในแต่ละคราว ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาคดีในนัดนั้น ไม่สามารถบริหารเวลาของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

6) เมื่อมีการนัดพิจารณาคดีมากเกินไปกว่าความสามารถที่จะพิจารณาได้ในแต่ละวัน เป็นผลให้มีผู้คนจำนวนมากต้องมาศาลเพียงเพื่อให้ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดีไป ทำให้เกิดความแออัดบรรยากาศการทำงานวุ่นวาย ส่งผลถึงการเจรจาของคู่ความการไกล่เกลี่ยทำได้ยาก

7) พยานผู้เชี่ยวชาญยังไม่ได้รับการจัดการดูแลที่ดีพอ ทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการมาศาล โดยเฉพาะหากศาลเลื่อนการพิจารณาคดีไป ทำให้พยานเหล่านี้เบื่อหน่ายไม่อยากจะมาร่วมมือในการมาศาลอีก ซึ่งต่อมากลายเป็นสาเหตุหนึ่งของการเลื่อนการพิจารณาคดี

8) การอนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาคดีไม่มีเหตุผลหนักแน่นเพียงพอด้วย เพราะผู้พิพากษาไม่มีเวลาเพียงพอที่จะตรวจสอบเหตุผลและข้อเท็จจริงในการขอเลื่อนการพิจารณาคดีในคดีใดคดีหนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะยังมีคดีอื่นรอการพิจารณาในวันนัดอีกหลายคดี ซึ่งส่งผลให้คู่ความฝ่ายที่ไม่สุจริตอาศัยโอกาสนี้ขอเลื่อนการพิจารณาคดีเพื่อประวิงคดีได้

ผลเสียต่อการพิจารณาคดีต่อเนื่องกรณีคู่ความขอเลื่อนคดี สามารถแยกได้ดังนี้

1) **ผลเสียต่อศาล** การพิจารณาคดีต่อเนื่องนั้นศาลจะกำหนดวันนัดของศาลไว้เป็นที่แน่นอนแล้วว่านัดพิจารณาในวันใด ซึ่งวันนัดดังกล่าวศาลจะนัดพิจารณาคดีเรื่องนั้นเพียงเรื่องเดียวเท่านั้น หากมีการขอเลื่อนคดีออกไปโดยมิใช่ความจำเป็นอันถึงขนาดแล้ว จะทำให้วันนัดของศาลเสียเปล่าไปโดยไร้ประโยชน์ และผู้พิพากษาก็ไม่อาจนำกำหนดวันนัดที่ต้องยกเลิกไปนัดพิจารณาคดีอื่นได้

2) **ผลเสียต่อคู่ความ** โดยปกติคู่ความหากเป็นการพิจารณาคดีแบบต่อเนื่องแล้ว จะต้องเตรียมทั้งพยานบุคคลและพยานเอกสารมาให้พร้อม หากมีการเลื่อนคดีออกไป คู่ความฝ่ายที่ต้องถูกระทบจากการเลื่อนคดี ก็ต้องเสียประโยชน์จากการดังกล่าว

3) ผลเสียต่อพยานบุคคล พยานบุคคลใดที่จะต้องมาเบิกความต่อศาลแล้ว และมีการเลื่อนคดีออกไป คนก็จะต้องเสียเวลา และ อาจไม่ให้ความร่วมมือในการเดินทางมาศาลในคราวต่อไป เพราะเห็นว่าตนไม่ได้รับประโยชน์จากการที่ต้องมาเป็นพยานศาล และเป็นภาระของตนเพิ่มขึ้นที่ต้องมาศาลอีก

การขอเลื่อนการพิจารณาคดีในนัดต่อเนื่องนั้น ควรจะกระทำเฉพาะมีความจำเป็นจริงๆ เท่านั้น หากควรนำเหตุอันเกิดจากความบกพร่องของตน มาเป็นข้ออ้างเพื่อใช้ในการขอเลื่อนคดี มิฉะนั้นจะส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมโดยรวมของกระบวนการยุติธรรม และแม้ในปัจจุบันศาลจะพิจารณาการขอเลื่อนคดีแบบเคร่งครัดก็ตาม แต่คู่ความก็ยังใช้ช่องว่างยกขึ้นเป็นข้อแก้ตัวในการเลื่อนคดี จึงเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องควรดำเนินกระบวนการพิจารณาของตน ไปโดยสุจริต และชอบธรรม

2.4 หลักการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาคดีแฝงโดยไม่สุจริต¹⁹

หน้าที่ของคุณตามหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยสุจริต

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความหรือกระบวนการยุติธรรมทางศาล ซึ่งเป็นบริการที่สำคัญของรัฐนั้น ก็เพื่อให้เกิดความยุติธรรมอันจะทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม เพราะความจริงแล้วความยุติธรรมมิได้ขึ้นอยู่กับหลักกฎหมายสารบัญญัติที่ได้กำหนดสิทธิต่างๆ ของปัจเจกบุคคลเพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความในศาลที่เป็นส่วนช่วยทำให้สิทธิต่างๆ ดังกล่าวสามารถบังคับใช้หรือบรรลุผลเป็นรูปธรรมได้ นอกจากนี้ กระบวนการพิจารณาหรือวิธีพิจารณาความยังมีจุดประสงค์ที่จะให้มีการดำเนินกระบวนการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยสร้างวิธีการและขั้นตอนต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้นำไปสู่การแก้ไขปัญหาของคดีและยังช่วยป้องกันสิทธิและผลประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายของคุณ ด้วยการกำหนดให้คุณเสนอคดีของตนต่อศาลในลักษณะที่เหมาะสมและใช้วิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาเฉพาะเพื่อพิสูจน์ข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ของคุณเท่านั้น และวิธีพิจารณาความที่มีประสิทธิภาพที่จะช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ดังกล่าวได้นั้น จำเป็นต้องประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันของคุณในการดำเนินกระบวนการพิจารณา รวมทั้งสิทธิพื้นฐานที่จำเป็นต่างๆ ของกฎหมายวิธีพิจารณาความ เช่น หลักการพิจารณาโดยเปิดเผย หลักสิทธิในการต่อสู้คดี หรือหลักฟังความสองฝ่าย (le principe de la contradiction) หลักต่างๆ ดังกล่าวจะช่วยทำให้เกิดกระบวนการยุติธรรมที่ดีได้ และนอกจากหลักวิธีพิจารณาความต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ปัจจัยที่ถือเป็นหัวใจที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของกฎหมาย

¹⁹ วรรณชัย บุญบำรุงและคณะ. เล่มเดิม. หน้า 219-231.

วิธีพิจารณาความก็คือกระบวนการยุติธรรมที่นั่นจะต้องทำให้คู่ความได้รับความยุติธรรมด้วยความรวดเร็วตามสมควรอีกด้วย ดังเช่นสุภาษิตของกฎหมายที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้า คือความไม่ยุติธรรม”

ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมจะมีประสิทธิภาพได้ก็ต่อเมื่อสามารถสร้างหลักประกันในเรื่องสิทธิในการโต้แย้งหรือต่อสู้คดีในลักษณะที่จะสามารถปกป้องคู่ความจากการใช้วิธีการที่ไม่ซื่อสัตย์หรือวิธีการที่มีลักษณะเผด็จการ จุดประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวข้างต้นอาจจะถูกบิดเบือนหรือใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นอันจะก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เช่น การที่โจทก์ผู้ฟ้องคดีมีจุดประสงค์ในการฟ้องคดีเพียงเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับความอับอายเสียชื่อเสียง หรือใช้วิธีพิจารณาต่างๆ เพื่อทำให้กระบวนการพิจารณาต้องล่าช้า กรณีดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตอย่างหนึ่ง ซึ่งประเทศยุโรปตะวันตกที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ได้พัฒนาจนกลายเป็นหลักกฎหมายเฉพาะเรื่อง “การใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริต” หลักดังกล่าวก็มีปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย

1) หลักการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต (Le principe de l'abus de droit)

(1) แนวความคิดเรื่องการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของกฎหมายคือ ความยุติธรรม ความประพฤตินี้ดีเป็นกลไกหรือเครื่องมือในการทำกิจกรรมของมนุษย์และสังคม ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อจุดมุ่งหมายดังกล่าวคือ แนวความคิดเกี่ยวกับปัจเจกบุคคลนิยม (individualisme) และแนวความคิดเกี่ยวกับส่วนรวมนิยม (collectivisme) โดยปัจเจกบุคคลนิยมเป็นแนวความคิดที่ตั้งอยู่บนปรัชญาที่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่าส่วนรวมก่อให้เกิดเรื่องสิทธิของปัจเจกบุคคล (les droits objectifs) ในขณะที่แนวความคิดส่วนรวมนั้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องกรรมสิทธิ์ร่วมของเครื่องมือในการผลิต การแลกเปลี่ยนและเรื่องอำนาจของรัฐ แนวความคิดประการหลังนี้ ก่อให้เกิดเรื่องกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่รัฐได้กำหนดบังคับกับบุคคลในสังคม การกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายต่างๆ จึงต้องคำนึงถึงเรื่องสิทธิดังกล่าว โดยนักกฎหมายเห็นว่า แม้ว่าสิทธิของปัจเจกบุคคลจะเป็นเรื่องที่สำคัญ แต่สิทธิดังกล่าวก็ไม่มีลักษณะที่เด็ดขาดและยังเป็นที่ยอมรับกันว่าสิทธิของปัจเจกบุคคลไม่ได้ขึ้นกับความพอใจโดยอิสระหรือตามความต้องการส่วนตัวแต่ฝ่ายเดียวของเจ้าของสิทธิเท่านั้น แต่ยังถูกจำกัดโดยเจ้าหน้าที่และความรับผิดชอบด้วย ดังนั้น ในทางทฤษฎีและตามแนวคำพิพากษาของศาลจึงได้แสดงการใช้สิทธิของปัจเจกบุคคลจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ไม่ใช่เพื่อเป็นการกลั่นแกล้งหรือทำให้บุคคลอื่นเสียหาย และหากผู้ทรงสิทธิได้ใช้สิทธิไปในลักษณะที่เป็นการบิดเบือนหรือผิดวัตถุประสงค์ของการใช้สิทธิแล้วก็อาจจะถูกลงโทษได้ กรณี

จึงจำเป็นต้องนำเรื่องจุดประสงค์ของผู้ใช้สิทธิกับเป้าหมายสุดท้ายของสิทธิที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาประกอบกัน

ในการบังคับใช้หรือตีความบทบัญญัติของกฎหมายนั้นจึงไม่สามารถยึดถือเฉพาะถ้อยคำในกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว ดังจะเห็นได้จากกรณีที่บุคคลซึ่งได้ดำเนินการใช้สิทธิถูกต้องตามข้อกำหนดหรือเงื่อนไขของกฎหมายทุกประการ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ปรากฏว่าบุคคลนั้นได้ใช้สิทธิของตนโดยมีจุดประสงค์ที่ไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของกฎหมายนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นการใช้สิทธิถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมาย (la letter du droit) แต่เป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ของกฎหมาย (l'esprit du droit) กรณีจึงต้องคำนึงอยู่เสมอถึงเรื่องเจตนารมณ์ของกฎหมายอันเป็นเป้าหมายสุดท้ายของกฎหมายและเป็นรากฐานของระบบกฎหมายทั้งหมด หลักทฤษฎีเรื่องการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตจึงมีที่มาจากความคิดเรื่องความสุจริตซึ่งมีที่มาจากความคิดเรื่องความสุจริต (la bonne foi หรือในภาษาลาติน คือ Bona fides) และยังได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีทางสังคมที่ว่าสิทธิทั้งหลายจะต้องมีภาระหน้าที่ต่อสังคมก่อนเป็นลำดับแรก หลักเรื่องการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตจึงเท่ากับเป็นปัจจัยสำคัญในการควบคุมให้การใช้สิทธิเป็นไปโดยสอดคล้องกับภาระหน้าที่หรือบทบาทของสิทธินั้นๆ อันเป็นการลดความเคร่งครัดของหลักเรื่องสิทธิเด็ดขาดและให้ความสำคัญกับหลักเรื่องสิทธิสัมพันธ์

หลักเรื่องการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตได้ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในตอนกลางศตวรรษที่ 19 โดยคำพิพากษาของศาลฝรั่งเศส และผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวความคิดที่ว่าอาจจะมีการใช้สิทธิไปในทางที่ไม่สุจริตได้คือ Josserand โดยเขาเห็นว่า การใช้สิทธิโดยไม่สุจริต คือความตั้งใจที่จะทำให้เกิดความเสียหาย เจตนาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และการบิดเบือนการใช้สิทธิตามแนวคำพิพากษาของศาลฝรั่งเศสยังกล่าวถึงลักษณะของเรื่องนี้ไว้ไม่ชัดเจนนักว่าคืออะไรเป็นเกณฑ์พิจารณาที่สำคัญที่สุดในบรรดาลักษณะที่กล่าวข้างต้น เคยมีคำพิพากษาของศาลศาลสูงสุดปี ค.ศ. 1974 วินิจฉัยว่า การที่เจ้าของที่ดินถางและตัดต้นไม้ในสวนของตนโดยเว้นต้นไม้บริเวณที่อยู่ติดต่อกับที่ดินข้างเคียงซึ่งตนเคยมีเรื่องทะเลาะกันนั้นเป็นการละเมิดโดยให้เหตุผลว่าสิทธิของเจ้าของทรัพย์สินไม่มีผลทำให้สามารถใช้สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินตามอำเภอใจโดยไม่มีเจตนาประสงค์ร้ายทำให้ผู้อื่นเสียหายและการกระทำดังกล่าวไม่สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินนั้นแต่อย่างใด จากแนวคำพิพากษาดังกล่าว จะเห็นถึงลักษณะของการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตในแง่เกี่ยวกับความจงใจที่จะก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่นและการปราศจากประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น

หลักเรื่องการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตในประเทศฝรั่งเศสไม่ได้มีการกำหนดเป็นหลักทั่วไปเอาไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง มีแต่บทบัญญัติเฉพาะเรื่องเฉพาะราว หลักดังกล่าวจึง

เกิดขึ้นจากแนวคำพิพากษาของศาลเป็นหลัก ซึ่งต่างจากประมวลกฎหมายของประเทศอื่นๆ ในระบบ Civil Law ที่ได้กำหนดไว้ชัดเจน เช่น มาตรา 2 วรรคสอง ของประมวลกฎหมายแพ่งสวิส กำหนดว่า “การใช้สิทธิโดยไม่สุจริตย่อมไม่ได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย” มาตรา 1295 วรรคสอง ของประมวลกฎหมายแพ่งออสเตรียกำหนดว่า “บุคคลใดใช้สิทธิโดยมีเจตนาขัดแย้งที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น จะต้องรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น” และมาตรา 833 ประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีกำหนดว่า “ห้ามมิให้เจ้าของทรัพย์สินใช้ทรัพย์สินโดยมีเจตนาเพียงเพื่อกลั่นแกล้งหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น” และพอจะสรุปได้ว่าการให้คำจำกัดความและผลทางกฎหมายในเรื่องนี้ยังไม่มีความชัดเจนที่เป็นจตุรกรมเดียวกันแม้ว่าทุกประเทศจะได้อบรมรับตัวอย่างคดีเก่าๆ เช่น เกี่ยวกับเรื่องการก่อสร้างกำแพงสูงเพื่อกลั่นแกล้งเจ้าของที่ดินข้างเคียงก็ตาม นอกจากนี้ การเรียกชื่อของเรื่องนี้ก็ยังคงแตกต่างกันออกไป โดยประเทศที่ใช้คำว่า “การใช้สิทธิโดยไม่สุจริต” (l’abus de droit หรือ abuse of right) ได้แก่ ฝรั่งเศส สวิส สเปน และตุรกี แต่ในอิตาลีเรียกว่า “การกระทำที่เป็นการแข่งขันชิงดีชิงเด่นหรือไหวพริบ” (acte d’ emulation) ในออสเตรียใช้คำว่า “การกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” (acte contraire aux bonnes moeurs) หรือในเยอรมันเรียกว่า “การกระทำที่ขัดกับหลักสุจริต” (violation du principe de la bonne foi)

หลักการการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตดังกล่าวของประเทศส่วนใหญ่ในยุโรปได้ขยายขอบเขตในการบังคับใช้จากเดิมที่เกี่ยวกับเรื่องการละเมิด (โดยเฉพาะเรื่องกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์) ไปสู่เรื่องการใช้สิทธิอื่นๆ โดยเฉพาะในเรื่องการใช้สิทธิตามสัญญา รวมทั้งในเรื่องกฎหมายอื่น เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสังคมสิทธิในเรื่องครอบครัว และแม้กระทั่งเรื่องกระบวนการพิจารณาในศาล

สำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติลงโทษการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตนั้น กฎหมายประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดเอาไว้ กฎหมายไทยมีบัญญัติไว้เฉพาะกรณีเรื่องการทำความเดือดร้อนรำคาญแก่เพื่อนบ้านตาม ป.พ.พ. มาตรา 1337 เท่านั้น ส่วนประเทศอื่นที่ได้กำหนดไว้ เช่น ตามมาตรา 7 วรรคสอง ประมวลกฎหมายแพ่งสเปน และมาตรา 6 วรรคหนึ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งลักเซมเบิร์ก กำหนดให้ศาลมีอำนาจที่จะกำหนดค่าเสียหายและสั่งให้ยุติความเสียหายที่เกิดจากการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตได้ แต่อย่างไรก็ตาม ศาลในประเทศต่างๆ ก็ได้เลือกบทลงโทษและการชดเชยค่าเสียหายที่เหมาะสมเพื่อยุติหรือแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต โดยส่วนใหญ่จะกำหนดบทลงโทษในเรื่องความรับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทนทางแพ่ง บางกรณีก็อาจมีกำหนดโทษทางอาญา หรือเรื่องความเป็นโมฆะ เป็นต้น

2) หลักการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริต (le principe de l'abus de procedure)

การใช้สิทธิโดยไม่สุจริต นอกจากจะบังคับใช้กับเรื่องสิทธิของปัจเจกบุคคลที่มีต่อทรัพย์สินแล้ว ยังอาจจะเกิดขึ้นได้กับการดำเนินการทางศาลเพื่อจะบังคับตามสิทธิทางแพ่งอีกด้วย โดยแนวความคิดในเรื่องนี้มีอยู่ว่า หลักการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตควรถูกนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาการใช้สิทธิเกินส่วนที่คู่ความได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งในเรื่องการกล่าวหาและการต่อสู้คดี โดยอาจจะมีเจตนาเพื่อจะประวิงคดี หรืออาจจะมีเจตนาตามปกติของการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตคือเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหาย

การบังคับใช้หลักการการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตอาจแบ่งแยกได้เป็น 2 ส่วน คือ การฟ้องคดีที่ไม่มีมูล และกรณีที่คู่ความใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาเพื่อจุดประสงค์อื่น นอกจากจุดประสงค์ที่กฎหมายได้กำหนดไว้ อันเป็นการขัดกับหลักที่ว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาต้องเป็นไปด้วยความซื่อสัตย์หรือด้วยความเรียบร้อย ดังนั้น ศาลจึงควรมีบทบาทในการที่จะสามารถขัดขวางหรือป้องกันไม่ให้เกิดกรณีดังกล่าวรวมทั้งมีอำนาจใช้มาตรการลงโทษที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้น และมาตรการดังกล่าวยังจะมีส่วนช่วยเป็นการจูงใจ ไม่ให้คู่ความพยายามที่จะใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตอีกด้วย

การบังคับใช้หลักดังกล่าวต้องคำนึงถึงหลักการสำคัญ 2 ประการ ซึ่งมีลักษณะค่อนข้างจะขัดแย้งกันเอง คือ ประการแรก เรื่องความเป็นอิสระของการได้รับความช่วยเหลือจากกระบวนการยุติธรรม เช่น การที่คู่ความแพ้คดีไม่ควรจะถือว่าเป็นความผิดในตัวของมันเอง กรณีจึงน่าจะเป็นเรื่องเกินเลยไปหากจะลงโทษผู้แพ้คดีไม่ควรจะถือว่าเป็นความผิดในตัวของมันเอง อีกประการหนึ่ง คือเรื่องความจำเป็นที่จะต้องจำกัดขอบเขตของกระบวนการพิจารณา เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเป็นบริหารของรัฐอย่างหนึ่ง ซึ่งโดยหลักเป็นการบริการให้เปล่า กรณีจึงไม่สมควรที่จะมีการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริต แต่มีนักวิชาการที่ได้แย้งเกี่ยวกับเรื่องความเกี่ยวพันของหลักการทั้งสอง โดยบางท่านเห็นว่าหลักการแรกควรจะมีความหนักแน่นกว่า โดยถือเป็นหลักใหญ่ ส่วนหลักการที่สองควรนำมาใช้บังคับอย่างจำกัดในลักษณะเป็นหลักยกเว้นเท่านั้น

สำหรับหลักการการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตของฝรั่งเศสนั้น นอกจากจะได้มีการยอมรับหลักการดังกล่าวโดยมีกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนแล้ว ยังได้มีการพัฒนาหลักการดังกล่าวจนแยกออกเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหากซึ่งมีลักษณะเฉพาะ และมีความสำคัญต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณา คือเรื่องการประวิงคดี (les manoeuvres dilatoires)

1) การยอมรับบังคับใช้หลักการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตของฝรั่งเศส

ศาลในประเทศฝรั่งเศสได้ยอมรับหลักดังกล่าวทั้งโดยแนวคำพิพากษาของศาลและการบัญญัติไว้ในกฎหมาย โดยแนวคำพิพากษาของศาลได้นำหลักดังกล่าวมาใช้บังคับอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่เรื่องการใช้สิทธิฟ้องคดี การต่อสู้คดี และการบังคับคดี โดยศาลสูงสุดได้วางแนวมาโดยตลอดว่า “การดำเนินกระบวนการพิจารณาในกระบวนการยุติธรรมอาจก่อให้เกิดความผิดและความเสียหายได้ ในกรณีที่เป็นการใช้สิทธิโดยมีเจตนาร้ายหรือเจตนาถั่นแกล้งหรือมีเจตนาไม่สุจริตหรืออย่างน้อยเป็นความผิดที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับการหลอกลวง”

เมื่อพิจารณาตามคำพิพากษาต่างๆ จะใช้รูปแบบของถ้อยคำที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละแผนกของศาลสูงสุด เช่น การกระทำที่มีเจตนาร้าย เป็นความผิดหรือความผิดพลาด เป็นความผิดโดยไม่สุจริต นักกฎหมายบางท่าน เช่น Mazeaud และ Tunc ซึ่งเขียนตำรากฎหมายแพ่งที่มีชื่อเสียงเห็นว่า ควรนำหลักดั้งเดิมเกี่ยวกับเรื่องความรับผิดชอบทางแพ่งทั่วไปของบุคคลซึ่งใช้หลักเกี่ยวกับเรื่องความผิด (faute) มาปรับใช้กับเรื่องการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริต แต่โดยสรุปแล้ว อาจกล่าวได้ว่า การกระทำโดยผิดพลาดทางกระบวนการพิจารณาในศาลแต่เพียงอย่างเดียวไม่อาจถือได้ว่าเป็นความผิด

สำหรับในส่วนของบทบัญญัติของกฎหมายนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายอื่นก็ได้นำหลักการเรื่องการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตมากำหนดเป็นบทลงโทษโดยกำหนดโทษปรับในเรื่องดังกล่าวเอาไว้ ดังนี้

- บุคคลใดใช้สิทธิในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในลักษณะที่ทำให้กระบวนการพิจารณาต้องล่าช้าหรือโดยไม่สุจริต อาจถูกลงโทษปรับทางแพ่งตั้งแต่ 100-10,000 ฟรังก์ ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิการเรียกให้ชำระค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากการนั้น (มาตรา 32 - 1)

ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการให้การชำระค่าสินไหมทดแทนในกรณีต่างๆ ดังกล่าวนั้น ศาลกำลังพิจารณาคดีนั้นอยู่มีอำนาจที่จะพิจารณาในประเด็นนี้ โดยคู่ความไม่ต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีใหม่ ต่างหาก เพียงแต่ทำเป็นคำร้องเท่านั้น

2) ลักษณะของการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตของฝรั่งเศส

ลักษณะของการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริต โดยพิจารณาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา

(1) การใช้สิทธิฟ้องคดีโดยไม่สุจริต

คำพิพากษาของศาลในเรื่องนี้ใช้ถ้อยคำที่ต่างกัน บางคดีพิจารณาว่าการกระทำนั้นมีเจตนาที่จะก่อให้เกิดความเสียหายหรือถั่นแกล้ง (Intention de nuire) หรือไม่ กล่าวคือในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงชัดเจนว่าได้มีการฟ้องคดีโดยบิดเบือนจุดประสงค์ของการฟ้องคดีตามปกติ

คือแทนที่จะทำไปเพื่อประโยชน์ทางกฎหมายโดยชอบ แต่กลับเป็นเพียงเพื่อกลั่นแกล้งจำเลย และ สิ่งหนึ่งที่อาจชี้ให้เห็นได้ชัดเจนคือกรณีที่การฟ้องคดีดังกล่าวเป็นเรื่องไร้ประโยชน์โดยสิ้นเชิง หรือ การฟ้องคดีเรียกจำนวนเงินที่ได้มีการชำระไปแล้ว เป็นต้น

(2) การใช้สิทธิต่อสู้คดีโดยไม่สุจริต

ศาลมีคำพิพากษาในเรื่องนี้น้อยกว่าหรือค่อนข้างยากกว่าเรื่องการใช้สิทธิฟ้องคดี โดยไม่สุจริต ซึ่งอาจมีได้ในกรณีที่จำเลยใช้สิทธิโต้แย้งคัดค้านต่อสู้คดีเกินสมควรหรือมากเกินไป รวมทั้งการใช้สิทธิการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล ทั้งนี้เพื่อขัดขวางกระบวนการพิจารณาเพื่อการพิจารณาต้องล่าช้าออกไป

(3) การใช้สิทธิโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาโดยไม่สุจริต

กรณีมีความจำเป็นที่จะใช้หลักเรื่องนี้อย่างจำกัดหรือด้วยความระมัดระวัง เพื่อไม่ให้มีผลเป็นการจำกัดสิทธิในการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาลมากเกินไป แต่อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าเสียดายว่าบางศาลได้ใช้หลักการนี้เป็นเครื่องมือเพื่อไม่ให้มีคดีขึ้นสู่ศาลสูง มากเกินไป

(4) การใช้สิทธิบังคับคดีโดยไม่สุจริต

มีการพิจารณาอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก ต้องคำนึงว่าการใช้วิธีการบังคับ คดีนั้นต้องกระทำด้วยความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากอาจก่อให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมากต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเนื่องจากการบังคับคดีเป็นเรื่องการใช้สิทธิของเจ้าหนี้ตามคำ พิพากษาที่จะพิจารณาดำเนินการหรือไม่ก็ได้ ประการที่สอง ข้อสันนิษฐานเรื่องการใช้สิทธิบังคับ คดีโดยไม่สุจริตอาจมีได้ในกรณีที่เป็นการใช้สิทธิดังกล่าวเกินสมควร เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับ ประโยชน์ของการบังคับคดี หรือการบังคับคดีที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดก็เป็นเรื่องซึ่งได้ อย่างหนึ่ง

ลักษณะของกระบวนการวิธีพิจารณาแบบกล่าวหาและแบบไต่สวนกับเรื่องการใช้สิทธิทาง กระบวนการพิจารณาคดีแพ่งโดยไม่สุจริต

ดังนั้นกระบวนการวิธีพิจารณาทั้งสองแบบดังกล่าวมีลักษณะที่ตรงข้ามกัน โดยกระบวนการ พิพิจารณาแบบกล่าวหานั้น ได้เน้นเรื่องบทบาทหรือสิทธิของกลุ่มความในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เป็นสำคัญ กลุ่มความไม่เพียงแต่เป็นฝ่ายกำหนดขอบเขตของข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของคดีเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทที่สำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ส่วนศาลนั้นมีบทบาทเป็นเพียงเสมือน กรรมการผู้ควบคุมหลักเกณฑ์ของวิธีพิจารณาเท่านั้น ในทางตรงกันข้าม กระบวนการวิธีพิจารณาใน แบบไต่สวนนั้น ได้เน้นเรื่องบทบาทของศาลในการควบคุมกระบวนการพิจารณาเป็นสำคัญ ศาลไม่ถูก จำกัดเฉพาะข้อเท็จจริงที่คู่ความเสนอต่อศาล แต่ยังมีอำนาจที่จะค้นหาความเป็นจริงเพื่อพิจารณา

พิพากษาคดีด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การแบ่งวิธีพิจารณาดังกล่าวเป็นเพียงเรื่องในทางทฤษฎีเท่านั้น เพราะตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีประเทศใดที่ใช้แบบใดแบบหนึ่งสำหรับคดีแพ่งแต่เพียงแบบเดียว โดยอาจจะกล่าวได้แต่เพียงว่าแบบวิธีพิจารณาของประเทศนั้นมีลักษณะค่อนข้างไปทางแบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น

กระบวนการพิจารณาในแบบกล่าวหาและแบบไต่สวนมีผลกระทบหรือมีความสัมพันธ์ต่อเรื่องการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งโดยไม่สุจริตโดยตรง กล่าวคือ กระบวนการพิจารณาคดีก่อนไปทางแบบไต่สวนนั้น แม้ว่าจะมีข้อเด่นคือช่วยให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว โดยคู่ความไม่ค่อยมีโอกาสที่จะประวิงคดีหรือเอารัดเอาเปรียบกันโดยการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริต แต่ศาลก็ต้องระมัดระวังในเรื่องการวางตัวเป็นกลางและในเรื่องสิทธิต่อสู้คดีของคู่ความ ส่วนกระบวนการพิจารณาคดีก่อนไปทางแบบกล่าวหา นั้น แม้จะมีข้อดีในเรื่องที่ศาลวางตัวเป็นกลางและคู่ความมีโอกาสค่อนข้างมากในการดำเนินกระบวนการพิจารณา แต่ก็ประสบปัญหาในเรื่องที่คู่ความได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาไปในทางที่ไม่สุจริต ทำให้เกิดการได้เปรียบในทางเชิงกระบวนการพิจารณาหรือเกิดการประวิงคดีกันได้

ข้อเสนอแนะของสภาแห่งยุโรปและหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากลเกี่ยวกับเรื่องการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งโดยไม่สุจริต

ปัญหาเรื่องการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตนั้นนับว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่งต่อความมีประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งแม้กระทั่งสภาแห่งยุโรป (Conseil de l'Europe) ก็ยังได้ตระหนักถึงปัญหานี้ โดยเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1984 คณะรัฐมนตรีของสภาแห่งยุโรป (le Comite des Ministres du Conseil de l'Europe) ได้มีมติเห็นชอบกับข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอแนะ (recommandation) เกี่ยวกับหลักการต่างๆ ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมให้ดีขึ้น ที่เสนอโดยคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานยุติธรรม (le Comite d'experts sur le fonctionnement de la justice (CJ - FJ) ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะกรรมการของสภาแห่งยุโรปว่าด้วยความร่วมมือกันทางด้านกฎหมาย (le Comite europeen de cooperation juridique (CDCJ) ข้อเสนอแนะนี้เป็นการเสนอแนะหรือสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกของสภาแห่งยุโรปพยายามที่จะดำเนินการทุกวิถีทางที่เห็นว่าจำเป็นและเหมาะสมโดยคำนึงถึงข้อเสนอแนะดังกล่าว เพื่อปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของตนให้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะดังกล่าวประกอบด้วย 9 หลักการ ซึ่งมีอยู่ถึง 2 หลักการที่เป็นการเสนอแนะเกี่ยวกับการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาเรื่องการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งโดยไม่สุจริต ได้แก่

1) ในกรณีที่คู่ความได้ฟ้องคดีหรือต่อสู้คดีซึ่งเห็นได้โดยชัดเจนว่าไม่มีมูลหรือเหตุผลสนับสนุนเพียงพอศาลควรมีอำนาจที่จะมีคำพิพากษาในเนื้อหาของคดี และสั่งลงโทษปรับคู่ความนั้นหรือกำหนดให้คู่ความนั้นชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง

2) ในกรณีที่คู่ความได้ฝ่าฝืนหน้าที่ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ต้องกระทำโดยซื่อสัตย์สุจริต ใช้สิทธิทางวิธีพิจารณาโดยมีจุดประสงค์หลักและเห็นได้ชัดแจ้งว่าเป็นการกระทำให้การพิจารณาคดีต้องล่าช้า ศาลควรมีอำนาจที่จะมีคำพิพากษาในเนื้อหาคดีโดยทันที หรือสั่งลงโทษด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ตัดสิทธิในการที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้ชำระค่าปรับหรือค่าสินไหมทดแทน และในบางกรณี ศาลควรสั่งให้ทนายความต้องชำระค่าธรรมเนียมในคดี

3) สภาพทนายความควรที่จะกำหนดบทลงโทษทางวินัยสำหรับทนายความที่มีส่วนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในสองกรณีดังกล่าวข้างต้น

คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานยุติธรรมยังได้ชี้แจงเหตุผลประกอบหลักการนี้ว่า เนื่องจากกระบวนการพิจารณาต่างๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของคดี รวมทั้งเป็นการป้องกันสิทธิและผลประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายของคู่ความ โดยการอนุญาตให้คู่ความฟ้องหรือต่อสู้คดีอย่างเหมาะสม และใช้กระบวนการพิจารณาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวอ้างหรือข้อต่อสู้ของตน ดังนั้น โดยหลักการแล้ว การใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาของคู่ความจึงเป็นเรื่องที่สามารถทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย การใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาของคู่ความอาจก่อให้เกิดผลความไม่เท่าเทียมกัน ได้แก่

กรณีแรกเป็นกรณีที่คู่ความได้ฟ้องคดีหรือต่อสู้คดีโดยไม่มีมูลหรือเหตุผลสนับสนุนเพียงพอ โดยเมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของคดีจะแสดงให้เห็นชัดเจนได้ทันทีถึงความไม่มีน้ำหนักของข้อกล่าวหาหรือข้อต่อสู้ของคู่ความ กรณีจึงเป็นการสมควรที่จะลงโทษบุคคลที่ใช้มาตรการทางศาลโดยปราศจากเหตุผลโดยชอบและพยายามทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหาย

สำหรับกรณีอื่นที่มีการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตกันมากได้แก่กระบวนการพิจารณาที่เกินสมควรหรือที่ก่อให้เกิดความรำคาญ หรือการยกประเด็นปัญหาที่มีผลให้ศาลต้องระงับการพิจารณาไว้ชั่วคราวจนกว่าศาลอื่นหรือองค์กรที่มีอำนาจจะได้ชี้ขาดในปัญหานั้น (des questions prejudicelles) เช่น กรณีที่ศาลซึ่งพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะต้องระงับการพิจารณาไว้ชั่วคราวในกรณีที่ได้มีการฟ้องคดีอาญา เพื่อรอให้คดีอาญาถึงที่สุดเสียก่อน ซึ่งการที่คู่ความยกประเด็นปัญหาดังกล่าวมีจุดประสงค์เพียงเพื่อให้กระบวนการพิจารณาต้องล่าช้าออกไป หรือการที่จำเลยได้ยกประเด็นเรื่องอายุความฟ้องร้องคดีหรือประเด็นอื่นๆ ซึ่งจะมีผลทำให้ศาลจะไม่ยอมรับพิจารณาประเด็นตามคำฟ้องของโจทก์ เช่น เรื่องอำนาจศาล การยื่นหรือการขอ

เอกสาร โดยปราศจากเหตุผลสมควรและจะเห็นได้ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยวิธีการต่างๆ ดังกล่าวมีลักษณะที่เหมือนกันคือ เป็นการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยมีจุดประสงค์ที่แตกต่างไปจากจุดประสงค์ที่แท้จริงของการกำหนดขั้นตอนกระบวนการพิจารณาดังกล่าว

ดังนั้น ในกรณีที่เมื่อได้พิจารณาถึงข้อมูลต่างๆ ในคดีแล้ว เห็นได้ชัดเจนว่าคู่ความได้ตั้งใจที่จะใช้สิทธิในทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริต ศาลก็ควรมีอำนาจที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยศาลอาจจะพิพากษาคดีนั้น โดยใช้กระบวนการพิจารณาที่ง่ายและรวบรัดขึ้น (une procedure sommaire) ในกรณีนี้ก็ยังมีทางแก้ไขโดยการกำหนดบทลงโทษต่างๆ ให้เพียงพอ ซึ่งบทลงโทษดังกล่าวนี้ยังเป็นการจูงใจไม่ให้เกิดความพยายามที่จะใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตอีกด้วย

การลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลของประเทศไทยได้บัญญัติเรื่องการประวิงคดีไว้ กล่าวคือหากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีเจตนาที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยการขอเลื่อนคดีทำให้เกิดผลกระทบในการพิจารณาคดีทำให้เกิดความล่าช้าและจะต้องไปเข้าลำดับคิวต่อศูนย์นัดความใหม่ทำให้คดีต้องใช้เวลายาวนานเป็นปี ในทางปฏิบัติการละเมิดอำนาจศาลจากการศึกษาส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเรื่องไม่เคารพหรือประพฤติน่าเกลียดในบริเวณศาล จะไม่นำเรื่องการประวิงคดีมาใช้ลงโทษคู่ความที่มีเจตนาจะประวิงคดีและศาลควรกำหนดคำสั่งไว้ในกระบวนการพิจารณา

2.5 การละเมิดอำนาจศาล²⁰

หลักการพื้นฐานอย่างหนึ่งของระบบผู้พิพากษาคือการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยปราศจากอคติ ดังนั้นสิ่งที่ระบบผู้พิพากษาจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปด้วยความเป็นธรรมต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่าย กฎหมายละเมิดอำนาจศาลเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้มีความเป็นธรรมขึ้นในขั้นตอนการพิจารณาพิจารณาคดีของศาล โดยระบบศาลต้องตั้งอยู่บนสมมติฐาน ที่ว่าจะต้องมีความอิสระอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานที่ควรจะได้รับการยอมรับโดยชอบเท่านั้น ดังนั้นความศรัทธาในระบบศาลและความเชื่อมั่นในอำนาจหน้าที่ของกฎหมาย โดยการลงโทษการกระทำที่ไม่สุจริต ไม่สุภาพ ต่อผู้พิพากษา หรือกล่าวหาผู้พิพากษาหรือศาลว่าลำเอียง ซึ่งการกล่าวหาและการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวอาจเป็นต้นเหตุของความไม่เป็นธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลได้ จึงอาจอ้างความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในการลงโทษการกระทำดังกล่าวได้

การลงโทษบุคคลที่กระทำการละเมิดอำนาจศาลนั้นจะเป็นการรักษาอำนาจและศักดิ์ศรีของศาล ควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยมิให้ต้อง

²⁰ อุดม เฟื่องฟูง. (2552). คำอธิบายวิธีพิจารณาความแพ่ง. ภาค 1, ตอน 1.

กระทบกระเทือนจากการกระทำต่างๆ อันเป็นการคุ้มครองให้เกิดความเป็นธรรมในการบริหารงานยุติธรรมแก่ผู้มีพรรคคดี แต่อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายละเมิดอำนาจศาล โดยหลักก็เพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งกฎหมาย ซึ่งมีการกำหนดบทลงโทษด้วย โดยเฉพาะมีการกำหนดโทษถึงขั้นจำคุก แนวความคิดในการวางหลักเกณฑ์และการลงโทษจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ พึงต้องคำนึงไว้เสมอว่าการละเมิดอำนาจศาลนั้นเป็นเพียงมาตรการหนึ่งในหลายมาตรการ ที่นำมาใช้ในการรักษากฎหมายเอาไว้ และในปัจจุบันจะมีการใช้กฎหมายละเมิดอำนาจศาลเฉพาะในกรณีที่มีความชัดเจนเท่านั้น

การลงโทษบุคคลที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้นมีความเกี่ยวข้องกับ “หน้าที่ของผู้พิพากษา” ที่จะต้องรับผิดชอบทำให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างรวดเร็วและยุติธรรม ซึ่งมีอยู่ 3 ประการใหญ่ๆ คือ

- 1) รักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในห้องพิจารณา
- 2) ทำคำพิพากษาซึ่งมีข้อเท็จจริงค้นหาได้ในคดีนั้น
- 3) กำหนดโทษหรือมาตรการอื่นใดแก่จำเลยซึ่งพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิด

ในระบบ Common law ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (Contempt of Court) ได้เกิดขึ้นมานานแล้วในศตวรรษที่ 12 ตั้งแต่มีการตั้งระบบศาล Common Law เป็นครั้งแรก ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์เป็นระบบที่ให้ศาลเป็นผู้บริหารงานยุติธรรมและพัฒนาหลักกฎหมายโดยอาศัยเหตุผลและความยุติธรรม (Justice and Equity) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเมื่อเทียบกับระบบกฎหมายอื่นๆ ในการที่จะต้องมีการปกป้องไม่ให้บุคคลใดมาทำให้เสียความยุติธรรมหรือไม่สามารถทำหน้าที่บริหารงานยุติธรรมได้โดยถูกต้อง²¹

ความหมายของการละเมิดอำนาจศาล คำว่า “ละเมิดอำนาจศาล” ตามกฎหมายมิได้บัญญัติความหมายไว้แต่อย่างใด แต่หากพิจารณาตามถ้อยคำแล้ว พอที่จะแยกพิจารณาได้ดังนี้

คำว่า “ละเมิด” หมายถึง การล่วงเกิน ฝ่าฝืน ทำโดยพลการ ตามนัยกฎหมายละเมิดอำนาจศาลมีความหมาย 2 ประการ คือ

- 1) การล่วงเกินศาลด้วยการกระทำอันเป็นการดูหมิ่นต่อศักดิ์ศรีของศาล
- 2) การล่วงเกินศาลด้วยการฝ่าฝืนคำสั่ง หรือขัดขวาง ครอบคลุม แทรกแซง ต่ออำนาจการ

ดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลด้วยความเป็นธรรม

คำว่า “อำนาจ” หมายถึง สิทธิ ความสามารถ ความรุนแรง ความบังคับบัญชา การบังคับอำนาจของศาลมีจึงมีความหมาย 3 ประการ คือ

- 1) สิทธิที่จะบังคับให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งศาล

²¹ รongพล เจริญพันธ์. (2522). ความผิดฐานหมิ่นประมาทศาลในระบบคอมมอนลอว์ในการละเมิดอำนาจศาลกับสังคมไทย. หน้า 58.

2) สิทธิที่จะควบคุมให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและรวดเร็ว

3) สิทธิที่จะออกคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งภายในขอบเขตของกฎหมาย

ดังนั้น คำว่า “ละเมิดอำนาจศาล” หมายความว่า การจงใจล่วงละเมิดศาลด้วยการกระทำ อันเป็นการดูหมิ่นต่อศาล หรือศักดิ์ศรีของศาล หรือไม่เชื่อฟังคำสั่งศาล หรือจงใจก่อให้เกิดอุปสรรค หรือมีแนวโน้มว่า จะก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการบริหารงานยุติธรรม

ประมวลกฎหมายอาญาของรัฐหลุยส์เซียนา มาตรา 20 ได้บัญญัติความหมายของการละเมิดอำนาจศาลว่า หมายถึง “การกระทำหรืองดเว้นการกระทำซึ่งเป็นการขัดขวางหรือรบกวนการบริหารงานยุติธรรมอย่างเป็นระเบียบ หรือลดศักดิ์ศรี หรือความเชื่อถือในอำนาจของศาลลง”²²

การละเมิดอำนาจศาลตามกฎหมายไทย

ศาลยุติธรรม ศาลยุติธรรมมีหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญา เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล ป้องกันการดำเนินคดีมิให้ล่าช้าในกรณีที่ใช้สิทธิในกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริต การประวิงคดีของกลุ่มความ การสร้างอิทธิพลอันมิชอบเหนือความรู้สึกรักของประชาชนและกลุ่มความในคดี และเพื่อบังคับการให้เป็นไปโดยราบรื่น กฎหมายจึงต้องบัญญัติให้อำนาจแก่ศาลเพื่อเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองการพิจารณาคดีของศาลไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30–33 ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนอกจากจะบัญญัติไว้เป็นความผิดแล้วยังกำหนดให้มีการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลอีกด้วย

การละเมิดอำนาจศาลแม้จะบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ได้นำไปบังคับใช้ในประมวลกฎหมายอาญาด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 180 และมาตรา 15 โดยมาตรา 180 บัญญัติว่า “ให้นำบทบัญญัติเรื่องรักษาความสงบเรียบร้อยในศาลในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาบังคับใช้แก่การพิจารณาคดีอาญาโดยอนุโลม แต่ห้ามมิให้ตั้งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณา เว้นแต่จำเลยจะขัดขวางกระบวนการพิจารณา” และมาตรา 15 บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้”

²² วิชัย คูวิเชียร. (2525). ละเมิดอำนาจศาล. หน้า 54.

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับเรื่องการละเมิดอำนาจศาลมีสาระสำคัญดังนี้
การกระทำอันเป็นการละเมิดอำนาจศาล

การละเมิดอำนาจศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 และ มาตรา 31 มีดังต่อไปนี้

มาตรา 30 บัญญัติไว้ว่า “ให้ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดใดๆ แก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือบุคคลภายนอกที่อยู่ต่อหน้าศาลตามที่เห็นจำเป็น เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาลและ เพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปตามที่เที่ยงธรรมและรวดเร็ว อำนาจเช่นว่านี้ ให้รวมถึงการสั่งห้าม คู่ความมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางก่อความรำคาญ หรือในทางประวิงให้ชักช้าหรือในทาง ฟุ่มเฟือยเกินสมควร”

มาตรา 31 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำการใดๆ ดังกล่าวต่อไปนี้ ให้ถือว่ากระทำฐานละเมิดอำนาจศาล

1) ขัดขืน ไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลตามมาตรา 30 ก่อนอันว่าด้วยการรักษาความเรียบร้อย หรือประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล

2) เมื่อได้มีคำขอ และได้รับอนุญาตจากศาลให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตามมาตรา 156/1 แล้ว ปรากฏว่าได้แสดงข้อเท็จจริงหรือเสนอพยานหลักฐานอันเป็นเท็จต่อศาลในการได้สวนคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

3) เมื่อรู้มีการส่งคำคู่ความหรือส่งเอกสารอื่นๆ ถึงตนแล้วจงใจไปเสียให้พ้นหรือหาทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่รับคำคู่ความหรือเอกสารนั้นโดยสถานอื่น

4) ตรวจเอกสารทั้งหมด หรือฉบับใดฉบับหนึ่ง ซึ่งอยู่ในสำนวนความหรือคัดเอาสำนวนเอกสารเหล่านั้นไป โดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา 54

5) ขัดขืน ไม่มาศาล เมื่อศาลได้มีคำสั่งตามมาตรา 19 หรือมีหมายเรียกตามมาตรา 277

จะเห็นว่ามาตรา 30 บทบัญญัติให้ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดใดๆ แก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่อยู่ต่อหน้าศาลตามที่เห็นจำเป็น โดยจะต้องบอกแจ้งการกระทำใดๆ ที่เป็นข้อห้ามให้รู้ล่วงหน้า ทั้งนี้เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบริเวณศาลและในห้องพิจารณาไม่ให้คู่ความหรือบุคคลภายนอกก่อความรำคาญหรือก่อความไม่สงบขึ้นในบริเวณศาล ข้อกำหนดดังกล่าว เช่น การแต่งกาย ความประพฤติต่างๆ ของคู่ความหรือบุคคลภายนอก เป็นต้น อย่างไรก็ตามการออกข้อกำหนดต้องเป็นกรณีที่จำเป็นเพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาลและเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปอย่างเที่ยงธรรมและรวดเร็วเท่านั้น ข้อกำหนดดังกล่าวอาจออกเป็นหนังสือหรือถ้อยวาจาก็ได้ และหากเมื่อผู้ใดฝ่าฝืนศาลก็มีอำนาจลงโทษได้ เพราะถือว่าเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

สำหรับในมาตรา 31 นั้น ได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ 5 ประการ ซึ่งอาจจำแนกได้ดังนี้

ประการแรก การขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลอันว่าด้วยการรักษาความเรียบร้อย หรือประพฤตินอกรีตในบริเวณศาล ซึ่งอาจแยกพิจารณา ได้ 2 กรณี คือ

1) การละเมิดอำนาจศาลเพราะขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาล อันว่าด้วยการรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาลที่ต้องมีประกาศไว้ล่วงหน้าตามมาตรา 30

2) ประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล คำว่า “ประพฤตินอกรีตในบริเวณศาล” หมายถึง การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดที่ไม่สมควรกระทำอันเป็นการแสดงถึงความไม่เคารพศาล หรือเป็นการกระทำที่ก่อความรำคาญหรือการทำให้เกิดความขัดข้องแก่การพิจารณาพิพากษาคดีของศาล เช่น ส่งเสียงเอะอะโวยวาย หรือขว้างสิ่งของทำร้ายผู้อื่น ซึ่งแม้มิได้กระทำต่อหน้าผู้พิพากษาขณะออกนั่งพิจารณาคดีก็ย่อมเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เช่น ทำร้ายร่างกายคู่ความหรือพยาน ณ ที่พิพากษาน การประพฤตินอกรีตในศาลนั้น มิใช่เฉพาะการแสดงออกทางวาจา กิริยา จะเห็นว่าการประพฤตินอกรีตในบริเวณศาลนั้นเป็นข้อความที่มีขอบเขตค่อนข้างกว้าง ทำให้ในทางปฏิบัติของศาลฎีกาได้ตีความคลุมไว้กว้างมาก จนถึงแม้ว่าจะประพฤตินอกศาล แต่ความไม่เรียบร้อยมาปรากฏในบริเวณศาล ก็ถือว่าเป็นการประพฤตินอกรีตในบริเวณศาล ผู้ประพฤตินอกรีตในบริเวณศาลนั้นนอกจากจะผิดฐานละเมิดอำนาจศาลแล้วยังอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 198 ได้อีกด้วย ถ้าหากกระทำนั้นเป็นการดูหมิ่นต่อศาลในเวลาพิจารณาคดี หรือเป็นการขัดขวางศาลในเวลาพิจารณาคดี ซึ่งหากผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 198 จะลงโทษทันทีไม่ได้ จะต้องส่งให้ทางบริหาร เพื่อที่ทางบริหารจะได้ให้ตำรวจสอบสวนแล้วอัยการฟ้อง เพราะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาไม่มีบทบัญญัติให้ศาลลงโทษได้เองโดยไม่มีกรฟ้องร้อง

การกระทำในกรณี 1 และ 2 เป็นกรณีที่ไม่เกี่ยวข้องกัน คือ กรณีแรกศาลได้ออกข้อกำหนดไว้ตามอำนาจในมาตรา 30 แล้วมีผู้ขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดนั้น ทั้งที่ทราบแล้วว่ามีข้อกำหนดห้ามไว้ ผู้นั้นย่อมมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ส่วนกรณีหลังผู้ใดประพฤตินอกรีตในบริเวณศาล เช่น กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่ไม่สมควรกระทำอันเป็นการแสดงว่าขาดการระ เป็นที่ก่อความรำคาญ หรือกระทำให้การงานเป็นที่ขัดข้อง ผู้นั้นอาจถูกลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลได้ทันที โดยศาลไม่จำเป็นต้องออกข้อกำหนดไว้ก่อนตามมาตรา 30

ประการที่สอง การละเมิดอำนาจศาลเพราะฟ้องหรือต่อสู้การขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ข้อพิจารณาความผิดละเมิดอำนาจศาลกรณีนี้อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

1) การฟ้องคดีขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล จะทำได้ก็ต่อเมื่อ

(1) มีการสาบานว่าเป็นคนยากจนไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียม หากมีการสาบานว่าตนไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียม ซึ่งความจริงมิได้เป็นเช่นนั้นจะมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

(2) คดีมีมูลพอที่จะฟ้องร้องได้ การที่จะพิจารณาว่าคดีมีมูลหรือไม่ ให้พิจารณาจากความรู้หรือไม่รู้ของโจทก์เป็นสำคัญ ถ้าโจทก์ไม่ทราบเช่นนั้นโดยเข้าใจว่าจำเลยกระทำให้ผิดจริง โจทก์ก็หามีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ พิจารณาจากเจตนาของโจทก์นั่นเอง ดังนั้นหากโจทก์ทราบอยู่แล้วว่าคดีตนไม่มีมูลยังฝืนขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ก็เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล อย่างไรก็ตามถ้าโจทก์ฟ้องคดีแต่มิได้ฟ้องอย่างคนอนาถาแม้จะปรากฏว่าคดีโจทก์ไม่มีมูลก็หามีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไม่

โดยเหตุผลทั้ง 2 ประการจะต้องพิจารณาประกอบกันจะขาดเหตุผลใดเหตุผลหนึ่งไม่ได้

2) การต่อสู้คดีอย่างคนอนาถา จำเลยเพียงแต่สาบานตนว่าไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมสู้คดีเท่านั้น ไม่จำเป็นว่าคดีจะมีมูลหรือไม่ เพราะคดีมีมูลหรือไม่เป็นเรื่องของโจทก์

ประการที่สาม การละเมิดอำนาจศาลเพราะจงใจหลีกเลี่ยงไม่รับคำคู่ความ หรือเอกสาร คำว่า “จงใจไปเสียให้พ้น” หมายถึง การหลบหนีไป และ คำว่า “หาทางหลีกเลี่ยงที่ไม่รับโดยสถานอื่น” หมายความว่า การหลีกเลี่ยงแอบ หรือซ่อนตัวอยู่ หรือหลีกเลี่ยงโดยประการอื่น โดยมีเจตนาที่จะไม่รับคำคู่ความหรือเอกสารนั้น แต่ถ้ามิได้จงใจไปเสียให้พ้นกล่าวคือยังคงอยู่ ณ ที่นั่นเอง เพียงแต่พุดจาโยกโย้ถ่วงเวลา หาเป็นความผิดไม่ บุคคลใดที่หลีกเลี่ยงไม่รับหมายศาลนอกจากมีความผิดตามมาตรานี้แล้ว ยังอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 170 อีกด้วย

ประการที่สี่ การละเมิดอำนาจศาลเพราะตรวจหรือคัดลอกเอกสาร โดยไม่ได้รับอนุญาต มาตรา 54 ได้กำหนดวิธีปฏิบัติในกรณีนี้ที่คู่ความหรือพยานหรือบุคคลภายนอกขอตรวจเอกสารหรือคัดสำเนาเอกสารในสำนวนไว้ว่าจะต้องทำอย่างไร และศาลจะไม่อนุญาตได้อย่างไรโดยมีเงื่อนไขประการใด กล่าวโดยย่อ คือการตรวจเอกสารหรือคัดสำเนาเอกสารในสำนวนจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน โดยในการพิจารณาคดีนั้นบทบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 48 ได้บัญญัติให้ศาลบันทึกข้อความต่างๆ ในการพิจารณาไว้ และบรรดาคำคู่ความที่คู่ความยื่นต่อศาลก็ดี หลักฐานต่างๆ ที่อ้างก็ดี ศาลต้องรวมกับข้อความที่ศาลบันทึกไว้เป็นสำนวนตามมาตรา 51 เพื่อที่จะเปิดโอกาสให้คู่ความต่อสู้หรือดำเนินคดีได้เต็มที่

ประการที่ห้า การละเมิดอำนาจศาลเพราะขัดขึ้นไม่มาศาลตามคำสั่งศาล ความผิดละเมิดอำนาจศาลกรณีนี้ อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

1) การขัดขึ้นไม่มาศาลตามมาตรา 19 หมายถึง กรณีที่คู่ความไม่มาศาลเมื่อศาลได้ออกคำสั่งแล้ว แต่การที่บุคคลอื่นใดไม่มาศาลตามคำสั่งของศาลกรณีอื่น เช่น พยานขัดขึ้นหมายเรียกของศาล ห้ามมีความผิดฐานนี้ไม่

2) การขัดขึ้นไม่มาศาลตามมาตรา 277 หมายถึง การที่ศาลเรียกคู่ความหรือบุคคลภายนอกมาสอบถามเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อประโยชน์แก่การบังคับคดี

วัตถุประสงค์ของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของไทย หากพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น มีดังนี้

1) รักษาความสงบเรียบร้อยภายในศาลและบริเวณศาล เช่น พกติดนไม่
2) เรียบร้อยบริเวณศาล การเกาะกระระรานหรือลูแก่โทษ กระทำการใดๆ อันทำให้การขัดขวางกระบวนการพิจารณา

3) ป้องกันการใช้ศาลเป็นเครื่องมือในการฟ้องคดีหรือต่อสู้คดีโดยไม่สุจริต เช่น การเบิกความไม่เป็นความจริงในการขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถา การใช้สิทธิในการต่อสู้คดีโดยไม่สุจริตของคู่ความ

4) เพื่อให้กระบวนการพิจารณาสามารถดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วและยุติธรรม เช่น การไม่รับคำคู่ความ การขัดขึ้นหมายศาล

5) ป้องกันศักดิ์ศรีของศาล มิให้ได้รับการกระทบกระเทือนจากการกระทำอันเป็นการละเมิดอำนาจศาล

6) ปกป้องการสร้างอิทธิพลเหนือคดีจากบุคคลภายนอก เช่น การนำเสนอบทประพันธ์ต่างๆ อันมีจุดประสงค์เพื่อสร้างอิทธิพลเหนือคดีนั้นๆ

โทษและกระบวนการพิจารณาลงโทษ

เพื่อให้การบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลสามารถบังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีการกำหนดโทษเอาไว้ด้วย

มาตรา 33 ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลใด ให้ศาลนั้นมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือทั้งสองวิธีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

1) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ

2) ให้งลงโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

การให้ออกจากบริเวณศาลนั้นให้กระทำได้ชั่วระยะเวลาที่ศาลนั่งพิจารณา หรือภายในระยะเวลาใดๆ ก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจช่วยจัดการก็ได้

ในกรณีกำหนดโทษจำคุกและปรับนั้น ให้จำคุกได้ไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

โทษในความผิดฐานละเมิดละอำนาจศาลนั้นมี 3 ประการ คือ

1) ไล่ออกจากบริเวณศาล การไล่ออกจากบริเวณศาลนั้น ให้กระทำได้ชั่วเวลาที่ศาลนั่งพิจารณาหรือภายในระยะเวลาใดๆ ก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจช่วยจัดการก็ได้

2) จำคุก การจำคุกนั้นให้จำคุกได้ไม่เกิน 6 เดือน

3) ปรับ การปรับนั้นปรับได้ไม่เกิน 500 บาท

ในกรณีผู้ที่ถูกไล่ออกจากบริเวณศาลเป็นคู่ความนั้น ย่อมเข้าข้อยกเว้นของหลักการในบทบัญญัติ มาตรา 36 ที่ว่า การนั่งพิจารณาคดีจะต้องกระทำในศาลต่อหน้าคู่ความที่มาศาลโดยเปิดเผย โดยกฎหมายกำหนดให้ศาลไล่ออกผู้กระทำความผิดออกจากบริเวณศาลได้ชั่วระยะเวลาที่ศาลออกนั่งพิจารณาหรือภายหลังในระยะเวลาใดๆ ก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ในทางปฏิบัติแล้วศาลจะไม่ไล่ออกคู่ความผู้นั้นออกนอกบริเวณศาลเกินสมควรจนเป็นอุปสรรคขัดขวางการดำเนินคดีของผู้นั้น ในการสั่งลงโทษนั้นศาลอาจสั่งลงโทษโดยไล่ออกจากบริเวณศาล หรือจำคุก หรือปรับ สถานใดสถานหนึ่งก็ได้ หรือจะลงโทษหลายสถานก็ได้ นอกจากนี้ยังมีมาตรการอื่นนอกจากโทษ เช่น การขอให้ขอมมาต่อศาล หรือการภาคทัณฑ์ เป็นต้น ดังนี้เป็นเรื่องที่อยู่ในดุลพินิจของศาล สำหรับโทษปรับนั้นหากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีค่าปรับ ก็ต้องจัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29

กระบวนการพิจารณาลงโทษความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้นแยกได้เป็น 2 กรณี ดังนี้

1) ถ้าความผิดที่ได้กระทำลงต่อหน้าศาล ถ้าความผิดที่ได้กระทำลงต่อหน้าศาลศาลยอมสั่งลงโทษผู้นั้นได้ทันทีโดยไม่ต้องทำการไต่สวนหรือสอบถามผู้ใดทั้งสิ้น เพราะถือว่าข้อเท็จจริงได้ปรากฏต่อศาลแล้ว

2) ความผิดที่ได้กระทำลับหลังศาลหรือผู้พิพากษาถ้าความผิดได้กระทำลับหลังศาลหรือผู้พิพากษา ศาลต้องทำการไต่สวนหาข้อเท็จจริงเสียก่อนว่าความจริงเป็นอย่างไร และการกระทำของผู้นั้นเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลหรือไม่

ตามแนวกฎหมายไทยนั้น หากมีการกระทำอันเป็นการละเมิดอำนาจศาล ศาลมีอำนาจสั่งลงโทษหรือให้มีการไต่สวนและชี้แจงเหตุผล หากไม่สามารถชี้แจงเหตุผลได้ก็ต้องรับโทษในการกระทำของตน ซึ่งศาลอาจสั่งลงโทษได้เลยโดยไม่ต้องฟ้องร้องเป็นคดีขึ้นอีก เพราะว่าหากการกระทำอันเป็นการละเมิดอำนาจศาลนั้นได้เกิดต่อหน้าศาลและได้เป็นที่ประจักษ์แก่ศาลแล้ว ก็ไม่มี

ความจำเป็นที่ศาลจะต้องพิจารณาสืบสวนพยานอย่างอื่นอีก แต่ถ้ากรณีมีความจำเป็นหรือเป็นเรื่องที่ไม่ได้เกิดขึ้นต่อหน้าศาลโดยตรงแต่อาจเกิดขึ้นในบริเวณศาล ศาลก็อาจทำการไต่สวนพยานหลักฐานและรับฟังพยานหลักฐานได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้อ้างพยานนั้นหรือไม่ และไม่จำเป็นต้องไต่สวนต่อหน้าผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 แต่การที่ศาลสามารถสอบถามผู้ให้ถ้อยคำโดยผู้ให้ถ้อยคำไม่ได้สาบานหรือปฏิญาณตนตามมา ยังรับฟังเป็นความจริงลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ได้ สำคัญประการหนึ่งของการลงโทษความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น เป็นเรื่องส่วนหนึ่งต่างหากจากความรับผิดชอบทางกฎหมายอาญา ถ้าหากการกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาด้วย

การอุทธรณ์ฎีกาในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

คำสั่งของศาลในบทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลนั้นไม่มีลักษณะที่จะเป็นการต้องห้ามอุทธรณ์หรือต้องห้ามฎีกา ผู้ถูกลงโทษมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาได้ว่าตนมิได้กระทำผิดหรือขอลดหย่อนผ่อนโทษได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 228 แต่จะอุทธรณ์ขอให้ลงโทษผู้อื่นฐานละเมิดอำนาจศาลด้วยไม่ได้ เพราะเป็นการพิจารณาเฉพาะผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือต้องพิจารณาในข้อที่กระทำผิดบทบัญญัติที่จะละเมิดอำนาจศาลเท่านั้น คนอื่นที่ไม่มีส่วนได้เสียกับคำสั่งศาลก็จะให้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ แต่ผู้ที่ได้รับผลกระทบกระเทือนก็ไม่มีข้อที่จะห้ามอุทธรณ์ฎีกา

บทที่ 3

หลักการพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็วของศาลประเทศอังกฤษเปรียบเทียบกับ หลักการพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็วของศาลยุติธรรมไทย

ปัจจุบันการเพิ่มขึ้นของปริมาณคดีแพ่งสูงมากขึ้นทุกปี ส่งผลให้ศาลยุติธรรมหาวิธีการจัดการกับปริมาณคดีดังกล่าว โดยปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้นมีอัตราการเพิ่มขึ้นสูงเกินกว่าความสามารถของศาลยุติธรรม ที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณและการคัดเลือกผู้พิพากษาในอันที่จะสามารถเพิ่มอัตรากำลังผู้พิพากษาให้ได้สัดส่วนกับปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้นและลักษณะคดีที่มีข้อพิพาทมีความซับซ้อนมากกว่าในอดีต ทำให้ต้องใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษายาวนานขึ้นและไม่เฉพาะประเทศไทยเท่านั้นที่ประสบปัญหา ประเทศอื่นๆ ทั่วโลกก็ประสบปัญหาไม่ว่าประเทศที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนาส่งผลให้มีการปฏิรูประบบงานศาลเพื่อลดระยะเวลาตลอดจนค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในศาลของคู่ความ ลดการประวิงคดีในศาลและอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ดังนั้นการพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็วของศาลในประเทศอังกฤษแต่เดิมประเทศอังกฤษประสบปัญหาวิธีพิจารณาความแพ่งหลายประการ คือค่าใช้จ่ายของคดีความ ค่าจ้างทนายความสูงมาก ปัญหาความล่าช้า ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันด้านฐานะทางเศรษฐกิจของคู่ความและวิธีพิจารณาความที่ยุ่งยากซับซ้อนซึ่งปัจจุบันศาลในประเทศอังกฤษได้ประสบความสำเร็จ ในปัญหาดังกล่าวเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับหลักการพิจารณาคดีแพ่งของประเทศไทยเพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรมและประหยัดค่าใช้จ่ายของคู่ความ ปราศจากความล่าช้าอันเนื่องมาจากการเลื่อนคดีของคู่ความ

3.1 หลักเกณฑ์การนั่งพิจารณาคดีของศาลในคดีแพ่ง

หลักเกณฑ์การนั่งพิจารณาคดีของศาลในคดีแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 37 บัญญัติว่า ศาลจะต้องดำเนินคดีติดต่อกันไปเท่าที่จะสามารถทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี แต่ในบางครั้งจำเป็นต้องมีการเลื่อนคดี ซึ่งอาจเกิดจากศาลหรือคู่ความขอเลื่อนคดีก็ได้ แต่การเลื่อนคดีเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คดีต้องล่าช้าออกไป จึงต้องมีหลักเกณฑ์กำหนดไว้เคร่งครัดมิให้มีการเลื่อนคดีได้ง่ายและในขณะเดียวกันกฎหมายได้บัญญัติข้อยกเว้นให้ศาล สามารถเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีออกไปวันอื่นได้

ศาลจะต้องดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไป แต่ถ้ามีเหตุหรือกรณีที่ศาลจะต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไป แต่ถ้ามีเหตุหรือกรณีที่ศาลต้องบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในสำนวนถ้าเป็นการขอเลื่อนในวันนั่งพิจารณาคดีต้องบันทึกไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา

อนึ่งสาเหตุที่ศาลจะสั่งเลื่อนการนั่งพิจารณาหรือเลื่อนคดีแบ่งออกเป็น 6 กรณี ดังนี้

1) เนื่องจากกิจกรรมของศาล ตามมาตรา 38 บทบัญญัติดังกล่าวให้ศาลมีอำนาจสั่งเลื่อนการพิจารณาได้ถ้ามีเหตุอันเนื่องมาจากกิจกรรมของศาลเองทำให้ไม่มีเวลาพอที่จะนั่งพิจารณาคดีต่อไป ศาลจึงจำเป็นต้องสั่งเลื่อนการนั่งพิจารณาโดยไม่มีคู่ความร้องขอ

2) เนื่องจากต้องรอการพิพากษาหรือชี้ขาดคำพิพากษาของศาล ตามมาตรา 39 เหตุดังกล่าวให้อำนาจศาลที่จะสั่งเลื่อนคดีได้ อันเป็นดุลพินิจของศาล ถ้าศาลเห็นว่าไม่ควรรอฟังผลก็ได้ไม่ต้องคดี แต่ถ้าคู่ความทำกันให้ฟังผลของอีกคดีหนึ่ง ศาลต้องใช้ดุลพินิจเลื่อนคดีเพื่อรอฟังผลตามที่คู่ความทำกัน (คำพิพากษาฎีกาที่ 265/2535) เมื่อเลื่อนคดีไปแล้ว การนั่งพิจารณาจะเริ่มต่อไปเมื่อถึงเวลาที่ศาลกำหนด ถ้าศาลสั่งเลื่อนคดีโดยไม่มีกำหนด เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งให้เริ่มการนั่งพิจารณาต่อไปในวันใดๆ ก็ได้ เพื่อป้องกันมิให้หลงลืมศาลจะกำหนดให้เป็นหน้าที่ของคู่ความแถลงให้ทราบถึงความก้าวหน้าเป็นระยะๆ ไป

3) เนื่องจากเหตุจำเป็นของคู่ความ ตามมาตรา 40 ใช้บังคับทั้งการขอเลื่อนคดีครั้งแรกกับการขอเลื่อนคดีครั้งอื่น โดยการขอเลื่อนคดีไม่ว่าครั้งใดจะต้องมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้และหากศาลไม่อนุญาตจะทำให้เสียความยุติธรรม เช่น ทนายความจำเลยป่วยหนักไม่สามารถมาศาลได้ ศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีและทำการสืบพยานไปโดยคู่ความไม่มีทนายความช่วยเหลือยอมเสียความยุติธรรมกล่าวคือเมื่อศาลจะพิจารณาว่าเป็นเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้หรือไม่นั้นศาลจะต้องพิจารณาพฤติการณ์ในการดำเนินคดีของคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนเสียก่อนว่าเคยดำเนินคดีในลักษณะที่ประวิงให้ชักช้าหรือไม่ ถ้าเคยดำเนินคดีในลักษณะที่ประวิงให้ชักช้ามาแล้วก็ถือว่าขอเลื่อนหลายๆ ครั้งนั้นถือว่าเป็นเหตุในการประวิงคดี และถ้าเหตุนั้นไม่ชัดเจนแน่นอนว่าไม่อาจก้าวล่วงได้แล้วก็ถือว่าเป็นเหตุประวิงคดี ดังนี้การมาศาลต้องมีค่าป่วยการของพยานที่มาศาลตามหมายเรียกกับค่าใช้จ่ายเป็นค่าพาหนะเดินทางหรือค่าเช่าที่พักของตัวความ ทนายความ หรือพยาน ถ้ามีการขอเลื่อนคดี ศาลจะให้คู่ความที่ขอเลื่อนคดีชำระค่าป่วยการพยานและค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้แก่คู่ความอีกฝ่ายตามจำนวนพอสมควร ถ้าคู่ความที่ขอเลื่อนคดีไม่ชำระ ศาลต้องสั่งยกคำร้องหากคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีชำระค่าป่วยการพยานและค่าใช้จ่าย ย่อมตกเป็นพับแก่ผู้ที่ยื่นขอเลื่อนคดี เช่นนี้เป็นการบรรเทาความเสียหายและป้องกันการประวิงคดีได้ทางหนึ่ง

สำหรับการเลื่อนคดีเพราะเหตุเจ็บป่วยตามมาตรา 41 การกำหนดให้การเลื่อนคดีโดยอ้างเหตุป่วยเจ็บมีการเคร่งครัดยิ่งขึ้น ความป่วยเจ็บดังกล่าวอาจเป็นความป่วยเจ็บของตัวความ

ผู้แทน ทนายความ พยานหรือบุคคลอื่นที่ถูกศาลเรียกให้มาศาล โดยความป่วยเจ็บนั้นต้องร้ายแรง ถึงกับทำให้ไม่สามารถมาศาลได้หรือมาศาลแล้วไม่สามารถดำเนินคดีได้ กรณีที่จะไปทำการตรวจ ผู้ป่วยเจ็บที่ถูกอ้างว่าป่วยหากคู่ความอีกฝ่ายคัดค้านว่าไม่ป่วยจริง แม้จะไม่ได้ขอให้ไปทำการตรวจ ผู้ป่วยเจ็บ ศาลจะต้องสั่งให้ไปทำการตรวจ จะไม่เชื่อว่าป่วยและสั่งยกคำร้องโดยไม่มี การตรวจ ไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 4694/2538) แต่ถ้การป่วยที่ดังกล่าวมาในคำร้องแสดงให้เห็นได้ว่าไม่ถึง ขนาดที่จะมาศาลได้ ศาลจะต้องยกคำร้องขอเลื่อนคดีได้ โดยไม่ต้องไปทำการตรวจ หรือศาลอาจจะ มีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานศาลไปทำการตรวจผู้ป่วยเจ็บและต้องรายงานผลการตรวจให้ศาลทราบ โดย รายงานด้วยวาจาต่อศาลและต้องสาบานตนหรือกล่าวคำปฏิญาณ การกระทำความผิดโดยกระทำโดย ไม่ต้องมีแพทย์ไปด้วยก็ได้ ดังนั้นเจ้าพนักงานหรือแพทย์ผู้ตรวจมีสิทธิได้รับค่าพาหนะและค่าป่วย การโดยถือว่าเป็นค่าฤชาธรรมเนียมและต้องบังคับตามมาตรา 166

การขอเลื่อนคดีในกรณีการนัดสืบพยานต่อเนื่องคู่ความได้ยื่นคำร้องขอเลื่อนคดี จะทำได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้และหากไม่อนุญาตจะทำให้เสียความยุติธรรม ฉะนั้น แล้วหากสาเหตุดังกล่าวเกิดจากทนายความผู้รับผิดชอบในคดีแล้ว ทนายความผู้นั้นต้อง รับผิดชอบโดยหาทนายความคนใหม่เข้ามา หรือ แจ้งให้ตัวความทราบว่าจะไม่อาจทำหน้าที่นั้นได้ เพื่อหาทนายความคนใหม่มาทำหน้าที่แทนตน เพราะหากให้ทนายความใช้เหตุอันใดที่เกิดจาก ความผิดของตนในการขอเลื่อนคดีแล้ว ก็จะส่งผลให้การพิจารณาคดีล่าช้า หรือ หากศาลเห็นว่า ทนายความไม่อาจทำหน้าที่ได้เพราะเหตุดังกล่าว ศาลอาจให้ทนายของศาลหรือทนายขอแรง เข้าทำ หน้าที่แทนได้ เพื่อรักษาสิทธิของคู่ความ ซึ่งจะเป็นผลดีมากกว่าการให้เลื่อนคดีไปทั้งคดี

การเลื่อนคดีตามบทบัญญัติในมาตรา 40 และมาตรา 41 นี้ ปัจจุบันศาลใช้ระบบการ พิจารณาคดีต่อเนื่องตามระเบียบของราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการพิจารณาคดีครบ องค์คณะและต่อเนื่อง พ.ศ. 2545 หลักการในเรื่องความจำเป็นที่จะนำมาอ้างในการขอเลื่อนคดีนั้น ศาลก็ต้องพิจารณาให้เคร่งครัดมากขึ้น เพราะถ้าหากว่ายังใช้หลักการพิจารณาเลื่อนคดีง่าย เหมือนเดิมแล้ว การพิจารณาตามระเบียบดังกล่าวที่จะให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็วขึ้นก็ไม่เกิดผล เพราะฉะนั้นต้องปรับแนวความคิดใหม่ทั้งศาลชั้นต้นทั้งศาลสูงว่า การเลื่อนคดีต่อไปต้องเคร่งครัด มากขึ้น ทนายความก็ต้องปรับแนวคิดของตนเองด้วยว่า ถ้าไม่จำเป็นจริงๆ แล้วไม่ควรขอเลื่อนคดี เพราะศาลไม่ให้เลื่อน ได้แล้วก็จะเป็นที่เสียหายแก่คู่ความ

4) คู่ความมรณะ กล่าวคือบุคคลที่เข้ามาเป็นคู่ความแทนหรือดำเนินคดีแทนผู้มรณะ คือ ทายาทของผู้มรณะ ผู้จัดการทรัพย์สินมรดกของผู้มรณะและผู้ปกครองทรัพย์สินมรดกของผู้มรณะ ฉะนั้น ผู้ที่เข้ามาเป็นคู่ความแทนที่ผู้มรณะนั้น ศาลก็ต้องมาพิจารณาอีกชั้นหนึ่งว่า บุคคลที่เข้ามาเป็นคู่ความ แทนที่ผู้มรณะนั้นศาลจะพิจารณาว่า บุคคลที่เข้ามาแทนที่นั้นจะเข้ามารักษาผลประโยชน์ของผู้มรณะ

ในคดีความเรื่องนั้นได้หรือไม่เป็นสำคัญ ถ้าหากว่าเข้ามาในลักษณะที่เห็นว่าไม่สามารถที่จะมารักษาประโยชน์ของผู้มรณะได้ศาลก็ไม่ต้องอนุญาตและต้องเป็นเรื่องที่มีคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณา ซึ่งอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลใด อาจอยู่ในชั้นพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาหรืออยู่ในระหว่างการพิจารณาในชั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใดของการบังคับคดีซึ่งในระหว่างการบังคับคดีนั้นจะต้องมีการพิจารณาปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกิดเป็นข้อพิพาท รวมทั้งคดีที่อยู่ในระหว่างระยะเวลาอุทธรณ์หรือระยะเวลาฎีกา ถ้าไม่มีคดีค้างพิจารณาไม่ใช่เรื่องของการเข้ามาเป็นคู่ความแทนที่ เช่น ในชั้นบังคับคดี โจทก์ชนะคดีแล้วโจทก์ตาย ไม่มีการอุทธรณ์ฎีกา ทายาทของโจทก์ก็มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้บังคับคดีในฐานะที่เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแทนโจทก์โดยใช้สิทธิในฐานะผู้รับมรดกไม่ใช่การเข้าเป็นคู่ความแทนที่ ตามมาตรา 42 นี้ แต่เป็นการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1599 และมาตรา 1600 แต่ถ้าหากว่าในชั้นบังคับคดีนั้นมีข้อโต้แย้งกันซึ่งศาลจะต้องพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งในทางปฏิบัติเรียกว่า สาขาคดี และก็ทำให้คดีนั้นกลับมาเป็นคดีที่ค้างพิจารณาในส่วนนั้นอีก ในกรณีอย่างนี้หากคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมรณะไปก่อนก็ต้องมีการขอเข้ามาเป็นคู่ความแทนที่ หรือเรียกบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้ามาเป็นคู่ความแทนที่มรณะ เช่น โจทก์ชนะคดี ทายาทใช้สิทธิในฐานะเป็นทายาทผู้รับมรดกบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยลูกหนี้ตามคำพิพากษา

5) คู่ความตกเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือผู้แทนโดยชอบธรรมมรณะหรือหมดอำนาจให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปจนกว่าตัวความจะได้อันคำร้องต่อศาลแจ้งให้ทราบถึงการที่ได้แต่งตั้งผู้แทนหรือทนายความขึ้นใหม่ หรือคู่ความฝ่ายนั้นมีความประสงค์จะมาว่าคดีด้วยตนเอง แต่ถ้าศาลเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว ให้ศาลมีอำนาจสั่งกำหนดระยะเวลาไว้พอสมควรเพื่อให้ตัวความมีโอกาสแจ้งให้ทราบถึงการแต่งตั้งหรือความประสงค์ของตนนั้น ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าตัวความมิได้แจ้งให้ทราบภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาต่อไปในวันใดๆ ตามที่เห็นสมควร ดังนั้นถ้าในกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมหมดอำนาจลงเพราะผู้ไร้ความสามารถมีอำนาจสมบูรณ์แล้ว เช่นผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะ อย่างนี้ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้เยาว์ที่บรรลุนิติภาวะ ต้องแจ้งให้ศาลทราบว่าผู้มีอำนาจเข้ามาดำเนินคดีแทน โดยชอบธรรมที่หมดอำนาจลงหรือในกรณีที่คู่ความเดิมตกเป็นคนไร้ความสามารถ เช่น ระหว่างพิจารณาคดี โจทก์หรือจำเลยถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถอำนาจดำเนินคดีของคู่ความเดิมก็ไม่มีเต็มที่เรียกว่าเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถศาลก็ต้องเลื่อนการพิจารณาคดีไปเพื่อให้มีผู้แทนโดยชอบธรรมเข้ามาดำเนินคดีแทนหรือในกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมหมดอำนาจ เช่น ผู้แทนโดยชอบธรรมถูกถอดถอนอำนาจปกครอง ไม่สามารถที่จะทำแทนผู้เยาว์ต่อไปได้ ก็ต้องรอให้มีการตั้งผู้แทนโดยชอบคนใหม่

6) ผู้แทนหรือทนายความของคู่ความมรณะหรือหมดอำนาจ

3.2 การเลื่อนการนั่งพิจารณาคดี สามารถทำได้ 2 กรณี คือ

3.2.1 การเลื่อนคดีที่อยู่ในดุลพินิจของศาล

การใช้ดุลพินิจในคดีแพ่ง²³ ศาลเป็นหนึ่งในอำนาจอธิปไตยในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ศาลมีภารกิจพื้นฐาน คือการตัดสินคดีอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรมและมีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด²⁴ ผู้พิพากษามีภาระหน้าที่ในการตัดสินอย่างรวดเร็วเป็นธรรม ดังสุภาษิตกฎหมายที่ว่า กฎหมายมักรังเกียจความล่าช้าเสมอ หรือความยุติธรรมที่ล่าช้า คือความไม่ยุติธรรม หรือความยุติธรรมจะปฏิเสธหรือผัดผ่อนไม่ได้ ดังนั้นจึงบัญญัติให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้ โดยไม่ต้องเลื่อนจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาพิพากษาคดีตามมาตรา 37 คำว่า “ดุลพินิจ” ถ้าพิจารณาตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานหมายความว่า การวินิจฉัยที่เห็นสมควร ส่วนคำว่าวินิจฉัย หมายความว่า ตัดสินชี้ขาดไต่ตรง ใคร่ครวญ ดังนั้นดุลพินิจคือการวินิจฉัยที่เห็นสมควรหรือการตัดสินการชี้ขาด การใคร่ครวญ (ไตร่ตรองพิจารณา) ดังนั้นดุลพินิจจึงมีได้ทั้งดุลพินิจในข้อเท็จจริงและดุลพินิจในข้อกฎหมาย ดุลพินิจของศาล หมายถึง การวินิจฉัยของผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่งหรือองค์คณะผู้พิพากษาคณะใดคณะหนึ่งตามที่ศาลเห็นสมควร และศาลมีอิสระในการพิจารณาและพิพากษาคดี ดังนั้นในการพิจารณาและพิพากษาจะต้องมีองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษาหนึ่งนายตาม มาตรา 24 มาตรา 25 และองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษาดังแต่ 2 คน ขึ้นไป มาตรา 26 และ มาตรา 27

ดังนั้นการใช้ดุลพินิจเป็นเรื่องสำคัญ เพราะต้องใช้อย่างถูกต้อง ย่อมจะก่อให้เกิดความเป็นธรรม เป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศโดยรวมทั้งผู้ที่ใช้ดุลพินิจที่ถูกต้องย่อมได้รับความยอมรับนับถือและได้รับการยกย่อง แต่หากใช้ดุลพินิจไม่ถูกต้องหรือเหมาะสม ย่อมกระทบต่อสิทธิหน้าที่และทรัพย์สินของกลุ่มความ รวมทั้งกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม

ลักษณะของดุลพินิจ สามารถแบ่งได้ 2 ประการ คือ

- 1) ดุลพินิจเด็ดขาด หมายถึง เมื่อผู้พิพากษาหรือองค์คณะผู้พิพากษาคดีมีดุลพินิจอย่างไรแล้วก็ยุติเพียงเท่านั้น
- 2) ดุลพินิจไม่เด็ดขาด หมายถึง เมื่อผู้พิพากษา หรือองค์คณะผู้พิพากษามีดุลพินิจอย่างไรแล้วอาจอุทธรณ์หรือฎีกาได้ทันที หรืออุทธรณ์หรือฎีกาได้ต่อเมื่อปฏิบัติครบถ้วนแล้วจึงจะอุทธรณ์หรือฎีกาได้

²³ กิริติ กาญจนรินทร์. (2544). “การใช้ดุลพินิจในคดีแพ่ง.” *อุลพาท*, 3, 54.

²⁴ คำกล่าวของผู้พิพากษาอาวุโสและประธานศาลอุทธรณ์ภาค 9 Judge Clifford Wallace.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติให้ศาลใช้ดุลพินิจในกระบวนการพิจารณาดังเช่น ดุลพินิจในการเลื่อนคดี ตามมาตรา 38 เนื่องจากกิจกรรมของศาล ตามมาตรา 39 รอผลการชี้ขาดคดีอื่น มาตรา 40 ความจำเป็นของคู่ความ มาตรา 41 ความเจ็บป่วยของคู่ความ และ มาตรา 42 ความมรณะของคู่ความ

ดังนั้นเหตุที่จะเลื่อนการนั่งพิจารณาออกไปได้แก่การเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีเพราะศาลไม่มีเวลาพอที่จะดำเนินการนั่งพิจารณา หรือเนื่องจากกิจกรรมของศาล

3.2.1.1 การเลื่อนคดีโดยศาลเอง

ศาลจะต้องดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปตาม มาตรา 37 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ถ้ามีเหตุหรือกรณีที่ศาลจะต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาออกไปวันอื่น ศาลก็ย่อมทำได้ โดยการเลื่อนการนั่งพิจารณานี้ ศาลจะต้องบันทึกไว้ในสำนวน เช่น คู่ความขอเลื่อนและศาลอนุญาต ศาลมีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ แต่ถ้าเป็นการเลื่อนคดีโดยมีการนั่งพิจารณาในวันนั้น ศาลก็ต้องบันทึกไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา

สาเหตุที่การเลื่อนนั่งพิจารณาคดีออกไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 38 มีดังนี้ ศาลไม่มีเวลาเพียงพอที่จะดำเนินการนั่งพิจารณาคดีในวันนัดพิจารณา เช่น ศาลนัดพิจารณาคดีไว้หลายเรื่อง ไม่สามารถพิจารณาให้ได้ทั้งหมด ศาลจะใช้ดุลพินิจให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปในวันอื่นตามที่เห็นสมควรได้

การเลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะกิจกรรมของศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 38 เพราะศาลไม่มีเวลาเพียงพอในการที่จะดำเนินการนั่งพิจารณาได้ เนื่องจากกิจกรรมของศาล เช่น เมื่อถึงวันนัดพิจารณาผู้พิพากษาที่เป็นเจ้าของสำนวนมีกิจกรรมไม่สามารถเดินทางมาปฏิบัติงานที่ศาลได้ และผู้พิพากษาอื่นไม่อาจนั่งพิจารณาคดีแทนได้เนื่องจากต้องนั่งพิจารณาคดีอื่น หรือ ผู้พิพากษาลาป่วยหรือลาปฏิบัติงานส่วนตัวผู้พิพากษาที่เหลืออยู่จึงไม่อาจนั่งพิจารณาคดีได้ทุกเรื่อง ศาลอาจใช้ดุลพินิจให้เลื่อนการนั่งพิจารณาไปตามความจำเป็นโดยเลื่อนวันนัดพิจารณาไปในวันอื่นตามที่เห็นสมควรได้ แต่เหตุดังกล่าวในศาลไทยซึ่งทางปฏิบัติจะไม่มีโอกาสเกิดขึ้นเนื่องจากมีผู้พิพากษาดำเนินการแทน

3.2.1.2 การขอเลื่อนคดีอาศัยคำชี้ขาดในเรื่องที่ค้างพิจารณา

การเลื่อนนั่งพิจารณาเพราะรอคำชี้ขาดบางประการและการเลื่อนการนั่งพิจารณากรณีนี้เป็นเหตุตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 39 อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

1) การรอคำวินิจฉัยชี้ขาดบางข้อของศาลที่พิจารณาคดีนั้นเองหรือศาลอื่น การที่ศาลจะชี้ขาดคดีจะต้องอาศัยคำชี้ขาดตัดสินทั้งหมด หรือแต่บางส่วน ซึ่งศาลนั้นเองหรือศาล

อื่นจะต้องกระทำเสียก่อน เช่น กรณีที่จำเลยถูกฟ้องทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาว่ากระทำการโดยประมาทเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับอันตรายแก่กายและโจทก์เรียกค่าสินไหมทดแทน หากจำเลยไม่ต่อสู้ในเรื่องค่าสินไหมทดแทน แต่ต่อสู้ในเรื่องประมาทประเด็นเดียว ศาลในคดีแพ่งควรรอคำวินิจฉัยในคดีอาญาก่อนว่าจำเลยประมาทหรือไม่ แล้วถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 39 ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46

2) การรอคำวินิจฉัยชี้ขาดของเจ้าพนักงานฝ่ายธุรการ

ถ้าการชี้ขาดตัดสินคดีจะต้องรอให้ เจ้าพนักงานฝ่ายธุรการวินิจฉัยชี้ขาดเสียก่อน เช่น คู่ความพิพาทกันเรื่องเขตที่ดินจำเป็นต้องรอให้เจ้าพนักงานที่ดินรังวัดเสียก่อนว่าที่พิพาทเป็นของคู่ความฝ่ายใด

“เจ้าพนักงานฝ่ายธุรการ” มิได้หมายความว่าเพียงเจ้าพนักงานฝ่ายธุรการของศาล หากหมายความรวมถึงเจ้าพนักงานใดๆ ก็ได้ เช่น เจ้าพนักงานที่ดิน ฯลฯ

3) การรอคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีอาญา

ถ้าปรากฏว่ามีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น ซึ่งอาจมีการฟ้องร้องและกระทำให้การชี้ขาดตัดสินคดีที่พิจารณาอยู่นั้นเปลี่ยนแปลงไป เช่น โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกระทำละเมิดต่อโจทก์ จำเลยอ้างว่ากระทำโดยป้องกันอันชอบด้วยกฎหมาย กระทำของจำเลยกระทำละเมิดต่อโจทก์ จำเลยอ้างว่ากระทำโดยป้องกันอันชอบด้วยกฎหมาย การกระทำของจำเลยเป็นนิรโทษกรรมในทางแพ่งหรือไม่ ศาลอาจเห็นสมควรรอฟังคำวินิจฉัยของศาลในคดีอาญา

4) การเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีในกรณีอื่น

ในกรณีอื่นที่ศาลเห็นว่า ถ้าได้เลื่อนการพิจารณาไปจักทำให้ความยุติธรรมดำเนินไปด้วยดี ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาได้ เช่น คู่ความแถลงว่ากำลังเจรจาประนีประนอมยอมความกันขอให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีออกไป

การเลื่อนการนั่งพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 39 อาจเลื่อนเมื่อศาลเห็นสมควรเองหรือเมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอศาลจะมีคำสั่งเลื่อนการนั่งพิจารณาออกไปจนกว่าจะได้พิพากษาหรือชี้ขาดในข้อนั้นๆ หรือภายในระยะเวลาใดๆ ตามที่ศาลเห็นสมควร ถ้าศาลสั่งให้เลื่อนโดยไม่มีกำหนดเวลา เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ศาลจะมีคำสั่งให้เริ่มการพิจารณาต่อไปในวันใดๆ ตามที่เห็นสมควรได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 39 วรรคสอง ซึ่งโดยปกติศาลจะกำหนดวันนัดไว้เป็นระยะ

3.2.1.3 การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุจำเป็น

การขอเลื่อนคดีของกลุ่มความดังกล่าวนี้เป็นการยกเว้นหลักการนั่งพิจารณาตาม มาตรา 37 เนื่องจากศาลจะต้องดำเนินการนั่งพิจารณาคดีต่อกันไปเท่าที่สามารถกระทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาและเป็นดุลพินิจศาลที่จะอนุญาตหรือไม่ อนุญาตให้กลุ่มความเลื่อนคดีในเหตุจำเป็นที่ได้ยื่นคำร้องต่อศาล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 แก้ไขใหม่ ปี 2551²⁵ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการขอเลื่อนคดีของกลุ่มความให้เข้มงวดขึ้น จากเดิมที่การขอเลื่อนคดีครั้งแรก สามารถทำได้โดยอ้างเพียงเหตุจำเป็นและการขอเลื่อนคดีครั้งต่อไปต้องมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้และถ้าศาลไม่ให้เลื่อนจะเสียความยุติธรรม และแก้ไขใหม่ ปี 2551 การขอเลื่อนคดีจะกระทำ ได้เมื่อมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้และถ้าไม่อนุญาตจะทำให้เสียความยุติธรรม ทั้งนี้เพื่อให้ การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและสอดคล้องกับหลักพิจารณาคดีต่อเนื่อง

การขอเลื่อนคดีตามมาตรา 40 เดิมที่อ้างเพียงเหตุจำเป็นเท่านั้น เช่น ทนายความ คิดว่าความที่ศาลอื่นไม่ได้ตั้งใจประวิงคดี แต่ถ้าเป็นวันนัดที่ทนายความเป็นผู้นัดหมายไว้เองจะอ้าง ว่าคิดว่าความไม่ได้เว้นแต่กรณีที่มีภาระหน้าที่เกิดขึ้นฉุกเฉิน ไม่อาจคาดคิดมาก่อนทั้งนี้เหตุที่จะขอ เลื่อนคดีนั้นจะต้องมีเหตุผลจำเป็นตามสมควร แต่การยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีโดยระบุเพียงว่าขอเลื่อน คดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมโดยไม่ได้แสดงให้เห็นชัดเจนในคำร้องว่า หากศาลไม่อนุญาต ให้เลื่อนคดีแล้วจะทำให้เสียความยุติธรรมอย่างไรย่อมเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น อ้างว่าปวด ศรีษะแต่ไม่มีใบรับรองแพทย์มาแสดงว่าเป็นความเจ็บปวดถึงกับไม่สามารถมาศาลได้ ซึ่งมีได้แสดง ให้เป็นที่พอใจของศาลชั้นต้นไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีต่อไปอีกจะทำให้เสียความยุติธรรม แสดงว่า จำเลยมีเจตนาหวังเหนี่ยวให้คดีล่าช้าปราศจากเหตุอันควร²⁶

การขอเลื่อนคดีตามมาตรา 40 ที่แก้ไขใหม่ ปี 2551 ต้องมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจ ก้าวล่วงเสียได้และจะต้องปรากฏให้เห็นว่าถ้าไม่เลื่อนคดีจะทำให้เสียความยุติธรรม²⁷

กรณีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ เช่น ทนายความป่วยโดยมีใบรับรอง แพทย์มาแสดง²⁸ หรือทนายความป่วยรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล มีบัตรตรวจโรคผู้ป่วย รายงานการ

²⁵ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2527 (ร.ก. เล่ม 101 ตอนที่ 136 ฉบับพิเศษ หน้า 4 วันที่ 2 ตุลาคม 2527) และแก้ไขเพิ่มเติมอีก ครั้งโดยมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2551 (ร.ก. เล่ม 125 ตอนที่ 32 ก หน้า 14 วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2551)

²⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 1277/2542.

²⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 1394/2547.

รักษาและใบรับรองแพทย์เป็นหลักฐาน²⁹ ทัศนคติของคนเดิมขอลอนตัวจากการเป็นทนายความและศาลอนุญาตและได้มีการแต่งตั้งทนายความคนใหม่ในวันเดียวแต่ทนายความคนใหม่คิดว่าความที่ศาลอื่น³⁰ กรณีที่ไม่ถือว่ามีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้ เช่นการอ้างว่าจำเลยติดธุระสำคัญต่างจังหวัดไม่สามารถกลับทันเวลาศาลนัดได้ โดยทนายจำเลยไม่สามารถแถลงให้ศาลทราบได้ว่าติดธุระสำคัญอะไร³¹ อยู่ที่จังหวัดอะไร การอ้างติดภาระหน้าที่ราชการโดยไม่มีหลักฐานที่ควรแก่การเชื่อถือมาแสดงว่าติดภารกิจได้³² การอ้างเหตุที่มีได้เกิดจากความเจ็บป่วยของทนายความจนไม่อาจดำเนินคดีได้³³ และการอ้างลอยๆ ว่าไม่สามารถติดตามตัวพยานมาศาลได้³⁴

ดังนั้น กรณีที่ตามพฤติการณ์เห็นได้ว่าเป็นการประวิงคดี เช่น การยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีติดต่อกันหลายครั้งโดยอ้างเหตุอย่างเดียวกัน ศาลจะไม่อนุญาตให้เลื่อนคดี³⁵

หลักเกณฑ์การยื่นคำร้องขอเลื่อนคดี ได้แก่ กำหนดเวลายื่นคำร้องหรือคำแถลงเลื่อนคดีให้ยื่นคำร้องหรือคำแถลงขอเลื่อนคดีในวันกำหนดนั่งพิจารณาหรือก่อนวันกำหนดนั่งพิจารณาและจำต้องดำเนินการก่อนที่ศาลจะสั่งให้พิจารณาคดีไปตามนัด³⁶ และการอนุญาตให้เลื่อนคดีได้หรือไม่เป็นดุลพินิจของศาล และการพิจารณาเหตุผลของการขอเลื่อนคดี ศาลต้องพิจารณาเหตุผลในมาตรา 40 เท่านั้น จะนำเหตุอื่นมาเป็นข้ออ้างไม่ได้ เช่น กรณีที่โจทก์ขอเลื่อนคดีอ้างว่าตัวโจทก์ป่วยพร้อมทั้งแนบใบรับรองแพทย์มาด้วย ศาลมีคำสั่งว่า โจทก์มิได้ยื่นบัญชีระบุพยานจึงสันนิษฐานที่โจทก์จะนำพยานเข้าสืบไม่เหตุแห่งการขอเลื่อนคดีเนื่องจากพยานที่อ้างดังกล่าวมิได้ยื่นบัญชีระบุพยาน ให้ยกคำร้องขอเลื่อนคดี การที่ศาลมิได้พิจารณาเหตุแห่งการขอเลื่อนการพิจารณาของโจทก์ว่าตัวโจทก์ป่วยจนไม่สามารถมาศาลได้หรือไม่ตาม คำสั่งศาลจึงไม่ชอบ³⁷ และกรณีที่ศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีต่อไปอีก จะทำให้เสียความยุติธรรมต้องพิจารณาการกระทำหรือการดำเนินคดีของคู่ความประกอบการพิจารณาด้วย มิใช่ว่าศาลต้องเลื่อนคดีไปตามเหตุซึ่งคู่ความจะยกขึ้นกล่าว

²⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3790/2549.

²⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 761 – 762/2534.

³⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1588/2534.

³¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1452/2530.

³² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3389/2541.

³³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1149/2542.

³⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6116/2544.

³⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7624/2547.

³⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 776/2535.

³⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2379/2533.

อย่างไรก็ได้³⁸ เมื่อคู่ความฝ่ายใดยื่นคำร้องขอเลื่อนคดี ศาลต้องพิจารณาคำร้องขอเลื่อนคดีจะสั่งว่าคู่ความฝ่ายนั้นขาดนัดพิจารณาก่อนไม่ได้เพราะถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันสืบพยานและไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดี จึงจะถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นขาดนัดพิจารณา³⁹

เงื่อนไขในกรณีที่ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดี

กรณีที่ศาลสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 วรรคหนึ่ง ศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีเสียค่าป่วยการพยานซึ่งมาศาลตามหมายเรียกหรือเสียค่าใช้จ่ายให้แก่คู่ความฝ่ายอื่นที่มาศาลตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร การสั่งให้เสียค่าป่วยการพยานหรือเสียค่าใช้จ่ายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 วรรคสองเป็นอำนาจของศาลที่จะสั่งหรือไม่ก็ได้ แต่เพื่อกวัดกันและเป็นการปรามการขอเลื่อนคดีไม่มีเหตุผลหรือไม่มีความจำเป็น ศาลควรจะสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีจ่ายค่าป่วยการพยานและค่าใช้จ่ายแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทุกครั้ง ถ้าศาลสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีนั้นเสียและดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปตามรูปคดี ค่าป่วยการหรือค่าใช้จ่ายดังกล่าวนี้ตกเป็นพับแก่คู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนไม่ต้องนำไปรวมเป็นค่าฤชาธรรมเนียมในคดี การยื่นคำขอเลื่อนคดีตามมาตรา 40 วรรคหนึ่งให้เสนอคำขอในวันนัดคดีนั้นหรือก่อนวันนั้น ถ้าไม่ได้เสนอต่อหน้าศาลด้วยวาจาให้ทำเป็นคำร้องและจะทำฝ่ายเดียวโดยได้รับอนุญาตจากศาลก็ได้ตามมาตรา 40 วรรคสี่⁴⁰

3.2.1.4 การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุเจ็บป่วย

การขอเลื่อนคดีตามมาตรา 40 เป็นการขอเลื่อนโดยเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้และหากไม่อนุญาตจะทำให้เสียความยุติธรรมเป็นกรณีในกรณีต่างๆ ไป ส่วนกรณีการขอเลื่อนโดยเหตุเจ็บป่วยมีบัญญัติไว้โดยเฉพาะในมาตรา 41 ซึ่งถือเป็นส่วนขยายไปจากมาตรา 40

กรณีตามประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 41 การขอเลื่อนคดีเพราะเหตุเจ็บป่วย ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตหรือยกคำร้องโดยทำการไต่สวนหรือไม่ก็ได้ เช่น ถ้าตามพฤติการณ์และการดำเนินคดีของจำเลย รวมทั้งใบรับรองแพทย์น่าเชื่อว่าจำเลยป่วยเจ็บจนไม่สามารถมาศาลได้ตามวันนัดจริง หรือตามคำร้องขอเลื่อนคดีของจำเลยไม่มีเหตุสมควรเพราะใบรับรองแพทย์ไม่ระบุชัดเจนว่าจำเลยป่วยเจ็บสมควรให้พักผ่อนและขอเลื่อนคดีบ่อยครั้ง โดยอ้างเหตุเดิม หรือปรากฏตามความเห็นของแพทย์ทำคำร้องขอเลื่อนคดีว่า ทนายโจทก์เจ็บป่วยเพียงเล็กน้อยศาลก็อาจมีคำสั่งอนุญาตหรือยกคำร้องแล้วแต่กรณี โดยไม่ต้องทำการไต่สวน หรือให้แพทย์ไปตรวจ⁴¹ หรือกรณีที่

³⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 1149/2542.

³⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 4774/2537.

⁴⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 534/2498, 3615/2530.

⁴¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 7149 – 7150/2544.

จำเลยแถลงไว้ว่าถ้าพยานไม่มาศาลในนัดหน้าก็ไม่ตั้งใจสืบพยาน เมื่อศาลสั่งตามเงื่อนไขในคำแถลงของจำเลย ก็ไม่มีเหตุที่จะต้องไต่สวนอีกว่าพยานจำเลยไม่มาศาลเพราะเหตุใด⁴² แต่หากศาลมีความสงสัยว่านายจำเลยจะเจ็บป่วยจริงหรือไม่ และอาการที่อ้างว่าป่วยเจ็บนั้นจะร้ายแรงถึงกับไม่สามารถมาศาลได้หรือไม่ ศาลก็มีอำนาจไต่สวนคำร้องขอเลื่อนคดีเสียก่อน หรือจะตั้งเจ้าพนักงานศาลไปทำการตรวจดูว่านายจำเลยเจ็บป่วยหรือไม่ เพียงใด โดยมีได้บังคับว่าผู้ที่อ้างว่าป่วยเจ็บนั้นจะต้องมีใบรับรองแพทย์มาแสดงด้วย⁴³ อนึ่ง ได้มีคำพิพากษาได้วางแนวบรรทัดฐานเหตุแห่งการเลื่อนคดีดังนี้

ฎีกาที่ 4774/2537 ในวันนัดสืบพยาน โจทก์ผู้รับมอบฉันทะนายจำเลยที่ 1 มาศาลและยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีอ้างว่าคิดว่าความที่ศาลอื่นซึ่งได้นัดไว้ก่อนแล้ว ส่วน โจทก์และจำเลยที่ 2 ไม่มาศาลที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งในคำร้องขอเลื่อนคดีว่า “สั่งในรายงาน” แล้วมีคำสั่งในรายงานกระบวนพิจารณาว่า นายจำเลยที่ 1 มอบฉันทะให้เสมือนนายยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีแสดงว่าตั้งใจจะให้ดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 201 จึงมีคำสั่งว่าโจทก์ขาดนัดพิจารณา ให้นำคดีสืบพยานจำเลยที่ 1 ต่อไปในวันที่ 20 ธันวาคม 2533 เวลา 13.30 นาฬิกา และให้จำหน่ายคดีโจทก์สำหรับจำเลยที่ 2 ออกจากสารบบความจึงไม่ถูกต้องเนื่องจากศาลชั้นต้นยังมิได้พิจารณาคำร้องขอเลื่อนคดีของนายจำเลยที่ 1 เลยกว่านายจำเลยที่ 1 มาศาลไม่ได้เพราะคิดว่าความที่ศาลอื่นจริงหรือไม่ หากข้อเท็จจริงฟังได้ตามคำร้องก็ถือได้ว่ามีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้ชอบที่จะสั่งอนุญาตให้เลื่อนคดีไว้ และวันที่ 23 พฤศจิกายน 2533 ก็มีใช้วันที่ศาลเริ่มต้นทำการสืบพยานอีกต่อไปแม้โจทก์และจำเลยที่ 2 ไม่มาศาลในวันดังกล่าว กรณีก็ไม่ต้องด้วยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยการพิจารณาโดยขาดนัดการที่ศาลชั้นต้นมิได้พิจารณาสั่งคำร้องขอเลื่อนคดีของนายจำเลยที่ 1 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 แต่กลับก้าวล่วงไปสั่งว่าโจทก์ขาดนัดพิจารณาและให้จำหน่ายคดีโจทก์สำหรับจำเลยที่ 2 ออกจากสารบบความ เป็นการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการพิจารณา

ฎีกาที่ 2532/2548 บทบัญญัติตาม ป.วิ.พ. มาตรา 40 วรรคหนึ่ง มีเจตนารมณ์ให้ศาลดำเนินกระบวนพิจารณาโดยมิชักช้า จะขอเลื่อนได้ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ และต้องแสดงให้เห็นที่พอใจของศาลด้วยว่าถ้าศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีต่อไปอีกจะทำให้เสียความยุติธรรม ซึ่งการใช้ดุลพินิจของศาลในการอนุญาตให้เลื่อนคดีต้องพิจารณาการดำเนินคดีของ

⁴² คำพิพากษาฎีกาที่ 248/2536.

⁴³ คำพิพากษาฎีกาที่ 12207/2547.

คู่ความทั้งมวลมาประกอบการพิจารณา มิใช่ว่าต้องเลื่อนคดีไปตามเหตุที่คู่ความยกขึ้นอ้างเสมอไป การที่โจทก์ขอเลื่อนคดีหลายครั้งและศาลก็อนุญาตให้เลื่อนคดีพร้อมกับกำชับโจทก์ทุกครั้งให้พร้อมปฏิบัติหน้าที่ โดยเฉพาะครั้งสุดท้ายยังได้กำชับให้โจทก์เตรียมพยานมาให้พร้อมสืบในนัดต่อไปโดยจะไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีไม่ว่ากรณีใดๆ จึงเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลโดยเคร่งครัด เมื่อโจทก์ขอเลื่อนคดีอีกโดยอ้างว่าจะแต่งตั้งทนายความคนใหม่ ก็เป็นหน้าที่ของทนายความคนใหม่ที่จะต้องศึกษาข้อเท็จจริงในสำนวนให้พร้อมก่อนวันนัด ส่วนที่อ้างว่าสำนักงานใหญ่ของโจทก์ให้ชะลอการดำเนินกระบวนการพิจารณาไว้เพื่อขอการพิจารณาของคณะกรรมการจัดการเกี่ยวกับหนี้เสียของสถาบันการเงินก็ไม่ใช่เหตุที่ยกขึ้นอ้างเพื่อไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลที่ศาลชั้นต้นไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีและถือว่าโจทก์ไม่มีพยานมาสืบ จึงเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว

ฎีกาที่ 1272/2541 นายโจทก์ยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีครั้งที่สามว่า นายโจทก์เพิ่งเดินทางกลับจากต่างจังหวัด ได้รับละอองฝน และตากแดดตลอดการเดินทางมีอาการเป็นไข้ ตัวร้อน และปวดเมื่อยร่างกาย ไม่สามารถมาศาลได้ ประกอบด้วยพยานโจทก์ที่จะมาเบิกความ คือ จ. และ ล. ซึ่งได้เตรียมคำให้การไว้แล้วแจ้งว่ามีกิจธุระต้องรีบเดินทางไปต่างประเทศ ไม่อาจมาเป็นพยานได้ จึงขอเลื่อนคดีไปสักนัดหนึ่ง เมื่อจำเลยมิได้คัดค้านว่า นายโจทก์ไม่ป่วยจริง ต้องถือว่านายโจทก์ป่วยและมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ แต่นายโจทก์ได้มีคำขอและศาลได้สั่งเลื่อนคดีไปสองครั้งแล้ว และนายโจทก์มีคำขอเลื่อนคดีครั้งที่สามนี้อีกโดยมิได้แสดงให้เป็นที่พอใจของศาลได้ว่า ถ้าศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนต่อไปอีกจะทำให้เสียความยุติธรรม ศาลจึงไม่อาจให้เลื่อนคดีได้

ฎีกาที่ 4805/2547 ในการขอเลื่อนคดีของคู่ความนั้น กฎหมายได้บัญญัติรายละเอียดและเหตุที่จะขอเลื่อนคดีไว้ใน ป.วิ.พ. มาตรา 39 และ 40 การที่จำเลยทั้งสองขอเลื่อนคดีเป็นครั้งที่ 5 และยื่นใบรับรองแพทย์มาด้วยเพื่อยืนยันว่านายจำเลยทั้งสองป่วยจริงไม่สามารถมาศาลได้ แม้โจทก์มิได้คัดค้าน และข้อเท็จจริงจะฟังว่านายจำเลยทั้งสองป่วยจริงซึ่งมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ แต่คำร้องขอเลื่อนคดีระบุเพียงว่า ขอเลื่อนคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยไม่ได้แสดงให้เห็นชัดเจนในคำร้องว่า หากศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีแล้วจะทำให้เสียความยุติธรรมอย่างไร จึงไม่ชอบด้วย ป.วิ.พ. มาตรา 40 วรรคหนึ่ง อีกทั้งการที่คู่ความขอเลื่อนคดีเพราะป่วยเจ็บ ศาลก็ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติ ป.วิ.พ. มาตรา 41 กล่าวคือ ตั้งเจ้าพนักงานไปทำการตรวจอาการป่วยเจ็บเสมอไป เพราะกรณีตามมาตรา 41 นั้น เป็นเรื่องที่ศาลหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่เชื่อว่าคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีป่วยถึงกับไม่สามารถมาศาลในวันนัดไต่สวนคำร้องไปแล้วก็ตาม แต่ตามคำร้องของจำเลยได้ยกข้ออ้างว่ามีพฤติการณ์พิเศษและเป็นเหตุสุดวิสัยที่จำเลยไม่อาจยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีได้ภายในเวลานัดไต่สวนคำร้อง ซึ่งจำเลยชอบที่จะกระทำได้ และหากปรากฏ

ว่าคดีมีพฤติการณ์พิเศษและเป็นกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย ศาลชั้นต้นมีอำนาจที่จะสั่งเพิกถอนคำสั่งที่ยกคำร้องของผู้ร้องได้ตามมาตรา 27 และให้เลื่อนวันนัดไต่สวนคำร้องให้แก่จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 และมาตรา 40 ได้ เหตุตามคำร้องขอเลื่อนคดีของจำเลยอ้างเหตุในคำร้องขอเลื่อนคดีว่าทนายจำเลย เดินทางไปยังอำเภอวัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2535 เพื่อเจรจาดอกกลางเรื่องค่าเสียหายที่ลูกความได้ขับรถชนคนตายไม่อาจเดินทางกลับมาว่าความได้ทันเพราะรถยนต์ที่ใช้เป็นยานพาหนะไปและกลับเครื่องยนต์เสีย เมื่อศาลชั้นต้นนัดไต่สวนคำร้องในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2535 เวลา 13.30 นาฬิกา แม้ในวันเวลาดังกล่าวทนายจำเลยจะไม่อาจเดินทางกลับมาว่าความได้ทันกำหนดนัดก็ตาม ตัวจำเลยซึ่งสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อศาลได้ก็ชอบที่จะมาศาลในวันนัดและแจ้งให้ศาลชั้นต้นทราบถึงเหตุขัดข้องจำเป็นต้องขอเลื่อนคดีภายในเวลาที่กำหนด ปรากฏว่าศาลชั้นต้นรออยู่จนถึงเวลา 14.30 นาฬิกาตัวจำเลยก็ได้มาศาลเพ่งมาศาลและยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีภายหลังพ้นกำหนดเวลานัดพิจารณาและศาลได้มีคำสั่งยกคำร้องไปแล้วนอกจากนั้นหากรถยนต์ที่ทนายจำเลยใช้เป็นยานพาหนะไปและกลับเครื่องยนต์เสียจริง ทนายจำเลยก็สามารถเดินทางโดยยานพาหนะอื่นได้กรณีจึงถือไม่ได้ว่าตามคำร้องของจำเลยมีพฤติการณ์พิเศษและเป็นกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย จำเลยจะยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีภายหลังเวลานัดไต่สวนคำร้องและหลังจากศาลชั้นต้นสั่งยกคำร้องไปแล้วหาได้ไม่คดีไม่มีเหตุที่จะอนุญาตให้จำเลยเลื่อนคดีได้

ฎีกาที่ 1277/2542 คู่ความจะร้องขอเลื่อนคดีติดต่อกันได้ต้องเป็นกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 วรรคหนึ่งและการอนุญาตให้เลื่อนคดีหรือไม่เป็นดุลพินิจของศาล ศาลชั้นต้นอนุญาตให้จำเลยเลื่อนการสืบพยานจำเลยมาแล้ว 2 ครั้ง ครั้งแรกทนายจำเลยอ้างว่าจำเลยป่วยครั้งที่สองทนายจำเลยอ้างว่า ไปงานเลี้ยงดึก และตอนเช้าท้องเสีย ไม่สามารถสืบพยานได้ ศาลชั้นต้นให้โอกาสจำเลยโดยคำขับ ทนายจำเลยไว้ทั้ง 2 ครั้ง ว่าให้เตรียมพยานมาให้พร้อม เมื่อถึงวันนัดครั้งที่สามผู้รับมอบฉันทะทนายจำเลยนำคำร้อง ขอเลื่อนคดีของทนายจำเลยมายื่นต่อศาลชั้นต้น โดยอ้างว่าทนายจำเลย ไม่สามารถมาว่าความได้เพราะได้ว่าความในตอนเช้าและมีอาการ ปวดศีรษะเนื่องจากความดันโลหิตสูง แต่ทนายจำเลย ไม่มีใบรับรองแพทย์มาแสดงว่าอาการปวดศีรษะดังกล่าว เป็นความเจ็บป่วยจนถึงกับไม่สามารถมาศาลได้อันจะเป็นเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ และทนายจำเลยก็ไม่ได้แสดงให้เห็นที่พอใจของศาลชั้นต้นว่าถ้าศาลชั้นต้นไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีต่อไปอีกจะทำให้เสียความยุติธรรม ตามพฤติการณ์ดังกล่าวแสดงว่าจำเลยมีเจตนาหวังเหนี่ยวให้คดีล่าช้าโดยปราศจากเหตุอันสมควรจึงเป็นการประวิงคดี การที่ศาลชั้นต้นจะตั้งเจ้าพนักงานศาลหรือแพทย์ไปตรวจอาการเจ็บป่วยของผู้ที่มาศาลไม่ได้ว่าผู้นั้นป่วยจริงหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความแพ่ง มาตรา 41 วรรคหนึ่งต้องเป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ แต่บทบัญญัติดังกล่าวมิได้บังคับเด็ดขาดให้ศาลชั้นต้นต้องมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานศาลหรือแพทย์ไปตรวจอาการเจ็บป่วยเสมอไป ดังนี้เมื่อไม่มีคู่ความฝ่ายใดร้องขอให้ศาลชั้นต้นตั้งเจ้าพนักงานศาลหรือแพทย์ไปตรวจอาการเจ็บป่วยของผู้นั้นและศาลชั้นต้นพิจารณาถึงพฤติการณ์ต่างๆ และเห็นว่าผู้หนึ่งยังสามารถมาศาลได้เช่นนี้ เป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นใช้ดุลพินิจว่าไม่สมควรมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานศาลหรือแพทย์ไปตรวจอาการเจ็บป่วยนั่นเองคำสั่งศาลชั้นต้นจึงชอบแล้ว

ฎีกาที่ 1534/2537 ในกรณีที่จำเลยขอเลื่อนการสืบพยาน อ้างว่า จำเลยป่วยไม่สามารถมาศาลได้ ศาลมีอำนาจตั้งเจ้าพนักงานศาลไปตรวจว่าจำเลยป่วยจริงหรือไม่เพียงใด โดยไม่ต้องมีแพทย์ไปตรวจด้วย แม้เจ้าพนักงานศาลจะมีไข้แพทย์ แต่เมื่อเจ้าพนักงานศาลได้รายงานผลการตรวจดูอาการจำเลยต่อศาลโดยสาบานตัวแล้ว ศาลย่อมรับฟังและเชื่อได้ว่าอาการป่วยของจำเลยไม่ร้ายแรงถึงกับจะมาศาลไม่ได้

ในทางปฏิบัติการเลื่อนคดีกรณีนัดสืบพยานต่อเนืองนั้น โดยปกติศาลจะไม่ให้เลื่อนคดีเพราะเหตุที่คู่ความฝ่ายนั้นเองเป็นฝ่ายผิดหรือต้องรับผิดชอบ เช่น หากฝ่ายจำเลยจะเลื่อนคดีโดยอ้างเหตุความเจ็บป่วยของทนายหรือตัวความ ก็ต้องปรากฏว่าเจ็บป่วยจริงจนถึงขนาดที่ไม่อาจเดินทางมาศาลได้ หากเพียงเจ็บป่วยธรรมดา ที่ศาลเห็นว่ายังไม่ถึงขนาด ศาลก็จะไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีหรือ การขอเลื่อนการพิจารณาคดีเพราะเหตุเอกสารไม่พร้อม ก็ไม่เข้าเหตุที่จะขอเลื่อนการพิจารณาคดีเช่นกัน ทั้งนี้ ในการขอเลื่อนการพิจารณาคดีแบบต่อเนืองนั้น โดยปกติคู่ความจะเตรียมความพร้อมก่อนวันนัด โดยเตรียมความพร้อมทั้งในด้านของพยานบุคคลและด้านของพยานเอกสารที่จำเป็นต้องใช้สืบพยานหรือถามค้าน หากสามารถนำมาเองได้ก็ต้องเตรียมมาในวันนัด หากเป็นในกรณีพยานบุคคลที่ไม่สามารถนำมาเองได้ หรือ เป็นพยานเอกสารที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก คู่ความก็จะต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลออกหมายเรียกพยานบุคคลหรือพยานเอกสาร มายังศาล หากเป็นพยานบุคคลก็จะต้องมาเบิกความต่อศาลในวันนัดพิจารณาคดี หากเป็นพยานเอกสาร ผู้ครอบครองก็ต้องนำส่งต่อศาลก่อนวันนัดพิจารณาคดี เพื่อให้คู่ความได้ตรวจสอบว่าเป็นพยานเอกสารที่ใช้ในการสืบพยานฝ่ายตนหรือไม่ อย่างไร ฉะนั้น ในการพิจารณาคดีแบบต่อเนืองนั้นจะเห็นได้ว่า คู่ความแต่ละฝ่ายต้องเตรียมความพร้อมในส่วนพยานหลักฐานของตนให้พร้อมมากที่สุด เพราะหากบกพร่องหรือขาดไป ศาลจะไม่ให้เลื่อนคดีเพราะเหตุดังกล่าว และกรณีที่มีการเลื่อนคดี ศาลอาจกำหนดค่าป่วยการพยาน และค่าพาหนะ ตลอดจนค่าที่พัก ให้แก่อีกฝ่ายที่ต้องเสียหายจากการเลื่อนคดีนั้นได้ ในทางปฏิบัติที่ผ่านมา หากศาลเห็นว่าเป็นการเลื่อนคดีที่ทำให้คู่ความอีกฝ่ายต้องรับภาระหรือมีเหตุที่ศาลเห็นว่าจำเป็นแล้ว ศาลก็มักจะสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายจ่ายค่าป่วยการพยาน ค่าพาหนะ ค่าที่พัก ให้แก่ฝ่ายที่ต้องเสียหายนั้น โดยในการกำหนดค่าป่วยการ

พยานนั้น ศาลก็จะถือว่าพยานเดินทางมาจากที่ใด ต้องเสียประโยชน์ใด บ้าง เช่น หากพยานเป็นพนักงานลูกจ้าง ต้องเสียรายได้ไปเพราะการเดินทางมาศาล ศาลก็จะกำหนดให้สูงขึ้น ซึ่งผู้เขียนได้สัมภาษณ์นายความทราบว่า ศาลในเขตกรุงเทพมหานครจะกำหนดค่าป่วยการพยาน ระหว่าง 500 ถึง 1,000 บาท ส่วนค่าพาหนะนั้น ก็จะกำหนดให้ตามสมควร เช่น ค่าพยานหรือคู่ความเดินทางมาอย่างไร หากพยานเดินทางมาจากต่างจังหวัด ก็จะสั่งให้จ่ายตามจริง ส่วนค่าที่พักนั้น ก็จะสั่งให้จ่ายตามจริง โดยคู่ความต้องมีเอกสารการเข้าพักมาแสดงด้วย ซึ่งในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน ศาลจะกำหนดให้สูงขึ้นจากวก่อนมาก

3.2.2 การเลื่อนคดีโดยผลของกฎหมาย

การเลื่อนคดีโดยผลของกฎหมายมี 2 กรณี คือ

- 1) การเลื่อนคดีเมื่อคู่ความมรณะ
- 2) การเลื่อนคดีเมื่อคู่ความตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนของคู่ความหรือทนายความ มรณะหรือหมดอำนาจ

3.2.2.1 การขอเลื่อนคดีเมื่อคู่ความมรณะ

เมื่อคู่ความตาย ศาลจะต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปจนกว่าทายาทผู้จัดการทรัพย์สินมรดกหรือผู้อื่นที่ปกครองทรัพย์สินมรดกไว้จะได้เข้ามาเป็นคู่ความแทน การเข้าเป็นคู่ความแทนนี้อาจเป็นโดยผู้ยื่นขอเข้ามาเองหรือโดยศาลหมายเรียกให้เข้ามาตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 42 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีโดยกฎหมาย เนื่องจากตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องมรดกบัญญัติว่า เมื่อบุคคลใดตายมรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท มรดกนี้รวมทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบนั้น เมื่อบุคคลดำเนินคดีอยู่ในศาลและได้มรณะเสียก่อนพิพากษาคดี สิทธิของบุคคลนั้นจึงตกทอดไปแก่ทายาท ศาลจึงต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปจนกว่าจะมีผู้เข้ามาเป็นคู่ความดำเนินคดีแทนที่คู่ความมรณะต่อไป จึงมีข้อพิจารณาดังนี้

เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมรณะ การที่ทายาท ผู้จัดการทรัพย์สินมรดก หรือผู้ปกครองทรัพย์สินมรดกเข้าเป็นคู่ความแทน ทางปฏิบัติเรียกกันว่า “รับมรดกความ”

กรณีที่เข้าเป็นคู่ความแทนผู้มรณะได้นั้นแยกเป็น 2 กรณี คือ

- 1) คดีเกี่ยวกับสิทธิเฉพาะตัว⁴⁴ ทายาท ผู้จัดการทรัพย์สินมรดกหรือผู้ปกครองทรัพย์สินมรดกจะเข้าเป็นคู่ความแทนที่ไม่ได้ เช่น คดีแต่งตั้งหรือถอดถอนผู้จัดการมรดก เมื่อผู้ร้องขอตาย ทายาทจะรับมรดกความไม่ได้เพราะเป็นคุณสมบัติเฉพาะของผู้ที่ร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกเมื่อผู้ร้องขอตาย

⁴⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 131/2506, 2102/2517, 1401/2518, 3313/2528.

คุณสมบัติดังกล่าวไม่ตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาท หรือคดีฟ้องหย่า เมื่อโจทก์หรือจำเลยตาย การเป็นสามีภริยานั้นขาดจากกันอยู่ในตัว การมรณะของกลุ่มความจึงทำให้คดีนั้นไม่เป็นประโยชน์อีกต่อไปกรณีเช่นนี้ศาลไม่ต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีออกไป แต่ศาลต้องมีคำสั่งจำหน่ายคดีจากสารบบความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 132(3)

2) คดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน ถ้าคดีนั้นเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิซึ่งไม่เป็นการเฉพาะตัว เช่น คดีฟ้องร้องเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งทายาทอาจรับมรดกได้ อันเป็นคดีที่เข้ามาแทนกลุ่มความผู้มรณะและดำเนินคดีต่อไปได้ ในกรณีเช่นนี้ศาลจะต้องสั่งให้เลื่อนคดีออกไปเพื่อให้ทายาท ผู้จัดการทรัพย์สินมรดกหรือผู้ปกครองทรัพย์สินมรดกเข้ามาเป็นกลุ่มความแทนที่ผู้มรณะ

หลักเกณฑ์ที่ศาลจะต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาไป เพื่อให้บุคคลเข้ามาเป็นกลุ่มความแทนมีดังนี้

1) คดีนั้นต้องค้างอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลใดศาลหนึ่ง คือ การที่จะเข้ามาเป็นกลุ่มความแทนที่กลุ่มความมรณะจะต้องเป็นกรณีที่ “คู่ความ” ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตายก่อนศาลพิพากษา และในระหว่างที่คดีนั้น “ค้างพิจารณาอยู่ในศาล” หมายถึง ไม่ว่าจะคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลใด อาจจะตายในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ก่อนที่ศาลชั้นต้นพิพากษา หรือในระหว่างที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกากำลังพิจารณาคดีนั้น

คดีอยู่ในชั้นบังคับคดี⁴⁵ กลุ่มความมรณะในชั้นบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42 ใช้บังคับในกรณีที่คู่ความได้มรณะในระหว่างการพิจารณาของศาล ถ้าในกรณีที่ศาลพิพากษาแล้วและอยู่ในระหว่างการบังคับคดี ถ้ามีกลุ่มความมรณะไม่ถือว่าเป็นการรับมรดกความหรือการเข้าเป็นกลุ่มความแทนที่ตามมาตรา 42 แต่เป็นเรื่องที่ทายาทของกลุ่มความผู้มรณะจะเข้ารับมรดกสิทธิหน้าที่ของกลุ่มความมรณะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1599, 1600 กรณีที่ผู้ตายเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา ทายาทที่เข้ารับมรดกสิทธิที่จะบังคับคดีต่อไป กรณีที่คู่ความเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาทายาทที่เข้ารับมรดกหนี้ที่จะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาต่อไป

2) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดีที่ค้างพิจารณาอยู่นั้น ได้มรณะเสียก่อนศาลพิพากษาคดี การที่ศาลจะเลื่อนการนั่งพิจารณาไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42 ผู้มรณะต้องเป็น “คู่ความ” ซึ่งอาจเป็นโจทก์ จำเลย หรือผู้ร้องสอด กรณีเป็นจำเลยนั้นเพียงศาลรับฟ้องและออกหมายเรียกให้จำเลยแก้คดี ยังไม่ทันรับหมายเรียกก็ถือว่าเป็น “คู่ความ” แต่ถ้าไม่ใช่ “คู่ความ” เป็นบุคคลอื่นหรือถึงแก่ความตายก่อนศาลรับฟ้อง ก็ไม่เป็น “คู่ความ” เป็นเรื่องของมาตราอื่นไม่เกี่ยวกับ มาตรา 42

⁴⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 347/2503, 1390/2506, 2532/2523, 3249/2525, 2761/2530, 3034/2531, 368/2532.

3) คดีนั้นต้องเป็นคดีที่ฟ้องร้องเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งทายาทอาจรับมรดกได้ ได้แก่ คดีที่ฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือฟ้องให้จำเลยชดใช้ ค่าสินไหมทดแทน ในกรณีละเมิด คดีดังกล่าวเป็นสิทธิอันเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งย่อมเป็นมรดกตกทอดไปยังทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599, มาตรา 1600⁴⁶ สิทธิตามฟ้องตามกฎหมายหรือโดยสภาพเป็นสิทธิเฉพาะตัวของคู่ความ ผู้มรณะแล้ว ไม่ตกทอดไปยังทายาท ทายาทจึงเข้าเป็นคู่ความแทนไม่ได้

3.2.2.2 การขอเลื่อนคดีเมื่อคู่ความตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ

การขอเลื่อนคดีเมื่อคู่ความตกเป็นผู้ไร้ความสามารถผู้แทน โดยชอบธรรมหรือผู้แทนของคู่ความหรือทนายความ มรณะหรือหมดอำนาจ

เมื่อคู่ความซึ่งเดิมเป็นคนมีความสามารถเต็มตกเป็นผู้ไร้ความสามารถในระหว่างพิจารณาคดี ผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่ความในกรณีที่คู่ความเป็นคนไร้ความสามารถ มรณะหรือหมดอำนาจก็ดี ศาลต้องเลื่อนคดีไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 45 อันเป็นการเลื่อนคดีเพราะกฎหมายบัญญัติ

การเลื่อนคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาแพ่ง มาตรา 45 มี 4 กรณี ดังนี้

- 1) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ
- 2) ผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ไร้ความสามารถมรณะหรือหมดอำนาจ
- 3) ผู้แทนของคู่ความมรณะหรือหมดอำนาจ
- 4) ทนายความของคู่ความมรณะหรือหมดอำนาจ

1) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ถ้าตัวความตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ศาลจะต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาไปภายในระยะเวลาอันสมควร เพื่อผู้แทนโดยชอบธรรมจะได้แจ้งให้ทราบถึงการแต่งตั้งเป็นผู้แทนโดยธรรม ในการดำเนินคดี คู่ความต้องเป็นผู้มีความสามารถ ดังนั้น ถ้าในระหว่างคดีความซึ่งเดิมมีความสามารถต่อมาตกเป็นผู้ไร้ความสามารถด้วยประการใด เช่น เป็นบุคคลวิกลจริต คู่ความนั้นก็ดำเนินคดีต่อไปไม่ได้จนกว่าจะได้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถเสียก่อน

⁴⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 206/2488 ประชุมใหญ่.

กรณีนี้ต้องเป็นกรณีที่เมื่อเริ่มคดีตัวความมีความสามารถแต่ตกเป็นผู้ไร้ความสามารถในระหว่างคดีการพิจารณา ถ้าเป็นกรณีคู่ความเป็นผู้ไร้ความสามารถก่อนเริ่มคดี แม้ปรากฏความขึ้นภายหลัง ก็มีใช้เป็นกรณีที่บังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 45 หากเป็นกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56 ซึ่งศาลต้องมีคำสั่งกำหนดให้แก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถเสียให้สมบูรณ์

“ถ้าปรากฏต่อศาลว่า ฯลฯ” ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 45 วรรคหนึ่งตอนต้น นั้น หมายความว่า ปรากฏต่อศาลในการพิจารณาคดี เช่น คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง แผลงให้ศาลทราบ ถ้ากรณีผู้พิพากษาทราบเอง หากศาลเห็นสมควรก็ต้องสอบถามคู่ความหรือผู้เกี่ยวข้องแล้วบันทึกไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาให้ปรากฏในสำนวนความ ผู้พิพากษาจะเอาความซึ่งรู้ส่วนตัวมาใช้ไม่ได้ โดยผู้แทนโดยชอบธรรมยื่นคำขอเป็นคำร้องต่อศาลว่า ตนได้แต่งตั้งเป็นตัวแทนโดยชอบธรรมแล้ว ถ้ามิได้ยื่นคำร้องขอเข้ามาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 45 วรรคหนึ่งตอนท้าย ให้นำมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ เช่น ศาลอาจจะสั่งให้ดำเนินคดีไปก่อนชั่วคราว หรือออกคำสั่งอนุญาตหรือให้ความยินยอมตามที่ต้องการหรือตั้งผู้แทนเฉพาะคดี

2) ผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ไร้ความสามารถขณะหรือหมดอำนาจ ในกรณีที่คู่ความเป็นผู้ไร้ความสามารถและมีผู้แทนโดยชอบธรรมอยู่แล้วถ้าผู้แทนโดยชอบธรรมหมดหรือหมดอำนาจ เช่น ผู้แทนโดยชอบธรรมตกเป็นบุคคลวิกลจริตหรือศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย คู่ความผู้ไร้ความสามารถก็ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม จึงจำเป็นต้องเลื่อนคดีเพื่อให้จัดการตั้งผู้แทนโดยชอบธรรม จึงจำเป็นต้องเลื่อนคดีเพื่อให้จัดการตั้งผู้แทนโดยชอบธรรมคนใหม่จะได้ดำเนินคดีต่อไป

กรณีที่กฎหมายบังคับให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 45 นั้น จำกัดเฉพาะในกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมดำเนินคดีแทนส่วนกรณีที่ผู้ไร้ความสามารถดำเนินคดีเอง โดยผู้แทนโดยชอบธรรมให้ความยินยอมหรืออนุญาตเป็นหนังสือนั้น ผู้ไร้ความสามารถดำเนินคดีเอง โดยผู้แทนโดยชอบธรรมให้ความยินยอมหรืออนุญาตเป็นหนังสือนั้นผู้ไร้ความสามารถย่อมดำเนินคดีต่อไปได้ ไม่อยู่ในบังคับของ มาตรา 45 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพราะหนังสือยินยอมหรืออนุญาตนั้นยังมีผลใช้บังคับได้อยู่

ถ้าผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้ไร้ความสามารถที่มีอยู่นั้น หมดอำนาจลง เพราะเหตุที่คู่ความได้มีความสามารถขึ้นแล้ว เช่น ผู้เยาว์เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว หรือผู้วิกลจริตหายจากวิกลจริตกลายเป็นบุคคลมีความสามารถ มาตรา 45 วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติให้ปฏิบัติเช่นเดียวกันโดยอนุโลม กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรม

ดำเนินคดีแทนผู้ไร้ความสามารถก็ต้องเลื่อนคดีไป เพื่อให้โอกาสแก่คู่ความซึ่งพ้นจากการเป็นผู้ไร้ความสามารถเข้ามาจัดการดำเนินคดีด้วยตนเอง

3) ผู้แทนของกลุ่มความมรณะหรือหมคอำนาจ

คำว่า ผู้แทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 45 วรรคสอง หมายถึงบุคคลต่อไปนี้

(1) ผู้แทนนิติบุคคล ได้แก่ บุคคลทำการต่างๆ แทนนิติบุคคลรวมทั้งดำเนินคดีในศาล กรณีผู้แทนนิติบุคคลมรณะหรือหมคอำนาจ ซึ่งจะต้องบังคับตามมาตรา 45 วรรคสอง จะต้องเป็นนิติบุคคลที่ชอบด้วยกฎหมายและมีอำนาจครบถ้วนมาแต่ต้นแล้ว เพียงหมคอำนาจในระหว่างคดี

(2) ผู้รับมอบอำนาจให้ดำเนินคดีแทนตัวความ หมายความว่าผู้แทน ซึ่งตัวความได้ทำหนังสือมอบอำนาจให้เป็นผู้แทนตนในคดีตามมาตรา 50 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

(3) ผู้ดำรงตำแหน่งกรณีและผู้ดำรงตำแหน่งเป็นคู่ความได้ตามกฎหมายบางกรณีกฎหมายให้อำนาจตำแหน่งซึ่งมิใช่บุคคลเป็นคู่ความ ได้ จึงต้องมีบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งนั้นดำเนินการแทน เช่น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ พนักงานอัยการพนักงานสอบสวน (ในกรณีพิคสัญญาประกันตัวผู้ต้องหาชั้นสอบสวน) ซึ่งกรณีเช่นนี้ถือว่า ตัวความคือตำแหน่งต่างๆ นั้น โดยตัว ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นเป็นเพียงผู้แทนของกลุ่มความเท่านั้น ฉะนั้น เมื่อตัวผู้ดำรงตำแหน่งมรณะหรือหมคอำนาจลงในระหว่างคดี กรณีมิใช่เป็นคู่ความมรณะดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 42 หากเป็นเรื่องผู้แทนของกลุ่มความมรณะหรือหมคอำนาจเป็นผู้แทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 45 วรรคสอง เช่น ร้อยตำรวจเอกขาว พนักงานสอบสวนเป็นโจทก์ฟ้องนายประกันที่พิคประกันในชั้นสอบสวน ต่อมาร้อยตำรวจเอกขาวมรณะหรือออกจากราชการ เช่นนี้ถือว่าผู้แทนมรณะหรืออำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 45 วรรคสอง ซึ่งบุคคลอื่นที่ดำรงตำแหน่งแทนย่อมร้องขอดำเนินคดีแทนตำแหน่งงานสอบสวนนั้นต่อไป

เมื่อผู้แทนมรณะหรือหมคอำนาจ มาตรา 45 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บัญญัติให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปจนกว่าตัวความจะได้ยื่นคำร้องต่อศาล แจ้งให้ทราบถึงการที่ได้แต่งตั้งผู้แทนหรือผู้รับมอบอำนาจใหม่ หรือตัวความประสงค์จะดำเนินคดีเอง ถ้าศาลเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว ศาลมีอำนาจสั่งกำหนดระยะเวลาไว้พอสมควร เพื่อให้ตัวความมีโอกาสแจ้งให้ทราบถึงการแต่งตั้งหรือความประสงค์ของตนนั้นได้ ในกรณีเช่นนี้ ถ้าตัวความมิได้แจ้งให้ทราบ ภายในระยะเวลาไว้พอสมควร เพื่อให้ตัวความมีโอกาสแจ้งให้ทราบถึงการแต่งตั้งหรือความประสงค์ของตนนั้นได้ ในกรณีเช่นนี้

ถ้าตัวความมิได้แจ้งให้ทราบภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ศาลจะมีคำสั่งให้เริ่มการนั่งพิจารณาต่อไปในวันใดๆ ตามที่เห็นสมควร คู่ความฝ่ายที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องชอบที่จะยื่นคำขอให้ศาลดำเนินคดีต่อไป

4) หมายความของคู่ความมรณะหรือหมคอำนาจ กรณีหมายความของคู่ความมรณะหรือหมคอำนาจเป็นหมายความ เป็นกรณีหนึ่งซึ่งศาลต้องเลื่อนคดีเพราะกฎหมายบัญญัติ คือต้องปฏิบัติตาม มาตรา 45 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่นเดียวกับกรณี “ผู้แทน” ของตัวความมรณะหรือหมคอำนาจ กล่าวคือ ให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปจนกว่าตัวความจะยื่นคำร้องแจ้งให้ทราบถึงการแต่งตั้งหมายความใหม่หรือตัวความประสงค์จะดำเนินคดีเอง แต่หากศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว ศาลมีอำนาจกำหนดเวลาเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว ศาลมีอำนาจกำหนดเวลาให้ตามสมควร ถ้าตัวความมิได้แจ้งให้ศาลทราบภายในกำหนด เวลาศาลจะสั่งให้เริ่มการนั่งพิจารณาต่อไปในวันใดๆ ตามที่เห็นสมควรได้

คดีอาญา หลักการพิจารณาคดีอาญาต้องทำโดยเปิดเผยและต่อหน้าจำเลย เว้นแต่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้เป็นไปตามหลักที่ว่าเพื่อให้จำเลยได้รู้แจ้งเห็นจริงในการพิจารณา ซึ่งตนจะได้รับผลโดยตรงในทางอิสรภาพหรือชีวิตและเป็น โอกาสให้จำเลยได้มีช่องทางที่จะต่อสู้อย่างเต็มที่ในทุกวิถีทาง เมื่อศาลไม่อาจพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยได้ เช่นจำเลยป่วยไม่อาจมาศาลได้ ศาลจะต้องเลื่อนการพิจารณาคดีนั้นออกไป หรือถ้าอาการเจ็บป่วยของจำเลยไม่มีทางหายได้ในเร็ววัน ศาลย่อมจะสั่งจำหน่ายคดีนั้นออกจากสารบบความเป็นการชั่วคราวได้ นอกจากนั้นมาตรา 179 วรรคสองนั้นยังบัญญัติว่า พยานไม่มาหรือมีเหตุอื่นอันสมควรต้องเลื่อนการพิจารณาคดี ให้ศาลเลื่อนคดีไปตามที่เห็นสมควร หมายความว่า การพิจารณาคดีอาญาของศาลนั้น ศาลจะดำเนินการพิจารณาโดยไม่เลื่อนคดีก็ได้ แต่ถ้าพยานไม่มาศาลหรือมีเหตุอื่นอันควรจะต้องเลื่อนคดีก็ให้ศาลเลื่อนคดีไปตามที่เห็นสมควร เช่นพยานโจทก์หรือจำเลยไม่มาศาล ศาลมีอำนาจเลื่อนการพิจารณาคดีนั้นไปตามที่เห็นสมควร

3.3 หลักเกณฑ์การพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

จุดประสงค์หลักของวิธีพิจารณาความแพ่งมีอยู่ว่า การพิจารณาในทางแพ่งเป็นเครื่องมือหรือวิธีการเยียวยาแก้ไขความเสียหายหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการที่เอกชนมีความสัมพันธ์กันทางแพ่ง โดยศาลจะเป็นผู้นำหลักกฎหมายสารบัญญัติที่กำหนดกฎเกณฑ์ใช้บังคับกับคนทุกคนในสังคมมาปรับใช้กับคดีแพ่งแต่ละคดี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มีจุดประสงค์เพื่อให้สิทธิต่างๆ ในทางแพ่งสามารถใช้บังคับเป็นรูปธรรมได้ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนสิทธิดังกล่าว การที่จะสามารถบรรลุจุดประสงค์ดังกล่าวได้นั้น กระบวนพิจารณาจะต้องมีลักษณะเป็นกระบวนพิจารณาที่

ดีและมีประสิทธิภาพ กล่าวคือเป็นกระบวนการพิจารณาที่มีความยุติธรรมและรวดเร็ว ลักษณะดังกล่าว เป็นหัวใจสำคัญของการพิจารณาคดีในศาลโดยทั่วไป

การดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาในทางแพ่งนั้น จะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้เป็นกฎหมายในส่วนวิธีสบัญญัติ คือ กำหนดเกี่ยวกับขั้นตอนในการดำเนินคดีแพ่งว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไรบ้าง ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนจะอธิบาย 2 ส่วนด้วยกัน คือ ขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและวิธีพิจารณา ดังรายละเอียดดังนี้

1) ขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

โดยเริ่มจากการฟ้องคดี ในการฟ้องคดีต่อศาลนั้น คู่กรณีฝ่ายที่เห็นว่าตนถูกโต้แย้ง สิทธิจะเป็นผู้เริ่มดำเนินการในการฟ้องร้องคดีโดยการเสนอคำฟ้องต่อศาล อ้างว่าคู่กรณีพิพาทอีก ฝ่ายหนึ่งโต้แย้งสิทธิของตนอย่างไร และขอให้ศาลดำเนินการอย่างไร เช่น บังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่ ยอมชำระหนี้ต้องชำระหนี้ให้ หลังจากที่ศาลรับฟ้องแล้วก็จะให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้มีโอกาสต่อสู้ คดี โดยจะต้องทำคำให้การยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หลังจากนั้นศาลก็จะนัด ให้คู่กรณีมาศาลเพื่อทำการสืบพยาน โดยศาลจะให้คู่ความแต่ละฝ่ายได้มีโอกาสเสนอ พยานหลักฐานของตน และหลังจากที่ศาลสืบพยานเสร็จแล้ว ก็จะทำคำพิพากษาว่าให้คู่ความฝ่ายใด ปฏิบัติอย่างไร กรณีฝ่ายที่แพ้คดี ก็จะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษา ถ้าไม่ยอมปฏิบัติตามคำพิพากษาก็ จะถูกบังคับคดีได้โดยทางเจ้าพนักงานบังคับคดี เว้นแต่ในกรณีที่สามรถอุทธรณ์ต่อไปได้

2) วิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง

วิธีพิจารณาความแพ่งนั้น แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือวิธีพิจารณาแบบสามัญในศาล ชั้นต้น และวิธีพิจารณาแบบวิสามัญในศาลชั้นต้น เหตุที่แบ่งวิธีพิจารณาคดีเป็น 2 ลักษณะ คือวิธี พิพิจารณาแบบสามัญในศาลชั้นต้น เป็นวิธีพิจารณาคดีธรรมดา โดยแบ่งออกเป็นคดีมีข้อพิพาท และ คดีไม่มีข้อพิพาท กล่าวคือคดีมีข้อพิพาท คือคดีที่มีคู่ความเป็นสองฝ่าย โจทก์ฝ่ายหนึ่งและจำเลยอีก ฝ่ายหนึ่ง โดยมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของตนตามกฎหมายแพ่ง ตาม มาตรา 55 แห่งประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง ฝ่ายโจทก์เป็นฝ่ายฟ้องร้องเป็นคดีขึ้นสู่ศาลขอให้เรียกจำเลยมา พิพิจารณา ศาลจึงดำเนินการพิจารณาและพิพากษาชี้ขาดข้อพิพาทนี้ให้เสร็จสิ้น และคดีไม่มีข้อพิพาท คือ คดีแพ่งสามัญที่ขึ้นสู่ศาล โดยมีผู้ร้องฝ่ายเดียวยื่นคำร้องขอต่อศาล เนื่องจากบุคคลนั้นมีความ จำเป็นจะต้องใช้สิทธิทางศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55 เพื่อขอให้ศาล ทำอย่างหนึ่งอย่างใด หรือสั่งอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น คดีร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก คดีร้องขอให้ศาล มีคำสั่งแสดงกรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์ คดีร้องขอให้ศาลสั่งว่าบุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ ความสามารถ เป็นต้น และวิธีพิจารณาแบบวิสามัญในศาลชั้นต้น เหตุที่แบ่งวิธีพิจารณาคดีเป็น 2 ลักษณะดังกล่าว เนื่องจากต้องการให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เหมาะสมตามลักษณะของคดี

แต่ละประเภท และการมีวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เหมาะสมตามลักษณะของคดีแต่ละประเภท และการมีวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่แตกต่างกันแล้วแต่ละประเภทของคดีนี้ยังช่วยทำให้คดีบางประเภทสามารถเสร็จไปโดยเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย

3.3.1 หลักการนั่งพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทยใช้ระบบกฎหมาย Civil Law กล่าวคือในสมัยก่อนผู้ร่างกฎหมายจะไปศึกษาต่อประเทศอังกฤษ ทำให้ได้ผลกระทบประเทศไทยซึ่งใช้ระบบ Civil Law ทำให้ประเทศไทยใช้ระบบเหมือนอังกฤษซึ่งประเทศอังกฤษใช้ระบบ Common Law นอกจากนี้ในทางปฏิบัติประเทศไทยใช้ระบบกฎหมาย Common Law และระบบกฎหมาย Civil Law จะมีความแตกต่างกันในเรื่ององค์กรหรือตัวกลไกในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณา รวมทั้งหลักทั่วไปในกระบวนการพิจารณา และการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาล

ระบบวิธีพิจารณาคดี⁴⁷ ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนเป็นเรื่องขอบเขตระหว่างบทบาทของศาลและคู่ความ โดยเฉพาะในเรื่องการดำเนินการและเนื้อหาของกระบวนการพิจารณา

1) กระบวนการพิจารณาแบบกล่าวหาเป็นกระบวนการพิจารณาที่ใกล้เคียงหรือสัมพันธ์กับ “หลักความประสงค์ของคู่ความ” เป็นกระบวนการพิจารณาตั้งแต่สมัยดั้งเดิมที่มนุษย์รวมตัวกันเป็นสังคม เน้นบทบาทและสิทธิของคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณา โดยไม่เพียงแต่กำหนดขอบเขตของข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของคดี แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณา รวมทั้งการรวบรวมพยานหลักฐานมีลักษณะเป็นกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา โดยเปิดเผย และมีการดำเนินการโต้แย้งต่อสู้คดีกันระหว่างคู่ความ เป็นกระบวนการพิจารณาที่มักให้ความสำคัญกับพยานหลักฐานตามที่กฎหมายกำหนดและห้ามมิให้ศาลตัดสินคดีตามความเชื่อส่วนตัวของตน

2) กระบวนการพิจารณาแบบไต่สวน มีวิวัฒนาการเกิดขึ้นทีหลังโดยมักจะใช้กันในช่วงที่รัฐมีอำนาจมาก เน้นบทบาทของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นสำคัญ ศาลมีอำนาจที่จะริเริ่มดำเนินกระบวนการพิจารณาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องรอให้คู่ความร้องขอ ไม่ถูกจำกัดให้พิจารณาเฉพาะข้อเท็จจริงที่คู่ความเสนอต่อศาล แต่ยังมีอำนาจที่จะค้นหาความเป็นจริงเพื่อพิจารณาพิพากษาคดี ให้ถูกต้องตามความเป็นจริงเท่าที่จะสามารถทำได้ด้วย มักจะมีลักษณะเป็นกระบวนการพิจารณาด้วยเอกสาร โดยลับ และไม่ค่อยมีการดำเนินการโต้แย้งต่อสู้คดีกันระหว่างคู่ความ

⁴⁷ วรณชัย บุญบำรุง. (2550). เอกสารประกอบการเรียนวิชาวิธีพิจารณาความแพ่งเปรียบเทียบ. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

เนื่องจาก ศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจของตนว่าพยานหลักฐานใดน่าเชื่อถือโดยอาจจะไม่จำเป็นต้องพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานตามที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ได้ จึงขึ้นอยู่กับความเชื่อถือของศาล เป็นสำคัญ

3) เปรียบเทียบกระบวนการพิจารณาไม่มีประเทศใดที่นำกระบวนการพิจารณาเพียงแบบเดียวมาใช้ ฝ่ายสนับสนุนกระบวนการพิจารณาแบบกล่าวหาามีเหตุผลว่าเนื่องจากคดีแพ่งเป็นสิทธิประโยชน์ส่วนตัวของคู่ความซึ่งสอดคล้องกับหลักความประสงค์ของคู่ความ ฝ่ายสนับสนุนกระบวนการแบบไต่สวนมีเหตุผลว่า ตามหลักความยุติธรรมจะต้องมีความรวดเร็ว ศาลจึงควรมีบทบาทในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ให้คู่ความพยายามประวิงคดี และต้องมีความถูกต้องของคำพิพากษา ทั้งสองแบบมีข้อเด่นและข้อด้อยเช่นเดียวกัน โดยกระบวนการพิจารณา แบบกล่าวหา แม้จะมีข้อดีในเรื่องที่ศาลวางตัวเป็นกลางและคู่ความมีโอกาสระคายข้องมากในการดำเนินกระบวนการ แต่มีปัญหาเรื่องคู่ความดำเนินกระบวนการไปในทางที่ไม่สุจริต ทำให้เกิดการได้เปรียบทางเชิงกระบวนการพิจารณาหรือทำให้เกิดการประวิงคดี

สาเหตุของความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่ง

จากการค้นคว้าพบว่าสาเหตุของความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาจแยกได้เป็น 2 ประการ คือ

1) เนื่องจากปัญหาปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาล

สังคมไทยให้ความเชื่อถือและยอมรับในความศักดิ์สิทธิ์ของศาลยุติธรรมในปัจจุบัน ปริมาณคดีที่ค้างในศาลจะเห็นว่าปัญหาข้อพิพาททางแพ่งมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะสังคมไทยไม่มีธรรมเนียมปฏิบัติในเรื่องการระงับข้อพิพาทก่อนการนำคดีเข้าสู่ศาล จึงทำให้ไม่อาจลดจำนวนข้อพิพาทก่อนนำคดีเข้าสู่ศาลออกไปได้ในจำนวนที่เพียงพอ หน่วยงาน หรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาในการระงับข้อพิพาทหรืออาจช่วยส่งเสริมการระงับข้อพิพาทโดยทางอ้อมยังไม่เข้มแข็งพอหรือยังไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชนหรือไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนอย่างแพร่หลาย ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ที่มีข้อพิพาทยังพอใจที่จะนำคดีเข้าสู่ศาล คดีที่ขึ้นมาสู่ศาลยังมีจำนวนมาก

2) ปัญหาการพิจารณาคดีล่าช้าเกิดจากศาล

เนื่องจากปริมาณคดีเข้าสู่ศาลเป็นจำนวนมาก ประกอบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความยังไม่มีความมีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงทำให้คดีที่เข้าสู่ศาลไม่อาจเสร็จสิ้นไปได้โดยเร็ว ปริมาณคดีเข้าสู่ศาล

เป็นจำนวนมากไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนผู้พิพากษาและกฎหมายบัญญัติรายละเอียดในเรื่องการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ทำให้คดีที่เข้าสู่ศาลไม่อาจเสร็จไปได้อย่างรวดเร็ว⁴⁸

ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องหามาตรการเพื่อสร้างกระบวนการระงับข้อพิพาท นอกศาล ให้เพิ่มมากขึ้นและประสิทธิภาพจนเป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไปและกระบวนการระงับข้อพิพาทในศาลทางอื่นนอกเหนือจากการพิจารณาพิพากษาคดีในศาล การปรับปรุงวิธีการดำเนินคดี เช่น ในการชี้สองสถาน การนั่งพิจารณาคดีให้ติดต่อกันไปในคราวเดียวจนเสร็จ การพิจารณาคดี

เรื่องปัญหาความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาแนวทางแก้ไข ปัญหาความล่าช้าของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง ได้มีการพูดถึงและพยายามหาทางแก้ไขกันตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2527⁴⁹ ผู้เขียนมีความเห็นว่า จึงสมควรมีการแก้ไขไม่ว่าจะเป็น การสร้างกระบวนการระงับข้อพิพาท เช่น อนุญาโตตุลาการ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เพิ่มมากขึ้นและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบผลดีในการระงับข้อพิพาทดังกล่าวอันจะส่งผลให้คดีเข้าสู่ศาลมีจำนวนน้อยลงและมีประสิทธิภาพจนเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป

การพิจารณาคดีติดต่อกันไปคราวเดียวจนเสร็จการพิจารณาคดี⁵⁰ ปัญหาในการพิจารณาคดีของศาลนั้นมีอยู่หลากหลาย มีบุคคลหรือสถาบันต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องหลายส่วน เช่นนี้หากเกิดข้อขัดข้องเพียงเล็กน้อยในจุดใดจุดหนึ่งส่งผลให้ประสิทธิผลของการพิจารณาคดีโดยรวมได้ เช่น ความเจ็บป่วยของคู่ความหรือพยานที่กลายมาเป็นเหตุอ้างในการเลื่อนการพิจารณาคดี ส่งผลให้การพิจารณาคดีต้องล่าช้าออกไปเกินกว่าที่ควรจะเป็น ตาม มาตรา 37 บัญญัติว่า ให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี เจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประสงค์ที่จะให้มีการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างต่อเนื่อง แต่ในทางปฏิบัติโอกาสที่ศาลจะนั่งพิจารณาคดีในคดีใดคดีหนึ่งไปจนเสร็จโดยไม่ต้องเลื่อนคดีนั้น โดยในทางปฏิบัติของศาลเมื่อได้รับฟ้องคดีใดคดีหนึ่งแล้วศาลจะกำหนดวันนัดพิจารณาไปในทันทีโดยเว้นช่วงระยะเวลาไว้เพื่อการส่งหมายให้แก่จำเลยเท่านั้น เมื่อคดีของศาลแต่ละศาลมีเพิ่มมากขึ้น การนัดความในวันหนึ่งๆ จึงมีคดีที่ต้องเข้าสู่การพิจารณาของศาลจำนวนมาก เมื่อศาลไม่สามารถพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จในวันเดียววันเดียวจำเป็นจะต้องเลื่อนคดีไปในวันที่

⁴⁸ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ และคณะ. (2543). การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลและความรวดเร็วในการดำเนินคดี. หน้า 1.

⁴⁹ โสภณ รัตนกร. (2527, มีนาคม). “การวางแผนแก้ไขปัญหาความล่าช้าของการดำเนินคดีในศาล.” บทบัณฑิตย์. หน้า 5 – 18.

⁵⁰ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 1-3.

ศาลอาจนั่งพิจารณาได้ ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ห่างออกจากวันนัดพิจารณาครั้งแรกหนึ่งถึงสองเดือน นอกจากนี้เมื่อถึงวันกำหนดพิจารณาที่ตกลงกันไว้ อาจมีสาเหตุที่ทำให้ศาลอาจต้องเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปเพราะ การเจ็บป่วยหรือติดธุระจำเป็นอันเป็นของคู่ความเองหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ทำให้คดีความของประชาชนต้องมาค้างพิจารณาในศาลเป็นเวลานานซึ่งย่อมทำให้เกิดผลเสียได้ ความเสียหายอันเกิดจากความล่าช้าไม่ว่าจะเกิดในการพิจารณาคดีแพ่ง คดีอาญาหรือคดีในศาลชำนาญพิเศษอื่น เป็นความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณได้และส่งผลกระทบต่อหลายๆ ส่วน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ ชีวิต ทรัพย์สิน สิทธิและเสรีภาพของคนจำนวนไม่น้อย นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนที่มีต่อสถาบันศาล ซึ่งคาดหวังไว้ว่าศาลเป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน (The Court of Justice is the last institution which brings the justice to the people)⁵¹ และกระทบต่อสิทธิของคู่ความโดยตรง การนั่งพิจารณาคดีของศาล หากได้ดำเนินไปโดยรวดเร็วและสามารถตัดสินชี้ขาดคดีได้ภายในระยะเวลาอันสั้น ย่อมเป็นประโยชน์ แก่คู่ความ พยาน และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับคดี และไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ตามมาตรา 37 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้บัญญัติหลักการให้ศาลดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้ โดยไม่ต้องเลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดีนั้น เพียงให้ศาลนั่งพิจารณาคดีในลักษณะวันต่อวัน แต่ในทางปฏิบัติที่ต้องพิจารณาคดีของศาลในแต่ละศาลมีจำนวนมาก ทำให้ต้องนัดความกันไว้ล่วงหน้า เพราะในการพิจารณาคดีของศาลมีการดำเนินกระบวนการพิจารณามากมาย เช่น การซักถามพยาน การถามค้าน การถามตั้ง การขอเลื่อนคดีโดยเหตุที่คู่ความ ทนายความ หรือพยาน ติดกิจธุระจำเป็นมาศาลไม่ได้ หรือเหตุขัดข้องอื่นๆ อันเป็นเหตุให้ศาลต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาออกไป

3.3.2 การนำระบบยุติข้อพิพาทโดยวิธีอื่นนอกจากการพิจารณาพิพากษาคดีมาใช้

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล (Conciliation or Mediation) มีบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 – 20 ทวิ⁵²

⁵¹ ประสิทธิ โฆวิไลกุล. (2540). เหลียวหลังดูกฎหมายและความยุติธรรม. หน้า 42.

⁵² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป ลักษณะ 2 ศาล หมวด 3 อำนาจและหน้าที่ของศาล มาตรา 19 บัญญัติว่า “ศาลมีอำนาจสั่งได้ตามที่เห็นสมควรให้คู่ความทุกฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาศาลด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคู่ความนั้นๆ จะต้องมีทนายความว่าต่างแยกต่างอยู่แล้วก็ตาม อนึ่ง ถ้าศาลเห็นว่าการที่คู่ความมาศาลด้วยตนเองอาจยังให้เกิดความตกลงหรือการประนีประนอมยอมความตั้งที่บัญญัติไว้ในมาตราต่อไปนี้ก็ให้ศาลสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเอง” มาตรา 20 บัญญัติว่า “ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น” และมาตรา 20 ทวิ บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลจะ

คำว่า “การไกล่เกลี่ย” หมายถึงกระบวนการแก้ปัญหาโดยมีบุคคลที่สามซึ่งเป็นคนกลางเข้ามาช่วยเหลือแนะนำในการเจรจาต่อรองของกลุ่มความเพื่อระงับข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความสามารถทำได้ทั้งขณะเริ่มคดีโดยทั้ง โจทก์และจำเลยสามารถแสดงความจำนงต่อเจ้าหน้าที่งานรับคำคู่ความได้ในขณะที่ยื่นคำฟ้องหรือยื่นคำให้การ และทำได้กระทั่งระยะเวลาภายหลังจากที่เริ่มคดีแล้วในระหว่างการพิจารณาก่อนศาลมีคำพิพากษา คู่ความสามารถที่จะแสดงความจำนงต่อผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนนั้นๆ ว่าขอให้ส่งคดีเข้าสู่ระบบงานไกล่เกลี่ยได้⁵³ โดยระบบการไกล่เกลี่ยนี้ตั้งอยู่บนแนวความคิดหลัก 3 ประการคือ⁵⁴

1) ทุกฝ่ายต้องสมัครใจเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ย กล่าวคือ การจะนำคดีเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยนั้น คู่ความทุกฝ่ายต้องสมัครใจที่จะให้ผู้พิพากษาไกล่เกลี่ย และผู้พิพากษาก็ต้องสมัครใจเข้าทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย

2) การไกล่เกลี่ย เป็นการทำให้คู่ความเกิดความพอใจแล้วตกลงระงับข้อพิพาทกัน ดังนั้นแนวทางในการไกล่เกลี่ย จึงต่างจากกระบวนการพิจารณาปกติกล่าวคือ การพิจารณาคดีตามปกติเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงในประเด็นปัญหาที่คู่ความโต้แย้งกันหรือเป็นการค้นหาความเสียหายที่แท้จริง แต่การไกล่เกลี่ยเป็นการค้นหาความพอใจของคู่ความ ดังนั้นไม่ว่าคดีจะสลับซับซ้อนหรือยุ่งยากเพียงใด ถ้าค้นหาความจริงได้ว่า คู่ความพอใจ ณ จุดใดคดีก็ยุติลงได้

3) ระบบไกล่เกลี่ย เป็นระบบที่มีพื้นฐานมาจากอำนาจการไกล่เกลี่ยของผู้พิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ได้ปรับลดขั้นตอนการปฏิบัติ วิธีการทำงาน และอำนาจของผู้พิพากษาลงมา เพื่อลดอุปสรรคต่างๆ จากการใช้อำนาจของผู้พิพากษาตามปกติเท่านั้น

ตั้งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยจะให้มีความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการในการไกล่เกลี่ยของศาล การแต่งตั้งผู้ประนีประนอม รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ให้เป็นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”

⁵³ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2539). การระงับข้อพิพาทคดีแพ่งโดยการไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาล. หน้า 161.

⁵⁴ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2539). ครบรอบ 1 ปี ระบบการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความของศาลแพ่ง. หน้า 22.

ในเรื่องการไกล่เกลี่ยของศาล ศาลมีหลักการที่สำคัญ 3 ประการคือ

1) แยกคน คือผู้พิพากษา ผู้พิจารณาคดีกับผู้พิพากษา ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นคนละคนกัน เพื่อให้ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะได้มีเวลาไกล่เกลี่ยคดีใดคดีหนึ่งโดยเฉพาะ นอกจากนี้ทำให้คู่ความมั่นใจว่าแม้คดีจะตกลงกันไม่ได้ก็ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่คดีของตน

2) แยกสำนวน คือตั้งสำนวนไกล่เกลี่ยขึ้นต่างหากเพื่อมิให้ข้อเท็จจริงในการไกล่เกลี่ยไปปรากฏในสำนวนพิจารณา ซึ่งหากตกลงกันไม่ได้สำนวนไกล่เกลี่ยนี้จะถูกปลดเผาทำลายเพื่อมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอ้างอิงได้

3) แยกห้อง สร้างห้องไกล่เกลี่ยขึ้นโดยเฉพาะเป็นห้องประชุม ให้มีลักษณะเป็นสัดส่วนไม่พลุกพล่าน ทุกฝ่ายจะได้มีสมาธิในการเจรจาเพราะมีเฉพาะผู้เกี่ยวข้องเท่านั้น โต๊ะเจรจาเป็นลักษณะ โต๊ะประชุม โดยมีผู้พิพากษา ผู้ไกล่เกลี่ยนั่งหัวโต๊ะไม่สวมครุย

เพื่อมิให้ฝ่ายใดอ้างได้ว่าถูกบังคับหรือถูกข่มขู่ให้เจรจา จึงมีข้อกำหนดไว้ว่าคู่ความทั้งสองฝ่ายจะต้องสมัครใจที่จะใช้ระบบไกล่เกลี่ยนั้น และระหว่างเจรจาหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่พอใจก็สามารถบอกเลิกการเจรจาได้ทันที โดยไม่มีข้อผูกมัดใดๆ และหากตกลงกันได้ข้อตกลงนั้นคู่ความทั้งสองฝ่ายจะต้องเต็มใจและพอใจในข้อตกลง ผู้พิพากษาจึงจะยอมทำสัญญาประนีประนอมยอมความให้

ด้วยหลักดังกล่าวจะเห็นได้ว่าได้ทำลายอุปสรรคต่างๆ ในการไกล่เกลี่ยในบัลลังก์ได้ทั้งหมด และสร้างความมั่นใจให้กับตัวความว่าระบบไกล่เกลี่ยมีแต่ได้ประโยชน์ จะไม่ทำให้เกิดความเสียหายกับคดีของตนแต่อย่างใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องส่งสำนวนกลับคืนให้ผู้พิพากษาอื่นเป็นผู้พิจารณาคดีต่อไปนั้นจะเป็นการจัดปัญหาเรื่องผู้ไกล่เกลี่ยจะถูกร้องเรียนได้ แม้ว่าในระหว่างการไกล่เกลี่ยผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะให้คำพูดหรือแสดงความคิดเห็นจนทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่พอใจ หรือคิดว่าผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะให้คำพูดหรือแสดงความคิดเห็นจนทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่พอใจ หรือคิดว่าผู้ไกล่เกลี่ยอาจเข้ากับอีกฝ่ายหนึ่งหรือตนเองอาจจะไม่ได้รับความเป็นธรรม ก็จะไม่มีการร้องเรียนเพราะทุกอย่างจบแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยไม่ได้เกี่ยวข้องกับคดีอีก ผู้พิจารณาต่อไปไม่ทราบเหตุการณ์ในห้องไกล่เกลี่ย ขจัดข้อที่ตนเองข้องใจหรือหวั่นเกรงก็จะไม่เกิดขึ้น เนื่องจากการประนีประนอมยอมความสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาของการพิจารณาคดีนับแต่ยื่นคำคู่ความและในระหว่างพิจารณาคดีผู้พิพากษาที่มีศิลปะสามารถไกล่เกลี่ยด้วย เนื่องจากการประนีประนอมยอมความศาลสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาของการพิจารณาคดีนับแต่ยื่นคำคู่ความ และในระหว่างพิจารณาคดีผู้พิพากษาที่มีศิลปะสามารถไกล่เกลี่ยได้ตลอดเวลา เพราะคู่ความจะเริ่มรู้วาระคดีตอนนั้นใครได้เปรียบเสียเปรียบอย่างไรแล้ว แต่การไกล่เกลี่ยโดยผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนนั้นต้องวางตัวเป็นกลาง อย่าให้คนอื่นเข้าใจว่าไกล่เกลี่ยเพื่อช่วย

คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งตรงนี้เป็นเรื่องศิลปะเฉพาะตัวของผู้พิพากษา อีกทั้งผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะมองเห็นหนทางไกล่เกลี่ยตลอดเวลาที่พิจารณา

สำหรับการวางตัวเป็นกลางในการไกล่เกลี่ย ตามประมวลจริยธรรมข้าราชการ ข้อ 8⁵⁵ มีข้อสังเกตว่าในการไกล่เกลี่ยผู้พิพากษาจักต้องดำรงตนเป็นกลางโดยแท้จริงนี้แสดงความเป็นกลางของผู้พิพากษาเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในการไกล่เกลี่ยคดี หากผู้พิพากษาไม่เป็นกลาง หรือแม้เพียงแต่คู่ความมีความรู้สึกเช่นนั้น โอกาสที่การไกล่เกลี่ยจะประสบความสำเร็จจะมีน้อยมาก ดังนั้นผู้พิพากษาผู้ไกล่เกลี่ยความจะต้องระมัดระวังจะต้องเป็นกลางโดยแท้จริง มีเพียงแต่ไม่มีอคติ แต่ต้องระวังไม่กระทำการอย่างใดซึ่งอาจก่อให้เกิดความสงสัยในความเป็นกลางด้วย ผู้พิพากษาจะต้องระมัดระวังในการพูดจา การใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง ตลอดจนกิริยาท่าทางมิให้ผู้ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดคิดไปว่า ผู้พิพากษามีใจเอียงไปทางคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือผู้พิพากษาไม่ชอบใจฝ่ายตน และหากผู้พิพากษามีความกระตือรือร้นในการไกล่เกลี่ยความจนเกินไปเพียงเพราะต้องให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็วก็ดี หรือเพราะผู้พิพากษาเห็นว่าคู่ความทุกฝ่ายเป็นญาติพี่น้องกันไม่อาจเกิดข้อบาดหมางกันมากก็ดี หรือเพราะผู้พิพากษาเห็นว่าคู่ความบางครั้งไม่ได้รับความเป็นธรรมก็ดี หรือเพราะมีเหตุจูงใจอื่นใดซึ่งเป็นเรื่องที่ดีงามตามเหตุจูงใจเหล่านี้ อาจทำให้ผู้พิพากษาใช้โดยความพยายามชักจูงให้คู่ความฝ่ายหนึ่งลดหย่อนผ่อนปรนให้อีกฝ่ายหนึ่งหลายครั้งหลายหน จนทำให้คู่ความฝ่ายหนึ่งสงสัยในความเป็นกลางของผู้พิพากษาก็ได้⁵⁶

สำหรับประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความนี้ สำหรับตัวความเป็นการประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย นอกจากนั้นยังเป็นการประสานความบาดหมางให้กลับคืนดีกัน เนื่องจากคู่ความทั้งสองฝ่ายต่างพอใจและรู้สึกว่าคุณได้รับความยุติธรรม และถือว่าเป็นผู้ชนะทั้งสองฝ่าย ไม่มีผู้ใดแพ้ ไม่มีใครเสียหาย ในส่วนของศาลก็ทำให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็ว และเป็นการลดคดีที่จะขึ้นสู่ศาลสูงเพราะไม่สามารถจะอุทธรณ์ ฎีกาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 ซึ่งแม้จะมีข้อยกเว้นในการอุทธรณ์หรือฎีกาอยู่บ้างแต่กรณีที่จะอ้างเหตุเหล่านั้นได้แทนจะไม่เกิดขึ้นเลย มีข้อสังเกตที่สำคัญประการหนึ่งคือ การไกล่เกลี่ยนี้ไม่ใช่การเจรจาต่อรอง ซึ่งการเจรจาต่อรองเป็นเรื่องที่ทำกันระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่ายโดยไม่มีคนกลางที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยเข้ามาช่วยด้วยและการเจรจาต่อรองอาจเป็นรูปแบบที่ไม่มีเรื่องพิพาท

⁵⁵ ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 8 บัญญัติว่า “การเปรียบเทียบหรือไกล่เกลี่ยคดีจะต้องกระทำในศาล ผู้พิพากษาพึงชี้แจงให้คู่ความทุกฝ่ายตระหนักถึงผลดีผลเสียในการดำเนินคดีต่อไป ทั้งนี้ จักต้องไม่หาคำมั่น หรือบีบบังคับให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่ายยอมรับข้อเสนอละเอียด หรือให้จำเลยรับสารภาพโดยไม่สมัครใจ และจักต้องไม่ทำให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งระแวงว่าผู้พิพากษาฝักใฝ่ช่วยเหลือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง.”

⁵⁶ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2539). เทคนิคการไกล่เกลี่ยในศาล. หน้า 92.

กันแต่ประสงค์จะเจรจาต่อรองกันเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ หรือเป็นรูปแบบที่มีเรื่องพิพาทกันแล้วจึงมาเจรจาต่อรองกันเพื่อระงับข้อพิพาท แต่การรู้ถึงเทคนิควิธีการเจรจาต่อรองนับเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของการไกล่เกลี่ย เพราะการไกล่เกลี่ยก็คือ การทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายมาเจรจาต่อรองกันสำเร็จนั่นเอง ดังนั้นการไกล่เกลี่ยถือเป็นผลผลิตผลประการหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นจากความล้มเหลวของการเจรจาต่อรองระหว่างคู่ความ แต่มิใช่เป็นสิ่งที่เข้ามาแทนที่การเจรจาต่อรอง⁵⁷

ดังนั้นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation)⁵⁸ คือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความในคดีแพ่งเป็นหนทางหนึ่งในการนำมาช่วยลดปริมาณคดีที่ค้างศาลได้เป็นอย่างดี และสามารถทำให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็วโดยไม่ต้องมีการสืบพยาน และมีความประโยชน์อย่างอื่นอีกมาก เช่น ก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมทำให้คู่ความสามารถหันหน้าเข้าหากันได้อีกอย่างฉันมิตรและสามารถติดต่อหรือดำเนินธุรกิจกันได้ ช่วยลดค่าใช้จ่ายในคดีของคู่ความ ทำให้คดีอื่นๆ สามารถย่นระยะเวลาการพิจารณาได้เร็วขึ้น

ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททำให้คู่ความในคดีประสบความสำเร็จทั้งสองฝ่ายซึ่งนับเป็นเรื่องที่แตกต่างจากการพิจารณาพิพากษาคดีที่ทำให้ฝ่ายหนึ่งดีใจและอีกฝ่ายหนึ่งเสียใจ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้เปิดมิติใหม่ของกระบวนการระงับข้อพิพาทในศาลไทยซึ่งน่าจะได้รับการส่งเสริมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในปัจจุบันศาลไทยแต่ละศาลต่างก็ได้้นำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยวิธีการใหม่มาใช้แทนการพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาทตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ซึ่งยังมีรูปแบบที่แตกต่างกัน

ขั้นตอนเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน

1) ขั้นตอนที่เกิดอยู่ในชั้นยื่นคำฟ้อง ให้เจ้าหน้าที่รับฟ้องสอบถามโจทก์ว่าประสงค์จะขอให้ศาลไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือไม่ และกรอกความประสงค์พร้อมวันเวลาว่างเพื่อนัดไกล่เกลี่ยแล้วส่งให้เจ้าหน้าที่งานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดำเนินการสอบถามจำเลยว่าประสงค์ตรงกันหรือไม่ หากมีความประสงค์ตรงกันจะนัดให้มาศาลเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไป

2) ขั้นตอนที่เกิดอยู่ในระหว่างพิจารณา ให้ศาลเป็นผู้สอบถามคู่ความทั้งสองฝ่ายขณะอยู่ในห้องพิจารณาคดีว่าประสงค์จะให้ศาลไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้หรือไม่ ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่าย

⁵⁷ ภาณุ รั้วสีหรัศ. (2538, เมษายน-มิถุนายน). “การไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาท.” *ตุลพาห*, 42, 2. หน้า 141.

⁵⁸ ภาณุ รั้วสีหรัศ. (2542, มกราคม-มิถุนายน). “กระบวนการใหม่ในการพิจารณาคดี.” *ตุลพาห*, 46, 1. หน้า 135.

สมัครใจที่จะให้ศาลไกล่เกลี่ย ก็ให้หน้าบัลลังก์นัดหมายกับคู่ความและเจ้าหน้าที่งานไกล่เกลี่ยฯ เพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไป

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถดำเนินการได้ทั้งในคดีแพ่งโดยการไกล่เกลี่ยเกี่ยวกับความขัดแย้งที่เป็นมูลเหตุทางแพ่งของคดีดังกล่าว ผลของการดำเนินงานไกล่เกลี่ยฯ ที่ถูกวิธีจะช่วยให้ผู้ความพบกับบรรยากาศที่เป็นมิตร เกิดความรู้สึกร่วมกันว่าศาลเป็นที่พึ่งที่จะให้ความยุติธรรมแก่เขาได้

การใช้วิธีการอนุญาโตตุลาการมีบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หมวด 3 มาตรา 210-221 ซึ่งวิธีการอนุญาโตตุลาการในหมวดนี้จะมีสองวิธี ประการแรกการอนุญาโตตุลาการนอกศาลและประการที่สองการอนุญาโตตุลาการในศาลซึ่งทั้งสองวิธีมีข้อแตกต่างที่สำคัญคืออนุญาโตตุลาการนอกศาลนั้นมีหลักการใช้อำนาจถึงตุลาการมากกว่าการอนุญาโตตุลาการในศาล กล่าวคือกลไกของอนุญาโตตุลาการนอกศาลเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องการใช้อำนาจศาลของรัฐซึ่งรัฐได้มอบหมายให้กับเอกชน แต่คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนอกศาลนั้นศาลจะควบคุมตรวจสอบเฉพาะความชอบด้วยกฎหมายของวิธีพิจารณาไม่ควบคุมตรวจสอบปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายในส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระของคดี⁵⁹

การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการมีด้วยกัน 2 ประเภท คือ

1) การอนุญาโตตุลาการนอกศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 221⁶⁰ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2530 เป็นการระงับข้อพิพาทที่ยังไม่เป็นคดีต่อศาลโดยคู่กรณีตกลงกันให้อนุญาโตตุลาการพิจารณาชี้ขาดโดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล การอนุญาโตตุลาการส่วนใหญ่ที่มีอยู่ในวงการธุรกิจจะใช้วิธีการอนุญาโตตุลาการนอกศาลเพราะคู่กรณีพิพาทตกลงกันไว้ล่วงหน้าก่อนข้อพิพาทเกิดขึ้นว่า ถ้ามีข้อพิพาทเกิดจากความสัมพันธ์ในสัญญาหลัก เช่นสัญญาซื้อขายตกลงให้ใช้วิธีการระงับข้อพิพาทโดยการอนุญาโตตุลาการเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้ว การอนุญาโตตุลาการนอกศาลนี้อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ซึ่งมีวิธีการพิจารณาไว้โดยเฉพาะ⁶¹ คู่กรณีอาจตกลงกันให้เสนอข้อพิพาทของตนที่เป็นคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลให้อนุญาโตตุลาการชี้ขาดโดยความเห็นชอบของศาลได้เรียกกันว่าการอนุญาโตตุลาการในศาล การอนุญาโตตุลาการในศาลนั้นไม่ค่อยเป็นที่รู้จักกันมากนักเพราะมีปฏิบัติกันอยู่ในบางประเทศนั้น

⁵⁹ วรณชัย บุญบำรุงและคณะ ก เล่มเดิม. หน้า 593.

⁶⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 221

⁶¹ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545, มาตรา 17 ถึง มาตรา 19.

เช่น ประเทศไทยและในบางรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีทั้งหมดประมาณยี่สิบกว่ารัฐ และอินเดียในอดีต⁶²

2) การอนุญาตตุลาการในศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 210- 220 ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารคดี (Case Management) ของผู้พิพากษาที่รับผิดชอบ ในคดีที่ฟ้องต่อศาล ในชั้นชี้สองสถานผู้พิพากษาจะกำหนดประเด็นข้อพิพาทในส่วนข้อเท็จจริง หากประเด็นข้อพิพาทในข้อเท็จจริงใดเป็นเรื่องยุ่งยากที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญพิเศษของวิชาชีพหนึ่งวิชาชีพใด เช่น ในคดีที่พิพาทด้วยสัญญาก่อสร้างประเด็นข้อพิพาทสำคัญข้อหนึ่งอาจมีว่าการที่สิ่งปลูกสร้างเกิดความชำรุดบกพร่อง เช่น การที่ตึกร้าวเป็นเพราะความผิดของวิศวกร ผู้ออกแบบหรือความผิดของผู้รับจ้างประเด็นนี้ต้องมีการนำพยานมาสืบในศาล การจดคำพยานอาจทำได้ด้วยความยากลำบากเพราะคำเบิกความอาจใช้ภาษาเทคนิคทางวิศวกรรมศาสตร์รวมทั้งภาษาต่างประเทศ เช่นคดีฟ้องแพทย์ประมาณเดือนแล้วในวิชาชีพแพทย์ ในทางปฏิบัติต่างฝ่ายจะต้องนำแพทย์ผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความถึงทางปฏิบัติและมาตรฐานในวิชาชีพแพทย์เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ว่าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องนั้นต่ำกว่ามาตรฐานในวิชาชีพเพียงใดหรือไม่ จึงแน่นอนว่าคำเบิกความพยานผู้เชี่ยวชาญจะต้องใช้เวลานานและเต็มไปด้วยศัพท์ทางเทคนิค

ในกรณีดังกล่าวข้างต้น ผู้พิพากษาอาจพิจารณาใช้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 210-220 แต่งตั้งอนุญาตตุลาการเพื่อชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าว เมื่อชี้ขาดแล้วศาลก็พิพากษาไปตามนั้น ในกรณีแรกคู่ความอาจตั้งวิศวกรผู้เชี่ยวชาญทั้งสองฝ่ายให้ความเชื่อถือเป็นอนุญาตตุลาการ ในกรณีที่คู่ความอาจตั้งคณะแพทยศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นอนุญาตตุลาการเป็นต้น การพิจารณาคดีสามารถทำได้โดยรวดเร็ว และเป็นธรรม ทั้งสองฝ่ายในการตัดสินปัญหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นโดยการใช้ผู้เชี่ยวชาญที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับในรูปของอนุญาตตุลาการในศาล

การใช้วิธีการอนุญาตตุลาการในศาลนี้ คู่ความทุกฝ่ายต้องตกลงกันยื่นคำขอต่อศาลให้เสนอข้อพิพาทที่เป็นคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น โดยอาจเป็นประเด็นหนึ่งประเด็นใดหรือหลายประเด็นของคดีหรือทุกประเด็นต่ออนุญาตตุลาการ เมื่อศาลเห็นว่าไม่ขัดต่อกฎหมายและหลักเกณฑ์อื่นๆ ที่กฎหมายกำหนดก็จะอนุญาตตามคำขอนั้น เมื่อศาลอนุญาตแล้ว คู่กรณีต้องไปดำเนินการทางอนุญาตตุลาการให้ตั้งอนุญาตตุลาการตามที่ตกลงกันหรือตาม

⁶² เสาวนีย์ อัสวโรจน์. (2543). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยการอนุญาตตุลาการ. หน้า 34 – 35.

คำแนะนำช่วยเหลือของศาล หลักการอนุญาตตุลาการทำการพิจารณาข้อพิพาทแล้วก็จะทำคำชี้ขาด ซึ่งมีผลทันที และอนุญาตตุลาการจะต้องเสนอคำชี้ขาดต่อศาลเพื่อให้ศาลพิพากษาตามคำชี้ขาดนั้น

การอนุญาตตุลาการคู่ความอาจดำเนินการเอง โดยตกลงกำหนดจำนวนและรายละเอียดของวิธีพิจารณาต่างๆ กันเองแล้วให้อนุญาตตุลาการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทไปตามนั้น หรือคู่ความอาจตกลงใช้บริการของสถาบันอนุญาตตุลาการแห่งใดก็ได้ ซึ่งแต่ละสถาบันจะมีรูปแบบและวิธีการพิจารณาแตกต่างกันไปของแต่ละสถาบัน

การใช้อนุญาตตุลาการในศาลมีผลต่อการพิจารณาคดีแพ่งเพราะเมื่อข้อพิพาทใดตามข้อตกลงในอนุญาตตุลาการถูกนำมาใช้ประเด็นนั้นก็ไม่ต้องสืบพยานในศาล ซึ่งหากสืบพยานในศาลทำให้ทนายความจะต้องนำสืบพยานหลักฐานหรืออาจสืบพยานบุคคลประกอบหากคดีที่พิพาทฟ้องร้องต่อศาลมีเอกสารจำนวนมากที่ใช้ประกอบการพิจารณาและบางส่วนต้องขอให้ทางหน่วยงานราชการตรวจสอบการลงลายมือชื่อที่ถูกต้องหรือไม่ หรือเป็นการปลอมลายมือชื่อ ผู้เขียนเห็นว่า ทนายความต้องอ้างเหตุผลในพยานเอกสารหรือพยานบุคคลบางครั้งที่พยานอาจติดกิจธุระต้องไปต่างประเทศไม่สามารถที่จะมาเป็นพยานเพื่อสืบประกอบพยานหลักฐานที่คู่ความอีกฝ่ายกล่าวอ้างและต้องใช้เวลานานในการสืบพยานครั้งนี้จึงมีความจำเป็นต้องขอเลื่อนคดี เมื่อนำวิธีการมาใช้ทำให้ศาลไม่ต้องมีการพิจารณาการขอเลื่อนคดี และทำให้การพิจารณาคดีแพ่งเป็นไปโดยความรวดเร็ว และเป็นธรรม

3.3.3 ข้อเปรียบเทียบการพิจารณาคดีของประเทศอังกฤษกับการพิจารณาคดีแพ่งทั่วไปของศาลไทย

1) การพิจารณาคดีของศาลอังกฤษ ผู้พิพากษามีบทบาทในการควบคุมการพิจารณาคดีมากกว่าศาลไทย โดยเข้าไปมีบทบาทในการจำกัดมิให้มีการนำพยานหลักฐานที่ไม่จำเป็นเข้าสืบ

การพิจารณาของศาลไทยผู้พิพากษาวางตัวเป็นกลาง และมีได้มีบทบาทในการควบคุมการพิจารณามากนัก คู่ความเป็นฝ่ายมีบทบาทในการกำหนดพยานหลักฐานที่จะสืบมากกว่า

2) ก่อนเริ่มทำการสืบพยาน ศาลของประเทศอังกฤษจะมีการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีหลังจากครบกําหนดที่จำเลยต้องยื่นคำให้การแก้คดีแล้ว และมีการเปิดเผยพยานเอกสารของคู่ความที่อยู่ในการครอบครองของคู่ความทั้งหมดที่จะใช้ในการสืบพยาน ซึ่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีเวลาที่จะตรวจสอบเอกสาร 7 วัน

ศาลไทยไม่มีบทบัญญัติให้ศาลทำการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีไว้โดยเฉพาะ การกำหนดทิศทางดำเนินคดีจึงเป็นเรื่องการบริหารจัดการคดีของผู้พิพากษาแต่ละคน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการกำหนดจำนวนพยานบุคคลที่คู่ความจะนำสืบและการกำหนดวันนัดสืบพยานทั้งหมดไว้ล่วงหน้า

3) การสืบพยานบุคคลของศาลในประเทศอังกฤษ ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความใช้บันทึกถ้อยคำพยานที่ทำไว้ล่วงหน้าตามคำขอของคู่ความแทนการที่พยานต้องมาเบิกความต่อหน้าศาลทั้งหมดได้ และในระหว่างพยานเบิกความศาลอาจอนุญาตให้คู่บันทึกช่วยจำหรือเอกสารใดๆ เพื่อเรียกความจำของพยานได้ ทั้งนี้ระบบการสืบพยาน โดยประชุมทางจอภาพมาใช้ ในกรณีพยานอยู่นอกศาลด้วย

ศาลไทย การสืบพยานบุคคลบังคับให้พยานต้องเบิกความด้วยวาจาและห้ามไม่ให้พยานอ่านข้อความที่เขียนมา ซึ่งมีบทบัญญัติตามมาตรา 113 มีข้อยกเว้นไว้ในตอนท้าย เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากศาลหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ แต่ก็ไม่มีให้นำข้อยกเว้นนี้ไปใช้เป็นประโยชน์ส่วนการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพนั้นยังไม่มีให้นำมาใช้ในการสืบพยานคดีแพ่งทั่วไปของไทยผู้เขียนเห็นว่าควรนำระบบการประชุมทางจอภาพกรณีพยานอยู่ต่างประเทศมาใช้กับประเทศไทยเพื่อประโยชน์อันสูงสุดของคู่ความ

บทที่ 4

วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็ว: ศึกษากรณีการเลื่อนคดี

กระบวนการพิจารณาคดีของศาลในประเทศต่างๆ ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความยุติธรรมมากกว่าความรวดเร็วของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี สาเหตุสำคัญสืบเนื่องมาจากในอดีตคดีที่มาสู่ศาลยังมีปริมาณไม่มาก แต่ปัจจุบันสังคมไทยได้พัฒนาไปในลักษณะที่ซับซ้อนทำให้เกิดความสัมพันธ์ในทางแพ่งส่งผลให้มีคดีขึ้นสู่ศาลเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้รวมถึงสังคมไทยที่มีความเจริญเพิ่มขึ้นทั้งทางวัตถุและสังคม ส่งผลทำให้เกิดปัญหาและข้อพิพาทเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ปัญหาดังกล่าวส่วนใหญ่มุ่งเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของศาล โดยเฉพาะศาลยุติธรรมซึ่งเป็นหน่วยงานที่ยังไม่สามารถเพิ่มจำนวนบุคลากรให้สอดคล้องกับปริมาณคดีที่เพิ่มมากขึ้นและปริมาณคดีเข้าสู่ศาลเป็นจำนวนมากไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนผู้พิพากษา ผลกระทบที่เกิดขึ้นดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัญหาในการอำนวยความยุติธรรมและระบบการสืบพยาน การพิจารณาและการพิพากษาคดีของผู้พิพากษา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 17 ได้บัญญัติว่าคดีที่ได้ยื่นฟ้องไว้ต่อศาลนั้น ให้ศาลดำเนินการไปตามลำดับเลขหมายสำนวนในสารบบความ เว้นแต่ศาลกำหนดเป็นอย่างอื่นเมื่อมีเหตุผลพิเศษ และมาตรา 37 ได้บัญญัติว่าให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี และมีบทบัญญัติที่ควบคุมมิให้มีการเลื่อนคดีได้โดยง่ายดังนี้ มาตรา 40⁶³ ที่แก้ไขใหม่เมื่อปี 2551

⁶³ มาตรา 40 เมื่อศาลได้กำหนดวันนั่งพิจารณาและแจ้งให้คู่ความทราบแล้ว ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะขอเลื่อนการนั่งพิจารณา คู่ความฝ่ายนั้นต้องเสนอคำขอเข้ามาก่อนหรือในวันนัดและแสดงเหตุผลแห่งการขอเลื่อนนั้นในกรณีเช่นว่านี้ ห้ามมิให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ เว้นแต่การขอเลื่อนการนั่งพิจารณานั้นมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ และหากศาลไม่อนุญาตจะทำให้เสียความยุติธรรม

เมื่อศาลจะสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณา ศาลอาจจะสั่งให้คู่ความฝ่ายนั้นเสียค่าป่วยการพยานซึ่งมาศาลตามหมายเรียกและเสียค่าใช้จ่ายในการที่คู่ความฝ่ายอื่นมาศาล เช่น ค่าพาหนะเดินทางและค่าเช่าที่พักของตัวความทนายนความหรือพยาน เป็นต้น ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีไม่ชำระค่าป่วยการหรือค่าใช้จ่ายตามที่ศาลกำหนด ให้ศาลยกคำขอเลื่อนคดีนั้นเสีย

ค่าป่วยการหรือค่าใช้จ่ายที่จ่ายตามวรรคสองให้ตกเป็นพับ

ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการขอเลื่อนคดีของกลุ่มความให้เข้มงวดขึ้น โดยมีการแก้ไขจากเดิมที่การขอเลื่อนคดีครั้งแรกสามารถทำได้โดยอ้างเหตุจำเป็นและการขอเลื่อนคดีครั้งต่อไปต้องมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้และถ้าศาลไม่ให้เลื่อนคดีจะเสียความยุติธรรม เป็นหลักการใหม่ว่าการขอเลื่อนคดีจะกระทำได้อีกเมื่อมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ และถ้าศาลไม่อนุญาตจะทำให้เสียความยุติธรรม ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและสอดคล้องกับหลักการพิจารณาคดีต่อเนื่อง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 ได้บัญญัติข้อยกเว้นหลักเกณฑ์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 37 บัญญัติให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อนคดี โดยให้ศาลใช้ดุลพินิจในการพิจารณาสั่งในเรื่องการขอเลื่อนคดีหรือยกคำร้องขอเลื่อนคดี แต่หากเข้าข้อยกเว้นเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้และไม่ให้เลื่อนจะทำให้เสียความยุติธรรม ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวได้มีการแก้ไขในปี 2551 เหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ เช่น ทางการแพทย์โดยต้องมีใบรับรองแพทย์มาแสดงหรือทางการแพทย์ต้องนอนพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลโดยมีบัตรประจำตัวผู้ป่วย รายงานการตรวจรักษาโรคของแพทย์และใบรับรองแพทย์ต้องนำเสนอต่อศาลเพื่อเป็นหลักฐานยืนยันว่าทนายความคนดังกล่าวป่วยเจ็บจริง กรณีทนายความคนเดิมขอลอนตัวจากการเป็นทนายความและศาลอนุญาต ควรให้มีการแต่งตั้งทนายความคนใหม่แทนที่ทนายความคนเดิมในวันเดียวกันแต่ทนายความคนใหม่ขออนุญาตเลื่อนคดีอ้างว่าคิดว่าความที่ศาลอื่น กรณีเช่นนี้ไม่ถือว่ามีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ หรือกรณีจำเลยยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีต่อศาลอ้างเหตุว่าจำเลยติดธุระสำคัญที่ต่างจังหวัดไม่สามารถเดินทางกลับมาเบิกความต่อศาลได้ภายในกำหนดนัดสืบพยาน โดยทนายความของจำเลยต้องแถลงให้ศาลทราบว่ามีเหตุติดธุระสำคัญอะไร อยู่ที่จังหวัดอะไร การขอเลื่อนคดีโดยอ้างว่าติดภาระหน้าที่ราชการโดยไม่มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามีเหตุอันสมควรแก่ความน่าเชื่อถือมาแสดงต่อศาลว่าติดภารกิจใดการอ้างเหตุที่มีได้เกิดจากความเจ็บป่วยของทนายความจนไม่อาจดำเนินคดีได้ และการขอเลื่อนคดีโดยกล่าวอ้างว่าไม่สามารถติดตามตัวพยานมาศาลได้ เพื่อลดปัญหาการขอเลื่อนคดีอันจะส่งผลก่อให้เกิดคดีค้างในศาลเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนมีความเห็นว่า การใช้ดุลพินิจดังกล่าว ควรมีมาตรการกำหนดเป็นบรรทัดฐานว่ากรณีใดบ้างสามารถเลื่อนคดีได้ในทางกลับกันคดีใดบ้างที่ไม่สามารถนำมาอ้างในการขออนุญาตเลื่อนคดีอันจะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม และควรกำหนดมาตรการการเยียวยา บรรเทาความเสียหายเป็นค่าใช้จ่ายให้คู่ความฝ่ายที่ได้รับความเสียหายอันเกิดจากการขอเลื่อนคดีด้วย อาจต้องจ่ายค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง

คำขอเลื่อนคดีตามวรรคหนึ่ง ถ้าไม่ได้เสนอต่อหน้าศาลด้วยวาจา ก็ให้ทำเป็นคำร้องและจะทำฝ่ายเดียว โดยได้รับอนุญาตจากศาลก็ได้

และค่าเช่าที่พักของพยานที่เสียไปตามสมควร ให้แก่คู่ความอีกฝ่ายที่ต้องเสียเวลาเดินทางมาศาลโดยไม่มี การสืบพยานรวมถึงพยานที่มาศาลโดยไม่มี การสืบพยานตามตาราง 4 พ้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (1) ให้ศาลกำหนดค่าป่วยการพยานตามรายได้และฐานะของพยานซึ่งมาศาลตามหมายเรียกแต่ให้ไม่เกินวันละ 400 บาท กับค่าพาหนะเดินทางและค่าเช่าที่พักของพยานที่เสียไป ตามสมควร ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรที่จะเพิ่มอัตราค่าป่วยการของพยานเป็นไม่เกินวันละ 1,000 บาท เพื่อเป็นการบรรเทาความเสียหายให้แก่คู่ความอีกฝ่ายที่ต้องมาศาลโดยไม่มี การสืบพยานและเป็น การปรามคู่ความฝ่ายที่ขอลើนคดี

กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 41⁶⁴ เป็นข้อยกเว้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 37 เช่นกัน กล่าวคือเป็นเรื่องการขอลើนการนั่งพิจารณาคดี โดยคู่ความอ้างเหตุป่วยเจ็บ และศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการตั้งแพทย์หรือเจ้าพนักงานศาลออกไปตรวจการป่วยเจ็บได้ในทางปฏิบัติไม่ได้ใช้มาตรานี้โดยเคร่งครัดหรือไม่มี การนำดุลพินิจดังกล่าวมาใช้ เนื่องจากคู่ความจะต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลเดินเผชิญสืบและค่าใช้จ่ายในการเดินเผชิญสืบจะตกแก่คู่ความ ประกอบกับผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนหากมิได้ไปรับรองแพทย์มาแสดง เพื่อยืนยันหลักฐานในการยื่นคำร้องศาลก็จะอนุญาตตามคำร้อง แต่ถ้าคดีดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องศาลจะใช้ดุลพินิจให้สืบพยานในวันนัดสืบต่อเนื่องในวันนัดถัดไปแต่ถ้า คู่ความป่วยเจ็บจะต้องนอนรักษาตัวที่โรงพยาบาล และมีใบรับรองแพทย์ประกอบรายงานทางการแพทย์ ศาลจะใช้ดุลพินิจอนุญาตคำร้องขอลើนคดี ผู้เขียนมีความเห็นว่าในทางปฏิบัติของผู้พิพากษามีภาระหน้าที่รับผิดชอบคนละหลายคดีซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผู้พิพากษาไม่สามารถตั้ง แพทย์ไปตรวจหรือผู้ที่ศาลตั้ง เพื่อทำการตรวจสอบอาการป่วยเจ็บของฝ่ายขอลើนการพิจารณาคดี ว่าจริงหรือไม่ ปัญหาดังกล่าวนี้อันผู้เขียนมีความเห็นว่าควรมีการตั้งหน่วยงานเพื่อตรวจสอบ กรณีคู่ความขอลើนการนั่งพิจารณาคดีโดยอ้างเหตุป่วยเจ็บ

⁶⁴ มาตรา 41 ถ้ามีการขอลើนการนั่งพิจารณาโดยอ้างว่าด้วยความ ผู้แทน ทนายความ พยาน หรือบุคคล อื่นที่ถูกเรียกให้มาศาลไม่สามารถมาศาลได้เพราะป่วยเจ็บ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำ ขอลฝ่ายเดียว ศาลจะมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงาน ไปทำการตรวจก็ได้และถ้าสามารถหาแพทย์ได้ก็ให้ตั้งแพทย์ไปตรวจ ด้วย ถ้าผู้ที่ศาลตั้งให้ไปตรวจได้รายงานโดยสาบานตนหรือกล่าวคำปฏิญาณแล้ว และศาลเชื่อว่าอาการของผู้ที่อ้าง ว่าป่วยนั้น ไม่ร้ายแรงถึงกับจะมาศาลไม่ได้ ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยการขาดนัดหรือการไม่มาศาลของบุคคลที่อ้างว่าป่วยนั้น แล้วแต่กรณี

ศาลอาจสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ขอไปตรวจตามวรรคหนึ่งหรือคู่ความใดไปกับผู้ที่ศาลตั้งให้ไปตรวจ คู่ความนั้นจะมอบให้ผู้ใดไปแทนตนก็ได้

ค่าพาหนะและค่าป่วยการของเจ้าพนักงานและแพทย์ให้ถือว่าเป็นค่าฤชาธรรมเนียมและให้นำมาตรา 166 มาใช้บังคับ.

เมื่อมีระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เข้ามาใช้แทนระบบเดิมทำให้ปัญหาในการขอเลื่อนคดีในศาลลดน้อยลง ทำให้คดีเสร็จสิ้นไปจากศาลได้รวดเร็วกว่าระบบเดิมแต่หากมีการขอเลื่อนคดีเมื่อคดีความเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องจะทำให้การพิจารณาล่าช้าจะต้องไปเข้าลำดับคิวต่อศูนย์นัดความใหม่ใช้ระยะเวลาเป็นปีต่างกับระบบเดิมใช้ระยะเวลาเพียงหนึ่งถึงสามเดือน กฎหมายมีวัตถุประสงค์ให้มีการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่ละคดีติดต่อกันไปจนกว่าคดีจะแล้วเสร็จตามลำดับ และให้อำนาจศาลควบคุมมิให้มีการเลื่อนคดีได้โดยง่าย แต่ในทางปฏิบัติไม่อาจควบคุมให้มีการเลื่อนคดีได้ ระบบการจ่ายสำนวนและการนัดความอยู่ในปัจจุบัน เป็นระบบที่ให้ผู้พิพากษาพิจารณาคดีวันละหลายคดี บางวันจะมีคดีซ้ำซ้อนกันและพยานมาศาลพร้อมสืบจำนวนหลายปาก อาจทำให้ต้องมีการเลื่อนคดี การสืบพยานหรือการเลื่อนการสืบพยานปากใดปากหนึ่งโดยไม่ได้มีการสืบพยานจริง หรือสืบพยานไม่เสร็จตามวันนัดที่กำหนดไว้ หรือผู้พิพากษาอาจสืบทั้งสองคดีแต่ไม่สามารถสืบพยานให้เสร็จทั้งสองคดีได้ ผู้พิพากษาอาจสืบพยานได้เพียงหนึ่งหรือสองปากก็ไม่สามารถสืบพยานทั้งหมดได้ทันทีต้องเลื่อนการสืบพยานตามทีมนัดสืบพยานไว้ เมื่อคดีเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและคู่ความยื่นคำร้องขอเลื่อนคดี จะทำให้คดีทุกคดีต้องมาเรียงลำดับการพิจารณา กล่าวคือต้องเข้าระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่องกว่าจะได้สืบพยานนัดแรก อาจใช้เวลาหลายปี⁶⁵

ดังนั้นเมื่อคดีเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและคู่ความยื่นคำร้องขอเลื่อนคดี ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรมีการปรับปรุงระบบการกำหนดนัดความใหม่ กล่าวคือ ต้องมีการนัดพิจารณาช่วงละคดีไม่นัดหรือจ่ายสำนวนให้ซ้ำซ้อนกันและนัดพิจารณาคดีติดต่อกันจนกว่าจะพิจารณาคดีแรกเสร็จ ไม่ให้มีการนัดพิจารณาคดีอื่นแทรกในระหว่างที่ยังพิจารณาคดีแรกไม่เสร็จ และจะต้องไม่มีการจ่ายสำนวนใหม่ซ้ำซ้อนในช่วงที่มีการนัดพิจารณาคดีอยู่

4.1 มาตรการการเลื่อนคดีของคู่ความ

4.1.1 การขอเลื่อนคดีเพราะความป่วยเจ็บของทนายความ

การขอเลื่อนคดีเพราะความป่วยเจ็บของทนายความทำให้การพิจารณาคดีล่าช้าเพราะการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นอาศัยความพร้อมของคู่ความ หากขาดบุคคลหนึ่งบุคคลใดแล้วจะดำเนินกระบวนการพิจารณาไปไม่ได้⁶⁶ ความล่าช้ากรณีดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับทุกประเทศจะต่างกันตรงที่ความหนักเบาของปัญหาไม่ใช่ว่าประเทศที่ร่ำรวยมีระบบศาลที่ทันสมัยอย่างไร

⁶⁵ อธิพิพล มุกสิกะพงษ์. (2544, พฤษภาคม-สิงหาคม). “แนวทางส่งเสริมการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องโดยปรับปรุงระบบการนัดความ.” วารสารศาลยุติธรรม, 1, ฉบับพิเศษ. หน้า 44.

⁶⁶ พรเพชร วิชิตชลชัย. (2532, พฤศจิกายน). “ปัญหาความล่าช้าของการพิจารณาในชั้นศาล.” วารสารกฎหมาย, 13, 1. หน้า 114.

ทวีปยุโรปและประเทศสหรัฐอเมริกา⁶⁷ เป็นปัญหา อุปสรรคที่ทำลายระบบการนั่งพิจารณาคดี ต่อเนื่องและเหตุที่คู่ความอ้างในการขอเลื่อนคดี ได้แก่เจ็บป่วยของทนายความ โดยมีหลักฐานมา แสดงต่อศาลถึงวัตถุประสงค์ที่คู่ความขอเลื่อนคดีอาจเนื่องมาจากทนายความยังมีได้เตรียมพยาน บุคคลหรือพยานเอกสารที่จะสืบพยาน เมื่อถึงวันนัดหากจะขอเลื่อนคดีโดยอ้างเหตุขัดข้องเกี่ยวกับ พยานบุคคลหรือพยานเอกสาร อาจไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดีเนื่องจากไม่มีเหตุจำเป็น ตามกฎหมาย หรือเคยขอเลื่อนคดีโดยอ้างเหตุขัดข้องเกี่ยวกับพยานบุคคลหรือพยานเอกสารมาก่อน แล้วเพื่อประวิงคดี ทนายความจึงต้องอ้างเหตุเกี่ยวกับความเจ็บป่วยและต้องนอนพักรักษาตัวอยู่ใน โรงพยาบาลทั้งที่ความจริงอาจมิได้เป็นเช่นนั้น ศาลไม่อาจทราบความจริงได้หากมิได้ใช้มาตรการ ตรวจสอบโดยการตั้งแพทย์หรือเจ้าพนักงานศาลออกไปตรวจการเจ็บป่วย หากจะกระทำได้ก็เพียง โทรศัพท์ไปตรวจสอบ ณ สถานที่อยู่ของทนายความขณะนั้นว่าเหตุที่ทนายความอ้างเป็นจริงดังอ้าง หรือไม่ซึ่งทางปฏิบัติไม่ได้ผล เพราะทนายความได้เตรียมตัวสำหรับการตรวจสอบของศาลไว้ ล่วงหน้าเรียบร้อยแล้ว ในการยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีดังกล่าว ทนายความจะมอบอำนาจให้เสมียน ทนายความมายื่นคำร้องแทน โดยส่วนใหญ่ทนายความจะไม่มาศาลเอง เพราะเสมียนทนายความจะ ไม่ถูกซักไซ้ไล่เรียงถึงสาเหตุแห่งการป่วยว่าเจ็บขนาดไหนถึงมาศาลไม่ได้⁶⁸ หรือศาลสั่งให้ เจ้าหน้าที่ติดต่อทนายความเพื่อสอบถามทางโทรศัพท์

ในส่วนใหญ่รับรองแพทย์เป็นหลักฐานอันสำคัญในการใช้ดุลพินิจของศาลในการ พิจารณาสั่งการเลื่อนคดี ปัจจุบันกลายเป็นวัฒนธรรมซึ่งปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างช้านานถึงคราวที่ จะต้องมีการปฏิรูปการขอเลื่อนคดีอันเป็นปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่ออย่างยาวนานถึงคราวที่ จะต้องมีการปฏิรูปการขอเลื่อนคดีอันเป็นปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อโดยตรงทำให้คู่ความอาศัยการ เลื่อนคดีเพื่อประโยชน์ต่อคดีฝ่ายตน เช่นหากมีการฟ้องร้องขับไล่ จำเลยออกจากห้องพิพาทอัตราค่า เช่าห้องเดือนละ 100,000 บาท หากเช่าต่อปีคิดเป็น 1,200,000 บาท หากจำเลยยื่นคำร้องขอเลื่อนคดี โดยอ้างเหตุป่วยเจ็บและนำใบรับรองแพทย์มาเสนอต่อศาลเพื่อเป็นหลักฐานและหากศาลอนุญาต ทำให้คดีต้องไปเข้าลำดับพิจารณาใหม่ คู่ความอาจขอเลื่อนเพื่อประวิงคดีทำให้เกิดปัญหาความ ล่าช้าในกระบวนการพิจารณาคดี

ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าควรขอความร่วมมือไปยังแพทย์สภาให้ตระหนักถึงผลกระทบที่มีต่อกระบวนการพิจารณาคดีหากคู่ความมีเจตนาประวิงคดีโดยอ้างเหตุป่วยเจ็บโดยมิได้ป่วยเจ็บ จริงทำให้แพทย์หลงเชื่อและออกใบรับรองแพทย์ซึ่งแพทย์มิได้ทราบถึงผลกระทบต่อ

---

⁶⁷ สุจินต์ เชี่ยวชาญศิลป์. (2539). ความล่าช้าในการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น (รายงานส่วนบุคคล). หน้า 10.

⁶⁸ บุญรอด ต้นประเสริฐ. (2544, กันยายน). “การบริหารคดีเพื่อพิจารณาคดีต่อเนื่อง.” *บทบัญญัติ*, 57, 3. หน้า 45.

กระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรม ดังนั้นควรจะให้แพทย์สภาแจ้งให้แพทย์ทุกคนได้ทราบถึงปัญหาและหากมีการฝ่าฝืนส่งผลให้แพทย์และทนายความดังกล่าวผิดมรรยาทแพทย์ และมรรยาททนายความหากทนายความมีเจตนาประวิงคดีโดยให้สภาทนายความดำเนินการสอบสวนและเพิกถอนใบอนุญาตแม้การเพิกถอนใบอนุญาต โดยกำหนดให้ศาลระบุคำสั่งไว้ในกระบวนการพิจารณาและให้หน่วยงานต้นสังกัดดำเนินการต่อไป สาเหตุดังกล่าวจะเป็นการเคร่งครัดมากขึ้นไปแต่จะทำให้ทนายความที่เห็นแก่ประโยชน์แก่คดีและคำว่าจ้างทนายความที่จะได้รับจากลูกความ โดยมีได้มองถึงประโยชน์โดยรวมและผลกระทบต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นต่อกระบวนการพิจารณาคดีของศาลก่อให้เกิดความล่าช้า คดีสิ้นศาล จากการศึกษาและสัมภาษณ์ทนายความผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยตรงเสนอแนะให้เพิกถอนหรือพักใบอนุญาตอันจะทำให้ทนายความเกิดความระอายต่อพฤติกรรมและเกรงกลัว จะทำให้ปัญหาการเลื่อนคดีลดลงมากที่สุดหรือสิ้นสุดไปได้

4.1.2 การขอเลื่อนคดีเพราะทนายความคิดว่าความที่ศาลอื่น

การพิจารณาคดีนัดแรก และฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีเพราะเหตุคิดว่าความที่ศาลอื่นในวันเวลาเดียวกันส่วนมากจะเป็นจำเลยหรือทนายความฝ่ายจำเลย เนื่องจากทนายความฝ่ายโจทก์ จะเป็นฝ่ายกำหนดวันนัดแรกกับเจ้าพนักงานศาลจำเลยหรือทนายความฝ่ายจำเลย ไม่ได้เป็นฝ่ายนัดทำให้จำเลยหรือทนายความฝ่ายจำเลยไม่ทราบวันนัดและเลื่อนคดีเนื่องจากคิดว่าความที่ศาลอื่น

ทนายความฝ่ายโจทก์ จะเป็นฝ่ายกำหนดวันนัดแรกกับเจ้าพนักงานศาลเองทำให้ทนายความของโจทก์ทราบวันว่างของตนล่วงหน้าเมื่อแจ้งวันนัดแล้วจะไม่เกิดปัญหาดังกล่าว

ส่วนการขอเลื่อนคดีโดยอ้างเหตุข้างต้นภายหลังจากนัดแรกแล้วจะไม่มีปัญหาซึ่งหากอ้างเช่นนั้นศาลจะไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีเพราะศาลได้กำหนดวันนัดตามวันว่างของทนายความ การคิดว่าความที่ศาลอื่นถือเป็นความบกพร่องของทนายความเองแต่ที่เป็นปัญหาคือหลังจากนัดแรกแล้ว กล่าวคือ มีการขอลอนทนายความคนเดิม เช่น ทนายความคนเดิมขอลอนตนจากการเป็นทนายความในคดีนั้นและศาลอนุญาต ทนายความคนใหม่ที่คู่ความเพิ่งจะได้รับการแต่งตั้งเข้ามาว่าความอาจคิดว่าความที่ศาลอื่น ซึ่งเป็นความบกพร่องของทนายความคนใหม่ เพราะไม่อาจว่าความที่ศาลได้ ซึ่งทนายความเองก็ไม่อาจคาดหมายล่วงหน้าได้ว่าจะต้องเข้ามาว่าความคดีนั้นและบางวันอาจมีคดีที่นัดเข้าซ้อนกับคดีอื่น ได้หรืออาจจะจัดหาทนายความที่เหมาะสมกับคดีนั้นไม่ได้ เพราะตัวความอาจต้องการให้ทนายความที่ตนเชื่อถือศรัทธาในความสามารถหรือชื่อเสียงของทนายความและลูกความได้เสียค่าจ้างให้กับทนายความไปแล้วโดยอาจไม่ทราบว่าทนายความคนนั้นไม่อาจไปศาลในวันนัดแรกที่ทนายความเข้าเป็นทนายความได้ การอ้างเหตุขอเลื่อนคดีโดยคิดว่าความคดีอื่น

ทนายความจะแจ้งให้ศาลทราบในวันนัด ศาลไม่อาจทราบได้ล่วงหน้าว่าทนายความคิดว่าความที่ศาลอื่น

ดังนั้นผู้เขียนมีความเห็นว่า สาเหตุเนื่องมาจากขาดจุดเชื่อมโยงระหว่างศาลกับทนายความที่มีได้ทำความตกลงให้เป็นประเพณีหรือให้ระบุความชัดเจนเกี่ยวกับการว่าความในศาลว่าทนายความจะอ้างเหตุคิดว่าความที่ศาลอื่นไม่ได้ และไม่มีบทบัญญัติใดห้ามมิให้ทนายความรับว่าความให้ลูกความหากทนายความทราบกำหนดวันนัดของศาลแล้ว เช่นนี้ศาลกับทนายความจะต้องทำความตกลงให้เป็นประเพณีการว่าความในศาลจะอ้างเหตุคิดว่าความที่ศาลอื่นไม่ได้โดยทนายความจะต้องบริหารงานคดีของตนให้พร้อมเพื่อการพิจารณาคดีและทนายความจะต้องไม่รับว่าความเมื่อทนายความได้รับว่าความคดีอื่นไว้ล่วงหน้าและทราบกำหนดวันนัดสืบพยานของคดีอื่นไว้แล้ววันแต่มีการแต่งตั้งทนายความเพื่อดำเนินการแทนตน

4.1.3 การขอเลื่อนคดีเพราะสาเหตุมาจากการขอให้ศาลสั่งถอนทนายความที่มีการแต่งตั้ง

1) การขอถอนทนายความที่พบมากที่สุดคือทนายความและลูกความมีความเห็นไม่ตรงกันซึ่งทนายความมิได้ชี้แจงรายละเอียดว่าความเห็นไม่ตรงกันอย่างไร

2) ทนายความพ้นจากการเป็นพนักงานบริษัทหรือสำนักงานทนายความเจ้าของคดีคำขอเช่นนี้ ทนายความส่วนใหญ่มิได้มาขึ้นต่อศาลด้วยตนเอง แต่จะมอบฉันทะให้เสมียนทนายความมาขึ้นต่อศาลแทน

การขอให้ศาลมีคำสั่งให้ถอนทนายความนั้น กฎหมายมิได้บังคับให้การถอนทนายความที่มีการแต่งตั้งผู้ขอต้องแสดงเหตุในการขอให้ศาลมีคำสั่ง⁶⁹ เพียงแต่ต้องแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลว่าทนายความได้แจ้งการขอถอนตนให้ตัวความทราบแล้ว หรือหากไม่สามารถหาตัวพบก็ต้องแจ้งเหตุเช่นนั้นให้ศาลทราบเท่านั้น การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ทำให้การขอเลื่อนคดีด้วยเหตุนี้กระทำได้ง่าย

4.1.4 การขอเลื่อนคดีเพราะทนายความติดกิจธุระสำคัญ

การขอเลื่อนคดีเพราะทนายความติดกิจธุระสำคัญ ได้แก่ บิดา มารดาหรือญาติผู้ใหญ่ของทนายความเสียชีวิต ทนายความต้องไปร่วมพิธีศพหรือเข้าจัดการศพ ทนายความติดประชุมบริษัทที่ตนเป็นที่ปรึกษา หรือรถยนต์ขัดข้องระหว่างเดินทางมาศาล หรือทนายความติดกิจธุระสำคัญเร่งด่วน

การขอเลื่อนคดีเพราะทนายความติดกิจธุระสำคัญ ซึ่งทนายความต้องการประวิงคดีโดยที่สาเหตุแห่งการขอเลื่อนคดีนั้นสืบเนื่องมาจากการไม่สามารถนำพยานมาศาลได้ทนายความจึงอ้างการขอเลื่อนคดีเพราะทนายความติดกิจธุระสำคัญ

⁶⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 65 วรรคหนึ่ง.

4.1.5 การขอเลื่อนคดีเพราะพยานติดธุระสำคัญ

การขอเลื่อนคดีเพราะพยานติดธุระสำคัญได้แก่ พยานต้องเดินทางไปต่างประเทศหรือติดประชุมบริษัท แต่ทนายความอ้างเหตุพยานติดธุระสำคัญมีเจตนาเพื่อจะประวิงคดี โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องหรือพยานติดกิจธุระจำเป็นอย่างอื่นการละเลยของทนายความที่ไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้ศาลทราบล่วงหน้าทำให้เสียเวลาไปกับวันนัดโดยเปล่าประโยชน์ และมีผลกระทบต่อวันนัดที่ศาลกำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว ทนายความที่ขอเลื่อนคดีจะแถลงต่อศาลเพียงว่าเพิ่งได้รับแจ้งจากพยานว่าติดธุระสำคัญหรือนัดหมายกับพยานไว้แล้วแต่ยังติดต่อกับพยานไม่ได้เมื่อสอบถามแล้วทนายความไม่สามารถให้คำตอบที่ชัดเจนได้ว่าพยานติดธุระสำคัญอย่างไรถึงขนาดไม่สามารถมาศาลได้ และก่อนถึงวันนัดทนายความมิได้ติดต่อกับพยานอีก ทั้งทนายความเพียงติดต่อกับพยานทางโทรศัพท์หรือติดต่อผ่านบุคคลอื่น ทนายความขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานบุคคลก่อนถึงวันนัดเพียงไม่กี่วันซึ่งเป็นเวลากระชั้นชิดกับวันนัดมากเกินไป พยานอาจมีกิจธุระที่นัดหมายไว้ก่อนแล้วไม่อาจยกเลิกได้ และก่อนขอให้ศาลออกหมายเรียกพยาน ทนายความก็มิได้ติดต่อกับพยานก่อนว่าจะว่างมาศาลได้วันใด ทนายความจะเป็นผู้กำหนดเองว่า พยานปากใดควรจะมาเบิกความในวันนัดใดซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้พยานไม่สามารถมาศาลได้

4.1.6 การขอเลื่อนคดีเพราะใกล้เกลี่ยหรือเจรจา

การขอเลื่อนคดีเพราะใกล้เกลี่ยหรือเจรจา ได้แก่ ทนายความฝ่ายโจทก์และทนายความฝ่ายจำเลยได้ทำการตกลงกันโดยศาลเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือเจรจา หรือทนายความทั้งสองฝ่ายสามารถตกลงไกล่เกลี่ยกันได้และได้ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้มีการขอเลื่อนคดีเพราะใกล้เกลี่ยเจรจาเพื่อให้ระยะเวลาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามข้อตกลง แต่ถ้าทนายความมีเจตนาประวิงคดีโดยเป็นการหลอกลวงศาลจะทำให้เกิดปัญหาคดีล่าช้าและทำให้ทนายความอีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบ

4.2 มาตรการใช้ดุลพินิจของศาลกับการขอเลื่อนคดี

สาเหตุที่เกิดจากศาล กล่าวคือเกิดจากศาลมีปริมาณคดีมาก ซึ่งเกิดจาก “ระบบการจ่ายสำนวนและการนัดความ”⁷⁰ ระบบการจ่ายสำนวนและนัดความแบบเดิมเป็นระบบที่ทำให้ผู้พิพากษาแต่ละคนพิจารณาคดีช่วงละหลายคดี โดยเฉพาะในศาลที่มีปริมาณคดีมากเช่นศาลแขวงพระนครเหนือมีปริมาณคดีมากและทางสำนักงานศาลยุติธรรมได้แต่งตั้งผู้พิพากษาให้ดำรงตำแหน่งให้เพียงพอแก่คดีที่มีปริมาณมากแต่ติดขัดที่สถานที่ที่ใช้เป็นห้องพิจารณาคดีไม่ได้เพิ่มตามจำนวนผู้พิพากษาเนื่องมาจากมีสถานที่มีจำกัดไม่เพียงพอกับจำนวนผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดี เช่นช่วงเช้าผู้พิพากษาได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบ 4 คดี ช่วงบ่าย 2 คดี ทำให้คู่ความ พยาน และ

⁷⁰ อธิธิพล มุสิกะพงษ์. เล่มเดิม. หน้า 44.

ผู้พิพากษาต้องรอผู้พิพากษาเจ้าของบัลลังก์ให้พิจารณาคดีให้เสร็จก่อน จึงจะสามารถนั่งพิจารณาคดีได้ เรื่องการติดขัดในส่วนห้องพิจารณาคดีที่ไม่เพียงพอทำให้การสืบพยานล่าช้าเนื่องจากต้องรอห้องพิจารณาคดีว่างก่อนจึงจะสามารถนั่งพิจารณาคดีได้ (ห้องพิจารณาคดีน้อยกว่าและไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้พิพากษาทำให้ต้องรอห้องพิจารณาคดีของผู้พิพากษาท่านอื่นให้พิจารณาคดีให้เสร็จก่อน) ทั้งที่ผู้พิพากษา คู่ความ ทนายความและพยานมาศาลพร้อมที่จะสืบพยานแล้ว

ปริมาณคดีที่ศาลนัดไว้ในจำนวนมากในแต่ละวันทำให้มีผู้คนจำนวนมากต้องมาศาลเพียงเพื่อขอให้ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดี ทำให้เกิดความแออัดโดยไม่จำเป็น บรรรยากาศการทำงานดูวุ่นวายส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพประนีประนอมข้อพิพาทและไกล่เกลี่ยของคู่ความ การบริหารทำได้ยากและส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของศาลยุติธรรมขาดความน่าเชื่อถือ⁷¹

ดังนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ศาลจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและมีบรรทัดฐานการใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณาคำร้องขอเลื่อนคดีเพื่อป้องกันไม่ให้เป็นช่องทางที่คู่ความหาเหตุอ้างในการขอเลื่อนคดีและมีได้ใช้ความพยายามเท่าที่ควรที่จะติดตามพยานมาเบิกความในวันนัด เพื่อมิให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอ้างเหตุในการขอเลื่อนคดีเพื่อเอาเปรียบในเชิงคดีแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือเพื่อประวิงคดี ทำให้การพิจารณาคดีล่าช้าออกไปเพราะได้นัดสืบพยานทุกฝ่ายไว้ต่อเนื่องกันจนเสร็จแล้วและก่อให้เกิดความรวดเร็วและอำนวยความสะดวกให้แก่คู่ความในกระบวนการพิจารณาคดี

4.3 การใช้มาตรการลงโทษคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดี

มาตรการที่เป็นบทลงโทษคู่ความที่ขอเลื่อนคดีในการดำเนินคดีแพ่ง มีดังต่อไปนี้

4.3.1 การกำหนดให้จ่ายค่าป่วยการและค่าใช้จ่าย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 วรรคสอง บัญญัติให้อำนาจศาลในกรณีศาลอนุญาตให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีที่จะมีคำสั่งให้คู่ความที่ขอเลื่อนคดีจ่ายค่าป่วยการและค่าใช้จ่าย โดยค่าป่วยการเป็นกรณีที่ตั้งให้จ่ายแก่พยานที่มาศาลตามหมายเรียกเท่านั้นและค่าป่วยการ ตามตารางท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก่อนการแก้ไขปี 2551 บังคับให้จ่ายได้ไม่เกินวันละ 150 บาท ในปี 2551 แก้ไขใหม่ไม่เกินวันละ 400 บาท ส่วนค่าใช้จ่าย ได้แก่ ค่าพาหนะในการเดินทางมาศาลและค่าเช่าที่พัก ศาลมีคำสั่งให้จ่ายแก่ตัวความและทนายความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือพยานที่มาศาลได้ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร ค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายดังกล่าว

⁷¹ ณรงค์ ปรานีจิตต์ และคณะ. (2543). การวิจัยเพื่อลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลและความรวดเร็วในการดำเนินคดี. หน้า 293.

ตกเป็นพียงตั้งนี้ หากคู่ความฝ่ายที่จ่ายค่าป่วยการหรือค่าใช้จ่ายตามคำสั่งศาลเป็นฝ่ายชนะคดีคู่ความฝ่ายนั้นจะเรียกให้คู่ความที่แพ้คดีรับผิดชอบไม่ได้

ศาลมีอำนาจสั่งลงโทษคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีให้จ่ายค่าป่วยการพยานเพียงวันละไม่เกิน 400 บาทเท่านั้น เห็นว่าปัจจุบันค่าเงินได้เปลี่ยนแปลงไปมากทำให้เห็นได้ว่าเป็นเงินจำนวนน้อยมากหากเทียบกับปัจจุบัน คู่ความยอมไม่เกรงกลัวที่จะต้องถูกลงโทษด้วยมาตรการนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ควรปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติในเรื่องการกำหนดค่าป่วยการดังกล่าวข้างต้นให้สูงขึ้นตามความเหมาะสม เป็นวันละ 1,000 บาท เพื่อเป็นการปรามมิให้คู่ความขอเลื่อนคดีโดยที่ไม่มีความจริง ในอัตราค่าป่วยการที่ปรับสูงขึ้นเป็นวันละ 1,000 บาท

4.3.2 การไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีและงดสืบพยาน

ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้เลื่อนคดี คำสั่งไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีนี้จะมีผลประการใดต้องพิจารณาเป็นกรณีไป หากในวันนัดศาลก็อาจงดสืบพยานปากใดปากหนึ่งที่คู่ความอ้างว่ามาศาลไม่ได้หรืองดสืบพยานที่เหลือทั้งหมดหากเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นมีเจตนาต่อไปในทางประวิงคดี⁷² หากเป็นนัดที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่นำสืบ คู่ความฝ่ายนั้นก็จะเสียสิทธิในการซักค้านพยานที่นำสืบในนัดนั้น การไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีโดยไม่ให้สิทธิคู่ความที่ขอเลื่อนคดีซักค้านพยานที่นำสืบในนัดนั้น การงดสืบพยานปากใดปากหนึ่ง หรือพยานที่เหลือทั้งหมด

ดังนี้ถือว่าเป็นมาตรการลงโทษคู่ความที่ขอเลื่อนคดีที่สำคัญมาก แต่ปัญหาคือศาลไม่ค่อยใช้มาตรการนี้เคร่งครัดนี้มาก

4.3.3 การให้รับผิดชอบค่าทนายความ

หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของผู้พิพากษาคือ การควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้สามารถดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว เรียบร้อย และถูกต้องซึ่งถือว่าเป็นการให้ความยุติธรรมแก่คู่ความที่ดีที่สุด แต่ผู้พิพากษาส่วนใหญ่มักประสบกับอุปสรรคขัดขวางทำให้ไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาไปได้ด้วยความรวดเร็ว นอกจากนั้นแล้วการต้องเลื่อนการพิจารณาคดีอยู่บ่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นการเลื่อนคดีโดยดุลพินิจของศาลหรือเลื่อนโดยกฎหมาย เป็นผลกระทบทำให้การพิจารณาคดีล่าช้า ผู้เขียนเห็นว่าทนายความที่ยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีโดยมีเจตนาเพื่อประวิงคดีจะต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่าย ได้แก่ ค่าพาหนะในการเดินทางมาศาลและค่าเช่าที่พัก ศาลมีคำสั่งให้จ่ายแก่ตัวความและทนายความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือพยานที่มาศาลได้ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร สืบพยานเนื่องมาจากตัวของทนายความเอง โดยให้คู่ความยื่นคำคัดค้านการแสดงเหตุแห่งการเลื่อนคดีโดยมีเจตนาประวิงคดีของอีกฝ่ายหนึ่งยื่นแสดงต่อศาล

⁷² คำพิพากษาฎีกา 4442/2536, 696/2538.

การเลื่อน โดยดุลพินิจของศาล ได้แก่การเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีเพราะศาลไม่มีเวลาพอ เนื่องจากกิจธุระของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 38 การเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีเพราะรอคำชี้ขาดบางประการหรือศาลเห็นว่าจะทำให้ความยุติธรรมดำเนินไปด้วยดี หรือที่มักกล่าวกันอยู่เสมอว่า “เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 39 การเลื่อนคดีดังกล่าวข้างต้น ถือว่าเป็นการเลื่อนคดีโดยดุลพินิจศาล โดยแท้ นอกจากนี้มีการเลื่อนคดีเพราะคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขอเลื่อนคดีโดยอ้างเหตุจำเป็นของคู่ความหรือ ทัศนายนนั้น ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 ได้บัญญัติวางหลักเกณฑ์ไว้ 2 ประการคือ ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดีในครั้งต่อไป หลักเกณฑ์การอนุญาตให้เลื่อนคดี หมายความว่าศาลอาจสั่งให้เลื่อนคดีไปได้ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีเหตุจำเป็นที่จะขอเลื่อนคดี ถ้าไม่มีเหตุจำเป็นศาลจะใช้ดุลพินิจเห็นสมควรให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไม่ได้ เมื่อคู่ความมีเหตุจำเป็นและศาลสั่งให้เลื่อนคดีแล้วคู่ความนั้นจะขอเลื่อนการพิจารณาคดีอีกไม่ได้ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้และต้องแสดงให้เห็นที่พอใจศาลให้ได้ว่าถ้าศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนคดี จะทำให้เสียความยุติธรรม ซึ่งการสั่งให้เลื่อนการพิจารณาคดีดังกล่าว ศาลต้องพิเคราะห์ถึงเหตุแห่งการขอเลื่อนว่ามีเหตุผลความจำเป็นเพียงพอที่จะอนุญาตให้เลื่อนคดีได้ตามกฎหมายหรือไม่

ผู้เขียนเห็นว่าหากศาลอนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาคดี โดยไม่มีเหตุผลหนักแน่น เพียงพอหรือไม่เคร่งครัดในการร้องขอเลื่อนการพิจารณาคดี เช่น ผู้พิพากษาไม่มีเวลาเพียงพอที่จะ ตรวจสอบเหตุผลและข้อเท็จจริงในการขอเลื่อนการพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะยังมีคดีอื่นรอการพิจารณาคดีในวันนัดพิจารณาอีกหลายคดี ก็อาจส่งผลให้คู่ความฝ่ายที่มี เจตนาไม่สุจริตหรือต้องการประวิงคดีอาศัยโอกาสยื่นขอเลื่อนการพิจารณาคดีได้

4.3.4 การลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

การละเมิดอำนาจศาล เป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลไว้เป็นพิเศษโดยคำนึงถึงการผดุง รักษาความยุติธรรมเป็นหลัก เจตนารมณ์ก็เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วย ความเที่ยงธรรมรวดเร็วและเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง มาตรา 30-33 ถือเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริต

การละเมิดอำนาจศาลเป็นความผิดที่ศาลสั่งลงโทษได้เองโดยไม่มีผู้ใดร้องขอ การละเมิดอำนาจศาลของประเทศไทยจากการศึกษาค้นคว้าพบว่าส่วนใหญ่จะกรณีเรียกรับสินบน หรือประพฤติตนไม่เรียบร้อยบริเวณศาลแต่การใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาแพ่งโดยไม่สุจริต เช่นดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมีเจตนาไม่สุจริตหรือเพื่อประวิงคดีให้ล่าช้า ในประเทศฝรั่งเศสมี บทลงโทษถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาล ผู้เขียนเห็นว่าประเทศไทยควรจะนำมาปรับใช้กับกรณี ที่คู่ความยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีโดยมีเจตนาในทางประวิงคดีให้ชักช้าหากปรากฏว่าคู่ความมีเจตนา

ประวิงคดีอันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมีผลกระทบโดยทางอ้อมหาก คู่ความ ทนายความ หรือศาลละเลยไม่ให้ความสำคัญโดยมองว่าเป็นวัฒนธรรมปฏิบัติกันมาช้านาน โดยไม่เคร่งครัดที่จะลงโทษในกรณีดังกล่าว ดังนั้น หากทุกฝ่ายร่วมมือให้ความสำคัญโดยถือว่าเป็น บทลงโทษคู่ความฝ่ายที่มีเจตนาประวิงคดีต้องลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลเพื่อให้เช็ดหลาบ ตามมาตรา 30 ตอนท้ายให้ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาล โดยมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทตามมาตรา 33 อนึ่งการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลนั้นไม่ใช่การ ลงโทษทางอาญาถึงแม้จะขีมีโทษทางอาญามาใช้ คือโทษจำคุกหรือปรับก็ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษ ในทางอาญาเพราะถ้าถือว่าเป็นการลงโทษทางอาญาจะลงโทษอีกไม่ได้หรือฟ้องอีกไม่ได้เพราะ หลักในคดีอาญานั้นผู้กระทำผิดจะถูกพิจารณาโทษเพียงครั้งเดียวและมีมติของคณะกรรมการ กฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมายคณะที่ 6) มีความเห็นว่า “การกระทำละเมิดอำนาจศาลเป็นแต่เพียง การกระทำละเมิดต่ออำนาจหน้าที่ของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและรักษาความเรียบร้อย ในบริเวณศาล อันเป็นมาตรการตามวิธีบัญญัติเท่านั้น การดำเนินกระบวนการพิจารณาและรักษาความ สงบเรียบร้อยบริเวณศาลไม่ว่าจะเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งหรือคดีอาญาหรือการ รักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลในคดีแพ่งหรือคดีอาญา ก็มีใช้ความผิดทางอาญาแต่อย่างใด ฉะนั้นการกระทำละเมิดอำนาจศาลจึงไม่ใช่ความผิดทางอาญา” ดังนั้นจึงเป็นการปรามมิให้คู่ความ เลื่อนคดีซึ่งจะทำให้การพิจารณาคดีแพ่งเป็นไปโดยรวดเร็ว ปราศจากความล่าช้าเหมือนปัจจุบัน

4.4 การวิเคราะห์เชิงปริมาณจากบทสัมภาษณ์

บทสัมภาษณ์ผู้พิพากษา ที่มีทัศนคติต่อการพิจารณาคดีแพ่งจำนวน 5 ท่าน ดังนี้

1) ระบบการบริหารคดี Case Management ที่ผู้พิพากษาจะเข้าไปเกี่ยวข้อง

ผู้พิพากษาท่านที่ 1 เห็นว่า ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนต้องดำเนินกระบวนการพิจารณา คดีให้เสร็จภายในกำหนดวันนัดสืบพยานให้แล้วเสร็จภายในกำหนดนัด หากต้องมีการเลื่อนคดีด้วย เหตุจำเป็นต้องกระทำภายในกำหนดนัดเพื่อให้การนัดพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

ผู้พิพากษาท่านที่ 2 เห็นว่า เมื่อได้รับสำนวนคดีจะอ่านสำนวนเพื่อกำหนดประเด็น ข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบ ในวันนัดจะเจรจาว่าประเด็นใดคู่ความรับได้หรือไม่ หากรับไม่ได้จะ กำหนดประเด็นและหน้าที่นำสืบ สอบถามคู่ความว่าโจทก์ตั้งใจสืบพยานที่ปาก จำเลยตั้งใจ สืบพยานที่ปากและกำหนดวันนัดสืบพยานตามที่เห็นสมควรว่าก็นัด ส่งสำนวนเข้ากำหนดวันนัด พิจารณาคดีต่อเนื่อง เมื่อสืบพยานเสร็จจะกำหนดวันนัดฟังคำพิพากษา

ผู้พิพากษาท่านที่ 3 เห็นว่า รวบรวมปัญหาต่างๆ นำมาคิดหาทางแก้ไข ออกระเบียบ แนวทางปฏิบัติให้คู่ความทราบ ไกล่เกลี่ยก่อนนำคดีเข้าสู่การพิจารณาต่อเนื่องทุกคดีและกำหนด ประเด็นข้อพิพาทโดยชี้สองสถาน

ผู้พิพากษาท่านที่ 4 เห็นว่า สอบถามคู่ความเกี่ยวกับจำนวนพยานบุคคลที่ประสงค์ เข้านำสืบและควบคุมเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีหรือสอบถามคู่ความเพื่อรับพยานบุคคล กรณีที่เกี่ยวข้องเอกสารเพื่อตัดจำนวนพยานให้ลดน้อยลงตามที่เห็นสมควรและเป็นธรรมตามความ สมัยครใจของคู่ความเมื่อทราบจำนวนพยานบุคคลของแต่ละฝ่ายแล้ว จึงกำหนดนัดสืบพยานโจทก์ จำเลย ให้เหมาะสมกับจำนวนพยานบุคคลของแต่ละฝ่าย ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงความซับซ้อนของคดี และข้อมูลที่พยานมีส่วนเกี่ยวข้องรับรู้ด้วยว่า ประเด็นที่จะเบิกความว่ายาวและยุ่งยากหรือไม่ เพียงไร เช่นเรื่องเกี่ยวกับเทคนิคหรือวิชาชีพเฉพาะเพื่อความเหมาะสมที่จะได้กำหนดนัดได้ถูกต้อง เป็นพิเศษสำหรับพยานปากนั้นๆ และควรกำชับคู่ความให้ทราบด้วยว่าหากเป็นพยานบุคคลหรือ พยานเอกสารที่ประสงค์ให้ศาลออกหมายเรียกแล้วให้ดำเนินการ โดยเร็ว เพื่อขอหมายศาลแต่เนิ่นๆ ก่อนวันนัด เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาไม่มีพยานมาศาล อันจะเป็นเหตุให้กำหนดนัดที่นัดไว้ ล่วงหน้าต้องเน้นซ้ำเลื่อนไปอีก และหากเกิดปัญหาดังกล่าวยอมเป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาที่จะงด สืบพยานนั้นๆ เสียได้ตามสมควรเป็นกรณีไป เพราะถือว่าเรื่องทางแพ่งเป็นเรื่องที่คู่ความจะต้อง ปกป้องรักษาสิทธิของตนเองด้วยมิใช่เป็นกรณีเรื่องเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้

ผู้พิพากษาท่านที่ 5 เห็นว่า การจัดการสำนวนคดีที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จตาม กำหนดนัด

2) ท่านจะทำให้คดีที่รับผิดชอบอยู่ให้เสร็จทันภายในกำหนดเวลาได้อย่างไร

ผู้พิพากษาท่านที่ 1 เห็นว่า การรับผิดชอบงานคดีถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่ความและ ของผู้พิพากษาที่ทำงานร่วมกันโดยคู่ความจะต้องทราบวันนัดสืบพยานก่อนถึงวันสืบพยานจริงโดย มีกำหนดวันนัดที่สูงชันนัดความ คู่ความมีหน้าที่ต้องมีความพร้อมที่จะนำพยานเข้าสืบตามกำหนด เมื่อถึงวันนัดศาลมีอำนาจในการควบคุมการพิจารณาคดีรวมถึงการสืบพยานแต่ละฝ่ายให้เป็นไป ตามกำหนดที่มีการนัด วัน เวลา และระยะเวลาการสืบพยานแต่ละปาก

ผู้พิพากษาท่านที่ 2 เห็นว่า สืบพยานตามที่กำหนดไว้และเร่งรัดให้สืบพยานให้ทัน ภายในเวลาแม้ล่วงเลยเวลาราชการหากสามารถสืบพยานให้เสร็จทันและจบคดีก็จะสะดวกเวลาเพื่อให้ คดีเสร็จตามกำหนดนัด และกำหนดวันนัดฟังคำพิพากษาต่อไป

ผู้พิพากษาท่านที่ 3 เห็นว่า สืบพยานตามกรอบระยะเวลา เจริญไกล่เกลี่ยคู่ความ นัดพร้อมเพื่อสอบถามเรื่องพยานหลักฐานที่คู่ความจะนำมาสืบว่ามีความพร้อมหรือมีปัญหาใดซึ่ง จะได้แก้ไขได้ก่อนถึงวันนัดสืบพยานและควบคุมการถามพยานให้อยู่ในประเด็นข้อพิพาท

ผู้พิพากษาท่านที่ 4 เห็นว่า ดำเนินกระบวนการพิจารณาตามกำหนดนัดโดยเคร่งครัด ไม่เลื่อนคดีโดยไม่มีเหตุจำเป็น ในส่วนของพยานจะกำชับทนายความให้ดำเนินการติดตาม หรือ ขอหมายเรียกพยาน หากดำเนินการตามข้อหนึ่งในเรื่องการบริหารคดีอย่างเป็นระบบแล้วย่อมมีส่วนช่วยให้การดำเนินคดีต่อมาในชั้นสืบพยานเป็นไปด้วยความสะดวก และรวดเร็ว

ผู้พิพากษาท่านที่ 5 เห็นว่า ผู้พิพากษาต้องเอาสำนวนคดีไปศึกษาประเด็นแห่งคดี โดยละเอียดและพยายามควบคุมการพิจารณาคดีให้เป็นไปโดยเคร่งครัด เพื่อป้องกันไม่ให้คู่ความ สืบนอกประเด็นอันจะทำให้เสียเวลา

3) ในคดีที่นัดพิจารณาคดีหากพิจารณาคดีเสร็จก่อนจะนำวันนัดที่เหลือไปใช้ในการบริหารคดีอื่นได้อย่างไร

ผู้พิพากษาท่านที่ 1 เห็นว่า หากพิจารณาคดีเสร็จก่อนจะนำวันนัดที่เหลือไปใช้ในการบริหารคดีอื่นที่ยังมีงานค้าง เช่น การเขียนร่างคำพิพากษาในคดีอื่นที่รออ่าน และการตรวจร่าง คำพิพากษาหรือตรวจร่างคำพิพากษาที่มีการส่งพิมพ์และส่งกลับมาเพื่อลงนามในคำพิพากษา การตรวจร่างคำพิพากษาคือต้องค้คณะรวมถึงการปรึกษาคดีกับผู้บริหาร

ผู้พิพากษาท่านที่ 2 เห็นว่า ตรวจงาน ตรวจสำนวนคดีอื่น รีบร่างคำพิพากษาให้เสร็จเพื่อจะได้มีเวลาตรวจทานคำพิพากษา สั่งงานที่เจ้าหน้าที่เสนองานสำนวนคดีอื่นเพื่อส่ง ตรวจสอบสำนวนคดีอื่นว่ามีผลหมายเข้ามาหรือไม่ หากไม่มีให้เจ้าหน้าที่รีบติดตามผลหมาย เพื่อจะได้มีพยานมาศาลในวันนัดโดยไม่ต้องมีการขอเลื่อนคดี และตรวจดูสำนวนว่าคดีน่าจะมีการเจรจาตกลงกันได้หรือไม่

ผู้พิพากษาท่านที่ 3 เห็นว่า เขียนคำพิพากษา และให้มีศูนย์นัดคดีเพื่อติดต่อไปยัง คู่ความในคดีอื่น สอบถามการเปลี่ยนแปลงวันนัดสืบเดิมที่นัดไว้มานาน นำวันนัดที่ว่างมาเป็นวันนัด เจรจาไกล่เกลี่ยโดยเจ้าของสำนวนไกล่เกลี่ยเอง

ผู้พิพากษาท่านที่ 4 เห็นว่า เป็นเรื่องยากและปกติคดีทั่วไปแต่ละเรื่องจะสืบพยาน ประมาณเรื่องละไม่เกิน 1 สัปดาห์ (เว้นแต่ประเภทคดีที่ซับซ้อน) ดังนั้นหากพิจารณาคดีเสร็จ ก่อนกำหนดนัดแล้วย่อมทราบล่วงหน้าก่อนครบกำหนดนัดเดิมกระชั้นชิด ไม่อาจแจ้งคู่ความ ในคดีอื่นให้มาศาลในวันนัดที่ว่างได้ทัน เพราะการแจ้งกำหนดนัดมีกรณีขอกฎหมายเข้ามา เกี่ยวข้องด้วยที่จะต้องเป็นการแจ้งโดยชอบด้วยกฎหมาย หากปิดหมายต้องใช้เวลาเพิ่มอีกถึง 15 วัน จึงไม่อาจแจ้งคู่ความได้ทันในสัปดาห์เดียวเพราะอาจมีกรณีเรื่องขาคัดพิจารณาเข้ามา เกี่ยวข้องอีกด้วย ในเรื่องการส่งหมายนัดว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เว้นแต่จะให้เจ้าหน้าที่ ศูนย์นัดความ โทรศัพท์ติดต่อคู่ความในคดีอื่นให้มาศาลในวันนัดที่ว่างนั้น และต้องเป็นกรณี คู่ความสมัครใจมาศาล แต่ถ้าไม่มาศาลย่อมไม่อาจดำเนินการไปในการที่เป็นผลร้ายแก่คู่ความ

ได้เพราะเป็นเรื่องนอกกฎหมายประสานงานเองภายในและเป็นธรรมชาติโดยทั่วไปที่ฝ่าย
จำเลยยอมไม่ประสงค์ ให้ความร่วมมือแต่เห็นว่าการประสานเพื่อให้นำพุดคุย
ไกล่เกลี่ยโดยผู้พิพากษาจะเกิดเป็นประโยชน์และเป็นไปได้มากกว่า

ผู้พิพากษาท่านที่ 5 เห็นว่า เป็นไปได้ยากเนื่องจากคดีโดยทั่วไปแล้วศาลจะกำหนด
วันนัดพิจารณาเพียงแค่ 4 นัด (4 วัน) ดังนั้นหากเสร็จก่อนกำหนดจึงมีระยะเวลากระชั้นชิด เพราะ
การแจ้งให้คู่ความทราบนัดนั้นตามกฎหมายเพราะต้องเป็นหมายของศาลซึ่งบางกรณีจะต้องใช้
ระยะเวลา 15 วัน อีกทั้งยังต้องหาคดีที่มีวันนัดพอดีกับวันว่างที่ศาลเหลือเนื่องจากแต่ละคดีมีวันนัด
ไม่เท่ากันถึงจะมีผลตามกฎหมายประกอบกับคู่ความเองก็นัดคดีไว้ล่วงหน้าแล้ว หากเลื่อนคดีมา
ก่อนกำหนดอาจเป็นปัญหาในการติดตามพยาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งฟ้องที่ศาลหมายเรียกเข้ามาในคดี
ไม่ว่าพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุหากสืบพยานก่อนกำหนดอาจไม่ได้พยานหลักฐานมา
สืบครบภายในวันนัดที่เลื่อนเข้ามา อีกทั้งคู่ความบางฝ่ายอาจต้องอาศัยระยะเวลาก่อนถึงวันนัดเดิม
หากพยานหลักฐานบางอย่างเพื่อสู้คดี

4) ผลเสียต่อการพิจารณาคดีต่อเนื่องกรณีคู่ความขอเลื่อนคดี

ผู้พิพากษาท่านที่ 1 เห็นว่า ทำให้คดีไม่เสร็จตามกำหนดนัดที่มีการกำหนดเวลา
ไว้ พยานที่มาศาลแล้วอาจไม่ได้รับความสะดวกต้องมาศาลหลายครั้ง คดีที่มีการขอเลื่อนคดี
อาจไปกระทบกระเทือนกับวันนัดพิจารณาในคดีอื่นทำให้วันนัดของผู้พิพากษาต้อง
คลาดเคลื่อนและกระบวนการพิจารณาคดีที่ล่าช้าเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม

ผู้พิพากษาท่านที่ 2 เห็นว่า ศาลไม่มีวันว่างให้ คู่ความต้องเลื่อนคดีเสียเวลาและ
ค่าใช้จ่ายในการมาศาลหลายครั้ง และหากศาลแทรกวันว่างให้หากหน้าบัลลังก์ล้มลงวันนัดใน
คอมพิวเตอร์ผู้บริหารอาจจ่ายสำนวนมาให้ทำให้คดีช้าซ้อนได้และมีปัญหาในการสืบพยานอาจทำ
ให้สืบพยานคดีไม่เสร็จทั้งสองคดี

ผู้พิพากษาท่านที่ 3 เห็นว่า ระยะเวลาเน้นช้าออกไปมาก

ผู้พิพากษาท่านที่ 4 เห็นว่า คดียอมล่าช้าไม่เข้าไปตามการวางแผนคดีและต้องนำ
คดีไปแทรกนัดใหม่ในวันว่างของผู้พิพากษาที่อาจนำไปใช้บริหารคดีทางอื่น เช่น ใช้เป็นวันสำหรับ
ร่างคำพิพากษา ซึ่งหากปรากฏว่าคู่ความและพยานไม่สามารถมีวันว่างตรงตามวันนัดที่ว่างดังกล่าว
ได้ ก็จะต้องนำคดีไปนัดใหม่ต้องต่อคิวกับศูนย์นัดความ

ผู้พิพากษาท่านที่ 5 เห็นว่า ทำให้ต้องยกเลิกวันนัดทั้งหมดที่เหลือไปหาวันว่างอื่น
ของศาลรวมทั้งของคู่ความและของพยานซึ่งอาจทำให้ต้องเลื่อนคดีออกไปไกล

5) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ผู้พิพากษาท่านที่ 1 กล่าวว่า การเคร่งครัดในการบริหารคดีแพ่งนั้น บางครั้งก็นำมาซึ่งอุปสรรคในการประนีประนอมยอมความของกลุ่มความเพราะคู่ความอาจต้องการเวลาในการเจรจา ในหลายๆ ประเด็น ซึ่งอาจต้องใช้ระยะเวลาในการเจรจาและต้องรอกระบวนการทางธุรกิจของกลุ่มความซึ่งอาจต้องใช้ระยะเวลาเพราะหากมีการตกลงกันได้ ย่อมเป็นผลดีกว่าการบังคับตามคำพิพากษา

ผู้พิพากษาท่านที่ 2 กล่าวว่า คู่ความที่กำหนดวันนัดไว้ล่วงหน้าไม่ควรขอเลื่อนคดี และศาลจะใช้ดุลพินิจเด็ดขาดในการขอเลื่อนคดี

บทสัมภาษณ์ทนายความ ที่มีทัศนคติต่อการพิจารณาคดีแพ่งจำนวน 9 ท่าน ดังนี้

1) กรณีทนายความอ้างป่วยเจ็บและมีใบรับรองแพทย์มาแสดงต่อศาล เห็นควรให้มีการกำหนดระเบียบปฏิบัติข้อตกลงระหว่างศาล และสภาทนายความ โดยมีใบรับรองแพทย์อีกหนึ่งฉบับโดยแพทย์ระบุเหตุผลป่วยเจ็บจนไม่สามารถมาดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ ท่านเห็นด้วยหรือไม่

ทนายความท่านที่ 1 เห็นว่า เป็นดุลพินิจของศาลหากทนายความประวิงคดี ศาลสามารถยื่นเรื่องเสนอต่อสภาทนายดำเนินการมรรยาททนายความต่อไป

ทนายความท่านที่ 2 เห็นว่า เป็นสิ่งที่ดีในการแก้ไขปัญหาการขอเลื่อนคดีโดยแอบอ้างการป่วยเจ็บมาประวิงคดีอย่างได้ผล ในปัจจุบันศาลมักจะทำการอนุญาตให้มีการเลื่อนคดีได้ ซึ่งบางครั้งทนายความนั้น ไม่ได้มีการป่วยเจ็บจริง แต่ไม่มีความพร้อมมาศาลเนื่องจากเหตุผลต่างๆ

ทนายความท่านที่ 3 เห็นว่า ทนายความขอเลื่อนคดีเนื่องจากป่วยเจ็บจนไม่สามารถมาดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ป้องกันการที่ทนายความใช้เป็นข้ออ้างในการประวิงคดี

ทนายความท่านที่ 4 เห็นว่า เป็นการสร้างขั้นตอนให้มีความยุ่งยากมากขึ้นโดยไม่จำเป็น เนื่องจากเมื่อทนายความอ้างป่วยเจ็บและมีใบรับรองแพทย์มาแสดงต่อศาลแล้ว ก็เป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาว่าควรให้เลื่อนคดีได้หรือไม่

ทนายความท่านที่ 5 เห็นว่า เป็นการสร้างภาระแก่ทนายความเกินความจำเป็น เพราะใบรับรองแพทย์ที่ระบุเหตุผลว่าป่วยเจ็บและไม่สามารถมาทำงานได้ ก็น่าจะเพียงพอแล้ว เพราะแพทย์คงไม่กล้าทำคำรับรองอันเป็นเท็จซึ่งมีการตรวจสอบโดยองค์กรของแพทย์

ทนายความท่านที่ 6 เห็นว่า ทำการปฏิเสธที่จะรับฟังใบรับรองแพทย์ที่ออกตามคลินิกต่างๆ เนื่องจากหากเป็นใบรับรองแพทย์ที่ออกโดยโรงพยาบาลของรัฐ นั้นจะแสดงให้เห็นว่ามีการป่วยเจ็บที่แท้จริง เนื่องจากแพทย์ต้องทำการตรวจร่างกายของผู้ที่เข้ารับการรักษาซึ่งเป็นจุดที่

เห็นได้ชัดว่าต่างกับการตรวจที่คลินิก ซึ่งหากศาลทำการรับฟังเฉพาะใบรับรองแพทย์ที่ออกโดยแพทย์ที่ประจำอยู่โรงพยาบาลของรัฐแล้ว

นายความท่านที่ 7 เห็นว่า ควรจะนำแพทย์ที่รักษามาเบิกความต่อศาลหรือให้แพทย์ทำบันทึกถึงอาการของโรคนั้นโดยละเอียด ว่าถึงขนาดใด และ ให้ส่งมายังศาล น่าจะเป็นผลดีมากกว่าที่จำต้องมีใบรับรองแพทย์อีกฉบับหนึ่ง

นายความท่านที่ 8 เห็นด้วย ควรจะให้แพทย์ระบุให้ชัดเจนถึงสาเหตุป่วยเจ็บจนไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลได้

นายความท่านที่ 9 เห็นว่า มีใบรับรองแพทย์เพียงฉบับเดียวเป็นการเพียงพอ ดังนั้นหากใบรับรองแพทย์อีกฉบับ ใบรับรองแพทย์ฉบับแรกก็ไม่มีผลใดๆ ที่จะรับรอง

2) กรณีมีการสืบพยานต่อเนื่องและต่อมาเกิดการเลื่อนคดีเนื่องจากหากเกิดปัญหา นายความไม่สามารถมาศาลได้เนื่องจากมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้หรือนายความป่วยโรคร้ายแรง ควรถอนตัวจากการเป็นนายความและแต่งตั้งนายความคนใหม่แทนตนเพื่อให้การพิจารณาคดีรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นท่านเห็นด้วยหรือไม่

นายความท่านที่ 1 เห็นด้วยความเจ็บป่วยห้ามกันไม่ได้

นายความท่านที่ 2 เห็นว่า วิธีดังกล่าวนี้ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ซึ่งหากจะแก้ปัญหานี้ควรมีการกำหนดมาตรการอื่นเข้ามาแทน

นายความท่านที่ 3 เห็นว่า เพื่อความสะดวกในการพิจารณาคดีคู่ความทั้งสองฝ่ายจะได้ไม่เสียเวลาและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

นายความท่านที่ 4 เห็นว่า ควรถอนตัวจากการเป็นนายความและแต่งตั้งนายความคนใหม่แทนตนและให้คู่ความแต่งตั้งนายความให้ทันในนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง เพื่อให้การพิจารณาคดีให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นายความท่านที่ 5 เห็นว่า การที่จะบังคับให้นายความต้องถอนตัวอาจขัดความประสงค์ของตัวความ และกรณีที่จะเข้าข่ายของการประวิงคดีหรือไม่ น่าจะอยู่ในดุลพินิจที่ศาลจะพิจารณาได้เอง

นายความท่านที่ 6 ไม่เห็นด้วย หากคู่ความฝ่ายใดแต่งตั้งนายใหม่ และขอลถอนนายเก่า ตัวนายใหม่นิยมขอเลื่อนคดีเตรียมเอกสาร ซึ่งอาจทำให้คดีล่าช้ากว่าเดิมและอาจส่งผลเสียหายต่อเจ้าของคดี

นายความท่านที่ 7 เห็นว่า จะส่งผลให้การพิจารณาคดีล่าช้า หรือ หากศาลเห็นว่า นายความไม่อาจทำหน้าที่ได้เพราะเหตุดังกล่าว ศาลอาจให้นายของศาลหรือนายขอแรง เข้าทำหน้าที่แทนได้ เพื่อรักษาสีทริขของคู่ความ ซึ่งจะเป็นผลดีมากกว่าการให้เลื่อนคดีไปทั้งคดี

ทนายความท่านที่ 8 เห็นว่า กรณีมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้นั้นเป็นเหตุสุดวิสัยที่ไม่อยากให้เกิดขึ้น แต่เมื่อมีผลกระทบต่อการศึกษาคดีแต่หากการแต่งตั้งทนายความคนใหม่เพื่อพิจารณาคดีแทน ก็จะมีปัญหาเกี่ยวกับการเตรียมคดีให้มีประสิทธิภาพเพราะเหตุอันมิอาจก้าวล่วงได้อาจเกิดขึ้นในปัจจุบันทันด่วน ไม่มีผู้ใดคาดคิดล่วงหน้าได้ ซึ่งอาจมีผลทำให้คู่ความเสียหายได้

ทนายความท่านที่ 9 เห็นว่า การที่คู่ความแต่งตั้งทนายความนั้นและเน้นบุคคลเชื้อชาติที่สามารถทำหน้าที่ให้แก่ตนได้ การที่จะให้ทนายความถอนตัวและให้คู่ความตั้งทนายความคนใหม่นั้นเพื่อให้ได้ทันนัดพิจารณาเห็นว่าไม่ถูกต้องและเป็นการทำให้คู่ความเสียเปรียบในทางคดี เนื่องจากการสืบพยานทนายความจะต้องซักข้อเท็จจริงในคดีพร้อมต้องเตรียมพยานหลักฐานให้กระชั้นรัดกุมหากตั้งทนายความใหม่และพิจารณาคดีเพื่อให้คดีรวดเร็วจะเป็นการทำให้คู่ความฝ่ายนั้นเสียเปรียบและไม่เกิดความเป็นธรรมในทางคดีและทนายความก็ดำเนินคดีไปโดยไม่มีประสิทธิภาพทำให้คู่ความเสียเปรียบ

3) กรณีที่ท่านในฐานะทนายความมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้และต้องร้องขอเลื่อนคดีในกรณีมีการนัดสืบพยานต่อเนื่องไว้ล่วงหน้า ท่านเห็นว่าค่าป่วยการ ค่าพาหนะ และค่าที่พัก (ตารางท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง) ตามสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันและท่านเห็นควรกำหนดให้เท่าไร

ทนายความท่านที่ 1 เห็นว่า เป็นดุลพินิจของศาลที่จะกำหนด

ทนายความท่านที่ 2 เห็นว่า เป็นจำนวนเงินที่น้อยมากหากเทียบกับการครองชีพในปัจจุบัน โดยคำนึงถึงตัวบุคคลที่มาให้การเป็นพยานเป็นรายตัวออกไป ส่วนค่าพาหนะและค่าเช่าที่พักนั้น ศาลควรกำหนดให้ตามความเป็นจริงที่พยานได้จ่ายไป

ทนายความท่านที่ 3 เห็นว่า การเพิ่มค่าป่วยการ ค่าพาหนะ และค่าที่พัก ให้แก่คู่ความ

ทนายความท่านที่ 4 เห็นว่า กำหนดให้ในจำนวนที่เป็นกลางและมีมาตรฐานเดียวกัน เช่น ค่าที่พักควรเป็นราคากลางๆ ตามมาตรฐานทั่วไป (ไม่ใช่ให้ในราคาที่พัก 5 ดาว) ซึ่งจำนวนเท่าไรนั้นศาลควรใช้ดุลพินิจกำหนดโดยอ้างอิงจากราคากลางซึ่งเป็นปัจจุบัน เช่น ราคาน้ำมัน คำนวณให้ในราคาปัจจุบัน ณ วันที่ศาลมีคำสั่งกำหนด

ทนายความท่านที่ 5 เห็นว่า ให้ตามราคามาตรฐานทั่วไป เช่น ค่าพาหนะกำหนดให้ในเกณฑ์รถโดยสาร (บขส.) ชั้นป.1 ไม่ต้องถึงระดับวีไอพี

นายความท่านที่ 6 เห็นว่า ควรจะกำหนดจำนวนเงินตามสภาพอาชีพของพยานที่ทำการเบิกความเป็นพยาน โดยทำการเฉลี่ยตามรายได้ที่แท้จริง ซึ่งหากศาลทำเช่นนี้ปัญหาการไม่มาศาลของพยานก็จะไม่มีและจะส่งผลให้คดีดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว

นายความท่านที่ 7 เห็นว่า ในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน ศาลควรจะกำหนดค่าให้สูงขึ้น

นายความท่านที่ 8 เห็นว่า ควรจะพิจารณาถึงความจำเป็นและหน้าที่การงานของพยานที่เสียสละเวลาเป็นสำคัญจะศาลจะต้องสอบถามและตรวจสอบให้ชัดเจนว่าพยานแต่ละท่านมีภาระค่าใช้จ่ายที่แท้จริงเท่าใดตามสภาพเป็นจริงซึ่งพยานแต่ละท่านจะมีค่าใช้จ่ายในความจำเป็นไม่เท่ากัน

นายความท่านที่ 9 เห็นว่า ค่าป่วยการ ค่าพาหนะและค่าที่พักจะกำหนดตายตัวไม่ได้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจศาลและความเหมาะสมของพยาน

4) ผลเสียต่อการพิจารณาคดีต่อเนื่องกรณีคู่ความขอเลื่อนคดี

นายความท่านที่ 1 เห็นว่า เกิดความล่าช้า ควบคุมมิให้มีการเลื่อนคดีโดยฟุ่มเฟือย

นายความท่านที่ 2 เห็นว่า ย่อมไม่เป็นผลสำเร็จและยังส่งผลต่อคดีดังกล่าว อีกทั้งพยานหลักฐานทั้งหมดที่จะนำมาใช้ประกอบการพิจารณาหากปล่อยให้เนิ่นช้าออกไปย่อมส่งผลต่อคดี สิ่งที่ได้เห็นได้ชัดคือ พยานบุคคล ที่จะมาเบิกความต่อศาลหากมีการทำการพิจารณาต่อเนื่องข้อมูลที่ได้น่าเชื่อถือมีความชัดเจนถูกต้องกว่าการปล่อยให้พยานมาเบิกความเมื่อเวลาผ่านไปนานแล้ว

นายความท่านที่ 3 เห็นว่า ทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความล่าช้า เสียเวลา เสียค่าใช้จ่าย เพิ่มภาระให้ศาล

นายความท่านที่ 4 เห็นว่า ทำให้คดีมีความล่าช้าออกไป และการเลื่อนคดีอาจกระทบต่อการกำหนดวันนัดพิจารณาใหม่

นายความท่านที่ 5 เห็นว่า ณ ปัจจุบันการนัดคดีล่วงหน้าใช้เวลาในแต่ละนัดค่อนข้างยาวนาน การเลื่อนคดีย่อมทำให้คดีมีความล่าช้าเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจมีผลต่อความยุติธรรมในคดีได้

นายความท่านที่ 6 เห็นว่า กระบวนการพิจารณาในศาลย่อมล่าช้าลงส่งผลตามมาในระยะยาวคือทำให้มีคดีสันศาลผลอีกอย่างหนึ่งที่ตามมาคือก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความฝ่ายที่เสียหายซึ่งมาพึ่งหวังบารมีและอำนาจศาลเพื่อให้ได้รับการบรรเทาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

นายความท่านที่ 7 เห็นว่า เกิดผลเสียต่อศาล คู่ความและพยานบุคคล

นายความท่านที่ 8 เห็นว่า เกิดผลเสียต่อคู่ความ ทุกฝ่ายจะต้องเตรียมพยานหลักฐานเพื่อนำสืบซึ่งพยานบุคคลแต่ละฝ่ายบางท่านจะต้องขอหมายและติดตามตัวเพื่อนำสืบพยานในชั้นศาล ซึ่งพยานเหล่านี้จะมาเบิกความในฐานะพยาน ซึ่งไม่มีส่วนได้เสียในคดีและมี

ความยินดีที่จะเป็นพยานให้แต่เมื่อคดีได้มีวันนัดพิจารณาได้แล้วถูกเลื่อนออกไปทำให้พยานบางท่านไม่สะดวกที่จะมาในครั้งต่อไปทำให้เกิดผลเสียกับคดีได้

นายความท่านที่ 9 เห็นว่า ทำให้เกิดความล่าช้าเนื่องจากการพิจารณาคดีต่อเนื่องนั้นประสงค์ให้คดีเกิดความรวดเร็วและเป็นช่องทางให้คู่ความเกิดการประวิงคดี

5) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

นายความท่านที่ 1 เห็นว่า ควรมีการไกล่เกลี่ยทำให้คดีแพ่งเสร็จรวดเร็ว และศาลต้องใช้ดุลพินิจควบคุมความเหมาะสมเพื่อมิให้มีการเลื่อนคดีและเพื่อประวิง

นายความท่านที่ 2 เห็นว่า การเลื่อนคดีในศาลไทยเป็นสิ่งที่มิได้อยู่เกือบทุกคดีซึ่งบางคดีมีการขอเลื่อนคดีถึงสองนัดติดกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าหากศาลอนุญาตดังกล่าวย่อมส่งผลให้คดีดังกล่าวล่าช้าออกไปและจะส่งผลเสียหลายอย่างตามมาดั่งนั้น หากมีการขอเลื่อนคดีศาลควรจะใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคำร้องเพื่อมิให้เกิดการประวิงคดีเกิดขึ้นและจะทำให้คดีนั้นสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาไปได้อย่างรวดเร็ว

นายความท่านที่ 3 เห็นว่า ควรแจ้งให้ศาลและคู่ความทราบ เพื่อจะได้ไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายอีกทั้งคู่ความบ้างท่านต้องลงงานจากการทำงานประจำ หรือที่มีกิจการส่วนตัวก็ต้องปิดกิจการเพื่อมาศาล ผลเสียที่ตามมาอาจไม่ใช่การดำเนินกระบวนการพิจารณาล่าช้าเพียงอย่างเดียว

นายความท่านที่ 4 เห็นว่า หากเป็นกรณีเร่งด่วนและฉุกเฉินจริง อีกทั้งหากนัดพิจารณานั้นเป็นนัดพิจารณาในประเด็นสำคัญของคดี เพื่อความยุติธรรมก็ควรอนุญาตให้เลื่อนคดีได้ เพื่อประโยชน์ของคู่ความฝ่ายนั้น

นายความท่านที่ 5 เห็นว่า การเลื่อนคดีเป็นเหตุที่นายความหลายคนมักนำมาใช้เป็นวิธีการในการประวิงคดี ซึ่งมีการกระทำมานานแล้ว ทางแก้ไขในปัจจุบันมักอยู่กับศาลจะใช้ดุลพินิจว่าเหตุการณ์เลื่อนคดีนั้นๆ มีความเหมาะสมเพียงใด แต่หากเป็นกรณีสุดวิสัยโดยแท้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลก็สมควรอนุญาตให้เลื่อนคดีได้ โดยพิจารณาจากหลักฐานที่นำมาเสนอประกอบการขอเลื่อนคดี

นายความท่านที่ 6 เห็นว่า มาตรการที่จะทำให้คดีเดินไปโดยรวดเร็วไม่สะดุดนั้นไม่เพียงแต่บุคคลใดบุคคลหนึ่งต้องกระทำแต่ต้องเป็นการร่วมมือกันภายในคดีนั้นและบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดคือ ผู้พิพากษาในคดี กล่าวคือ หากผู้พิพากษาทำการตรวจสอบคำร้องต่างๆของนายความ ให้ละเอียดรอบคอบ ทำการเข้มงวดในคดี เช่น คำร้องขอเลื่อนคดี การประวิงคดีที่ย่อมเกิดขึ้นโดยยากส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพสามารถเหยี่ยวความเสียหายให้แก่คู่ความโดยแท้จริง

นายความท่านที่ 7 เห็นว่า ควรจะกระทำเฉพาะมีความจำเป็นจริงๆเท่านั้น หากนำเหตุอันเกิดจากความบกพร่องของตน มาเป็นข้ออ้างเพื่อใช้ในการขอเลื่อนคดี เพราะมิฉะนั้นจะส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมโดยรวมของกระบวนการยุติธรรม

นายความท่านที่ 8 เห็นว่า ควรให้มีข้อกำหนดเป็นระเบียบปฏิบัติโดยเคร่งครัด โดยในการดำเนินคดีแต่ละครั้งให้คู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องมีนายความหลัก 1 ท่าน และแต่งตั้งนายความสำรองอีก 1 ท่าน เพื่อป้องกันปัญหาในการเลื่อนคดีในกรณีที่พิจารณาคดีต่อเนื่องซึ่งได้กำหนดนัดไว้ล่วงหน้า

นายความท่านที่ 9 เห็นว่า ในการประกอบวิชาชีพนายความ นายความควรตระหนักถึงผลดี ผลร้ายของคู่ความแต่ละฝ่ายและคำนึงถึงคุณธรรมทางกฎหมายเน้นหนักหลักในการดำเนินวิชาชีพนายความและควรใช้กฎหมายให้นั้นกฎหมาย ในทางเลื่อนคดีนายความควรเน้นผลดี ผลเสียของคู่ความทั้งฝ่ายที่มีใช้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพื่อมิให้เกิดความเสียเปรียบของฝ่ายใด จึงควรดำเนินคดีไปอย่างต่อเนื่องทั้งคดีในการฟ้องคดีแต่ละครั้งกว่าจะกำหนดวันนัดสืบพยานได้บางคดีก็ครึ่งปีหรือเป็นปี หากมีการเลื่อนคดีก็เกิดความเสียหายอย่างต่อเนื่อง นายความจึงควรเน้นคุณธรรมไปพร้อมกับการใช้กฎหมาย

ผู้เขียนมีความเห็นว่ากฎหมายมีวัตถุประสงค์ที่จะให้มีการพิจารณาคดีต่อเนื่องที่ละคดีติดต่อกันไปจนกว่าคดีจะแล้วเสร็จเห็นว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแฝงเป็นความรับชอบและเป็นหน้าที่ของคู่ความ นายความและผู้พิพากษาที่ต้องให้ความร่วมมือประสานการทำงานร่วมกัน ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแฝงโดยคู่ความ และนายความต้องไม่ขอเลื่อนคดีเนื่องจากการเลื่อนคดีจะส่งผลกระทบต่อให้เกิดผลเสียหายเป็นอย่างมากซึ่งทำให้การพิจารณาคดีไม่เสร็จตามกำหนดนัดที่มีการกำหนดเวลาไว้ พยานที่มาศาลแล้วอาจไม่ได้รับความสะดวกต้องมาศาลหลายครั้ง คดีที่มีการขอเลื่อนคดีอาจไปกระทบกระเทือนกับวันนัดพิจารณาในคดีอื่นทำให้วันนัดของผู้พิพากษาต้องคลาดเคลื่อนทำให้ต้องยกเลิกวันนัดทั้งหมดที่มี และต้องไปกำหนดหาวันว่างใหม่กับศูนย์นัดความของศาลตามคิวที่จัดลำดับไว้รวมอาจทำให้ต้องเลื่อนคดีออกไปนาน คดีที่มีการเลื่อนคดีย่อมล่าช้าไม่เป็นไปตามการวางแผนคดีและต้องนำคดีไปแทรกนัดใหม่ในวันว่างของผู้พิพากษาที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบในการนำไปใช้บริหารงานคดีทางอื่นเนื่องจากคู่ความจะต้องทราบวันเวลานัดสืบพยานก่อนถึงวันนัดสืบพยานจริง โดยมีการกำหนดวันนัดที่ศูนย์นัดความ คู่ความมีหน้าที่ต้องมีความพร้อมและความรับผิดชอบในการนำพยานเข้าสืบตามกำหนด เมื่อถึงวันนัดศาลมีอำนาจในการควบคุมกระบวนการพิจารณาคดีรวมถึงการสืบพยานแต่ละฝ่ายให้เป็นไปตามกำหนดที่มีการนัด วัน เวลา และระยะเวลาการสืบพยานแต่ละปาก และให้อำนาจศาลควบคุมมิให้มีการเลื่อนคดีอย่างเคร่งครัด ดังนี้เมื่อคดีเข้าสู่ระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่องและ

คู่ความยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีในระหว่างระยะเวลาพิจารณาคดีคดีต่อเนื่องดังกล่าว เพื่อป้องกันมิให้มีการเอาเปรียบหรือประวิงคดีทำให้คู่ความอีกฝ่ายและพยานที่มาศาลต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการมาศาล เมื่อคดีเสร็จภายในกำหนดวันนัดพิจารณาคดี และกระบวนการพิจารณาคดีที่ล่าช้าเท่ากับเป็นการปฏิเสธความยุติธรรมทำให้คดีเสร็จไปด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม

ปัญหาการเลื่อนคดีทำให้ คดีสิ้นศาลและการพิจารณาคดีล่าช้าจึงอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาอันดับต้นๆ ของกระบวนการยุติธรรม แนวทางแก้ไขปัญหามีดังนี้

1) การปรับปรุงแก้ไขตัวองค์กรของกระบวนการยุติธรรมซึ่งได้แก่ศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งปัญหาที่ควรปรับปรุงแก้ไขเนื่องมาจากมีความไม่สมดุลกันระหว่างปริมาณคดีที่มาสู่ศาล กับจำนวนบุคลากร ห้องพิจารณาคดีที่เพียงพอกับจำนวนผู้พิพากษาและอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องมือรวมทั้งปัญหาเรื่องการจัดองค์กรและการบริหารจัดการภายในสำนักงานศาลยุติธรรม

2) การปรับปรุงขั้นตอนกระบวนการพิจารณาต่างๆ ในศาล หากกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่กำหนดไว้ไม่สอดคล้องกับสภาพของสังคมหรือไม่มีประสิทธิภาพแล้ว ก็จะส่งผลกระทบต่ออุปสรรคต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณา และอาจเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความที่ไม่สุจริตหาทางหลีกเลี่ยงหรือบิดเบือนการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาเพื่อเอาเปรียบในเชิงคดีกับคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือเพื่อประวิงคดีได้ และกระบวนการพิจารณาที่ล่าช้าหรือซับซ้อนยังอาจส่งผลทำให้ความไม่ยุติธรรมแก่คู่ความได้ จึงมีคำกล่าวกันว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือความไม่ยุติธรรม” นอกจากนี้กระบวนการพิจารณาที่มีลักษณะซับซ้อนหรือล่าช้านี้ส่งผลกระทบต่อเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความซึ่งต้องสูงตามไปด้วย อันจะทำให้เป็นอุปสรรคต่อประชาชนที่ต้องการจะพึ่งพากระบวนการยุติธรรม

กระบวนการพิจารณาที่ล่าช้านั้น นอกจากจะมีสาเหตุจากหลักเกณฑ์การพิจารณาคดีต่างๆ ที่กำหนดไว้ในกฎหมายแล้ว ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือตัวบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาคดีไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา คู่ความ ทนายความหรือพยาน เพราะแม้กฎหมายจะกำหนดให้อ่านาจอศาลมากเพียงใดก็ตาม ถ้าศาลไม่สนใจเร่งรัดกระบวนการพิจารณาคดี โดยปล่อยให้เป็นที่หน้าทีของคู่ความที่จะริเริ่มดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือปล่อยให้ดำเนินกระบวนการพิจารณากันอย่างอิสระเต็มที่โดยไม่ควบคุมกระบวนการพิจารณาแล้วหลักเกณฑ์หรือมาตรการต่างๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับเป็นหลักในการพิจารณาการขอเลื่อนคดีโดยกฎหมายได้บัญญัติไว้ครอบคลุมแต่ในทางปฏิบัติถ้าคู่ความไม่ให้ความร่วมมือต่อศาลในการช่วยกันดำเนินกระบวนการพิจารณาแล้ว ก็จะมีการพยายามที่จะใช้กระบวนการวิธีพิจารณาคดีเป็นเครื่องมือในการเอาเปรียบประวิงคดีหรือแม้กระทั่งเพื่อให้คดีของตนชนะคดี จากปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ดังกล่าวหลายประเทศจึงพยายามที่จะกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้กระบวนการพิจารณาง่ายขึ้นหรือรวดเร็ว

เท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพและเป็นหลักประกันต่อความยุติธรรม

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า สำนักงานศาลยุติธรรมควรมีหน่วยงานกลางประสานงานและให้ความรู้แก่คู่ความหรือประชาชนให้ทราบถึงขั้นตอน ระยะเวลาที่แน่นอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ค่าใช้จ่ายในคดีทั้งหมด ผลแพ้ชนะของคดี เช่น หากแพ้คดีจะได้รับผลเสียหายและมีผลกระทบต่อผู้แพ้คดีอย่างไร รวมถึงให้ความรู้ก่อนนำคดีมาฟ้องต่อศาลเพื่อลดปัญหาจำนวนคดีแพ่งที่นับวันจะสูงขึ้นตามเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การแต่งตั้งผู้ประนอมข้อพิพาท การแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการ หากไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงตามสัญญาของอนุญาโตตุลาการ คู่ความสามารถนำข้อตกลงดังกล่าวนั้นมาฟ้องร้องต่อศาลได้ หรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยไม่มีฝ่ายใดแพ้หรือชนะ โดยทั้งคู่ตกลงกัน โดยอีกฝ่ายยินยอมปฏิบัติตามข้อเสนอหรือข้อตกลงของอีกฝ่ายกรณีเช่นนี้ทำให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความรู้สึกดีไม่มีความรู้สึกที่เป็นศัตรูกันหากนำคดีไปฟ้องต่อศาลผลของคดีอาจทำให้แพ้หรือชนะคดีอันจะก่อให้เกิดความรู้สึกที่ติดลบกับการมาศาล

ดังนั้นสังคมคาดหวังว่าหากนำคดีมาสู่ศาลแล้ว จะได้รับความสะดวก รวดเร็ว และได้รับความเป็นธรรมซึ่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลนั้นและเป็นสิทธิที่ประชาชนควรได้รับตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40⁷³

ผู้เขียนเห็นว่าควรปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดีให้ประชาชนเข้าใจได้ง่าย มีการประชาสัมพันธ์กระบวนการพิจารณาคดีให้ชัดเจนและหากมาศาลผู้เขียนเห็นว่าควรจะมีจุดประชาสัมพันธ์ในการอธิบายการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีให้กับประชาชนได้เข้าใจ และมีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์หรือนิติกรที่มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส พร้อมจะให้ความช่วยเหลือแนะนำแก่ประชาชนเพราะในทางปฏิบัติลูกความจะว่าจ้างทนายดำเนินการแทนตน หากมีการดำเนินการดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ประชาชนที่มาขอขามีศาลเป็นที่พึ่งจะไม่รู้สึกเกรงกลัวต่อการมาศาล และได้รับทราบเกี่ยวกับสิทธิของตนที่ควรจะได้รับจากการมาศาล ในส่วนทนายความ มีส่วนสำคัญเป็น

⁷³ มาตรา 40 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
- (2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริงข้อโต้แย้งและพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ และการได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครองศักดิ์ และ การได้ทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง
- (3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

อย่างมากในการพิจารณาคดีเนื่องจากอาจกล่าวได้ว่าเป็นคนกลางระหว่างคู่ความและศาลกล่าวคือ ทนายความทำหน้าที่แทนคู่ความ ดำเนินคดีตามวัตถุประสงค์ของคู่ความ เช่นคดีฟ้องขับไล่ เรียกร้องค่าเสียหาย ผลิตสัญญา ละเมิด หากทนายความรักษาผลประโยชน์หรือเห็นแก่ประโยชน์ของ คู่ความตามที่คู่ความต้องการแต่อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาคดีเช่นคู่ความต้องการ ประวิงคดีเพื่อต้องการเงิน ผลประโยชน์จากการเลื่อนคดีอันจะส่งผลทำให้คดีล่าช้าและควรให้ ความสำคัญกับวันนี้ดอย่างสูงสุด โดยดำเนินการพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดีตามมาตรา 37 ซึ่งเป็นมาตรการหนึ่งจะทำให้เกิดผลดีกับการพิจารณาคดีรวดเร็ว ตรงตามเจตนารมณ์ของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีและ หากตัวความทุกฝ่ายให้ความร่วมมือเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่ตัวคู่ความอันเป็นต้นเหตุใน การขอเลื่อนคดีและเพื่อปรับเปลี่ยนการใช้ดุลพินิจของศาลให้เป็นไปในแนวเดียวกัน เพื่อให้ กระบวนการพิจารณาดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

เนื่องจากในปัจจุบันเมื่อปริมาณประชากรของประเทศไทยที่เพิ่มมากขึ้นเป็นเหตุให้เกิดความไม่สมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ชีวิตที่เคยอยู่แบบเรียบง่ายเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ทุกๆ ไป รวมทั้งส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของประชากรทั้งหลาย อันนำมาสู่การบีบคั้นทางเศรษฐกิจและการขัดแย้งทางสังคมจนกลายเป็นคดีความในชั้นศาลในที่สุด

โดยที่ระบบการพิจารณาคดีแบบเดิมก่อนการปรับปรุงกฎหมายปี 2551 ที่ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีโดยไม่เคร่งครัดเว้นแต่คู่ความฝ่ายตรงข้ามคัดค้านการเลื่อนคดี โดยที่ระบบการพิจารณาแบบเดิมด้วยเกรงว่าคดีจะเสียความเป็นธรรม การเลื่อนคดีถือว่าเป็นตัวทำลายระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่องเพราะการเลื่อนคดีแต่ละครั้งทำให้เหลือวันสืบพยานน้อยลงและอาจไม่เพียงพอสำหรับการสืบพยานของคู่ความ มีผลให้ศาลต้องกำหนดวันนัดสืบพยานเพิ่มขึ้นและทุกฝ่ายอาจมีการพิจารณาคดีเรียงลำดับก่อนหลัง ทำให้การสืบพยานจะไม่ต่อเนื่องและอาจมีผลกระทบต่อรูปคดีของคู่ความเพราะพยานหลักฐานบางอย่างอาจสูญหายไป หรืออาจตามตัวความมาเบิกความได้ยาก ประสิทธิภาพในการจดจำข้อเท็จจริงของพยานลดน้อยลงเพราะระยะเวลาผ่านไปปัจจุบันหลังมีการแก้ไขปี 2551 การเลื่อนคดีจะต้องกระทำเมื่อมีความจำเป็นจริงๆ และมีการเคร่งครัดการเลื่อนคดีมากขึ้น

กรณีการขอเลื่อนคดีเพราะความป่วยเจ็บเหตุแห่งการขอเลื่อนคดีส่วนใหญ่จะเป็นการขอเลื่อนคดีเพราะเหตุขัดข้องจากพยานบางปากหรือขัดข้องบางประการ ซึ่งศาลอาจใช้ดุลพินิจให้เลื่อนคดีไปเฉพาะวันนัดที่มีเหตุขัดข้องเท่านั้น ในเรื่องมาตรการควบคุมการขอเลื่อนคดีอันเป็นบทลงโทษคู่ความที่ขอเลื่อนคดีมีบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้แก่การกำหนดให้จ่ายค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายแก่คู่ความ ทนายความของอีกฝ่ายหนึ่ง และพยานที่มาศาลก็แทบจะมีได้นำมาใช้ ทั้งค่าป่วยการตามตาราง 4 (1) ให้ศาลกำหนดค่าป่วยการพยานไม่เกินวันละ 400 บาท ซึ่งแม้จะแก้ไขจากเดิม 150 บาท แต่ก็ถือเป็นจำนวนที่น้อยไม่มีผลให้คู่ความตระหนกในการขอเลื่อนคดี และเพื่อแก้ปัญหาการเลื่อนคดีอันจะทำให้การพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม ในเรื่องการละเมิดอำนาจศาลของประเทศไทย ผู้เขียนเห็นว่าประเทศไทยควรจะ

นำมาปรับใช้กับกรณีที่คุณความยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีโดยมีเจตนาในทางประวิงคดีให้ชักช้าหากปรากฏว่าคุณความมีเจตนาประวิงคดีอันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่คุณความอีกฝ่ายหนึ่ง ตามมาตรา 30 ตอนท้ายให้ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาล โดยมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทตามมาตรา 33 การที่ศาลมิได้มีบทบาทเด็ดขาดในการควบคุมมิให้มีการขอเลื่อนคดีซึ่งอาจเนื่องมาจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเปิดโอกาสให้คุณความก่อนข้างมากแก่ศาลในการพิจารณาเห็นสมควรจะให้เลื่อนคดีได้หรือไม่ และข้อสำคัญคือการที่ศาลฎีกาวางแนวบรรทัดฐานในเรื่องการขอเลื่อนคดีของคุณความไม่เคร่งครัดนัก เช่น กรณีที่คุณความขอเลื่อนคดีอ้างเหตุเจ็บป่วย อีกฝ่ายหนึ่งไม่คัดค้านป่วยเจ็บจริงเป็นต้น ซึ่งการที่ศาลฎีกามีได้วางแนวบรรทัดฐานที่เคร่งครัดเท่ากับไม่เปิดโอกาสให้คุณความเป็นคุณความของศาลชั้นต้นเด็ดขาดในการที่จะพิจารณาการร้องขอเลื่อนคดีขอคำสั่งศาลแล้ว ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจะไม่เห็นด้วยซึ่งต้องย้อนสำนวนมาให้ศาลชั้นต้นทำการสืบพยานต่อ และการอนุญาตให้เลื่อนคดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้พิพากษาแต่ละคนว่าได้คำนึงถึงค่าใช้จ่ายและระยะเวลาที่จะต้องเสียไปในการเลื่อนคดีแต่ละครั้งหรือไม่เพียงใด และทนายความจะต้องมีทัศนคติที่ไม่ประวิงคดีเกี่ยวกับการขอเลื่อนคดีและทนายความได้ให้ความสำคัญกับวันนัดของศาล

การพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็วของศาลประเทศอังกฤษแต่เดิมประเทศอังกฤษประสบปัญหาวิธีพิจารณาความแพ่งหลายประการ คือค่าใช้จ่ายของคดีความ ค่าจ้างทนายความแพ่ง ปัญหาความล่าช้า ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันด้านฐานะทางเศรษฐกิจของคุณความและวิธีพิจารณาความที่อยู่ยากซับซ้อนซึ่งปัจจุบันประเทศอังกฤษได้ประสบความสำเร็จ เพื่อให้การพิจารณาคดีแพ่งของประเทศไทยดำเนินการพิจารณาไปโดยรวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม ปราศจากความล่าช้าอันเนื่องมาจากการเลื่อนคดีของคุณความ ซึ่งการบริหารจัดการคดีของ Lord Woolf ในประเทศอังกฤษผู้พิพากษาต้องเป็นนักบริหารคดีต้องมีการนำการบริหารจัดการคดี Case Management เข้ามาหาวิธีการยุติข้อพิพาทที่นำมาฟ้องจะเป็นการใช้สิทธิทางศาล หรือการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ และผู้พิพากษาต้องมีความพร้อมปฏิบัติการมากขึ้นดังนี้ Lord Woolf จึงเสนอว่าผู้พิพากษาจะวางเฉยไม่ได้ จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เช่น คดียุ่งยากต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญและผู้พิพากษาจะต้องปรับบทบาทเป็นผู้วางแผนกำหนดขอบเขตของการพิจารณา และควบคุมการพิจารณาให้เป็นไปตามที่ได้กำหนดไว้ผู้พิพากษาต้องทำให้คดีเสร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและทนายความซึ่งเคยชินกับการเตรียมพยานมาสืบเป็นช่วงๆ ต้องเตรียมพยานทั้งหมดในคดีให้พร้อมเพื่อมาสืบในช่วงเดียวให้เสร็จศาลยุติธรรมของไทยควรนำหลักการบริหารคดีดังกล่าวโดยให้ศาลเข้ามามีส่วนร่วม พร้อมปฏิบัติการและเป็นผู้วางแผนกำหนดขอบเขตของการพิจารณา และควบคุมการพิจารณาให้เป็นไปตามที่ได้กำหนดไว้

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาค้นคว้าผู้เขียนเห็นว่า มาตรการในการพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็วในกรณีการเลื่อนคดี มีความสำคัญต่อการพิจารณา และทำให้เกิดผลดีต่อระบบงานศาลยุติธรรมทั้งระบบเป็นอย่างมากและตามบทบัญญัติกฎหมายไทยได้บัญญัติเรื่องกล่าวดังกล่าวไว้ครอบคลุมเป็นอย่างดีแต่เมื่อผู้นำมาใช้ปฏิบัติกลับนำมาใช้เพื่อประวิงคดีและมีการปฏิบัติมาช้านานกลายเป็นวัฒนธรรมความเคยชินที่ปฏิบัติกันมาถ้อยทีถ้อยอาศัย โดยไม่มีฝ่ายใดที่จะร่วมมืออย่างจริงจัง นอกจากนี้การมีมาตรการต่างๆ มาสนับสนุนย่อมทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์มากขึ้นและเพื่อลดปัญหาการเลื่อนคดีนั้นหมดไป ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 มาตรการป้องกันการเลื่อนคดี

1) ผู้เขียนเห็นว่าควรให้คู่ความนำพยานมาสืบในวันนัดที่เหลือ เช่น พยานคนใดป่วยไม่สามารถมาศาลในวันนัดใดวันหนึ่ง ไม่เป็นเหตุให้เลื่อนคดีทั้งหมด ศาลอาจกำหนดให้คู่ความสืบพยานปากอื่นไปก่อนสืบพยานปากที่ป่วยหากหายป่วยทันในวันนัดใดก็ให้นำสืบพยานได้ แต่หากหายไม่ทันวันนัดที่นัดไว้ ก็ให้นัดสืบพยานเพิ่มเติมต่อไป โดยการนัดสืบพยานเพิ่มเติม นั้นอาจนำไปรอลำดับการพิจารณาคดีอื่นหากเห็นว่าระยะเวลาไม่นานจนเกินไป

2) กรณีการเลื่อนคดี ซึ่งพยานอยู่ต่างประเทศ เช่น พยานอยู่นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ทนายความขอเลื่อนคดีอ้างเหตุเจ็บป่วยเช่นนี้ทำให้พยานจะต้องเสียค่าใช้จ่ายต่างๆ เป็นจำนวนมากและทำให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องเปลืองเปล่าเวลาโดยใช้เหตุ ผู้เขียนเห็นว่าศาลควรจะใช้ดุลพินิจโดยเคร่งครัดเพราะค่าใช้จ่ายดังกล่าวตกแก่คู่ความ โดยให้นัดสืบพยานในช่วงเวลานัดที่เหลือโดยไม่ต้องไปเข้าคิวต่อลำดับในการพิจารณาเนื่องจากทำให้ต้องไปเข้าลำดับใหม่อันทำให้พยานเบื่อหน่ายในการมาศาลและความประสงค์ของประชาชนต้องการมาศาล โดยได้รับความรวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม

3) ในเรื่องการสืบพยาน ผู้เขียนเห็นว่า ควรจะมีการกำหนดให้วันนัดสืบพยาน 5 วัน และใน 5 วันก็กำหนดพิจารณาเสร็จไปเลยคือพิจารณาต่อเนื่องกันไปจนกว่าคดีจะเสร็จ โดยไม่มีการเลื่อนคดีและควรพิจารณาคดีให้เสร็จไปทีละเรื่องก่อนสืบพยานอาจใช้เวลา 6 เดือน ดังนี้ปัญหาในการพิจารณาคดีต่อเนื่องหากสืบพยานไปได้ 2 วัน แล้วไปขอเลื่อนคดีต้องไปเข้าลำดับใหม่ทำให้คดีล่าช้าปัญหาดังกล่าวย่อมหมดไป

4) ในเรื่องใบรับรองแพทย์ กล่าวคือคู่ความมีเจตนาขอเลื่อนคดีเพื่อประวิงคดี โดยอ้างป่วยเจ็บและมีใบรับรองแพทย์ กฎหมายบัญญัติให้แพทย์ไปตรวจทางปฏิบัติจะเป็นไปได้ยาก และจะต้องเสียค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ที่ชนะคดี รวมทั้งค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าพยาบาล

ผู้เขียนเห็นว่าควรปรับปรุงแก้ไขโดย บังคับให้ต้องมีการตั้งทนายคู่ โดยทนายอีกคน เข้าแทนทนายคนเดิม และจากการสัมภาษณ์ทนายความส่วนใหญ่เห็นว่ากรณีทนายความอ้างป่วยเจ็บ และมีใบรับรองแพทย์มาแสดงต่อศาล เห็นควรให้มีการกำหนดระเบียบปฏิบัติข้อตกลงระหว่างศาล และสภาทนายความ โดยมีใบรับรองแพทย์อีกหนึ่งฉบับโดยแพทย์ระบุเหตุผลป่วยจนไม่สามารถมา ดำเนินกระบวนการพิจารณาได้เพื่อให้แพทย์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพิจารณาคดีแพ่ง

5) ในเรื่องมาตรการควบคุมการขอลือ่นคดีอันเป็นบทลงโทษคู่ความที่ขอลือ่นคดี ผู้เขียนเห็นว่าควรปรับปรุงไม่เกินวันละ 1,000 บาท โดยค่าทนายความอันเป็นค่าฤชาธรรมเนียม อย่างหนึ่งที่ศาลมีดุลพินิจสั่งให้คู่ความฝ่ายแพ้คดีจ่ายให้แก่ฝ่ายชนะคดีก็มีอัตราจำกัดถือเป็นมาตรการ ที่ล้มเหลวในทางปฏิบัติและถูกทุกฝ่ายละเลยไม่ให้ความสำคัญและนำไปใช้ ดังนี้ผู้เขียนเห็นว่าควรให้ ศาลมีอำนาจในการกำหนดให้คู่ความที่ขอลือ่นคดีจ่ายค่าตอบแทนแก่อีกฝ่ายหนึ่ง หรือบทลงโทษที่มี ประสิทธิภาพอันจะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งควบคุมไม่ให้มีการลือ่นคดี

5.2.2 มาตรการในการใช้ดุลพินิจของศาลในการลือ่นคดี

ผู้เขียนเห็นว่าควรจะมีมาตรการก่อนวันนัดสืบพยานหรือระบบก่อนวันนัด เพื่อ ตรวจสอบความพร้อมของคู่ความในด้านต่างๆ ในด้านการรวบรวมพยานหลักฐาน การดำเนินการ ตามกฎหมายเพื่อให้สืบพยานได้ตามกำหนดหรือความพร้อมของคู่ความเพื่อยืนยันความพร้อมของ คู่ความในทุกๆ ด้านให้มากที่สุด ซึ่งจะช่วยให้เหตุผลแห่งการลือ่นคดีลดน้อยลง หรือมีน้ำหนัก น้อยลงเมื่อมีการกล่าวอ้างในวันนัดพิจารณา เพื่อให้ทราบและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดปัญหา ขึ้นก่อนถึงวันนัดพิจารณาและไม่อาจแก้ไขได้สามารถลือ่นคดีไปได้ก่อนถึงวันพิจารณาอันจะช่วย ให้วันนัดไม่เสียไปโดยเปล่าประโยชน์และในการการเก็บรวบรวมข้อมูลและพฤติกรรมของ คู่ความในการรวบรวมพยานหลักฐานและความเอาใจใส่ในการดำเนินคดี ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่สำคัญ ในการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจให้ลือ่นคดีหรือไม่เมื่อมีการกล่าวอ้างในวันนัดพิจารณา จะเห็นได้ว่าหาก ขาดระบบการตรวจสอบและเก็บรวบรวมข้อมูลก่อให้เกิดปัญหาขึ้นว่า ศาลจะทราบเหตุแห่งการ ลือ่นคดีให้วันนัดพิจารณาทำให้ศาลเหลือทางเลือกคือการงดการสืบพยานหรืออนุญาตให้ลือ่นคดี จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ศาลจะสามารถนำมาพิจารณาเพื่อให้ดุลพินิจในการให้ลือ่นหรือไม่ให้ลือ่น คดีการนำระบบก่อนวันนัดมาใช้ในศาลจะช่วยให้บรรเทาปัญหาการอ้างเหตุในการลือ่นคดีได้

5.2.3 การบริหารจัดการคดี Case Management

1) การบริหารจัดการคดีของ Lord Woolf ในประเทศอังกฤษ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ศาลยุติธรรมของไทยควรนำหลักการบริหารจัดการดังกล่าว โดยให้ศาลเข้ามามีส่วนร่วม พร้อมปฏิบัติการ และเป็นผู้วางแผนกำหนดขอบเขตของการพิจารณา และควบคุมการพิจารณาให้เป็นไปตามที่ได้ กำหนดไว้

2) ในการบริหารคดีสำหรับคดีสามัญนั้น กรณีของคดีแพ่ง วันนัดชี้ฟ้องสถานจะเป็นวันที่มีความสำคัญอย่างมาก ผู้เขียนเห็นว่าศาลควรแจ้งขอความร่วมมือให้ทนายความของทั้งสองฝ่ายจัดเตรียมการบริหารคดีของฝ่ายตนให้พร้อมก่อนถึงวันนัด เพื่อศาลจะได้สอบถามถึงประเด็นแห่งคดี เพื่อจำกัดประเด็นให้เหลือเท่าที่จำเป็นต้องสืบพยานจริงๆ และจำนวนพยานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องสืบ ซึ่งศาลและทนายความอาจตกลงกันตัดประเด็นหรือพยานที่ไม่จำเป็นออกเสียได้ตั้งแต่ในวันนี้ และสอบถามทนายความถึงระยะเวลาที่แต่ละฝ่ายจะใช้ในการสืบพยาน รวมทั้งวันว่างของกลุ่มความและพยาน เพื่อที่จะกำหนดวันเริ่มต้นสืบพยานระยะเวลาและวันสิ้นสุด โดยพยานนัดให้ติดต่อกันสิ่งที่จะต้องคำนึงคือหากกำหนดวันสืบพยานในคดีใดในช่วงเวลาใดแล้ว ในช่วงเวลานั้นไปทั้งหมดและนัดต่อไปก็ต้องเริ่มกำหนดกันใหม่ ซึ่งก็อาจทำให้ต้องนัดห่างออกไปอีกหลายเดือน เพราะต้องไปต่อกิจจากคดีที่นัดเอาไว้ตามลำดับ

3) นอกเวลาราชการหรือวันหยุดราชการ กล่าวคือในระหว่างการพิจารณานั้น ศาลและคู่ความอาจให้ความร่วมมือแก่กันในการบริหารเวลาได้อย่างเหมาะสม จากบทสัมภาษณ์ผู้พิพากษาในการบริหารคดีหากในกรณีจำเป็นศาลอาจนัดพิจารณาหลังเวลาราชการหรือวันหยุดราชการเพื่อให้พยานบางปาก ซึ่งคิดระบุจำเป็นได้มาเบิกความในช่วงนั้น

ผู้เขียนเห็นว่า เป็นวิธีการที่ดีเพื่อลดปัญหาการเลื่อนการพิจารณาได้ซึ่งทำให้ลักษณะความร่วมมือเหล่านี้จะเป็นส่วนช่วยให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความสะดวกแก่ทุกฝ่ายภายใต้จุดมุ่งหมายเดียวกันคือผลสำเร็จของคดีภายในระยะเวลาที่คาดการณ์ไว้

ผู้เขียนเห็นว่า ควรจะนำหลักการบริหารคดีดังกล่าวเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบศาลในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและควรนำมาเป็นแบบอย่างเพื่อให้การดำเนินคดีปราศจากความล่าช้าและมีมาตรการในการพิจารณาคดีให้รวดเร็วซึ่งเป็นประโยชน์ต่อระบบศาลไทยและคู่ความอย่างสูงสุด

5.2.4 มาตรการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

ผู้เขียนเห็นว่าควรที่จะปรับปรุงอัตราโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 33 จำคุกไม่เกิน 6 เดือน ซึ่งเป็นอัตราโทษที่สูงเกินไป ควรจะปรับปรุงเป็นจำคุกไม่เกิน 3 เดือน เพื่อให้เหมาะสมกับในปัจจุบันนี้ที่ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพและผู้กระทำความผิดอาจถูกลงโทษทางอาญาอีกหากการกระทำนั้นเป็นความผิดทางอาญา รวมถึงควรปรับปรุงโทษปรับไม่เกิน 500 บาท ผู้เขียนเห็นว่าควรที่จะปรับเพิ่มเป็น 5% ของจำนวนทุนทรัพย์เพื่อเป็นการปรามมิให้คู่ความเลื่อนคดีซึ่งจะทำให้การพิจารณาคดีแพ่งเป็นไปโดยรวดเร็ว ปราศจากความล่าช้า อันจะทำให้ปัญหาการเลื่อนคดีหมดไป

5.2.5 มาตรการอื่นๆ

1) การเพิกถอนใบอนุญาต

กรณีทนายความกระทำความผิดโดยมีเจตนาประวิงคดี ผู้เขียนเห็นว่า สภาทนายความแห่งประเทศไทยเป็นสถาบันที่อบรมทนายความเพื่อประกอบวิชาชีพทนายความ ควรจะมีการลงโทษโดยเพิกถอนใบอนุญาตว่าความ

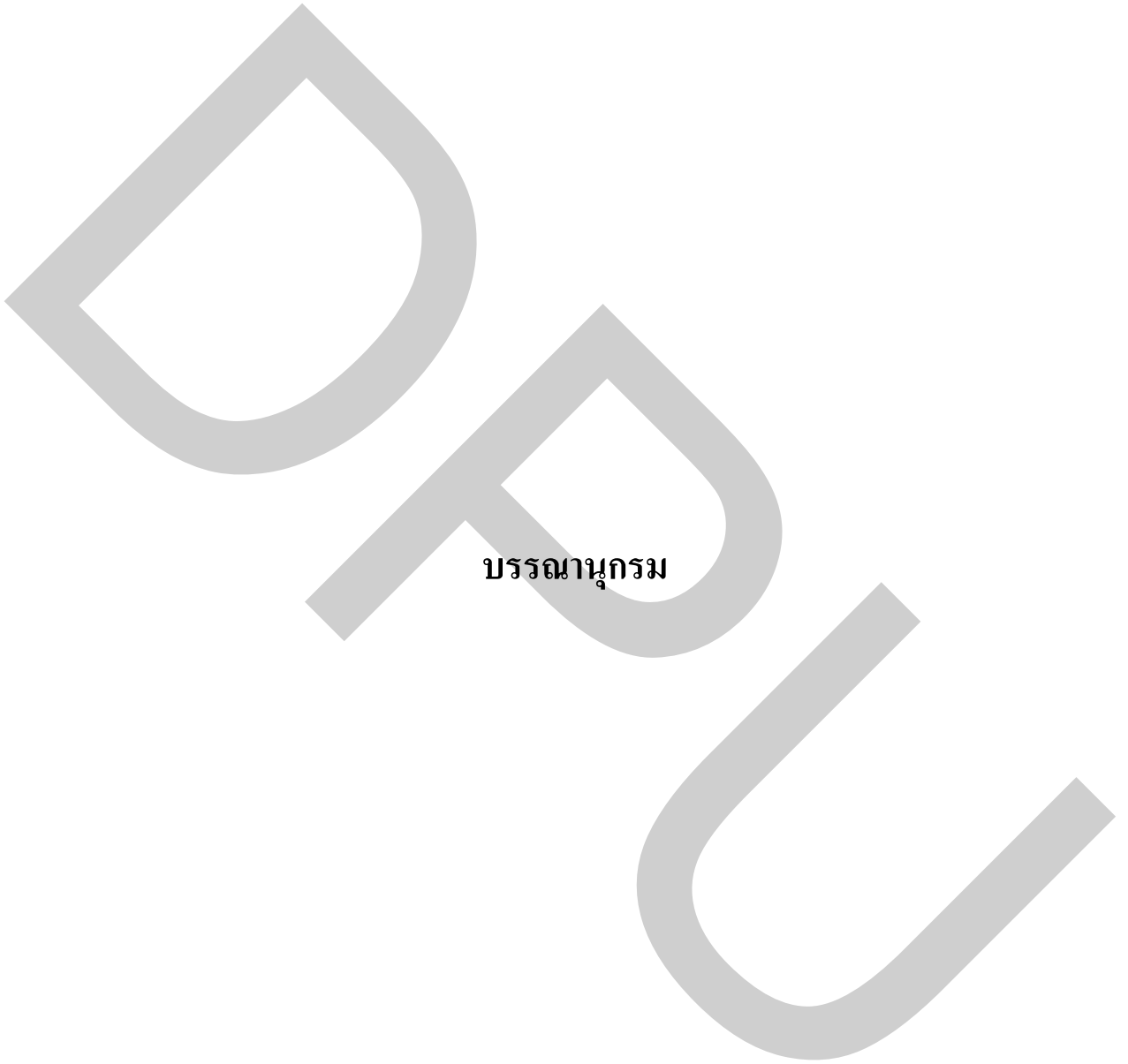
กรณีแพทย์เป็นผู้รับรองการป่วยเจ็บของทนายความ ผู้เขียนเห็นว่าควรขอความร่วมมือไปยังแพทย์สภาให้ตระหนักถึงผลกระทบและความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณา หากพิสูจน์ได้ว่าแพทย์ได้รับรองใบรับรองแพทย์อันเป็นเท็จ ผู้เขียนเห็นว่าควรจะมีการลงโทษโดยเพิกถอนใบอนุญาตวิชาชีพแพทย์

2) การร่วมรณรงค์ขอความร่วมมือทุกฝ่ายในการเลื่อนคดี กล่าวคือผู้เขียนเห็นว่าควรจะมีการร่วมรณรงค์เพื่อลดปัญหาการลงโทษข้างต้น คู่ความที่ขอเลื่อนคดีที่มีเจตนาประวิงคดี ไม่มีเจตนาประวิงคดีหรือมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศาล ทนายความ คู่ความ แพทย์ ประชาชนทั่วไป เข้ามามีส่วนร่วมรณรงค์ โดยใช้ความขบถดังต่อไปนี้

1. ร่วมมือร่วมใจ	ไม่เลื่อนคดี
2. รวดเร็วทันใจ	ร่วมใส่ใจไม่เลื่อนคดี
3. ร่วมใจไม่เลื่อนคดี	เสร็จด่วนจี๋คดีไทย
4. เพื่อความยุติธรรม	เราจะไม่เลื่อนคดี
5. เชิดชูความยุติธรรม	ร่วมมือกันไม่เลื่อนคดี
6. ความยุติธรรมจะเสียหาย	หากทุกฝ่ายขอเลื่อนคดี
7. ความล่าช้าคือความไม่ยุติธรรม	จึงร่วมมือร่วมใจเสริมสร้างกระบวนการพิจารณาที่รวดเร็ว
8. ร่วมมือร่วมใจ	เสริมสร้างกระบวนการพิจารณาให้รวดเร็ว

โดยนำไปติดไว้ที่ศาล สภาทนายความ และสถานที่ต่างราชการต่างๆ ตลอดจนโฆษณาทางสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อนึ่งเริ่มจากศาลต่างจังหวัดให้เป็นศาลตัวอย่าง เช่น ศาลจังหวัดสงขลาซึ่งเป็นศาลขนาดใหญ่และมีส่วนราชการอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันจะสะดวกในการร่วมรณรงค์ตลอดจนการติดตามความคืบหน้ามีผลเป็นอย่างไร ดังนี้เพื่อให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงปัญหาการเลื่อนคดีอันจะส่งผลให้เกิดความล่าช้าต่อกระบวนการพิจารณาของศาลไทยซึ่งปัญหาดังกล่าวหมดไปในที่สุดทำให้ศาลยุติธรรมเป็นที่พึงแก่ประชาชนตลอดจนการพิจารณาคดีแพ่งอย่างรวดเร็วสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างแท้จริง

ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าควรมีมาตรการในการพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็วเพื่อป้องกันปัญหาการเลื่อนคดีเป็นการจัดวางมาตรการเพื่อให้ทราบ แก่ใจ และลดข้ออ้างในการเลื่อนคดีในวันนัดพิจารณาให้น้อยที่สุด มาตรการป้องกันการเลื่อนคดีจะเกิดผลสำเร็จหรือไม่ โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมและความสุจริตในการดำเนินคดีของกลุ่มความเป็นสำคัญ ผู้พิพากษาจำเป็นต้องช่วยกันสร้างระบบให้เข้มแข็งไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและแสดงให้เห็นความจริงจังที่จะจัดการกับการเลื่อนคดีอันปราศจากเหตุอันสมควร เพื่อมิให้เป็นจุดอ่อนที่คู่ความที่ไม่สุจริตจะใช้เป็นช่องทางในการประวิงคดี ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากทุกฝ่ายมีความเข้าใจ และเห็นประโยชน์ในการพิจารณา โดยใช้มาตรการทางกฎหมายในการพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็วโดยมิให้มีการเลื่อนคดีทำให้ปัญหาความล่าช้านั้นหมดไปและทำให้ประสิทธิภาพในดำเนินกระบวนการพิจารณาเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการประสานงานกันเป็นอย่างดี ผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ทุกฝ่าย ซึ่งต่างก็มีเป้าหมายสำคัญร่วมกันคือเพื่อการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนสูงสุด

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- ทนงศักดิ์ คุลยกาญจน์ และ ประเสริฐสุทธิวงศ์ เสียงสุทธิวงศ์. (ม.ป.ป). **คำขึ้นศาล-คำธรรมเนียมศาลคดีแพ่ง-ล้มละลาย**. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.
- ประสิทธิ์ โขษวิไลกุล. (2540). **เหลี่ยมหลังดูกฎหมายและความยุติธรรม**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- พิพัฒน์ จักรางกูร. (2532). **คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร พรินติ้ง กรุ๊ป.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2542). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน (พิมพ์ครั้งที่ 4)**. กรุงเทพฯ: เกรนโกว.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2552). **คำอธิบายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป ตอน 1**.
- วรรณชัย บุญบำรุงและคณะ. (2551). **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับอ้างอิง**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2550). **หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สถิต ถิมพงศ์พันธ์. (2522). **ละเมิดอำนาจศาลกับสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: พาสิโน.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2539). **การระงับข้อพิพาทคดีแพ่งโดยการไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาล**. กรุงเทพฯ: อทตยาการพิมพ์.
- _____. (2539). **ครบรอบ 1 ปี ระบบการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความของศาลแพ่ง**. กรุงเทพฯ: อทตยาการพิมพ์.
- _____. (2539). **เทคนิคการไกล่เกลี่ย**. กรุงเทพฯ: อทตยาการพิมพ์.
- เสาวนีย์ อัสวโรจน์. (2543). **คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยการอนุญาโตตุลาการ (พิมพ์ครั้งที่ 1)**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุดม เฟื่องฟูง. (2550). **กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 รวมคำบรรยายภาคสอง สมัยที่ 60 ปีการศึกษา 2550**. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- _____. (2552). **คำอธิบายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1 (พิมพ์ครั้งที่ 6)**. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

บทความ

- กองวิชาการ สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ. (2543, ธันวาคม). “การปฏิรูประบบงานศาล
 ประสิทธิภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา”. **บทบัญญัติ**, 56, 4. หน้า 90.
- โกสร บารมีอวยชัย. (2543, กันยายน). “ระบบบันทึกพยาน”. **บทบัญญัติ**, 56, 3. หน้า 197.
- กิริติ กาญจนรินทร์. (2544). “การใช้ดุลพินิจในคดีแพ่ง” **ตุลาการ**, 54, 3.
- ไชยยศ วรรณทีศิริ. (2539, มกราคม-มีนาคม). “ความล่าช้าของกระบวนการเปรียบเทียบประดูการ
 ปฏิเสธความยุติธรรม”. **ตุลาการ**, 43, 1. หน้า 162-163.
- ธรรมบุญ พิทยาภรณ์. (2544, มิถุนายน). “การบริหารจัดการคดีเพื่อรองรับการพิจารณาคดีครบ
 องค์คณะและการพิจารณาคดีต่อเนื่อง.” **บทบัญญัติ**, 57, 2. หน้า 4 – 6.
- _____. (2545, มิถุนายน). “การปฏิรูประบบงานศาล: ประสิทธิภาพของประเทศอังกฤษ.”
บทบัญญัติ, 58, 2. หน้า 17 – 21.
- _____. (2544, มีนาคม). “การปฏิรูประบบงานศาล.” **บทบัญญัติ**, 57. หน้า 17 – 21 และ
 หน้า 57.
- บุญรอด ต้นประเสริฐ. (2544, กันยายน). “การบริหารคดีเพื่อพิจารณาคดีต่อเนื่อง.” **บทบัญญัติ**,
 57, 3. หน้า 45.
- พนัส ทัศนียานนท์. (2521). “การลงโทษการวิพากษ์วิจารณ์หรือติชมศาลฐานละเมิดอำนาจศาลใน
 สหรัฐอเมริกา.” **วารสารอัยการ**. หน้า 14.
- _____. (2521). “กระบวนการพิจารณาในการลงโทษทนายความฐานละเมิดอำนาจศาลในทาง
 อาญา.” **วารสารอัยการ**. หน้า 51.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2532, พฤศจิกายน). “ปัญหาความล่าช้าของการพิจารณาในชั้นศาล”.
วารสารกฎหมาย, 13. หน้า 114.
- ภาณุ รังสีหรัส. (2538, เมษายน-มิถุนายน). “การไต่เถียงข้อพิพาทหรือประนอมข้อพิพาท.”
ตุลาการ, 42, 2. หน้า 135.
- _____. (2542, มกราคม-มิถุนายน). “กระบวนการใหม่ในการพิจารณาคดี.” **ตุลาการ**, 46, 1.
 หน้า 135.
- มนตรี ศิลปมหาบัณฑิต. (2544, ธันวาคม). “การบริหารงานคดี (Case Management).” **บทบัญญัติ**
 4, 56. หน้า 98-99.
- _____. (2545, กันยายน-พฤศจิกายน). “บทความพิเศษ ระบบการไต่เถียงข้อพิพาทของศาล
 ยุติธรรม.” **ศาลยุติธรรม**, 2, 5. หน้า 11-15.

- วิชัย อริยะนันท์ทกะ. (2544, สิงหาคม). “การปฏิรูประบบงานศาล.” **บทบัญญัติ**, 57, 1. หน้า 52.
- โสภณ รัตนากร. (2527, มีนาคม). “การวางแผนแก้ไขปัญหาคอขวดของการดำเนินคดีในศาล.”
บทบัญญัติ, 57, 1. หน้า 5 – 18
- อิทธิพล มุกสิกะพงษ์. (2544, พฤษภาคม-สิงหาคม). “แนวทางส่งเสริมการนั่งพิจารณาต่อเนื่อง
โดยปรับปรุงระบบการนัดความ.” **วารสารศาลยุติธรรม**, 1, ฉบับพิเศษ. หน้า 44.
- Jame G Apple. (2543, มิถุนายน). “การบริหารงานคดีในศาลประเทศสหรัฐอเมริกา.” **บทบัญญัติ**,
56, 2. หน้า 188 - 191.

วิทยานิพนธ์

- จิราพร สิริพงษ์. (2546). การละเมิดอำนาจศาล: ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการวิพากษ์ที่เป็นธรรม.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ดำรงค์ บำรุงศิลป์. (2546). ปัญหาการพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีแพ่ง. วิทยานิพนธ์ปริญญา
โท สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชนพงษ์ กุลนพฤกษ์. (2545). อนุญาโตตุลาการในศาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขา
นิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พนมรัตน์ เรื่องอำพัน. (2545). การเร่งรัดกระบวนการพิจารณาคดีก่อนวันสืบพยาน. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชัย คูวิเชียร. (2525). ละเมิดอำนาจศาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดรัก สุดสว่าง. (2549). การดำเนินคดีพาณิชย์ที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย: วิเคราะห์ร่าง
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ. .... วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สมชาย จันทระประเทือง. (2547). การบริหารจัดการคดีเพื่อนำไปสู่การนั่งพิจารณาคดีครบองค์
คณะและต่อเนื่อง: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลยุติธรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขา
นิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รายงานการวิจัย

- ชาญณรงค์ ปราณีจิตต์ และคณะ. (2543). การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลและความรวดเร็วในการดำเนินคดี (ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2540). หน้า 1 - 3.
- ภคพงษ์ วงศ์ศรีภูมิเทศ. (2541). ปัจจัยการเลื่อนคดีในศาลอาญากรุงเทพใต้ (งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนยุติธรรมระดับสูง วิทยาลัยการยุติธรรม). กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

เอกสารอื่นๆ

- คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการนั่งพิจารณาต่อเนืองและครบองค์คณะ. ฉบับลงวันที่ 19 ธันวาคม 2544.
- วรรณชัย บุญบำรุง. (2550). เอกสารประกอบการเรียนวิชาวิธีพิจารณาความแพ่งเปรียบเทียบ. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- สุจินต์ เชี่ยวชาญศิลป์. (2539). ความล่าช้าในการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น (รายงานส่วนบุคคล). สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม. หน้า 10.
- สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. (2545, กุมภาพันธ์). การประชุมเชิงปฏิบัติการของศาลยุติธรรม.

กฎหมาย

- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.
- ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1.
- พระธรรมนูญศาลยุติธรรม.
- พระราชบัญญัติโอนญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.
- ระเบียบศาลแพ่งว่าด้วยการไต่ถามเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2537.

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

David W. Neubauer and Stephen S. Meinhold. (2007). **Law, Courts and Politics in the United States** (4th ed). Belmont, CA: Wadsworth.

Lord Woolf to Justic. (1966). **Final Report Honourable the Lord Woolf July**. UK

LAW

Civil Procedure Rule: Practice Direction, rule 26.8.

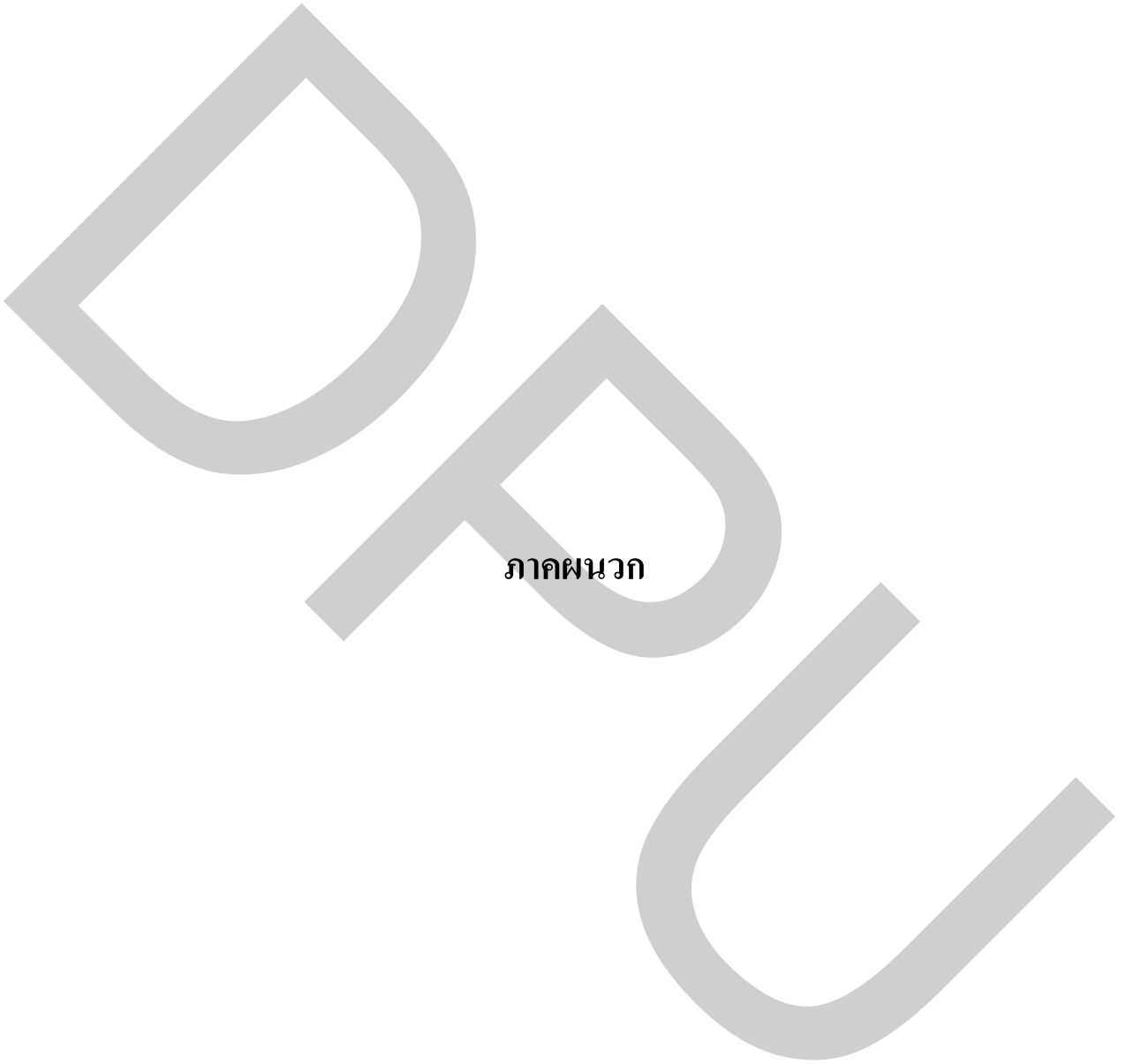
ELECTRONIC SOURCES

Lord Woolf. (2002). Access to justice: Final Report Honorable the Lord Woolf.

Retrieved January 10, 2010, form <http://www.law.warwick.ac.uk>

Diretgov. (n.d.). Retrieved January 10, 2010, form

<http://www.open.gov.uk/lcd/civil/final.html>

ภาคผนวก

3. ในคดีที่นัดพิจารณาคดีหากพิจารณาคดีเสร็จก่อนจะนำวันนัดที่เหลือไปใช้ในการบริหารคดีอื่นได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ผลเสียต่อการพิจารณาคดีต่อเนื่องกรณีคู่ความขอเลื่อนคดี

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาในการให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้

แบบสัมภาษณ์ทนายความ
มาตรการทางกฎหมายในการพิจารณาคดีแพ่งให้รวดเร็ว
: ศึกษากรณีการเลื่อนคดี

คำถาม

1. กรณีทนายความอ้างเจ็บป่วยและมีใบรับรองแพทย์มาแสดงต่อศาล เห็นควรให้มีการกำหนดระเบียบปฏิบัติข้อตกลงระหว่างศาล และสภาทนายความ โดยมีใบรับรองแพทย์อีกหนึ่งฉบับโดยแพทย์ระบุเหตุผลป่วยจนไม่สามารถมาดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ ท่านเห็นด้วยหรือไม่

(This area contains horizontal dashed lines for writing and a large diagonal watermark reading "ร่าง" (Draft) in Thai script.)

4. ผลเสียต่อการพิจารณาคดีต่อเนื่องกรณีคู่ความขอเลื่อนคดี

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาในการให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – สกุล

มนันพัทธ์ กงทอง

ประวัติการศึกษา

บัญชีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ปีการศึกษา 2540

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ปีการศึกษา 2548

ประวัติการทำงาน

ตรวจสอบงบการเงิน

สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2542 - 2548